

Міністерство освіти і науки України

**Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»**

**Навчально-науковий інститут фінансів, економіки,
управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування**

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: ДЕРЖАВА, РЕГІОН, ПІДПРИЄМСТВО

**Матеріали IX Міжнародної
науково-практичної конференції**

15 травня 2025 р.

**Полтава
2025**

Міністерство освіти і науки України

**Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та
права**

Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Ужгородський національний університет

ХНУМГ ім. О. М. Бекетова

Білостоцький технологічний університет (Польща)

Університет прикладних наук (Литва)

Університет ISMA (Латвія)

«1 грудня 1918 р.» Університет Альба Юлія (Румунія)

**Азербайджанський архітектурно-будівельний університет
(Azerbaijan University of Architecture and Construction)**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
IX Міжнародної науково-практичної конференції
«ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА:
ДЕРЖАВА, РЕГІОН,
ПІДПРИЄМСТВО»**

15 травня 2025 р.

**Полтава
2025**

УДК 330.336

E45

Редакційна колегія:

С.В. Онищенко, д.е.н., професор; Л.О. Птащенко, д.е.н., професор;
О.А. Маслій, к.е.н., доцент; А.Д. Глушко, к.е.н., доцент.

E45 Економічна безпека: держава, регіон, підприємство:
Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції,
15 травня 2025 р. – Полтава: НУПП, 2025. – 331 с.

ISBN 978-966-616-152-2

У збірнику матеріалів IX Міжнародної науково-практичної конференції представлено результати розвитку теорії економічної безпекології, теоретичні та методологічні аспекти системотворення економічної безпеки держави, регіону та підприємства, забезпечення економічної безпеки держави, регіону, підприємства (концепції, напрями дій, способи та алгоритми), оцінювання економічної безпеки держави, регіону, підприємства.

Участь у конференції взяли представники закладів вищої освіти, наукових, фінансових установ, державних органів управління та бізнес-середовища з України, Польщі, Литви, Латвії, Румунії, Азербайджану.

Призначений для фахівців з економічної безпеки, науковців, викладачів, аспірантів, докторантів та студентів.

Тези надано в авторській редакції. За виклад, зміст, достовірність та відсутність плагіату у тезах відповідають автори.

УДК 330.336

ISBN 978-966-616-152-2

© Національний університет
«Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Варналій З.С., Микитюк О.П.

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКОЛОГІЇ В УМОВАХ
ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ 13

Юрків Н.Я., Вовчак О.Д.

НАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ УКРАЇНІ КРАЇНАМИ G7
ЧЕРЕЗ МЕХАНІЗМ ЗАСТОСУВАННЯ ФІНАНСОВИХ САНКЦІЙ
ПРОТИ РФ 17

Dmytrenko A., Dorokhova T.

CYBERSECURITY AS A KEY ELEMENT OF THE STATE'S
ECONOMIC SECURITY 21

Орехова А.І.

ОСОБЛИВОСТІ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ
В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ 23

Птащенко Л.О.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-КАДРОВА СКЛАДОВА ФУНКЦІОНАЛЬНО-
СТРУКТУРНОЇ ДЕКОМПОЗИЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ 25

Бойко В.В.

ПРОБЛЕМИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ БЮДЖЕТНИХ ВИТРАТ У
КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ В
УМОВАХ ВІЙНИ 29

Волкова В.В., Ващук М.І.

ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВАЛЮТНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ 33

Глушко А.Д., Бабаджанова К.М., Пашко Ю.В.

РИЗИКИ ЕНЕРГЕТИЧНИЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ 37

Коба О.В.

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО
СТАНУ 41

Маслій О.А., Нестеренко С.В.

ВНУТРІШНІЙ ДЕРЖАВНИЙ БОРГ ЯК ВИКЛИК ЕКОНОМІЧНІЙ
БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРИВАЛОГО ВОЄННОГО СТАНУ 44

Коробчук Т.І.

УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ РИЗИКАМИ ЯК СКЛАДОВА
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ВИКЛИКІВ 48

Глушко А.Д., Клименко І.В., Маркіна С.С.

ФІНАНСУВАННЯ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ
ВОЄННОГО СТАНУ 52

Волкова В.В., Ніколаєва А.П.

БЕЗПЕКА РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ВІЙНИ 56

Скриль В.В., Лоза В.С.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА МЕХАНІЗМИ АКТИВІЗАЦІЇ
СТРАХУВАННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО
ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ 60

Мостовенко Н.А.

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ БАНКІВ ЯК КЛЮЧОВА СКЛАДОВА
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ 64

Глушко А.Д., Демеха Д.С., Калін О.В.

МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ
УКРАЇНИ 66

Вітрик І.В.

ДЕТЕРМІНАНТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ
НАФТОГАЗОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ 70

Коробчук М.Г.

ІННОВАЦІЇ У ВИРОБНИЦТВІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА 75

Кучер А.В.

СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ НАФТОГАЗО-
ВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ 77

Науменко О.А. ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	81
Фірман М.А. РОЛЬ НАФТОГАЗОВИДОБУВНИХ РОДОВИЩ У ЗМІЦНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ	83
Вовченко О.С., Біленко М.О. КРИПТОВАЛЮТА ЯК ФАКТОР ВОЛАТИЛЬНОСТІ ТА РИЗИКУ ДЛЯ ГРОШОВОГО РИНКУ	88
Безлуцька А.С., Пелюшенко А.І. ВПЛИВ НА ПРИБУТОК УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ТА ВОЄНОГО ЧАСУ	92
Гвозденко В.О. КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ВИСОКОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ: ВПЛИВ НА БЕЗПЕКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ	95
Свистун Л.А., Головня Н.С. ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ СТРАТЕГІЧНО ВАЖЛИВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ	99
Гречкосій Д.А. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ НАФТОГАЗОВОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	103
Золотоус Т.Ю., Коваленко П.М. ЦИФРОВА ГРИВНЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ	105
Свистун Л.А., Іванов Ю.Ю. ФІНАНСОВА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	109
Кручинська Д.Р., Демещенко В.В. ФУНКЦІОНУВАННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ	113
Свистун Л.А., Левкова І.М. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	117

Худолій Ю.С., Мосіюк Д.О.

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ 123

Логвиненко Л.С.

ЕВОЛЮЦІЯ ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ ТА ЇХ
ПОТЕНЦІЙНИЙ ВПЛИВ НА БЕЗПЕКУ ПЛАТЕЖІВ 127

Шаповалов І.І.

ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ТА
СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА 131

СЕКЦІЯ 2. БЕЗПЕКООРІЄНТОВАНЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Філонич О.М., Черв'як А.В.

НАГЛЯДОВА ПОЛІТИКА НБУ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ
БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ 134

Онищенко С.В., Чумак О.С.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ:
РИЗИКИ, ПОТЕНЦІАЛ І ТОЧКИ БАЛАНСУ 138

Dmytrenko A.

ECONOMIC SECURITY OF THE INFORMATION SPACE OF
CONTROLLING INFORMATION IN THE IMPLEMENTATION OF
JOINT ACTIVITIES 144

Buriak A.

SECURITY-ORIENTED INFORMATION ENVIRONMENT AS A
STRATEGIC RESOURCE FOR UKRAINE'S ECONOMIC SECURITY IN
WARTIME AND POST-WAR RECOVERY 148

Dmytrenko A., Lutsenko A.

SECURITY-ORIENTED INFORMATION ENVIRONMENT AS A
FACTOR OF ECONOMIC SECURITY 152

Вовченко О.С., Грищук В.В.

КІБЕРЗАГРОЗИ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ
ТА МЕТОДИ ПРОТИДІЇ 154

Глушко А.Д., Тесля О.Д., Лукаш І.М. ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ЯК БАЗИС ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ	158
Крекотень І.М., Токар О.О. ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	162
Кудінова А.О. ОСОБЛИВОСТІ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА	166
Маслій О.А., Пилипенко В.С. ВИКОРИСТАННЯ ПОКАЗНИКІВ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНИХ РАХУНКІВ ДЛЯ МОНІТОРИНГУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	168
Худолій Ю.С., Дорош В.В. ЕЛЕКТРОННА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА ЦИФРОВИЙ ПІДПИС ЯК ЕЛЕМЕНТИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ	172
Черв'як А.В. ЕКОЛОГІЧНІ РИЗИКИ ТА ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ESG-ТРАНСФОРМАЦІЇ	176
Галушка Р.М., Користова В.С. ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАГРОЗ НА БЮДЖЕТНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	180
Дубляк В.С. ЦИФРОВІ РИЗИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА АДАПТИВНІ МЕХАНІЗМИ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	184
Худолій Ю.С., Неусмехова А.С. РОЛЬ БІГДАТА ТА АНАЛІТИЧНИХ ПЛАТФОРМ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	189

Незамай Н. О., Стефанюк А. В. ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ З КІБЕРЗАХИСТУ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	193
Колегова Н.В. РОЛЬ ЦИФРОВОЇ СУВЕРЕННОСТІ У ЗМІЦНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ: ВИКЛИКИ ТА ПРІОРИТЕТИ ДЛЯ УКРАЇНИ	196
Лук'янчиков М.І., Дяченко Д.А. КІБЕРБЕЗПЕКА ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	200
Максименко А.П. ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЮ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНИЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ	204
Худолій Ю.С., Токар О.О. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ БАНКІВ УКРАЇНИ	208
Сидоренко К.О ФОРМУВАННЯ КІБЕРСТІЙКОСТІ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАГРОЗ	212
Кудінова А.О., Черевань К.С. ВИКОРИСТАННЯ ІІІ ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКООРІЄНТОВАНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМСТВА	216
Романов А.С. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ В УКРАЇНІ	219
Хардін О.О. СИНЕРГІЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ФОРМУВАННЯ ЕКОСИСТЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН	222
Циганенко К.Д. ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЕОЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	225

СЕКЦІЯ 3. МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ДЕРЖАВА, РЕГІОН, ПІДПРИЄМСТВО

Єгоричева С.Б.

ПЛАНИ ВІДНОВЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ ЯК МЕХАНІЗМ
ПІДТРИМАННЯ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА 228

Глушко А.Д., Березка Б.Т.

БЕЗПЕКА ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: ДОСВІД
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 232

Товстун В.В.

РОЛЬ МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ У ЗМІЦНЕННІ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ 236

Іщук Л.І., Гусар А.Р.

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ЗАЛЕЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
ВІД МІЖНАРОДНИХ ПАРТНЕРІВ 239

Маслій О.А., Березка Б.Т.

ДОХІДНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ ОБЛІГАЦІЙ: ФІСКАЛЬНІ
ІМПЕРАТИВИ ТА ВИКЛИКИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В
УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 241

Скрильник А.С.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОГО БІЗНЕСУ В ГАРАНТУВАННІ
СТІЙКОСТІ ТА БЕЗПЕКИ ГРОМАД 245

Глушко А.Д., Рубан І.О.

НАПРЯМИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ
НАФТОГАЗОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ
НЕСТАБІЛЬНОСТІ 249

Худолій Ю.С., Білько А.В., Чорнобель К.О.

КІБЕРБЕЗПЕКА В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ ЯК СКЛАДОВА
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 253

Фурманчук О.С., Олексенко І.І.

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА 257

Чиж Н. М.

РОЛЬ БАНКІВ У ЗМІЦНЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ
УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄС 261

Худолій Ю.С., Клименко І. В, Маркіна С. С.

СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ ТА ЇХ РОЛЬ У
ФІНАНСОВІЙ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄС 265

Єрмак Г.І.

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОСТІ
БІЗНЕСУ ТА ВІДТВОРЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ 269

Бура О.А., Кулішова Д.М.

ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 271

Худолій Ю.С., Бадула А.С., Лісконог К.В.

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ДО
ЄВРОПЕЙСЬКОГО ФІНАНСОВОГО ПРОСТОРУ: ВИКЛИКИ ТА
МОЖЛИВОСТІ 276

Мазуренко В.П.

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ІНВЕСТИЦІЇ В НАФТОГАЗОВИЙ
КОМПЛЕКС УКРАЇНИ 280

Мирошниченко А.І.

ORVIS ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ 284

Ремболович В.Д.

ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК
ФАКТОР ЗМІЦНЕННЯ ЇЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ 288

Худолій Ю.С., Пелюшенко А.І.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ЯК МЕХАНІЗМ
ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 294

Позуляйко Ю.М.

АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В
ПРИКОРДОННИХ З ЄС РЕГІОНАХ УКРАЇНИ У ДОВОЄННИЙ ТА
ВОЄННИЙ ПЕРІОДИ 298

Худолій Ю.С., Сорокіна Д.А., Кунах В.С. ФІНТЕХ СЕРВІСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ ТА БЕЗПЕКИ	302
Білько А.В., Чорнобель К.О. РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ ТА ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ	304
Зуй А.М. ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ У ФОКУСІ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ВИКЛИКИ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ	309
Гаврилко С.О., Поляшенко А.С. ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ЄС ДЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	312
Вовченко О.С., Ісіченко А.К. ТРАНСФОРМАЦІЯ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ФІНАНСОВОГО ПРОСТОРУ	316
Коба О.В., Янко А.О. ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА В УКРАЇНІ	320
Костиця Б.Р., Пилипенко Д.С. РЕФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ	324
Устенко О.О. ІНТЕГРАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ІНКЛЮЗИВНОСТІ В СИСТЕМУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	326

СЕКЦІЯ 1. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

УДК 001.89:338.2(477)

Варналій Захарій Степанович,

доктор економічних наук, професор

Микитюк Оксана Петрівна,

кандидат економічних наук, доцент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКОЛОГІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Сьогодні ми маємо новий світ, нову реальність, де панує радикальна невизначеність та нові глобальні загрози. Ми маємо складну суміш екзогенних та ендогенних проблем, всезростаючих безпекових реальних та потенційних загроз. Світу, в якому хтось гарантовано дбає про нашу безпеку, більше не існує. Зовнішні гарантії безпеки України, як з'ясувалось, на жаль, не повною мірою є надійними, інституційно неспроможними, тому ми мали б і маємо взяти на себе більшу частину відповідальності у забезпеченні (зміцненні, гарантуванні) власної безпеки. Нині недостатньо занепокоєння чи стурбованості світових лідерів, треба їх політична воля для того що б був мир і він настане. На жаль, ми пожинаємо негативні наслідки багаторічного процесу розриву чинників розвитку держави, суспільства, економіки окремо від чинників нашої безпеки військової, зовнішньополітичної, економічної, енергетичної, екологічної, продовольчої, інформаційної тощо. Необхідно прийняти цю нову реальність та адаптуватися до неї, надаючи пріоритет стійкості, здійснювати радикальну реструктуризацію економіки та безпеки, розвивати безпекологію [1].

Із збільшенням масштабів та тривалості загарбницьких військових дій виникає все більша низка загроз, пов'язаних із забезпеченням економічної безпеки держави. Головною передумовою дотримання національної безпеки держави наразі є забезпечення військової безпеки країни, зміцнення могутності ЗС України. Економіка України трансформується та адаптується до умов війни. В умовах війни, поглиблення глобальних викликів посилюється роль і значення подальшого розвитку безпекології.

Роль та значення безпекології в умовах війни та повоєнний час полягає у тому, що безпекологія – це наука, яка вивчає безпеку в широкому спектрі контекстів, включаючи політичну, соціальну, економічну та військову безпеку. Вона досліджує природу загроз, ризиків та викликів, які впливають на безпеку і стабільність людини, суспільства, організацій та держави. Безпекологія базується на інтердисциплінарному підході, поєднуючи елементи політології, соціології, права, економіки, психології, військової науки та інших галузей науки. Вона досліджує причини конфліктів, процеси формування загроз, стратегії забезпечення безпеки, методи прогнозування та запобігання кризовим ситуаціям.

Безпекологія – це міждисциплінарна наука, яка вивчає сутність, зміст, форми та методи організації та функціонування системного захисту об'єкта безпеки від внутрішніх та зовнішніх загроз. Економічна безпекологія – це наука, яка вивчає закономірності ефективного забезпечення безпеки економічних систем, своєчасного виявлення, запобігання та нейтралізації реальних і потенційних, ендегенних та екзогенних загроз відповідним економічним інтересам.

В умовах війни безпекологія відіграє важливу роль у розумінні воєнної стратегії, аналізі технологічних та тактичних аспектів, розвідці, прогнозуванні можливих загроз і розробці ефективних стратегій захисту. Вона сприяє

плануванню та організації військових операцій, забезпечує контроль за рухами противника та допомагає уникнути непотрібних втрат та ризиків. У цьому контексті безпекологія, як і всі її складові, зокрема економічна безпекологія потребують подальшого розвитку, особливо в умовах війни та повоєнного відновлення.

Основними чинниками, що посилюють актуальність проблеми економічної безпеки України є: повномасштабна війна російської федерації проти України; глобалізаційні виклики та загрози, у тому числі пандемія, диджиталізація тощо; в Україні система економічної безпеки формувалася лише фрагментарно, не системно і не комплексно, без достатнього дотримання базових принципів економічно розвинених держав, зокрема ЄС; в економічній сфері, як наслідок, накопичувалися негативні явища і тенденції, які виявляються у критичних деформаціях економічного розвитку, окремих областей, районів, об'єднаних територіальних громад, деформаціях економічної структури, економічній активізації, соціально-культурній деградації та слабкій економічній захищеності людини; вкрай недостатньо здійснювалися системні наукові дослідження питання забезпечення (гарантування) економічної безпеки України.

Головними загрозами критичного стану економічної безпеки України є:

по-перше, це втрата значної частини людського капіталу як внаслідок втрат війни, зовнішньої трудової та загальної міграції, так і через ресурсні обмеження, які призводять до зниження народжуваності, порушень в структурі раціонального харчування, якості базових соціальних послуг та у підсумку – недостатнього рівня відтворення;

по-друге, істотне послаблення інтелектуально-кадрового забезпечення – головного ресурсу конкурентоспроможності національної економіки;

по-третьє, критичне зниження рівня якості життя населення, його соціальної захищеності, що призводить до спаду інвестиційної та загальної привабливості територій держави для проживання населення.

Водночас актуальними загрозами в Україні залишаються, а в окремих випадках, набувають подальшого «розвитку» внутрішні інституціональні деформації. І як справедливо зазначав Сунь Цзи – китайський мислитель і стратег (544-496 до н.е.), що «побороти зовнішнього ворога, не поборовши внутрішнього, неможливо!». Внутрішніми неподоланими ворогами в Україні залишаються: корупція; тіньова економіка; тіньова парадержава; рейдерство, офшоризація.

З метою зміцнення економічної безпеки України в умовах війни та повоєнний час необхідно: розробити та реалізувати комплекс заходів щодо активізації участі економічних та фінансових інститутів у сприянні захисту національних економічних та фінансових інтересів, макроекономічної стабільності, розвитку вітчизняного бізнесу, підтримці наукових досліджень, впровадженні інновацій тощо; активізувати реалізацію низки інституціонально-правових, організаційних та кадрових заходів, що сприятиме підвищенню ролі економічних та фінансових інститутів у системі зміцнення економічної безпеки держави в умовах війни та євроатлантичної інтеграції України; прийняти нову реальність та адаптуватися до неї, надаючи пріоритет стійкості, здійснювати радикальну реструктуризацію економіки, підвищити конкурентоспроможність та економічну безпеку України; здійснювати дієві заходи щодо підготовки наукових кадрів та висококваліфікованих фахівців у сфері економічної безпекології, здатних забезпечити національну безпеку, зокрема, економічну безпеку України. Головне – перейти на мирні рейки життя.

Література

1. Варналій З.С. Економічна безпекологія: сутність та особливості України в добу сучасних викликів та загроз: монографія. К.: Знання України, 2025. 358 с.

УДК 336.71

Юрків Надія Ярославівна,

доктор економічних наук, професор

Національний інститут стратегічних досліджень

Вовчак Ольга Дмитрівна,

доктор економічних наук, професор

Львівський національний університет імені Івана Франка

НАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ УКРАЇНИ КРАЇНАМИ G7 ЧЕРЕЗ МЕХАНІЗМ ЗАСТОСУВАННЯ ФІНАНСОВИХ САНКЦІЙ ПРОТИ РФ

Фінансові санкції проти росії стали одним із ключових інструментів фінансової допомоги міжнародної спільноти у відповідь на агресивні дії росії проти України. Їх основним завданням є обмеження фінансових можливостей країни-агресора, послаблення її економічного потенціалу для зниження можливостей фінансування війни та створення тиску на російський уряд з метою зміни його військової політики. Ще на початку 2022 року, після вторгнення рф в Україну, усі країни G7 – США, Велика Британія, Канада, Франція, Німеччина, Італія та Японія – об'єдналися та заморозили близько 300 млрд дол. США російських валютних резервів, що зберігаються в банках цих країн, більшість з яких розташовані в Європі.

Санкційні заходи проти росії як відповідь на агресію рф проти України, включають, зокрема, *замороження активів*: банків (санкції включають замороження активів ключових російських банків, таких як Сбербанк, ВТБ,

Газпромбанк та інші); окремих осіб (замороження активів високопосадовців, олігархів та інших осіб, які підтримують режим); *відключення від SWIFT*: банків (декілька російських банків були відключені від міжнародної платіжної системи SWIFT, що ускладнює їм проведення міжнародних транзакцій); *заборону на інвестиції*: нові інвестиції (заборона на нові інвестиції в росію або російські компанії для іноземних інвесторів); фінансові інструменти (заборона на купівлю та торгівлю російськими державними та корпоративними облігаціями на вторинних ринках); *обмеження на операції з валютою*: рубль (санкції спрямовані на обмеження можливостей росії отримувати іноземну валюту); валютні резерви (обмеження на доступ росії до своїх валютних резервів, розміщених у західних банках); *заборона на надання фінансових послуг*: кредитування (заборона на надання кредитів російським банкам та компаніям); страхування та перестрахування (обмеження на надання страхових та перестраховальних послуг російським компаніям); *експортні обмеження*: технології (заборона на експорт фінансових технологій та програмного забезпечення, що використовується у фінансовому секторі); послуги (обмеження на надання консалтингових, аудиторських та інших фінансових послуг); та інші. [1].

Одним із досягнень України у 2024 році, стало залучення коштів, що будуть забезпечені майбутніми доходами від заморожених активів РФ у межах G7 ERA Mechanism обсягом 50 млрд дол. США. Голова Єврокомісії Урсула фон дер Ляйен (Ursula von der Leyen) на саміті G7 в Італії 13 червня 2024 р. підтвердила готовність країн G7 виділити Україні ці кошти [2]. Щоб підтримати Україну, 24 квітня 2024 року Президент США підписав Закон «Про відновлення економічного процвітання та можливостей для українців» (Rebuilding Economic Prosperity and Opportunity (REPO) for Ukrainians Act (РЕПО), що дозволяє США передати Україні

до 5 млрд дол. США заморожених активів РФ. Закон пропонує надати президенту США повноваження конфіскувати суверенні активи РФ, які прямо або опосередковано належать їхньому уряду, Центробанку та Російському фонду прямих інвестицій за встановленим механізмом. Кошти від конфіскованих російських активів будуть надходити в спеціальний Фонд для підтримки України, який адмініструватиме держсекретар США. Законом передбачено чітке цільове використання конфіскованих коштів на відбудову та гуманітарну допомогу народу України. Утім, про військову допомогу в цьому документі наразі не йдеться. Цей Закон зобов'язує президента США співпрацювати з союзниками та партнерами, щоб створити міжнародний компенсаційний механізм для передачі конфіскованих або заморожених російських суверенних активів. Важливо, що цим Законом передбачено заборону повертати Росії будь-які суверенні активи до завершення військових дій та до цього часу поки не виплатять повну компенсацію Україні за шкоду, завдану довготривалою війною [3].

В кінці грудня 2024 року було залучено транш -1 млрд дол. США Україною від США через програму Світового банку Second Growth Foundations Development Policy Loan .

В сукупності пряма бюджетна підтримка (грантове фінансування) України з боку США за 2022-2024 роки склала близько 30 млрд. доларів США [4]. Напочатку січня 2025 року Україна залучила до держбюджету 3 млрд євро за рахунок заморожених активів від ЄС - частини внеску у межах зазначеної ініціативи «Надзвичайного кредиту на підтримку України» ERA (внесок ЄС складає 18,1 млрд євро (20 млрд дол. США). Очікується, що кошти надходитимуть частинами до кінця 2025 року [5].

За інформацією прем'єр-міністра Д. Шмигаль, в березні 2025 р. в Україну надійшли перші кошти від Великої Британії, забезпечені доходами від заморожених російських активів в обсязі 752 млн. фунтів стерлінгів у межах ініціативи G7 ERA.

Перераховані кошти є частиною кредиту на суму 2,26 млрд. фунтів стерлінгів, отриманих від знерухомлених російських суверенних активів [6].

За інформацією віце-президента Єврокомісії, єврокомісара з питань торгівлі Валдіс Домбровскіс, у 2025 році ЄС надасть Україні 35 млрд. євро фінансової допомоги в рамках ініціативи G7 ERA та програми Ukraine Facility.

Проаналізувавши надання фінансової допомоги Україні країнами G7 за 2022-2024 рр. та перший квартал 2025 р. через механізм застосування фінансових санкцій проти РФ, є очевидним, що такий механізм відіграє вагомий роль у фінансовій підтримці України з боку міжнародних партнерів, адже країна сьогодні, як ніколи раніше, потребує підтримки надійних партнерів для забезпечення справедливого миру після неспровокованого вторгнення Росії.

Література

1. Санкції проти Росії: фінансовий сектор. Звіт «АНТС» спільно з Агентством США з міжнародного розвитку (USAID). URL: <https://ants.org.ua/wp-content/uploads/2024/08/sankcziyi-proti-rosiyyi-finansoviy-sektor-1.pdf>

2. В G7 підтвердили передачу Києву 50 млрд під заставу активів РФ URL <https://www.dw.com/ru/strany-g7-podtverdili-peredacu-ukraine-50-mlrd-dollarov-pod-zalog-rossijskih-aktivov/a-6935>

3. Що пропонує закон про РЕПО? URL: <https://ti-ukraine.org/blogs/zakon-pro-repo-yak-ssha-hoche-peredavaty-ukrayini-zamorozheni-aktyvy-rf/>

4. Україна отримала \$1 млрд грант від США. Вперше до державного бюджету надійшли кошти, забезпечені доходами від заморожених активів РФ URL <https://www.mof.gov.ua/uk/news/ukraine-received-a-1-billion-grant-from-the-us-this-is-the-first-time-the-state-budget-has>

5. Шмигаль: Україна отримала перші 3 млрд євро від ЄС за рахунок заморожених активів Росії URL <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ukraine-3-mlrd-euro-es-aktyvy-rosii/33271034.html>

6. Перший транш кредиту у розмірі 752 млн фунтів стерлінгів надіслано Україні на військову техніку URL <https://www.gov.uk/government/news/first-752-million-tranche-of-loan-sentto-ukraine-for-military-equipment>

7. У 2025 році ЄС надасть Україні 35 млрд євро фінансової допомоги URL <https://sud.ua/uk/news/ukraine/321409-v-2025-godu-es-predostavit-ukraine-35-mlrd-evro-finansovoy-pomoschi>

UDC 658.012.32

Dmytrenko Alla,

D.Sc. (Economics), associate professor,

Associate Professor of Finance, Banking and Taxation

Dorokhova Tetyana,

master's student

National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”

CYBERSECURITY AS A KEY ELEMENT OF THE STATE'S ECONOMIC SECURITY

Cybersecurity, as a component of economic security, plays a crucial role in ensuring the stability and resilience of the state. In the context of globalization and constant changes in information technology, protecting critical infrastructure and information systems is becoming a priority for governments. Cyberattacks have a significant impact on the economy of a country. According to research, losses from cyberattacks in the world are growing annually [3]. In addition, a study of the impact of cyberattacks on the economy shows their multifaceted nature. Direct financial losses

include the theft of funds, disruptions in payment systems, the cost of restoring damaged systems and paying insurance claims.

In addition, attacks on financial institutions can destabilize financial markets. Indirect losses are manifested in the form of disruption of production processes, logistics chains, loss of business reputation, outflow of customers and investments [1]. For example, an attack on the banking system can lead to massive losses of customers, reduced investment and economic activity. The consumer sector also suffers losses when companies lose access to customer data and cannot fulfil their obligations. Cyberattacks on critical infrastructure, such as energy networks, transport systems and financial institutions, can lead to large-scale economic crises and threaten national security. An analysis of modern cyber threats shows that they are becoming more complex and targeted [2].

Therefore, to counter cybersecurity threats, the state must develop comprehensive strategies. The main components of such strategies include development and implementation of legislative acts regulating activities in the field of cybersecurity. This also includes the protection of personal data, liability for cyberattacks and response mechanisms; investing in the education and training of cybersecurity professionals. It is also important to ensure that software is regularly updated; developing cyber-attack response plans, including the creation of rapid response teams that can respond quickly to threats and restore systems [4]. The growing number and sophistication of cyberattacks pose a significant threat to economic stability, causing direct and indirect financial losses, disrupting critical infrastructure, and undermining confidence in the digital economy. Effective counteraction to these threats requires a comprehensive approach, including improved legislation, awareness raising, and the creation of a national cybersecurity system, the introduction of modern security technologies, active international cooperation and support for the domestic cybersecurity industry. Successful implementation of

these strategies will not only reduce risks but also increase trust in digital technologies, which in turn will contribute to economic growth and stability of the state.

References

1. Cybersecurity: problems and solutions. Scientific Bulletin of Khmelnytskyi National University. 2020. С. 23-28.
2. Lysiak OI. Economic security of the state in the conditions of its formation. Economic analysis. 2021. С. 11-13.
3. Threats and challenges in the field of cybersecurity: the role of artificial intelligence. Bulletin of the National Academy of the Security Service of Ukraine. 2022. С. 9-14.
4. Onyshchenko S., Yanko A., Hlushko A., Maslii O., Cherviak A. Cybersecurity and improvement of the information security system. *Journal of the Balkan Tribological Association*. 2023. 29(5). pp. 818–835.

УДК 005

Орехова Альвіна Іванівна,

завідувач кафедри менеджменту імені професора

Л.І. Михайлової, д.е.н., професор

Сумський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Сучасне бізнес-середовище характеризується зростаючою динамікою та непередбачуваністю. Геополітичні потрясіння, економічні коливання, технологічні прориви, пандемії та інші форс-мажорні обставини створюють високий рівень невизначеності, що значно підвищує ризики виникнення кризових ситуацій на підприємствах. Традиційні підходи до антикризового менеджменту, розроблені для більш стабільних умов, часто виявляються недостатньо ефективними в умовах глибокої та тривалої невизначеності.

Невизначеність в контексті антикризового менеджменту має низку специфічних характеристик, які суттєво ускладнюють процес управління кризою: непередбачуваність, високий рівень складності, брак достовірної інформації, швидкість розвитку подій, посилення взаємозалежностей, психологічний фактор.

Класичний антикризовий менеджмент, як правило, базується на передбаченні потенційних криз, розробці чітких планів реагування та відновлення. В умовах невизначеності цей підхід потребує суттєвої адаптації:

- з акценту на передбачення – до розвитку гнучкості та адаптивності;
- з жорстких планів – до розробки сценаріїв та алгоритмів реагування;
- з централізованого управління – до розподіленої відповідальності та залучення команд;
- з фокусу на мінімізацію втрат – до пошуку нових можливостей;
- з лінійного процесу – до ітеративного та циклічного підходу.

Ефективний антикризовий менеджмент в умовах невизначеності має базуватися на наступних ключових принципах: раннє виявлення слабких сигналів, сценарне планування, гнучкість та адаптивність, оперативність прийняття рішень, комунікаційна прозорість, управління ліквідністю та фінансовою стійкістю, збереження та розвиток людського капіталу, безперервність бізнесу, навчання на досвіді, побудова стійкості (resilience).

З метою ефективного управління кризами в умовах невизначеності, компанії можуть застосовувати різноманітний інструментарій та методики, серед яких комплексні системи раннього виявлення криз, а також стрес-тестування для оцінки стійкості бізнес-моделі до різноманітних негативних сценаріїв. Важливим є аналіз стійкості ланцюгів постачання з

метою ідентифікації вразливих ділянок та розробки резервних планів.

Таким чином, антикризовий менеджмент в умовах невизначеності є складним та багатовимірним процесом, який вимагає від підприємств відходу від традиційних підходів та розвитку гнучкості, адаптивності та здатності до швидкого реагування. Ключовими елементами успішного управління кризами в нестабільному середовищі є раннє виявлення загроз, сценарне планування, оперативне прийняття рішень, прозора комунікація, управління ліквідністю та ефективне лідерство. Підприємства, які зможуть інтегрувати ці принципи та інструменти у свою практику управління, матимуть значно вищі шанси не лише успішно подолати кризові ситуації, але й знайти нові можливості для зростання та розвитку в умовах постійної невизначеності.

УДК 338

***Птащенко Ліана Олександрівна,**
доктор економічних наук., професор
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»*

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-КАДРОВА СКЛАДОВА ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТРУКТУРНОЇ ДЕКОМПОЗИЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Для національної економіки України в цілому та бізнесових структур в усіх сферах господарювання, які постраждали від повномасштабної війни, розв'язаної російською федерацією, вкрай актуальним питанням є адекватний стан економічної безпеки. Адже цей стан значно погіршився не лише на національному рівні, а й на рівні бізнесу. Сьогодні ризики та загрози супроводжують усі

складові функціонально-структурної декомпозиції економічної безпеки: фінансову (через нестабільність національної валюти, загострення економічного егоїзму суб'єктів ринку банківських та страхових послуг тощо), інвестиційно-інноваційну (через значне погіршення інвестиційної привабливості українського бізнесу), інтелектуально-кадрову (через масову міграцію економічно активного населення закордон, призов та служіння на захисті України кваліфікованих, високоінтелектуальних громадян України), техніко-технологічну (через постійні руйнування внаслідок ракетних та шахедних ударів по підприємствах, мінування значної частини орних сільськогосподарських земель), інформаційну (через активізацію агресором інформаційної війни та розповсюдження дезінформації, часті хакерські атаки), інституційно-правову (через воєнні дії, часті зміни положень чинного законодавства з питань власності, господарського й трудового права, оподаткування тощо), екологічну (через забруднення навколишнього середовища російським агресором, і відповідно, негативні впливи на природні екологічні системи, землю та її надра, поверхневі й підземні води, атмосферне повітря, флору та фауну) фізичну (через недієвість превентивних заходів щодо захисту майна, працівників, інформації тощо, через непередбачуваність збройних та хакерських атак агресора).

Ознайомлення з різними науковими джерелами дало можливість дійти висновку, що більшість науковців не визначають інтелектуально-кадрову складову як найбільш вагомому й впливову. Разом з тим, від рівня інтелектуального капіталу, дій професійної команди бізнесу чи держави, в значній мірі залежить рівень всіх складових економічної безпеки. Як аргумент такого твердження, варто проаналізувати основні ідеї, викладені в книзі італійського історика-економіста Карло М. Чіполла «Закони дурості людської». В цьому есе викладаються основні закони дурості,

в якій науковець вбачає найбільшу екзистенційну загрозу людства. Ми вважаємо, що для об'єктивного оцінювання впливу інтелектуально-кадрових ризиків та загроз на стан економічної безпеки, необхідно враховувати особливості людської поведінки, котрі описані в п'ятьох законах Чіполла.

Перший закон. Людина завжди недооцінює кількість дурнів, котрі її оточують.

Другий закон. Ймовірність того, що людина дурна, не залежить від інших її якостей.

Третій закон. Дурень – це людина, чиї дії ведуть до втрат для іншої людини або групи людей чи суспільства, і при цьому не приносять користі самому дурню або навіть завдають йому шкоди. Третій закон передбачає, що всі люди діляться на 4 групи: розумники, простаки, злодії та дурні. Продемонструємо, як поведінка цих груп людей впливає на суспільство, групу людей та на них самих (рис. 1).

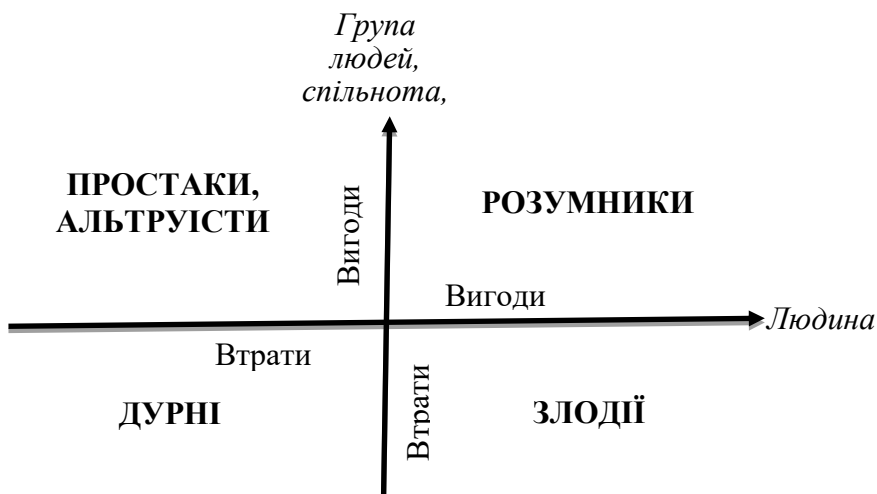

Рис. 1. Третій закон дурності людської за Карло М. Чіполла

Неважко уявити масштаби шкоди, які здатні завдати дурні, потрапляючи в управлінські органи і володіючи

політичними й соціальними повноваженнями. Але окремо варто уточнити, що саме робить дурня небезпечним (четвертий закон).

Четвертий закон. Люди завжди недооцінюють руйнівний потенціал дурнів. Дурні небезпечні тому, що раціональні люди не можуть уявити логіку нерозумної поведінки. Розумна людина здатна зрозуміти логіку злодія, бо його поведінка раціональна. Злодій хоче отримати більше благ і при цьому недостатньо розумний, щоб заробити їх. Злодій передбачуваний, тому проти нього можна вибудувати захист.

Спрогнозувати дії дурня неможливо, він завдаватиме шкоди без причини, без мети, без плану, в найнесподіванішому місці та в вкрай несвоєчасно. Засобів та методів передбачити, коли дурень заподіє шкоди чи втрат, не існує.

П'ятий закон. Дурень – найнебезпечніший тип особистості.

Історія підтверджує, що в будь-який період країна прогресує тоді, коли при владі перебуває достатня кількість розумних людей, щоб стримувати активних дурнів і не давати їм зруйнувати те, що суспільство побудувало. В країні, що регресує, дурнів стільки ж, однак серед верхівки спостерігається зростання частки дурних злодіїв, а серед решти населення – наївних простаків. Така ситуація незмінно підсилює деструктивні наслідки дій дурнів, виникають непоборні загрози економічній безпеці, країна занепадає, неконтрольоване порушення законів і норм спричинює до потенційних або реальних втрат для держави, бізнесу, громадян.

Таким чином, визначимо, що в суспільстві існує інтелектуально-кадрова загроза економічній безпеці, котра являє собою наявність потенційних або реальних дій фізичних осіб, що порушують нормальний економічний стан суб'єктів бізнесу або держави, здатні заподіяти великої шкоди з

отриманням вигод для себе (злодії) або без отримання особистих вигод (дурні). Описана Карло М. Чіполла проблема наявності в суспільстві дурнів – це конструктивна спроба визначити, зрозуміти й, можливо, нейтралізувати одну з найпотужніших і найнекерованих сил, що заважають добробуту людства – дурість.

Література

1. Гнатенко В. Основні складові економічної безпеки держави. *Науковий вісник: Державне управління* №1 (7) 2021. DOI: [https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1\(7\)-66-82](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1(7)-66-82).

2. Карло М. Чіполла. Закони дурості людської. The Basic Laws of Human Stupidity by Carlo M. Cipolla. *Наш Формат*. 2024. 96 с.

УДК 336.142.3

Бойко Валентина Вячеславівна,
кандидат юридичних наук, доцент
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ПРОБЛЕМИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ БЮДЖЕТНИХ ВИТРАТ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Умови воєнного стану зумовили глибокі трансформації механізмів функціонування державних фінансів, що вимагає переосмислення підходів до забезпечення результативності бюджетних витрат. Основні фінансові ресурси державного бюджету були переорієнтовані на зміцнення обороноздатності країни, у той час як соціальні видатки були скорочені до критично необхідного мінімуму, спрямованого на підтримання базових потреб населення. В умовах такої ресурсної концентрації особливої актуальності набуває

оптимізація системи правового регулювання процесів бюджетного фінансування, що має забезпечити прозоре, ефективне й цільове використання коштів.

Підвищення ефективності виконання державного бюджету в умовах кризи вимагає послідовного дотримання ключових бюджетних принципів, серед яких визначальну роль відіграють принципи ефективності, результативності та цільової спрямованості витрат. Вони не лише слугують орієнтиром для прийняття управлінських рішень, а й формують основу для побудови адаптивної та стійкої фінансової системи, здатної реагувати на виклики надзвичайних обставин.

Реалізація принципу ефективності й результативності передбачає нормативне закріплення вимоги до уповноважених суб'єктів діяти в межах обсягів асигнувань, передбачених Державним бюджетом України для виконання конкретних завдань. Це означає, що всі учасники бюджетного процесу, на яких покладено функції з планування чи виконання бюджету, повинні орієнтуватися на досягнення визначених результатів, забезпечуючи при цьому найвищу можливу ефективність використання наданих ресурсів. Основною метою при цьому є не лише формальне освоєння коштів, а досягнення конкретної мети з максимальною користю для суспільства [1, с. 93]. Для досягнення запланованих результатів учасники бюджетного процесу зобов'язані забезпечувати раціональне й ощадливе використання бюджетних ресурсів, тоді як у разі досягнення підвищеного рівня ефективності (в порівнянні із первісно встановленими орієнтирами) — можуть реалізувати повний обсяг асигнувань, передбачених на фінансування відповідних заходів

На практиці оцінити фактичний рівень ефективності функціонування бюджетної системи України є доволі складним завданням, з огляду на відсутність чіткого й уніфікованого розуміння самої категорії «ефективність». Це

поняття, маючи значну частку суб'єктивності, досі не набуло належного тлумачення в межах Бюджетного кодексу України. Наразі в нормативно-правовому полі відсутні цілісні, науково обґрунтовані індикатори та критерії, які дозволили б здійснювати об'єктивне та стандартизоване вимірювання результативності використання бюджетних ресурсів, а відтак і належну імплементацію відповідного принципу бюджетного процесу.

Чинне законодавство лише окреслює загальні орієнтири для здійснення оцінювання, залишаючи значний простір для інтерпретації та самостійних дій розпорядників бюджетних коштів. Така ситуація спричиняє низку проблем: по-перше, ускладнюється формування уніфікованого підходу до визначення ефективності в межах різних сфер і видів бюджетної діяльності; по-друге, зростає ризик виникнення фрагментарних, неузгоджених оцінок, що підривають цілісність фінансового управління.

Для практичної реалізації принципу ефективності доцільно запроваджувати чітко визначені критерії оцінювання в паспортах бюджетних програм, а також у внутрішніх нормативних документах кожного окремого суб'єкта бюджетного процесу. При цьому необхідно передбачити адаптивність таких критеріїв – з урахуванням специфіки функціональних завдань та напрямів діяльності відповідних бюджетних програм.

Дотримання принципу цільового використання бюджетних коштів є ключовим при виконанні державного бюджету за видатками, адже його недотримання тягне за собою значні фінансові втрати для держави. Цей принцип надає змогу гарантувати, що кошти державного бюджету мають бути витрачені для досягнення виключної мети, передбаченої Законом України «Про державний бюджет». Видатки Державного бюджету України включають бюджетні призначення, встановлені законом про бюджет на конкретні

цілі, пов'язані з реалізацією державних програм. Державний бюджет України виконується за розписом, який затверджується міністром фінансів України відповідно до бюджетних призначень. Згідно з затвердженим бюджетним розписом розпорядники коштів отримують бюджетні асигнування і беруть бюджетні зобов'язання, провадять видатки тільки в межах бюджетних асигнувань, встановлених кошторисами [2, с.126]. Має сприяти дотриманню принципу цільового використання бюджетних коштів встановлення кримінальної відповідальності за порушення бюджетного законодавства, вчинене розпорядником чи одержувачем бюджетних коштів, і може бути підставою для притягнення до відповідальності згідно із законами України його керівника чи інших відповідальних посадових осіб, залежно від характеру вчинених ними діянь [3]. Тож дотримання цього принципу надає змогу не порушувати приписів компетентного органу, проте, його ефективна реалізація може відбуватися лише за умови постійного контролю та моніторингу використання бюджетних коштів [1, с. 94].

У воєнний період ефективне управління державними фінансами набуває стратегічного значення, що вимагає не лише формального дотримання бюджетного законодавства, а й глибокої правової структурованості та управлінської дисципліни у сфері витрачання публічних ресурсів. Принципи ефективності, результативності та цільового використання бюджетних коштів мають бути не декларативною нормою, а реально функціонуючим інструментом, впровадженим у нормативно закріплені механізми бюджетного процесу.

Ключовим завданням у цьому контексті є розробка уніфікованих і вимірюваних критеріїв оцінки результативності на рівні окремих бюджетних програм, що дозволить забезпечити об'єктивну аналітику, посилити прозорість прийняття рішень та гарантувати відповідальне управління коштами навіть за умов надзвичайної

нестабільності. Такий підхід є підґрунтям для зміцнення економічної стійкості держави в умовах збройного конфлікту.

Література

1. Бойко В.В. Правове регулювання виконання державного бюджету України за видатками: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2020. 217 с.

2. Чернадчук В. Д. Концептуальні засади виконання державного та місцевих бюджетів в Україні: правові аспекти. Правові горизонти. 2016. № 1. С. 125–132.

3. Бюджетний кодекс України: від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

УДК 336.74

Волкова Валерія Валеріївна,
доцент кафедри фінансів і банківської справи
Ващук М.І.,
здобувачка вищої освіти
ДонНУ імені Василя Стуса

ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВАЛЮТНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

Політика НБУ відіграє ключову роль у формуванні макроекономічної стабільності держави. Рішення, що приймаються регулятором у сфері валютного регулювання, безпосередньо впливають на обмінний курс, міжнародні резерви та ін. фактори.

На рисунку 1 можна побачити, що у 2014-2015 роках відбулося різке знецінення гривні щодо долара та євро через перехід від фіксованого курсу до плаваючого, геополітичні кризи та загальну фінансову нестабільність. У відповідь НБУ ввів валютні обмеження, адміністративні заходи контролю за капіталом.

Рис. 1. Курс долара та євро до гривні, 2014-2024 рр.

Джерело: складено автором на основі [2]

З 2016 по 2019 рік обмінний курс залишався відносно стабільним завдяки політиці стабілізації, лібералізації монетарного контролю та збільшенню міжнародних резервів. Посилення інституційної спроможності НБУ сприяло зниженню волатильності на валютному ринку. Після початку повномасштабної війни у 2022 році НБУ знову запровадив фіксований курс гривні щодо інших валют та ввів валютні обмеження на імпорту і рух капіталу, уникаючи таким чином різких коливань курсу в умовах економічних потрясінь.

На рисунку 2 можна побачити, що розмір міжнародних резервів України суттєво змінився протягом 2014 - 2024 рр., що значною мірою відображає внутрішню макроекономічну стабільність та ефективність монетарного регулювання НБУ.

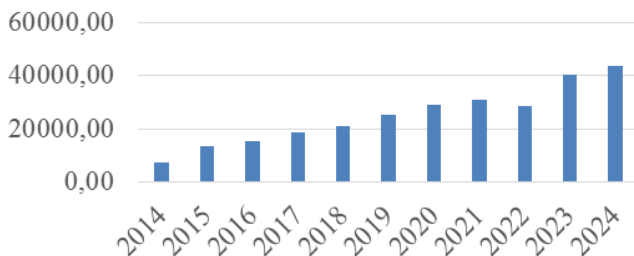

Рис. 2. Міжнародні резерви України (млн. дол. США), 2014-2024 рр.

Джерело: складено автором на основі [3]

У 2014 році міжнародні резерви були на мінімальному рівні з обсягом в 7,5 мільйонів доларів. США внаслідок політичної та економічної кризи. У цьому контексті Національний банк України був змушений запровадити адміністративний валютний контроль: обмеження на купівлю валюти, контроль на транскордонні перекази, обмеження на репатріацію дивідендів.

З 2015 по 2021 рік міжнародні резерви стабільно зростали, що стало можливим завдяки переходу Національного банку України до політики інфляційного таргетування. Незважаючи на воєнні умови, у 2023–2024 рр. відбулося рекордне зростання міжнародних резервів — до 40,5 та 43,8 млн. дол. США відповідно.

На рисунку 3 можна побачити, що у 2014–2015 роках чистий продаж валюти склав понад \$2,2 млрд, що було спричинено різким падінням курсу гривні після Революції Гідності та початку військової агресії з боку РФ. Відсутність купівлі в цей період засвідчила виключно стабілізаційну функцію інтервенцій.

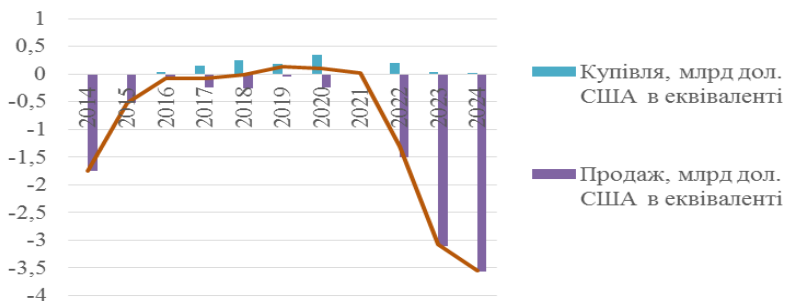

Рис. 3. Валютні інтервенції НБУ (млрд. дол. США) 2014–2024 рр.

Джерело: складено автором на основі [1]

Починаючи з 2016 року обсяги купівлі почали зростати, що свідчило про прагнення банку не лише стабілізувати

коливання, але й сформувати стійкі резерви. Однак із початком повномасштабного вторгнення значний тиск на валютний ринок змусив НБУ активно продавати валюту для підтримки фіксованого курсу — сальдо 2022 року склало понад –1,3 млрд дол. США. У 2023–2024 роках відбулося ще більше зростання обсягів продажу валюти. Інтервенції НБУ відіграли ключову роль у стримуванні девальвації гривні, що дозволило контролювати інфляційні очікування.

Підсумовуючи, політика НБУ у сфері валютної стабілізації у 2014-2024 роках є ключовим фактором забезпечення збалансованості в умовах численних внутрішніх і зовнішніх викликів. Запровадження фіксованого валютного курсу, адміністративні обмеження та валютні інтервенції допомогли стримати процес знецінення в період кризи. Водночас поступова лібералізація валютного ринку та накопичення міжнародних резервів у мирний час сприяли зміцненню довіри до національної валюти. У майбутньому Україні необхідно зосередитися на сприянні переходу до системи керованого плаваючого обмінного курсу, зміцненні інституційної спроможності та незалежності Національного банку України. Реалізація цих заходів у повному обсязі сприятиме стабілізації валютного ринку, та створенню умов для сталого розвитку національної валюти.

Література

1. Національний банк України. Статистичні дані.
URL:<https://bank.gov.ua/ua/markets/currency-interventions?startDate=01.01.2014&endDate=01.01.2024> (дата звернення 25.04.2025)
2. Фінанси України. Статистичні дані.
URL:<https://finance.i.ua/nbu/?d=1&m=1&y=2014> (дата звернення 25.04.2025)
3. Мінфін. Статистичні дані URL:
<https://index.minfin.com.ua/ua/finance/assets/2014/> (дата звернення 26.04.2025)

УДК 620.9:338.124.4(477)

Глушко Аліна Дмитрівна,

кандидат економічних наук, доцент

Бабаджанова Карина Миколаївна, Пашко Юлія Валеріївна,
студентки

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

РИЗИКИ ЕНЕРГЕТИЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сучасні виклики, спричинені повномасштабною військовою агресією проти України, зумовили кардинальні трансформації в системі національної безпеки, зокрема в її енергетичному сегменті. Масовані ракетні та дронів удари по об'єктах енергетичної інфраструктури стали не лише інструментом військового тиску, але й засобом дестабілізації внутрішньої економіки, що посилює вразливість енергосистеми держави. За таких умов актуалізується необхідність глибокого аналізу потенційних ризиків для енергетичної безпеки, з урахуванням специфіки воєнного часу, сезонного навантаження на енергетичну систему та обмежених ресурсів для її оперативного відновлення. Розуміння природи, структури й масштабів загроз є передумовою для формування ефективної стратегії зміцнення стійкості енергетичного сектору, що є ключовим фактором підтримки життєдіяльності країни в умовах збройного конфлікту.

У контексті збройного конфлікту енергетична безпека України зазнає багатовимірної тиску, який охоплює як прямі фізичні загрози, так і системні дисфункції. До основних груп ризиків доцільно віднести наступні.

1. Фізичне знищення критичної інфраструктури. Унаслідок масованих обстрілів руйнуються електростанції, трансформаторні підстанції, мережеві вузли та об'єкти

розподілу. Це спричиняє довготривалі відключення електроенергії, особливо у регіонах, наближених до лінії бойових дій або стратегічних об’єктів.

За даними Міністерства енергетики України, станом на кінець грудня 2024 року зафіксовано понад 30 масованих атак на енергетичну інфраструктуру з початку повномасштабного вторгнення, з яких 13 атак – у 2024 році [1].

Особливо інтенсивними були удари в грудні 2024 року, зокрема 13-го та 25-го числа, коли об’єктами ураження були критичні енергетичні системи по всій країні.

Найчастіше обстрілів зазнає енергетична інфраструктура Київської, Харківської, Дніпропетровської областей, які мають велику концентрацію генерації, підстанцій та трансформаторних вузлів (рис. 1).

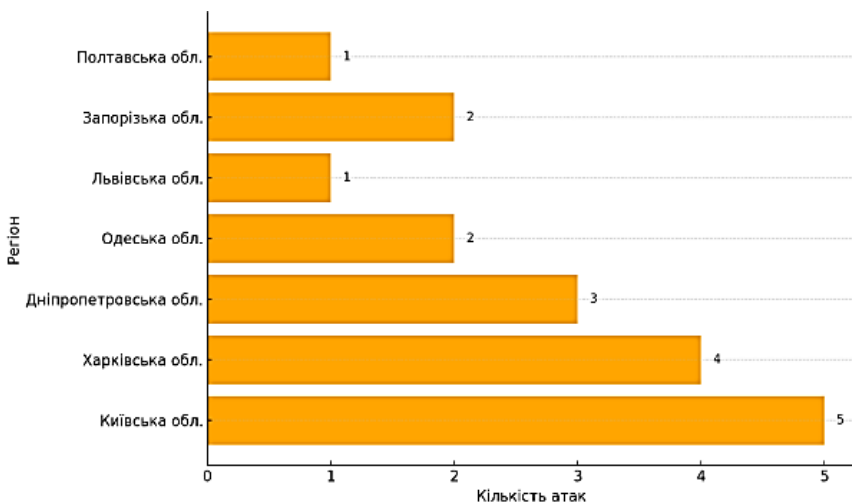

Рис. 1. Розподіл масованих атак на об’єкти енергетичної інфраструктури по регіонах України у 2024 році

2. Технологічна вразливість енергетичної системи. Значна частина генеруючих потужностей працює з перевантаженням, часто в аварійному режимі. Пошкодження

обладнання супроводжується дефіцитом високотехнологічних комплектуючих та ускладненням логістики їх постачання.

3. Фінансово-економічні ризики. Через руйнування інфраструктури зростають витрати на відновлення та обслуговування, виникають значні касові розриви у енергетичних компаніях. Крім того, держава змушена витрачати великі ресурси на екстрені закупівлі енергетичного обладнання та альтернативних джерел енергії.

Згідно зі звітами KSE збитки енергетичній інфраструктурі з 2022 по 2023 рік оцінюються в понад 10 млрд дол. США. Дані на 2024 рік ще уточнюються, тому на рисунку 2 представлено консервативні оцінки на основі типових втрат у разі ураження великих трансформаторів, ТЕС або ПС 750 кВ [2].

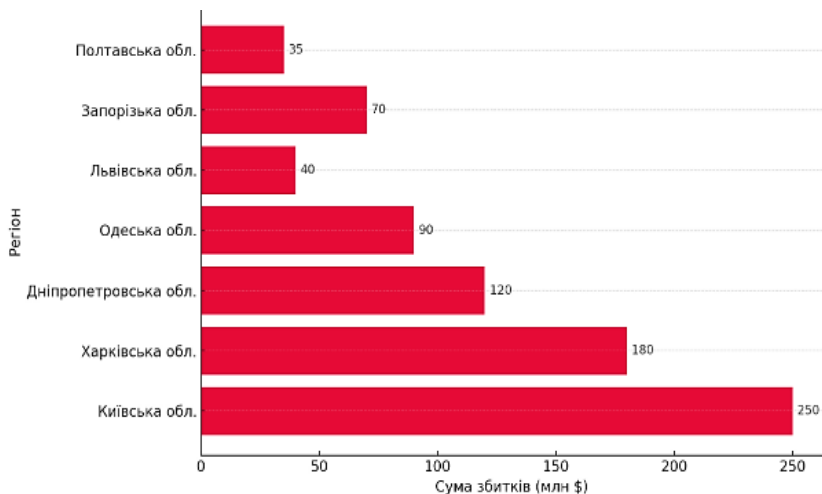

Рис. 2. Оцінка збитків, завданих енергетичній інфраструктурі України у 2024 році

Найбільших втрат зазнали Київська область (близько 250 млн дол. США), Харківська (180 млн дол. США), Дніпропетровська (120 млн дол. США). Загальна сума збитків по семи основних регіонах сягає понад 800 млн дол. США.

4. Кібератаки та інформаційні загрози. Енергетичний сектор України є мішенню для скоординованих кібератак, що можуть призвести до збоїв в управлінні системами автоматизації та моніторингу. Також інформаційні кампанії супроводжують фізичні атаки з метою посилення паніки та недовіри до органів влади.

5. Соціальні ризики та ризики управління попитом. Обмеження електропостачання викликають соціальну напругу серед населення та підприємств. Це, у свою чергу, вимагає впровадження ефективних моделей управління споживанням енергії, роз'яснювальної роботи та адаптації систем енергоменеджменту до кризових умов.

Загалом, ризики енергетичній безпеці України в умовах війни є системними, взаємопов'язаними та динамічними, характеризуються як фізичною, так і кібертехнологічною, економічною та соціальною природою, а їх реалізація веде до критичних наслідків для економіки, життєдіяльності населення та обороноздатності держави. Успішна протидія цим загрозам потребує комплексної стратегії, що включає оперативне реагування на надзвичайні ситуації з довгостроковими заходами з модернізації, децентралізації та цифровізації енергетичної інфраструктури.

Література

1. Міністерство енергетики України:
<https://www.mev.gov.ua/novyna/za-try-roky-povnomasshtabnoyi-viyny-ukrayinska-enerhetyka-zaznala-ponad-30-vorozhykh>

2. Звіт KSE Institute про втрати інфраструктури:
<https://kse.ua/research>

3. Onyshchenko, S., Yanko, A., Hlushko, A., Maslii, O., Skryl, V. (2023). The Mechanism of Information Security of the National Economy in Cyberspace. Proceedings of the 4th International Conference on Building Innovations, 791–803. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-17385-1_67

4. Onyshchenko S., Yanko A., Hlushko A., Sivitska S. Conceptual principles of providing the information security of the

national economy of Ukraine in the conditions of digitalization. *International Journal of Management*. 2020. № 11(12). P. 1709-1726. <https://doi.org/10.34218/IJM.11.12.2020.157>

УДК 334.012

Коба Олена Вікторівна,
кандидат технічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Будівельна галузь України в умовах військового стану продовжує ефективно працювати, забезпечуючи потреби держави. Про це свідчить поступове відновлення обсягів виробленої будівельної продукції (рисунк 1), зростання питомої ваги нового будівництва у загальному обсязі будівельних робіт (рисунк 2).

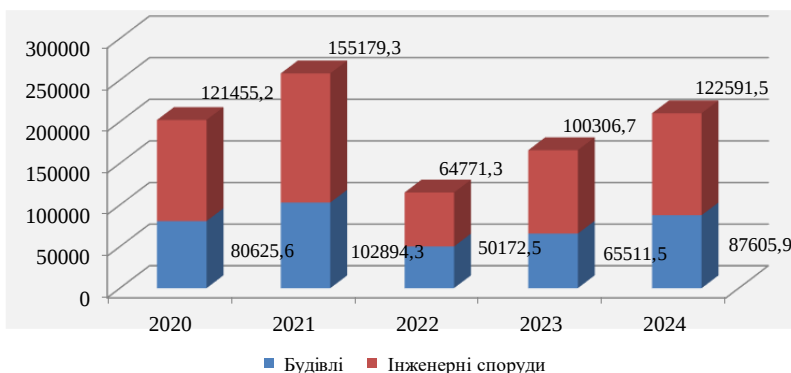

Рис. 1. Обсяг виробленої будівельної продукції за видами в Україні у 2020-2024 роках, млн. грн.

Розроблено автором за [1]

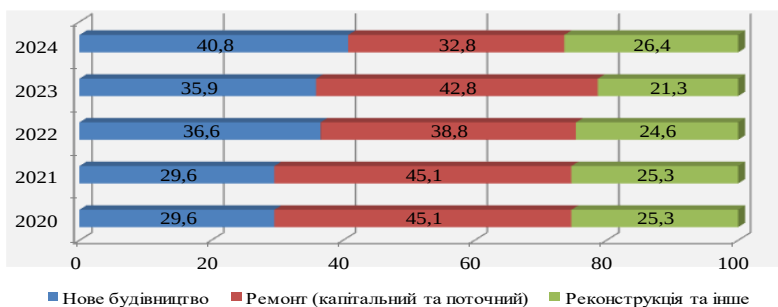

Рис. 2. Обсяг виробленої будівельної продукції за характером будівництва в Україні у 2020-2024 роках, %
Розроблено автором за [1]

Проте, її розвиток значно ускладнюється через певне коло проблем, що перешкоджають забезпеченню економічної безпеки будівельної галузі (рисунок 3).

Рис. 3. Проблеми забезпечення економічної безпеки будівельної галузі в умовах військового стану
Розроблено автором

Для усунення означених проблем потрібні дієві дії не тільки на рівні будівельних компаній, а й на державному рівні. Розвитку галузі і її економічній безпеці сприятиме впровадження та реалізація державних програм пільгового кредитування, компенсації кредитних ставок, надання грантів, різних видів фінансової підтримки для будівельних компаній. Потрібно активно співпрацювати з міжнародними фінансовими організаціями, донорами та приватними інвесторами, об залучити інвестиції у відновлення країни та нове будівництво. Слід продовжити процес цифровізації галузі і спрощення регуляторних й дозвільних процедур, що дозволить створити сприятливий інвестиційний клімат в будівельній галузі. Важливим кроком в напрямку економічної безпеки галузі має стати розвиток виробництва якісних та конкурентоспроможних будівельних матеріалів. Такий крок зменшить залежність галузі від імпорту та знизить собівартість будівельних робіт.

Будівельна галузь України в післявоєнний період має стати осередком сучасних інноваційних технологій та енергоефективних рішень, тільки за таких умов можливе швидке і якісне відновлення країни. Необхідно організувати підготовку кваліфікованих кадрів. Це певною мірою, сприятиме і забезпеченню зайнятості внутрішньо переміщених осіб, ветеранів. Економічна безпека будівельного галузі на пряму залежить від провадження ефективних механізмів контролю за використанням бюджетних коштів, забезпечення прозорості закупівель та боротьби з корупцією. Для залучення інвестицій та захисту інтересів учасників ринку під час дії військового стану потрібно забезпечити страхування будівельних проектів від воєнних ризиків, їх реалізацію у відносно безпечних регіонах.

Успішна реалізація цих заходів потребує скоординованих зусиль держави, бізнесу та міжнародних партнерів, що дозволить створити фундамент для відновлення економіки країни та забезпечення її сталого розвитку.

Література

1. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/edrpoу/ukr/EDRPU_2022/kved/arh_kved_22.htm (дата звернення: 30.04.2025).

УДК 336.27:338.24(477)

*Маслій Олександра Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
Нестеренко Сніжана Володимирівна,
студентка*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія
Кондратюка»*

ВНУТРІШНІЙ ДЕРЖАВНИЙ БОРГ ЯК ВИКЛИК ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРИВАЛОГО ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах тривалого воєнного стану, що характеризується зростанням бюджетних потреб, економічною невизначеністю і обмеженими можливостями зовнішнього фінансування, внутрішній державний борг стає одним із ключових інструментів покриття дефіциту державного бюджету, підтримки економічної стабільності та забезпечення економічної безпеки держави. З пролонгацією воєнного стану боргове навантаження на державний бюджет зростає, посилюються ефекти витіснення приватних інвестицій, підвищується вартість кредитних ресурсів для реального сектору економіки [1], формуються системні загрози фінансовій стабільності держави [2], що актуалізує необхідність дослідження внутрішнього державного боргу як виклику економічній безпеці України.

Від початку повномасштабної військової агресії обсяги внутрішніх запозичень України демонструють стрімку

висхідну динаміку (рис. 1), що обумовлено необхідністю фінансування критичних оборонних та соціальних видатків при одночасному скороченні податкової бази та загальному економічному спаді. Випуск військових облігацій та інших інструментів внутрішнього боргу для фінансування державних видатків, таких як соціальні програми, інфраструктурні проекти та інші сфери, дозволив мобілізувати значні фінансові ресурси без додаткового інфляційного тиску та зовнішньої фінансової залежності, що у короткостроковій перспективі зміцнило економічну стійкість країни [3].

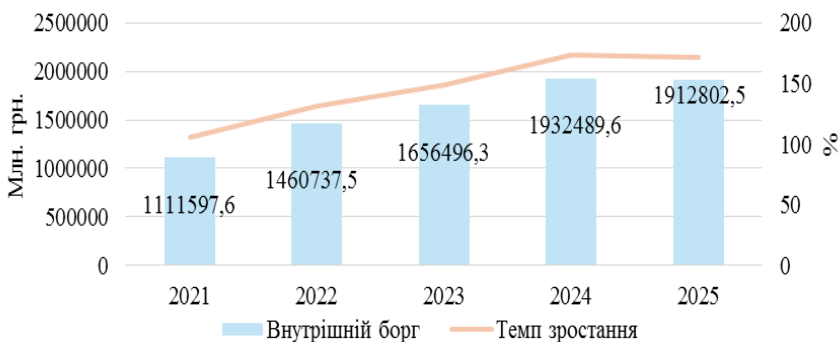

Рис.1. Динаміка величини внутрішнього боргу України за 2021-2025 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними Мінфіну України [4]

Протягом 2021-2025 рр. величина внутрішнього державного боргу України зросла майже вдвічі, утім темпові показники зростання внутрішнього боргу України демонструють змінну динаміку. Так, у 2022 році приріст внутрішнього державного боргу України склав 31,4%, що було обумовлено необхідністю фінансування оборонних витрат та соціальних програм після початку масштабних військових дій. У 2023 році темпи зростання становили 13,4%,

що пояснюється активним залученням зовнішнього фінансування, зокрема макрофінансової допомоги від ЄС та кредитів за програмами МВФ. У 2024 році було проведено 201 аукціон з розміщення ОВДП, що дозволило залучити 640 млрд грн на покриття дефіциту державного бюджету. Водночас частка боргу, номінованого у гривні, зросла до 25%, що сприяло зменшенню валютних ризиків [4]. У 2025 році відбулося уповільнення темпів зростання внутрішнього державного боргу завдяки використанню інструментів рефінансування та залучення пільгового кредитування ЄС, що дозволило акумулювати додаткові фінансові ресурси для покриття першочергових державних потре.

Проблематика внутрішнього державного боргу характеризується виразною часовою асиметрією. У короткостроковому періоді внутрішній державний борг виступає дієвим інструментом мобілізації фінансових ресурсів без інфляційного тиску, дозволяє фінансувати критично важливі державні функції, сприяє підвищенню стійкості національної економіки до зовнішніх шоків та забезпеченню економічної безпеки держави в умовах війни. Утім тривалий військовий стан створює умови, за яких кумулятивний ефект накопичення внутрішнього державного боргу може трансформуватися у системну загрозу макроекономічній стабільності та економічній безпеці держави.

Офіційні дані свідчать про зростання значних витрат на обслуговування внутрішнього державного боргу, що створює додаткове навантаження на державний бюджет. За інформацією Міністерства фінансів України, незважаючи на ефективний перехід до довгострокових фінансових інструментів, загальна сума боргових зобов'язань продовжує зростати, що веде до збільшення відсоткових витрат на їх обслуговування. Така динаміка підкреслює необхідність продовження реформ у сфері управління борговим портфелем [5], формування виваженої боргової політики, яка б

враховувала як нагальні потреби фінансування державних видатків, так і довгострокові ризики для фінансової стабільності та економічної безпеки держави [6].

Отже, комплексний характер взаємозв'язку між борговою політикою та економічною безпекою держави потребує забезпечення оптимального балансу між короткостроковими перевагами залучення внутрішніх запозичень та довгостроковими ризиками зростання внутрішнього державного боргу в умовах тривалого воєнного стану. Розглядаючи зростання внутрішнього державного боргу як виклик економічній безпеці України необхідне впровадження ефективних фінансових стратегій, зокрема реструктуризації короткострокових зобов'язань, оптимізації структури боргу та підвищення частки гривневих зобов'язань для зменшення валютних ризиків. Подібний підхід дозволить знизити вплив короткострокових коливань, забезпечити довгострокову бюджетну стабільність та створити передумови для сталого економічного розвитку України в умовах воєнних та повоєнних викликів.

Література

1. Столяренко О. М., Вейдер Т. М., Мельничук І. І. Аналіз впливу внутрішнього боргу на економічну безпеку України. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. № 10. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13773182>

2. Пугач О. Моделювання загроз системі економічної безпеки національної економіки з позицій їх своєчасного виявлення та передбачення. *Економіка і регіон*. 2015. №3 (52). С. 103–109.

3. Маслій О.А., Галушка Р.М. Ієрархічний аналіз ризиків і загроз економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Економічний простір*. 2025. № 198. С. 69–75. <https://doi.org/10.30838/EP.198.69-75>

4. Державний борг України. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/-finance/debtgov/>

5. Романовська Ю., Смоляр Л. Аналіз державного боргу України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. № 64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-106>

6. Ситник Н.С., Шутко А.М. Стан боргової безпеки України в умовах економічної та політичної нестабільності. 2022. №3. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-4-104-22>

УДК 336.713

Коробчук Тетяна Іванівна,

кандидат економічних наук, доцент

Луцький національний технічний університет

УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ РИЗИКАМИ ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ВИКЛИКІВ

У сучасному динамічному світі, де економічні, політичні та воєнні потрясіння стали частиною реальності, економічна безпека банківського сектору стає пріоритетом державної політики та внутрішнього менеджменту фінансових установ. У центрі цієї безпеки – управління банківськими ризиками, яке виступає не лише як інструмент запобігання фінансовим втратам, а й як стратегічна основа довгострокової стабільності.

У працях вітчизняних науковців досить повно висвітлюються проблеми антикризового управління, в т.ч. й банківськими ризиками. Так, Н. Мостовенко та Н. Чиж вважають, що головним елементом оптимізації антикризового управління в банку є «робота з клієнтською базою, а саме відслідковування негативних змін у системі взаємодії з клієнтами, дотримання принципів клієнтоорієнтованого підходу» [1]. Н. Тарасевич зазначає, що «важливою умовою конкурентоспроможності та надійності банківської установи є формування та функціонування ефективної системи ризик-менеджменту сучасного банку» [2, с. 214]. Ми погоджуємось з

твердженням Д. Третяк та П. Душейко про те, що «основними особливостями ризик-менеджменту є: по-перше, ризик-менеджмент – система, що об'єднує осіб, які приймають рішення, і виконавців, що встановлює зв'язку між ними і порядок їх взаємодії; по-друге, це дійсно менеджмент, тобто діяльність, у процесі якої приймаються і виконуються управлінські рішення; по-третє, метою системи управління ризиками є зменшення впливу непередбачених подій на діяльність організації» [3, с. 106].

У сучасному світі фінансова система кожної країни – це складний і вразливий механізм, де банки відіграють центральну роль. Їхня стабільність напряму впливає на добробут громадян, розвиток бізнесу та інвестиційну привабливість держави. У цьому контексті економічна безпека банку – не лише внутрішня мета установи, а й елемент національної безпеки. А серцевиною цієї безпеки є управління банківськими ризиками.

Банківська діяльність за своєю природою базується на довірі. Але там, де є довіра, завжди є і ризик її втрати. Саме тому ефективна система ризик-менеджменту – це фундаментальна умова стійкості. Коли банк ефективно ідентифікує, оцінює і контролює ризики, він не лише забезпечує свою стабільність. Він виконує соціальну функцію – гарантує надійність обігу коштів, захищає інтереси клієнтів і забезпечує обіг капіталу в економіці. Таким чином, управління ризиками – це інструмент економічної безпеки не лише установи, а й держави в цілому.

Банківська діяльність пов'язана з ризиками: кредитними, процентними, валютними, ліквідності, операційними та репутаційними. У кризових умовах ці ризики не лише посилюються, а й стають взаємопов'язаними, створюючи ефект «доміно», здатний поставити під загрозу як окрему фінансову установу, так і стабільність усього сектору.

Зокрема, кредитний ризик у періоди економічної рецесії зростає внаслідок неспроможності клієнтів повертати борги.

При цьому ризик ліквідності стає критичним для підтримання операційної діяльності банку – особливо, коли клієнти масово знімають депозити, втрачаючи довіру. Операційні ризики, пов’язані з кібератаками чи збоєм внутрішніх процесів, набувають особливої актуальності у воєнний час або в період політичної нестабільності.

Управління банківськими ризиками – це система заходів, процесів і політик, спрямованих на виявлення, оцінку, моніторинг і мінімізацію ризиків, які можуть вплинути на фінансову стабільність банку та його здатність виконувати зобов’язання перед вкладниками, клієнтами й регулятором. Його основними цілями є:

- забезпечення фінансової стабільності банку;
- захист активів і капіталу;
- підвищення довіри клієнтів і регуляторів;
- сприяння прийняттю обґрунтованих управлінських рішень;
- запобігання кризам і банкрутству.

Ефективне управління банківськими ризиками передбачає комплекс заходів – від вчасного ідентифікування загроз до розробки механізмів їх пом’якшення. В умовах воєнного стану українські банки впроваджують адаптивні моделі управління ризиками, активно використовують:

- валютне хеджування;
- посилені кіберзахисні механізми;
- резервування під військові ризики;
- співпрацю з НБУ в межах антикризових програм.

Банки, що застосовують моделі стрес-тестування, резервування та диверсифікації активів, мають значно вищі шанси зберегти платоспроможність під час кризи. Тому, ефективний ризик-менеджмент – це не просто відповідь на виклики. Це стратегічна система, яка забезпечує економічну безпеку банку, збереження довіри вкладників і можливість зростання навіть у найскладніші часи.

На рівні держави, ключову роль у захисті економічної безпеки відіграє Національний банк України, який встановлює регуляторні стандарти, вимоги до капіталу та ліквідності, а також здійснює контроль за діяльністю банків. В умовах повномасштабної війни 2022–2024 років НБУ продемонстрував здатність до швидкого антикризового реагування, запроваджуючи валютні обмеження, підтримку ліквідності, нові підходи до оцінки активів.

Варто зазначити, що управління ризиками – це не лише технічний процес, а елемент культури управління. Там, де в банку культивується проактивний підхід, де ризик розглядається як можливість до вдосконалення, там зростає гнучкість, стійкість і довіра клієнтів.

Таким чином, банківський ризик-менеджмент в умовах криз – це не оборона, а стратегічна перевага. Управління банківськими ризиками є не просто технічною функцією, а стратегічною умовою економічної безпеки. Це той інструмент, який дозволяє передбачити виклики, пом'якшити їх наслідки та забезпечити стабільність в умовах невизначеності. Саме здатність передбачати та контролювати загрози визначає рівень економічної безпеки банку і, зрештою, надійність фінансової системи країни.

Література

1. Мостовенко Н., Чиж Н. Удосконалення системи антикризового управління у банківських установах. *Економіка та суспільство*. Наук. ж-л. 2024. №66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-76>
2. Тарасевич Н. Актуальні аспекти формування системи ризик-менеджменту в банках України. *Modern Economics*. Наук. ж-л. 2020. № 21(2020). С. 213-218. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V21\(2020\)-33](https://doi.org/10.31521/modecon.V21(2020)-33).
3. Третяк Д., Душейко П. Теоретичні аспекти ризик-менеджменту банку. *Економіка та держава*. Наук. ж-л. 2022. № 1. С. 100–107. DOI: [10.32702/2306-6806.2022.1.100](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.1.100)

УКД 336.5:355.02(477)

Глушко Аліна Дмитрівна,

кандидат економічних наук, доцент

Клименко Ірина Віталіївна, Маркіна Софія Сергіївна,

студенти

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ФІНАНСУВАННЯ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО СТАНУ

З початком повномасштабної агресії Росії проти України питання фінансування сектору безпеки та оборони стало беззаперечним пріоритетом для держави. В умовах воєнного стану Україна змушена суттєво перерозподіляти бюджетні ресурси, залучати зовнішню допомогу та шукати нові механізми забезпечення фінансової стійкості армії та сил безпеки. Розглянемо сучасні тенденції, основні джерела фінансування, структуру видатків, а також ключові виклики, з якими стикається Україна у фінансуванні безпеки та оборони під час війни.

Фінансування сектору національної безпеки та оборони стало визначальним фактором для збереження суверенітету та територіальної цілісності України під час широкомасштабної агресії. З 2024 року спостерігається постійне зростання загроз для національної безпеки, проте до 2022 року фінансова політика не завжди відповідала рівню цих викликів. Відкритий етап російської агресії з 2022 року зробив фінансування оборонного сектору абсолютним пріоритетом державної політики [1].

Розглянемо динаміку та структуру фінансування у 2022-2025 роках. У 2024 році військові витрати України досягли 64,7 млрд грн, що становить 34% ВВП – найвищий показник у світі [2]. На 2025 рік у державному бюджеті передбачено понад 2,2

трлн грн (26,3% ВВП) для сектору безпеки і оборони [3]. Фінансування здійснюється як за рахунок загального фонду державного бюджету, так і спеціальних фондів, військових облігацій, міжнародної допомоги та емісії гривні. Протягом першого кварталу 2025 року фінансування основних напрямів діяльності сектору безпеки та оборони здійснювалося у повному обсязі згідно з розписом асигнувань [4].

Основними джерелами є податкові надходження, внутрішні та зовнішні показники, військові облігації та міжнародна допомога. У 2024 році Україна отримала щонайменше 60 млрд. грн. військової допомоги, переважно від США, Німеччини та інших країн ЄС [2]. Важливим джерелом є емісія гривні (18% у структурі фінансування за окремими оцінками) та військові облігації (8%). Почала зростати роль спеціальних фондів, які акумулюють кошти для оперативного забезпечення потреб оборони.

Основними викликами фінансування в умовах воєнного стану стало: По-перше, наявність кризи державних фінансів. Усі податкові надходження спрямовуються на військові потреби, що обмежує можливості для подальшого збільшення витрат. По-друге, державний бюджет 2025 року покриває близько 25% від заявлених потреб Міністерства оборони, що створює значний дефіцит ресурсів для забезпечення Збройних Сил [5]. По-третє, війна загострює системні ризики для фінансового сектору та економіки, посилюючи навантаження на бюджет і підвищуючи потребу у зовнішньому фінансуванні [6]. А також, залишається проблема забезпечення довгострокової стійкості фінансування та балансування між потребами оборони й іншими секторами економіки.

Розглянемо інституційні та нормативні інновації, що дозволять нам пристосуватись до сучасних умов. Відбувається розробка законодавства щодо страхування воєнних ризиків, що має підвищити захищеність інвесторів та бізнесу, а також сприяти залученню додаткових ресурсів у сектор безпеки.

Створюється Державна агенція зі страхування воєнних ризиків, яка розроблятиме стандартизовані страхові продукти для об'єктів критичної інфраструктури. Удосконалюється система державного регулювання та нагляду за діяльністю агенцій, що працюють у сфері безпеки та оборони.

Ключовими напрямками фінансування є забезпечення грошового утримання військовослужбовців, додаткових винагород, соціальних виплат та реалізація соціальних гарантій [7]. Утримання особового складу, закупівля матеріально-технічних ресурсів, розвиток інфраструктури та підтримка мобілізаційної готовності – пріоритети видаткової політики [4]. Україна є світовим лідером за часткою військових витрат у ВВП, проте значна частина фінансування забезпечується за рахунок зовнішньої допомоги. Військова допомога від партнерів не враховується у витратах України за міжнародними стандартами, але фактично є критично важливою для обороноздатності. Поглиблення співпраці з МВФ, Світовим банком та іншими міжнародними структурами сприяє підтримці макроекономічної стабільності та розробці нових фінансових інструментів.

Таким чином, фінансування безпеки та оборони в Україні в умовах воєнного стану за масштабом і складністю є безпрецедентним завданням. Необхідно забезпечити достатнє фінансування сектору безпеки та оборони навіть в умовах післявоєнного відновлення. Важливо удосконалювати механізми залучення внутрішніх та зовнішніх ресурсів, розвивати страхування воєнних ризиків та підвищувати ефективність використання бюджетних коштів. Пріоритетом має залишатися фінансова підтримка обороноздатності, соціального захисту військових та розвитку критичної інфраструктури. В умовах обмежених ресурсів потрібна жорстка бюджетна дисципліна, прозорість та контроль за використанням коштів оборотного сектору.

Література

1. Шубін В. (2023). Фінансування сектору національної безпеки та оборони в Україні: виклики в період воєнного стану. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, (15), 264-270. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.33>

2. Україна – восьма у світі за обсягом військових витрат і перша за їх часткою у ВВП. URL: <https://www.telegraf.in.ua/buisiness/money/10139119-ukrajina-vosma-u-sviti-za-obsjagom-vijskovih-vitrat-i-persha-za-jih-chastkoju-u-vvp.html>

3. Закон України «Про Державний бюджет України на 2025 рік». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text>

4. Підсумки I кварталу 2025 року: Фінансування органів сектору безпеки і оборони забезпечено у повному обсязі. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/7149.html>

5. Бюджет-2025 покриває потреби Міноборони лише на 25%. URL: <https://espresso.tv/ekonomika-byudzhet-2025-pokrivae-potrebi-minoboroni-lishe-na-25-nardepka-friz>

6. Рада з фінансової стабільності розглянула системні ризики фінсектору та законопроект про страхування воєнних ризиків. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rada-z-finansovoyi-stabilnosti-rozglyanula-sistemni-riziki-finsektoru-ta-zakonoprojekt-pro-strahuvannya-voyennih-rizikiv>

7. Онищенко С. В., Глушко А. Д. Фінансова та цифрова інклюзія ветеранів в аспекті зміцнення соціально-економічної безпеки. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. №. 15.

8. Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д., Черв'як А.В. Загрози соціально-економічній безпеці України: монографія. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. 375 с.

УДК 336.71:368(477)

Волкова Валерія Валеріївна,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і
банківської справи*

Ніколаєва Анастасія Павлівна,

здобувачка вищої освіти

Донецький національний університет імені Василя Стуса

БЕЗПЕКА РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ринок страхових послуг є важливим елементом фінансової системи країни, що забезпечує захист майнових і особистих інтересів громадян та бізнесу. Початок повномасштабної війни в Україні суттєво вплинув на функціонування страхового ринку, змінивши як попит на страхові продукти, так і підходи до управління ризиками. У цих умовах страхові компанії змушені оперативно адаптувати свої послуги до нових викликів: збільшення кількості страхових випадків, зміна потреб клієнтів, нестабільність економіки та зміни в державному регулюванні. Як зазначає Національний банк України, війна призвела до структурних трансформацій у діяльності страховиків та у самій моделі споживання страхових послуг [1].

Важливим показником, що ілюструє стан страхового ринку, є обсяг страхових премій.

На рисунку 1 відображено зміну цього показника протягом 2019–2024 років, що дозволяє наочно простежити вплив зовнішніх факторів на розвиток галузі.

Як видно з рисунку 1, у 2019–2020 роках ринок демонстрував стабільність і навіть незначне зростання. Проте починаючи з 2021 року відбувається різке падіння обсягу страхових премій. Це можна пов'язати з погіршенням загальнооекономічної ситуації та поступовим накопиченням

ризиків, які досягли критичного рівня у 2022 році з початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну.

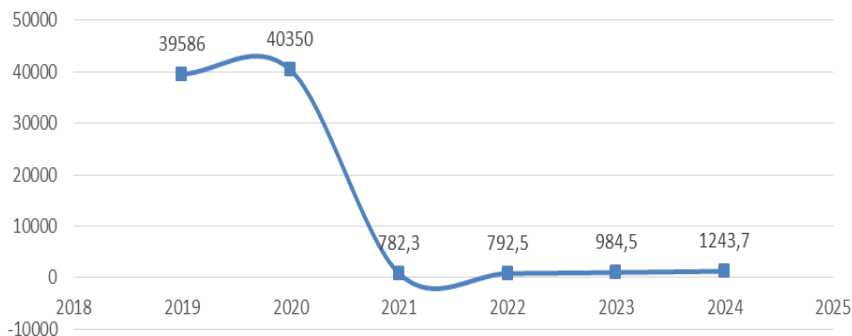

Рис. 1. Обсяг страхових премій за 2019-2024 роки в млрд. грн [2,3]

Воєнні дії спричинили стрімке скорочення активності у багатьох секторах економіки, що, своєю чергою, вплинуло на здатність громадян і підприємств укласти страхові договори. Частина компаній скоротила або припинила діяльність, а населення переорієнтувалося на першочергові витрати. Водночас посилилася недовіра до фінансових інституцій, що також позначилося на обсязі страхових платежів.

У наступні роки – з 2022 по 2024 – спостерігається поступове відновлення. Це пов'язано зі зростанням попиту на медичне та майнове страхування, збільшенням обізнаності громадян про важливість фінансового захисту, а також частковим відновленням діяльності страхових компаній у безпечніших регіонах країни.

Одним із ключових індикаторів ефективності та стабільності функціонування страхового ринку є обсяг страхових виплат. Цей показник відображає фінансову спроможність страховиків виконувати свої зобов'язання перед

клієнтами у разі настання страхових випадків. На рисунку 2 представлено динаміку зміни обсягу страхових виплат в Україні протягом 2019–2024 років, що дає змогу оцінити, як зовнішні економічні та соціально-політичні чинники, зокрема війна, вплинули на цей аспект діяльності страхових компаній.

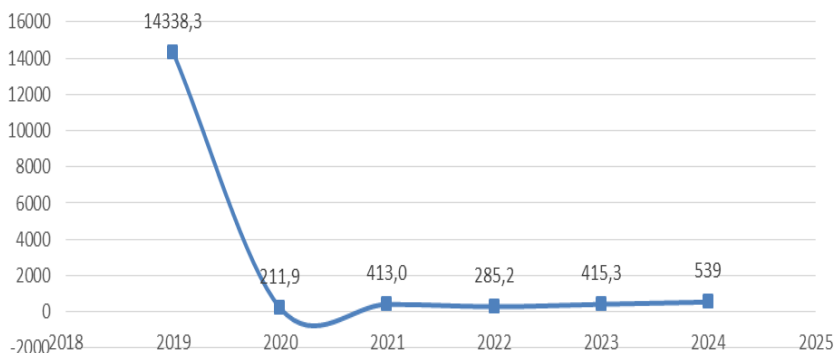

Рис. 2. Обсяг страхових виплат за 2019-2024 роки в млрд. грн [2,3]

Як видно з рисунку 2, У 2019 році обсяг страхових виплат сягнув піку — 14 338,3 млрд грн, що, ймовірно, пов'язано із завершенням значних страхових контрактів або компенсацією за масштабні страхові випадки. Такий різкий сплеск може також пояснюватися активною діяльністю страхових компаній або законодавчими змінами, які стимулювали виплати.

Починаючи з 2020 року, спостерігається стрімке падіння до 211,9 млрд грн, що можна пов'язати із впливом пандемії COVID-19, яка спричинила зменшення ділової активності, втрату доходів населення та зниження попиту на страхові послуги. Цей тренд продовжувався у 2021-2022 роках із помірними коливаннями (413,0 млрд грн у 2021 р. та 285,2

млрд грн у 2022 р.), коли економіка поступово адаптувалася до нових умов.

У 2023 році виплати дещо зросли до 415,3 млрд грн, що свідчить про часткове відновлення ринку. У 2024 році зафіксовано подальше зростання до 539 млрд грн, що, ймовірно, обумовлено відновленням економіки, підвищенням рівня довіри до страхових компаній та зростанням кількості укладених договорів страхування. З метою забезпечення довгострокової безпеки страхового ринку в умовах війни необхідно зосередитися на підвищенні фінансової грамотності населення, посиленні державного нагляду за страховиками, розвитку цифрових технологій та створенні умов для прозорості та надійності страхових послуг.

Висновки. Аналіз показників премій і виплат свідчить про високу чутливість страхового ринку України до зовнішніх загроз. Після фази різкого падіння ринок демонструє ознаки стабілізації. Це вказує на потенціал до посилення фінансової безпеки через адаптацію, інновації та підтримку з боку держави. За належних умов страхова галузь здатна не лише вижити, а й відігравати ключову роль у відновленні країни.

Література

1. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 29.04.2025)
2. Аналітична довідка про стан страхового ринку України. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/file00674%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/file00674%20(1).pdf) (дата звернення: 29.04.2025).
3. НАСУ. Національна асоціація страховиків України. URL: <https://nasu.com.ua/indicator/> (дата звернення: 29.04.2025).

УДК368:330.34(477)

Скриль Віталія Вячеславівна,

кандидат економічних наук, доцент

Лоза Валентин Сергійович,

студент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА МЕХАНІЗМИ
АКТИВІЗАЦІЇ СТРАХУВАННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ**

Воєнна агресія проти України створила безпрецедентні виклики для національної економіки, значно послабивши її фінансову та інституційну стабільність. У таких умовах забезпечення економічної безпеки держави набуває особливої актуальності, а страхування виступає важливим інструментом її підтримки. Страховий сектор здатен відігравати ключову роль у зниженні рівня економічних ризиків, стимулюванні інвестиційної активності, захисті бізнесу, населення та державних активів у кризових умовах.

Водночас система страхування в Україні зазнає значного тиску через зростання ризиків, обмеженість ресурсів та відтік капіталу. Це вимагає пошуку нових підходів до її реформування, розвитку сучасних механізмів управління ризиками та активізації державно-приватної взаємодії.

У контексті сучасних викликів, пов'язаних з повномасштабною війною, розвиток страхового ринку України потребує переосмислення функціональних підходів та впровадження нових механізмів, здатних забезпечити економічну стійкість. Страхування може стати ефективним інструментом компенсації збитків, диверсифікації ризиків та зміцнення довіри до економічних процесів.

Одним із пріоритетів має стати розвиток страхування воєнних ризиків, зокрема страхування інфраструктури, майна та життя громадян, які проживають у прифронтових або звільнених регіонах. За даними НБУ за 2023 рік, страхові компанії виплатили 5,2 млрд.грн компенсацій за наслідки воєнних дій у 2022–2023 роках, що становить лише 10% від загальних збитків, оцінених Мінекономіки у 52 млрд.грн. [1]. Близько 30% критичної інфраструктури (мости, дороги, енергооб'єкти) зруйновано, а їхнє відновлення потребує понад 14 млрд.доларів. При цьому лише 5% домогосподарств у прифронтових регіонах мають страхове покриття, що зумовлено високими тарифами та відсутністю державних гарантій. Для розвитку страхування воєнних ризиків необхідно створити державні або змішані страхові фонди, що можуть покривати ризики, які не здатен забезпечити приватний сектор.

Важливим напрямом є розширення агрострахування, яке може захистити фермерські господарства від втрат, спричинених бойовими діями, посухами або іншими форс-мажорними обставинами. Так, в 2023 році лише 5% аграрних підприємств в Україні користуються страховими продуктами, тоді як у країнах ЄС – до 70% [2]. У 2023 році держава виділила 1,2 млрд.грн на субсидування страхових премій, що дозволило застрахувати понад 500 тис. га сільгоспугідь. Загальні втрати агросектора від війни у 2022 році склали 6,4 млрд.доларів, особливо через знищення зерносховищ, техніки та посівів. Саме державна підтримка у формі субсидування страхових премій дозволить активізувати попит у цьому сегменті.

Малий і середній бізнес, що зазнав значних втрат, також потребує доступу до страхових продуктів, зокрема страхування переривання бізнесу, логістичних ризиків та кіберризиків. За даними Міжнародної фінансової корпорації за 2023 рік [3], 80% МСБ не мають страхового покриття для приміщень та обладнання. Щорічні втрати через логістичні збої перевищують 120 млрд.грн, при цьому лише 3% компаній

мають відповідне страхування. У 2023 році ЄБРР [4] запровадив програму кредитування МСБ зі страховими пакетами на суму 200 млн.євро, яка охопила 2 000 підприємств. Отже, страхування малого та середнього бізнесу сприятиме їх швидшому відновленню та мінімізації фінансових втрат у майбутньому.

У післявоєнний період особливу роль відіграватиме страхування інвестицій, включаючи зовнішні. Прямі іноземні інвестиції в Україну у 2022 році знизились до 0,5 млрд.доларів проти 8 млрд.доларів у 2021-му. У 2023 році за сприяння MIGA [5] було застраховано 300 млн.доларів інвестицій у галузі енергетики та інфраструктури. За оцінками EBRD [6], активне страхування політичних ризиків може залучити 2–3 млрд.доларів додаткових інвестицій до 2025 року. Для цього необхідно укладати міжнародні договори про страхове покриття політичних і воєнних ризиків, а також долучити міжнародні фінансові інститути до гарантування інвестпроектів.

Також актуальним є розвиток цифрового страхування, що дозволяє швидко оформлювати поліси, оцінювати ризики та здійснювати виплати. Частка онлайн-полісів зросла з 8% у 2021 році до 25% у 2023-му [7]. Половина всіх виплат у 2023 році здійснена через цифрові платформи, що дозволило скоротити терміни обробки запитів з 30 днів до 3–5 днів. Запуск платформи «Дія.Страхування» дозволив понад 1 млн користувачам швидко оформлювати поліси автострахування, медичного та агрострахування. Це особливо важливо в умовах обмеженого фізичного доступу до банківських або страхових установ. Отже, зміцнення економічної безпеки України через страхування потребує:

1. Оновлення нормативно-правової бази. Для ефективної роботи страхового ринку необхідно оновити законодавство з урахуванням сучасних викликів, зокрема запровадити нові стандарти фінзвітності та вимоги до формування технічних резервів.

2. Підвищення прозорості та наглядової спроможності НБУ. Національний банк України відіграє ключову роль у стабільності фінансової системи. Посилення прозорості та наглядових функцій, запровадження нових механізмів контролю й підвищення фінансової інклюзії зміцнять довіру та зменшать ризики.

3. Формування фінансових резервів. Страхові компанії повинні мати достатні фінансові резерви для покриття можливих збитків. Це включає створення та підтримку технічних резервів, які відповідають міжнародним стандартам. НБУ вже працює над новими вимогами до формування таких резервів, що сприятиме підвищенню фінансової стійкості страховиків.

4. Стимулювання розвитку добровільного страхування. Добровільне страхування, зокрема медичне, може значно зменшити навантаження на державний бюджет та забезпечити додаткові джерела фінансування для різних секторів економіки. Для цього необхідно створити сприятливі умови для розвитку цього ринку, включаючи податкові пільги, інформаційні кампанії та підтримку інновацій у страхових продуктах.

Література

1. Мінекономіки. URL: <https://www.me.gov.ua>
2. FAO. URL: <https://www.fao.org>
3. Міжнародна фінансова корпорація. URL: <https://www.ifc.org>
4. ЄБРР. URL: <https://www.ebrd.com/ukraine>
5. MIGA. URL: <https://www.miga.org>
6. EBRD. URL: <https://www.ebrd.com>
7. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua>
8. Onyshchenko S., Maslii O., Hlusko A., Yanko A., Cherviak A. Social and Economic Security: Threats and Strengthening Targets. A monograph E-SCIECE SPACE, WARSZAWA, 2023. 203 p.

УДК: 336.71:330.34(477)

Мостовенко Наталія Анатоліївна,

кандидат економічних наук, доцент

Луцький національний технічний університет

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ БАНКІВ ЯК КЛЮЧОВА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану в Україні економічна безпека держави постає як пріоритетне завдання, оскільки вона визначає здатність економіки функціонувати, відновлюватись після шоків та протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам. У цьому контексті важливу роль відіграє фінансова стійкість банківської системи, яка виступає критично важливою передумовою для збереження довіри до національної валюти, стабільності ринків і реалізації антикризових заходів. Фінансова стійкість банків у таких умовах – це не лише здатність окремої установи зберігати платоспроможність та ліквідність, але й здатність банківської системи загалом ефективно підтримувати економіку, не допускаючи фінансового колапсу. Зважаючи на нестабільність ринків, зростання ризиків та можливі кризи довіри з боку населення та бізнесу, банківська система має демонструвати адаптивність, прогнозованість і структурну витривалість. Саме тому банківська стійкість розглядається як елемент економічної безпеки держави.

Результати наукових досліджень свідчать про багатогранність поняття «фінансова стійкість банку» та його тісний зв'язок з поняттям «фінансова стабільність банку» [1, с.15]. Науковці визначають фінансову стійкість як багатофакторне, інтегральне явище, що включає капіталізацію, ліквідність, якість активів, прибутковість, ризик-менеджмент та адаптивність. В умовах воєнного стану

особливого значення набуває значення набуває «динамічна» складова – вміння банку адаптуватися до нових умов і ризиків, що виникають унаслідок військових дій.

Важливим є також використання сучасних методичних підходів до оцінки фінансової стійкості банків: коефіцієнтного, комплексного, рейтингового, CAMELSO-методики, індикаторів МВФ тощо. Ці підходи дозволяють отримати інтегральну оцінку стану банків, що є основою для макропруденційного нагляду. У сучасних умовах варто доповнювати ці підходи оцінкою цифрової безпеки, рівня стресостійкості, захисту від кіберзагроз та здатністю банків до відновлення після кібератак чи збоїв в інфраструктурі. Варто відзначити й додаткові аспекти, які посилюють і забезпечують фінансову стійкість банків в умовах воєнного стану. По-перше, діяльність НБУ, що полягає у оперативному регулюванні валютного ринку, обмеженні руху капіталів, збереженні довіри до банків через систему гарантування вкладів. Також важливе значення має міжнародна підтримка, що створює певну фінансову опору для підтримки стабільності. Та процес цифрової трансформації, завдяки чому забезпечується розвиток цифрових послуг і дистанційного банкінгу, що знижує ризики фізичних атак на інфраструктуру банків.

Фінансова стійкість банківської системи в умовах воєнного стану є критичною складовою національної економічної безпеки, оскільки забезпечує функціонування фінансового ринку, підтримку бізнесу та стабільність національної валюти. Посилення стійкості банків, модернізація системи управління ризиками та розвиток стратегій антикризової адаптації мають стати центральними елементами державної політики з підтримки економіки. Успішне поєднання державного регулювання, внутрішніх банківських стратегій і довіри клієнтів дозволить банківському сектору виступити опорою для стабілізації та подальшого економічного зростання.

Література

1. Вовченко О. С., Єгоричева С. Б. Фінансова стабільність банків в умовах динамічного макроекономічного середовища : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2021. 233 с.

УДК 338.242(477)

Глушко Аліна Дмитрівна,

кандидат економічних наук, доцент

Демеха Дар'я Сергіївна, Калін Олександр Вікторович,
студенти

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Міграційні процеси, які останніми роками набули значних масштабів в Україні, становлять серйозний виклик для економічної безпеки держави. Зростаюча інтенсивність трудової міграції, демографічні втрати, а також відтік висококваліфікованих кадрів негативно впливають на соціально-економічну стабільність країни та підривають основи економічної безпеки. Військова агресія РФ проти України спричинила масштабне зовнішнє і внутрішнє переміщення населення, створюючи передумови для поглиблення структурних дисбалансів на ринку праці, зменшення трудового потенціалу та зниження продуктивності економіки [1, с. 22]. Враховуючи важливість людського капіталу як ключового ресурсу національного розвитку, аналіз міграції як чинника загрози економічній безпеці є надзвичайно актуальним для сучасної наукової дискусії.

За даними Державної служби статистики України, лише за перші пів року після початку війни країну залишили понад

7 мільйонів осіб [2]. Попри те, що частина мігрантів з часом повернулася до України, значна кількість осіб, насамперед працездатного віку, продовжує перебувати за межами країни та не виявляє намірів повернення у короткостроковій перспективі. У зв'язку з цим, дефіцит робочої сили вже відчутний у таких галузях, як будівництво, освіта, медицина, агропромисловий комплекс [3, с. 56]. Прогноз Інституту демографії та проблем якості життя НАН України свідчить про можливе подальше скорочення населення до 25,2 мільйона осіб до 2051 року [4]. Це створює загрозу для економічної безпеки, оскільки зменшується трудовий потенціал країни, зростає навантаження на соціальні системи та знижується внутрішній споживчий попит.

Однією з суттєвих загроз для економічної безпеки України є інтелектуальна міграція, або так званий «відтік мізків», що полягає у виїзді за кордон висококваліфікованих спеціалістів з вищою освітою та професійним досвідом. Основними чинниками такої міграції є привабливіші умови праці, вища заробітна плата, ширші професійні можливості та краща якість життя в країнах-реципієнтах. У результаті Україна, вкладаючи значні фінансові та інституційні ресурси в систему освіти й професійної підготовки, фактично не отримує очікуваної віддачі від цих інвестицій на національному рівні [5, с. 142].

Втрата людського капіталу такого типу негативно позначається на інноваційній спроможності країни, обмежує можливості розвитку науки, технологій та високотехнологічного сектору. Це, у свою чергу, знижує загальну конкурентоспроможність економіки на глобальному ринку, гальмує структурну модернізацію та ускладнює реалізацію довгострокових реформ у стратегічних сферах – зокрема в енергетиці, цифровізації, охороні здоров'я та освіті [6]. Збереження та стимулювання національного науково-технічного потенціалу в умовах глобалізації потребує чітко

скоординованої державної політики, спрямованої на створення сприятливого середовища для праці, інновацій і професійного розвитку фахівців усередині країни.

Безумовно, трудова міграція має і певний позитивний економічний ефект, зокрема у формі грошових переказів, які відіграють важливу роль у підтримці платіжного балансу та валютної стабільності України. Так, за підсумками 2023 року обсяг таких трансфертів становив приблизно 12 мільярдів доларів США [7], що є вагомим внеском у національну економіку. Втім, цей ресурс не може розглядатися як довгострокове і надійне джерело економічного зростання, оскільки він залишається вразливим до впливу зовнішньоекономічної кон'юнктури, змін у міграційній політиці країн-реципієнтів, а також до трансформації мотиваційної поведінки самих мігрантів.

З метою зниження ризиків, що виникають унаслідок масштабних міграційних процесів, державна політика повинна бути спрямована на формування ефективної соціально-економічної системи, здатної утримувати населення в межах країни та стимулювати повернення мігрантів. Одним із ключових напрямів такої політики є створення нових робочих місць з конкурентною оплатою праці. Важливу роль у цьому процесі відіграє стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва, яке має значний потенціал для регіонального відновлення та економічного зростання [1, с. 97].

Особлива увага має приділятися внутрішньо переміщеним особам, для яких важливими є питання забезпечення житлом, доступу до якісних соціальних послуг, а також інтеграції на ринку праці. Також необхідно продовжувати реформування освітньої та медичної сфер з метою підвищення їхньої якості та доступності, що є чинниками стабілізації демографічної ситуації. Окремого стратегічного значення набуває підтримка молоді як рушійної сили майбутнього розвитку. Державна політика у цьому

напрямі має включати програми сприяння зайнятості, розвиток молодіжного підприємництва, фінансування стартапів, розширення доступу до сучасної освіти, цифрових навичок та інноваційних технологій.

Крім того, доцільним є розроблення та реалізація цільових програм повернення трудових мігрантів, які здобули професійний досвід за кордоном. Це може здійснюватися через механізми спрощеної реєстрації підприємницької діяльності, пільгового кредитування, податкових стимулів, а також через створення умов для дистанційної або гібридної форми зайнятості. Такий підхід дозволяє не лише повернути людський капітал, а й інтегрувати здобуті за кордоном знання та навички в національний економічний контекст, підвищуючи його конкурентоспроможність та інноваційність.

Таким чином, міграція населення в сучасних умовах дійсно становить ключову загрозу економічній безпеці України, що потребує комплексного підходу та впровадження відповідних регуляторних заходів.

Література

1. Залізняка Ю. І. Міграційні процеси в Україні: сучасний стан та загрози. Київ : НАДУ, 2023. 184 с.
2. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua.
3. Національний інститут стратегічних досліджень. Міграція в умовах війни: аналітична записка. Київ, 2024. 64 с.
4. Стратегія демографічного розвитку України на період до 2040 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-stratehii-demohrafichnoho-rozvytku-ukrainy-na-period-do-2040-roku-922r-300924>
5. НАН України. Демографічні виклики та економічна безпека. Київ: Інститут економіки, 2022. 220 с.
6. Onyshchenko, S., Yanko, A., Hlushko, A., Maslii, O. (2023). Economic cybersecurity of business in Ukraine: strategic

directions and implementation mechanism. Economic and cyber security. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 30–58.

7. World Bank. Ukraine Economic Update: Spring 2024. Washington, 2024. 36 p.

8. Onyshchenko S.V., Maslii O.A., Hlushko A.D., Zahorulko T.A. Challenges and threats to socioeconomic security of Ukraine under martial law. *Economy and region*. 2023. №1 (88). P. 135–143.

9. Маслій О. А., Ківшик О. П., Котелевець М. Загрози економічній безпеці держави в умовах глобальних перетворень. *Економічний простір*. 2023. № 183. С. 25–30.

10. Onyshchenko, S., Zhyvylo, Y., Cherviak, A., & Bilko, S. (2023). Determining the patterns of using information protection systems at financial institutions in order to improve the level of financial security. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 5(13 (125), 65–76.

11. Дубіщев В.П., Глушко А.Д. Досвід провідних країн світу у сфері здійснення державної регуляторної політики. *Економіка і регіон*. 2010. № 1 (24). С. 141–148.

УДК 338.45:622.3:330.342.14(477)

Вітрик Ігор Віталійович,

здобувач третього (наукового) рівня вищої освіти

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ДЕТЕРМІНАНТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ НАФТОГАЗОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Нафтогазовий комплекс України є ключовим у забезпеченні енергетичної безпеки держави, стабільності національної економіки та національного суверенітету. Підприємства нафтогазового комплексу функціонують в

умовах високої турбулентності, зумовленої як внутрішніми, так і зовнішніми факторами. Зношеність основних фондів, недостатній рівень інвестицій, волатильність цін, геополітична нестабільність та інші деструктивні фактори негативно впливають на фінансову стійкість та ефективність діяльності суб'єктів нафтогазового комплексу. Вищезазначене актуалізує питання забезпечення економічної безпеки підприємств нафтогазового комплексу для ефективної протидії загрозам, забезпечення стабільності та розвитку. У цьому контексті першочергового значення набуває визначення детермінант економічної безпеки. Економічна безпека підприємств нафтогазового комплексу змістовно та структурно визначається комплексом взаємопов'язаних детермінант, які відображають її сутнісні характеристики, структуру та можливість забезпечення. Детермінантами економічної безпеки підприємств правомірно визначити системоутворюючі фактори та стійкі характеристики внутрішнього і зовнішнього середовища, які безпосередньо впливають на рівень і динаміку економічної безпеки та здатність підприємства протидіяти загрозам [1]. Аналіз галузевих ризиків дозволив виділити наступні ключові системоутворюючі детермінанти економічної безпеки підприємств нафтогазового комплексу (рис. 1).

У процесі дослідження детермінант економічної безпеки підприємств нафтогазового комплексу доцільно зацентрувати увагу на детермінантах внутрішнього середовища, оскільки саме вони формують основу адаптивності підприємства до зовнішнього середовища та є об'єктом управлінського впливу [2].

Фінансова стабільність є однією з ключових детермінант економічної безпеки підприємства, оскільки визначає здатність суб'єкта господарювання ефективно функціонувати в кризових умовах.

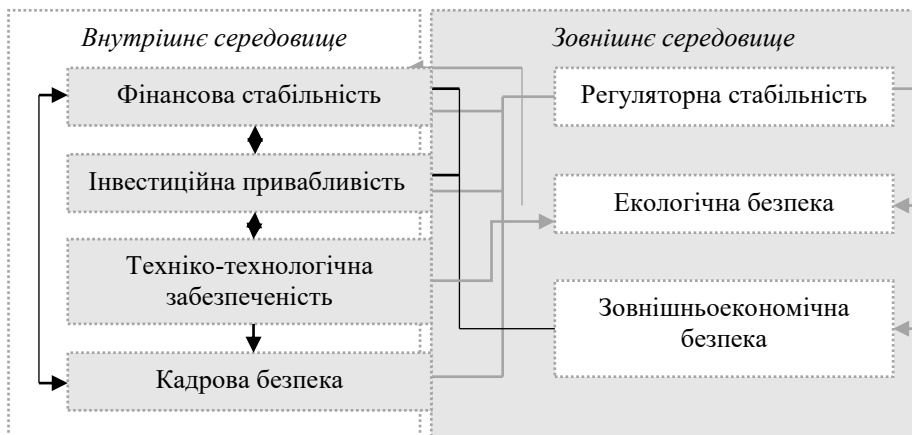

Рис. 1. Детермінанти економічної безпеки підприємств нафтогазового комплексу

Джерело: складено автором

Відсутність достатнього рівня фінансової стабільності обмежує можливості модернізації техніко-технологічної бази, залучення інвестиційних ресурсів та знижує спроможність підприємства підтримувати належний кадровий потенціал. Фінансова стабільність визначається, в першу чергу, такими детермінантами зовнішнього середовища як рівень регуляторної стабільності та екологічної безпеки. Нестабільна законодавча база у сфері оподаткування, природокористування та екологічного регулювання створює передумови для формування фінансових ризиків, ускладнює довгострокове планування та інвестиційну діяльність.

Водночас, дотримання стандартів та норм екологічної безпеки вимагає від підприємств нафтогазового комплексу значних витрат на модернізацію, що також впливає на фінансову стабільність. Інвестиційна привабливість підприємства є індикатором його спроможності залучати внутрішні і зовнішні інвестиції та безпосередньо впливає на техніко-технологічну модернізацію, впровадження інновацій.

На рівень інвестиційної привабливості впливає рівень зовнішньоекономічної безпеки, оскільки вона визначає стабільність доступу до міжнародних ринків капіталу, валютні ризики, динаміку цін на енергоресурси, а також загальну довіру іноземних інвесторів до національного економічного середовища. Зниження рівня зовнішньоекономічної безпеки може призвести до скорочення інвестиційних потоків та підвищення вартості залучених ресурсів. Рівень техніко-технологічної забезпеченості є ключовим чинником формування конкурентоспроможності підприємства, оскільки визначає продуктивність, енергоефективність та інноваційний потенціал виробництва. Крім того, використання сучасних технологій вимагає наявності висококваліфікованого персоналу, що безпосередньо демонструє зв'язок між техніко-технологічною забезпеченістю та кадровою безпекою підприємств нафтогазового комплексу.

Водночас, техніко-технологічний розвиток суб'єкта господарювання значною мірою залежить від рівня інвестиційної привабливості, яка забезпечує доступ до необхідних фінансових ресурсів, а також від нормативів екологічної безпеки, що обумовлює вимоги до модернізації виробничих процесів [3]. Визначення кадрової безпеки як ключової детермінанти економічної безпеки підприємств нафтогазового комплексу зумовлено важливістю кадрового потенціалу в забезпеченні безперервності управлінських і виробничих процесів, підвищенні адаптивності підприємства до умов економічної нестабільності.

Високий рівень кадрової безпеки сприяє ефективному функціонуванню та розвитку суб'єкта господарювання. Формування кадрової безпеки тісно корелює з техніко-технологічним забезпеченням, що визначає попит на висококваліфікований персонал, та з фінансовою стабільністю, що створює умови для конкурентного рівня оплати праці та побудови ефективної системи мотивації кадрів.

Таким чином, детермінанти економічної безпеки підприємств нафтогазового комплексу перебувають у тісному зв'язку і порушення в будь-якому з них матиме негативний кумулятивний ефект. Зовнішні детермінанти мають здебільшого екзогенний характер та формують інституційні умови функціонування підприємств. Внутрішні детермінанти формують основи адаптивної здатності суб'єктів господарювання до змін зовнішнього середовища. Їх аналіз дозволяє виявити внутрішні резерви, слабкі місця та окреслити стратегічні напрями ефективного функціонування і розвитку. У зв'язку з цим, внутрішні детермінанти правомірно розглядати як основу зміцнення економічної безпеки підприємств нафтогазового комплексу.

Література

1. Ilyashenko O.V. (2015). Determinants of economic security system of the enterprise. *Technology Audit and Production Reserves*, 5(6(25), 4–7.
2. Hrybinenko O.M. (2019). International economic security: determinants and components of development. *Economy and State*, 12, 121–126.
3. Onyshchenko V., Bondarevska O. Principles of assessing the economic security of the region. *Balt. J. Econ. Stud.* 2018, 4, 189–197.
4. Onyshchenko V., Onyshchenko S., Verhal K., Buriak A. The Energy Efficiency of the Digital Economy. *Lecture Notes in Civil Engineering*, Springer, Cham. 2023. Vol 299. P. 761–767. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-17385-1_64
5. Варналій З.С., Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д. Підвищення енергоефективності національної економіки в напрямку зміцнення енергетичної безпеки України. *Building innovations – 2020 : матеріали III міжнар. азербайджансько-української наук.-практ. конф., м.БакуПолтава, 1-2 червня 2020 р. Полтава, 2020. С. 438-440.*

УДК 339.137.22:65.011.46

Коробчук Максим Геннадійович,

аспірант

Луцький національний технічний університет

ІННОВАЦІЇ У ВИРОБНИЦТВІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах постійних викликів – економічних, екологічних та геополітичних – перед підприємствами постає завдання гарантування довгострокової економічної безпеки. Одним із найефективніших інструментів досягнення цієї мети є впровадження інновацій у виробництві.

Інноваціям, як інструменту зміцнення економічної безпеки присвячені наукові публікації вітчизняних вчених. Так, Л. Вербівська вважає, що «інновації підвищують функціональний рівень інформаційної безпеки підприємства» [1]. Т. Гринько, Т. Гвініашвілі, П. Бірюкова досліджують інноваційну безпеку підприємства, як інтеграцію елементів «інноваційного розвитку, управління ризиками, захисту інновацій, стратегічного планування та формування сприятливого інноваційного середовища з метою зміцнення конкурентних позицій, забезпечення стійкого зростання та адаптації до мінливих умов ринку» [2, с. 24]. Ю. Неустроев стверджує, що «інновації є ефективним інструментом підтримання економічної безпеки країни» [3, с. 107]. Тому інновації – це трансформація підходів до управління та взаємодії з ринком.

Саме інноваційна діяльність дозволяє підприємствам швидко адаптуватися до змін у середовищі, мінімізувати ризики та забезпечити стійкість у кризові періоди. Одним із яскравих прикладів є впровадження енергоефективних технологій. У світлі зростаючих цін на енергоносії та необхідності зменшення залежності від імпортних ресурсів,

такі інновації дають змогу суттєво знизити виробничі витрати та уникнути фінансових втрат у випадку перебоїв із постачанням.

Не менш важливу роль відіграє цифровізація виробничих процесів. Використання систем автоматизації, штучного інтелекту, великих даних дозволяє оперативно виявляти загрози, прогнозувати коливання попиту, оптимізувати запаси та контролювати якість у режимі реального часу, що зменшує ймовірність внутрішніх збоїв та зовнішніх втрат. Варто також наголосити на значенні інновацій у сфері організаційної культури. Підприємства, які впроваджують інноваційні форми мотивації, гнучке управління, підтримують внутрішнє підприємництво, мають значно вищий рівень адаптивності до зовнішніх викликів, що також є елементом їх економічної безпеки.

Отже, у контексті України, зокрема у воєнний період, інновації у виробництві стають стратегічною необхідністю. Бізнес, що здатен переорієнтуватися, перенести виробництво, змінити логістичні ланцюги або навіть повністю змінити профіль діяльності, зберігає конкурентоспроможність та ресурси для розвитку.

Література

1. Вербівська, Л. Розвиток інноваційних технологій та конкурентоспроможність підприємства: економічні аспекти безпеки. *Економіка та суспільство*. Наук. ж-л. 2024. № 64. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-7>
2. Гринько, Т., Гвініашвілі, Т., Бірюкова, П. Інноваційна складова економічної безпеки підприємства. *Innovation and Sustainability*. Наук. ж-л. 2024. № 2. С. 20–32. URL: <https://doi.org/10.31649/ins.2024.2.20.32>
3. Неустроев, Ю. Роль інновацій у забезпеченні економічної безпеки. *Агросвіт*. Наук. ж-л. 2021. № 7-8. С. 103–108. DOI: [10.32702/2306-6792.2021.7-8.103](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2021.7-8.103)

УДК 622.32:338.246.87(477)

Кучер Андрій Володимирович,

аспірант

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ НАФТОГАЗОВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Незважаючи на війну в Україні, нафтогазопромислова галузь продовжує вносити вагомий внесок у вітчизняну економіку. Більш того, роль галузі з початку повномасштабної агресії навіть збільшилася, оскільки для збереження незалежності та суверенітету варто покладатися саме на власні сили. Проте нафтогазовидобувна галузь на даний час одночасно зіштовхується із світовими енергетичними трансформаціями, політичною нестабільністю та руйнівними наслідками воєнних дій.

Зменшення видобутку газу почалось ще до початку війни. За підсумками 2021 року обсяг видобутого газу зменшився на 4%, у порівнянні з попереднім роком. На початку вторгнення газовидобувні компанії були змушені скоротити видобуток на 15%. Достовірної інформації про об'єми видобутого газу на даний час немає, але за експертними даними, обсяг видобутого газу скоротився до 50% від довоєнного, що створює проблеми з накопиченням газу для проходження наступного опалювального періоду (за оптимістичними прогнозами, дефіцит складе 3,3-3,9 млрд. м³) [1]. Зараз найбільших проблем НАК «Нафтогаз України» зазнає з інфраструктурою, яку навмисно руйнує ворог [2].

Слід зазначити, що за період незалежності України ситуація на вітчизняних нафтовидобувних підприємствах постійно погіршувалась. Найбільш помітне зменшення видобутку спостерігалось у 2016 році – на 11,1%, порівнюючи з 2015 роком. Стагнація вітчизняного видобутку

спостерігалась до початку бойових дій. Після початку широкомасштабної війни питання забезпечення країни нафтопродуктами стало особливо гостро. Руйнування ракетними ударами Кременчуцького НПЗ, великої кількості нафтобаз, блокування роботи Шебелинського ГПЗ, а також припинення поставок з Білорусі поставило країну на межу паливного колапсу. Втім, паливна криза підштовхнула уряд до активізації власного нафтовидобутку. З початку широкомасштабної війни вітчизняний лідер з видобутку нафти ПАТ «Укрнафта» почав нарощувати кількість пробурених свердловин. Буріння свердловин здійснюється як з використанням власних бурових верстатів, так і з залученням приватних бурових підприємців (буріння «під ключ»). Такий підхід дозволив пробурити у 2023 році 8 свердловин, у 2024 році – вже 10 свердловин та розпочати буріння у IV кварталі 2024 року ще 12 свердловин. Загалом, у 2025 році планується пробурити 30 свердловин. Звичайно, збільшення зацікавленості держави у розвитку нафтогазовидобувної галузі позитивно впливає на її безпеку. Однак позитивні зміни не послабили як давніх, так і нових загроз. Сучасні загрози безпеці нафтогазовидобувної галузі наведено на рис. 1.

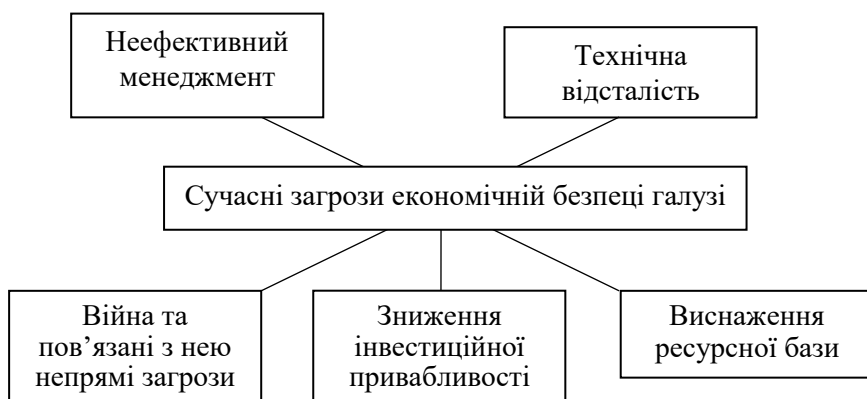

Рис.1 Сучасні загрози нафтогазовидобувній галузі України

Безумовно, починаючи з 2022 року найбільшою загрозою для галузі є війна з росією. Ракетні та дроніві атаки зруйнували велику частину інфраструктури: компресорні станції, промисли, УКПГ та інше. Частина родовищ разом з обладнанням залишилась на окупованих територіях. Україна втратила контроль над шельфовими родовищами Чорного моря. Морські платформи в Чорному морі, з яких здійснювалась розробка родовищ, зазнали ударів від обох сторін.

Оцінити стан руйнування платформ зараз неможливо. Окрім прямих збитків, пов'язаних з руйнуванням основних фондів, війна посилила відтік капіталу з галузі, кадровий голод через мобілізацію, розрив логістичних ланцюжків, вихід з ринку частини міжнародних компаній та ін.

Окрім воєнних дій, зниженню інвестиційної привабливості нафтогазопромислової галузі сприяє нестабільність українського законодавства та корупційні скандали.

Більшість родовищ України були введені в експлуатацію у другій половині ХХ століття й зараз перебувають на заключній стадії експлуатації. Такі родовища характеризуються виснаженням пластової енергії, низьким дебітом та обводненням свердловин. Для підтримання видобутку необхідно запроваджувати складні дороговартісні процеси інтенсифікації, які до того ж не завжди є успішними. Це призводить до зниження рентабельності. Пошук нових великих родовищ на суші є малоперспективним, оскільки територія України вже достатньо вивчена. Змінити ситуацію з виснаженням ресурсної бази могли б нові родовища на шельфовій частині Чорного моря.

Неефективний менеджмент через бюрократичну тяганину, часта зміна стратегічного бачення та керівництва, слабкий контроль за виконанням прийнятих рішень призводять до нераціонального використання ресурсів.

Несвоєчасно прийняті рішення вносять сум'яття. Прикладом такого рішення було відкликання майже всіх ліцензій на захоронення відходів буріння та одночасна заборона амбарного способу буріння (передбачав захоронення відходів на місці проведення робіт). Нерідкісними є випадки скасування тендерів на проведення робіт через відсутність учасників. Головною причиною відсутності учасників є низка або навіть від'ємна рентабельність та наявність високих штрафних санкцій. Попри позитивні зміни в оновленні основних фондів (бурових верстатів), які були здійсненні у межах державної «Програми 20/20», галузь все ще потребує оновлення обладнання.

Отже, нафтогазовидобувна галузь опинилась в умовах системної кризи, спричиненої сукупністю зовнішніх та внутрішніх загроз. Військові дії, втрата частини родовищ, зменшення інвестицій, технічна відсталість створюють серйозні загрози економічній безпеці галузі. Подолання цих викликів потребує спільних зусиль держави, бізнесу та міжнародних партнерів.

Література

1. Омельченко В. Подолання дефіциту газу – ключова проблема підготовки до ОЗП 2025-2026 рр. URL: <https://razumkov.org.ua/komentari/podolannia-defitsytu-gazu-kliuchova-problema-pidgotovky-do-ozp-20252026rr>.

2. Дослідження можливостей адаптації ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях (ІПВГ/EITI) до умов війни в Україні. URL: <https://eiti.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/Report-as-result-of-needs-and-expectations-identification.pdf>.

*Науменко Олександр Андрійович,
аспірант, асистент кафедри фінансів,
банківського бізнесу та оподаткування
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО- ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Металургійна галузь відіграє ключову роль у національних економіках багатьох країн завдяки експорту, забезпеченню робочих місць та інтеграції з суміжними секторами. Її продукція є базовим матеріалом для широкого спектра інших галузей, включаючи машинобудування, будівництво та енергетику. В умовах сучасної нестабільної глобальної та регіональної ситуації, що характеризується військовими діями, економічною невизначеністю та залежністю від постачання сировини, питання забезпечення фінансово-економічної безпеки металургійних підприємств набуває особливої актуальності. [1]

Взаємозв'язок металургійної промисловості з ширшою економічною стабільністю підкреслює важливість превентивних заходів безпеки. Оскільки металургійне виробництво є фундаментальною ланкою для багатьох інших галузей, будь-які збої чи вразливості в цьому секторі можуть мати каскадні наслідки для всієї економіки. Тому забезпечення його безпеки стосується не лише самої галузі, а й збереження загальної економічної стійкості. Сучасний нестабільний глобальний ландшафт зумовлює необхідність переоцінки традиційних підходів до безпеки в металургійній промисловості. Геополітична напруженість, економічні спади та вразливість ланцюгів постачання вже не є поодинокими

випадками, а скоріше постійними викликами. Це вимагає більш динамічного та адаптивного підходу до фінансово-економічної безпеки, ніж могло бути достатнім у стабільніші періоди.

Українська металургійна галузь є ключовим експортно орієнтованим сектором національної економіки. [2] Водночас металургійні підприємства України мають значний екологічний вплив. Через нижчий внутрішній попит галузь характеризується високою експортною орієнтацією.

Поточна геополітична ситуація становить значні та прямі загрози для фінансово-економічної безпеки металургійної галузі України, впливаючи на виробництво, ланцюги постачання та доступ до ринків. Війна створює безпрецедентний рівень невизначеності та ризику для підприємств, що працюють в Україні, особливо для тих, що мають значну інфраструктуру та експортну діяльність.

Зміцнення фінансово-економічної безпеки металургійної галузі України вимагає скоординованих зусиль, що включають державну підтримку, галузеві інновації та впровадження найкращих практик у сфері управління ризиками та фінансового планування. Зважаючи на масштабність викликів, необхідний багатогранний підхід для забезпечення довгострокової життєздатності та конкурентоздатності сектора.

Підсумовуючи, слід зазначити важливість цілісного підходу до оцінювання фінансово-економічної безпеки, що охоплює різні компоненти та враховує різноманітні ризики. Ключову роль відіграють проактивне управління ризиками, надійне фінансове планування, стійкість ланцюгів постачання, енергоефективність та технологічні інновації. Значний вплив мають також зовнішні фактори, такі як економічні умови, державна політика та міжнародна конкуренція.

Література

1. Economic Security of Metallurgical Enterprises in the Context of Sustainable Development: Challenges and

Opportunities — ResearchGate
[https://www.researchgate.net/publication/389691239 Economic Security of Metallurgical Enterprises in the Context of Sustainable Development Challenges and Opportunities](https://www.researchgate.net/publication/389691239_Economic_Security_of_Metallurgical_Enterprises_in_the_Context_of_Sustainable_Development_Challenges_and_Opportunities)

2. Поталюк І. П., Мазіленко С. С., Прусова М. О. Фінансово-економічна безпека як основа безпеки підприємства. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. Т. 2. С. 156–160., URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/83>

3. Онищенко С., Маслій О., Дрібна А. Оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства критичної інфраструктури. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2022. № 6. Том 1. С. 249-258.

4. Глушко А.Д., Пиріг Я.М. Оптимізація заборгованості підприємства критичної інфраструктури в аспекті зміцнення фінансово-економічної безпеки. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2023. № 1 (314). С. 47–54.

УДК 622.3:338.24(477)

Фірман Мирон Андрійович,

*здобувач третього (наукового) рівня вищої освіти
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

РОЛЬ НАФТОГАЗОВИДОБУВНИХ РОДОВИЩ У ЗМІЦНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ

Повномасштабна військова агресія російської федерації проти України стала безпрецедентним викликом для національної безпеки держави, зокрема її економічної складової. В умовах руйнування промислової інфраструктури, порушення логістичних

ланцюгів та енергетичної нестабільності, питання забезпечення економічної безпеки набуває особливої гостроти. У цьому контексті стратегічно важливу роль відіграє власний нафтогазовидобувний сектор України.

Наявність та ефективна експлуатація нафтогазовидобувних родовищ є критично важливим фактором для зменшення залежності від імпорту енергоносіїв, забезпечення стабільного енергопостачання внутрішнього ринку, підтримки функціонування критичної інфраструктури та промисловості, а також для формування власної ресурсної бази, необхідної для відновлення економіки в післявоєнний період.

На сьогодні, сучасний стан нафтогазовидобувної галузі України характеризується значним потенціалом, проте також і низкою проблем, що загострилися з початком повномасштабної війни. Згідно статистичних даних Міненерго [1] до 2022 року Україна імпортувала близько 6 млрд м³ газу з РФ щороку. У 2023 році, через активізацію власної видобувної галузі (18,7 млрд м³ за рік), імпорт впав до 0 млрд м³, що критично для енергонезалежності під час блокади російських ресурсів. Станом на 2023 рік власний видобуток газу забезпечує 80% потреб України. Саме це дозволило уникнути колапсу в ЖКГ та промисловості, особливо взимку, коли споживання газу досягає 150 млн м³ на добу.

Також, варто відзначити, що нафтогазова галузь дає до 20% податкових надходжень до держбюджету. Згідно звітів «Нафтогаз України» [3] у 2021 році компанія сплатила 90 млрд грн податків, а у 2023 році, незважаючи на війну – 67 млрд грн. Варто відзначити і те, що шельф Чорного моря містить до 3-5 млрд м³ газу, але його розробка зупинена через окупацію та мінування акваторії. За прогнозами експертів, після деокупації українських територій видобуток може зрости до 10 млрд м³ щорічно, що покриє 50% майбутніх потреб економіки. Дані державної служби статистики [2] за 2023 рік свідчать про те, що український газ забезпечує 90%

потреб хімічної промисловості та 70% агросектору, який генерує 40% експортних надходжень країни.

Згідно звіту Мінекономіки за 2023 рік через російські обстріли пошкоджено 30% об'єктів видобутку (зокрема, на Харківщині та Донеччині), що призвело до втрат понад 1,5 млрд.грн. Експерти зазначають, що на відновлення родовищ потребує 3-5 млрд.грн. інвестицій до 2030 року. У 2023 році Україна експортувала до ЄС 2,5 млрд м³ газу через ГТС. За угодою з ЄС, до 2027 року планується збільшити обсяги до 10 млрд м³, що зміцнить позиції країни як транзитера та постачальника.

Попри розвиток відновлюваної енергетики (12% у загальному балансі, 2023), газ залишається ключовим джерелом (30% енергоспоживання). Модернізація галузі дозволить уникнути «енергетичної нерівноваги» на шляху до угоди про вступ до ЄС. За даними Світового банку [4], для відновлення енергетичної інфраструктури Україні потрібно 20 млрд.грн. до 2030 року. У 2022-2023 роках країна залучила 300 млн.грн. інвестицій у видобуток, переважно від європейських компаній. Також надзвичайною залишається і проблема забруднення навколишнього середовища. Міндовкілля зазначає, що станом на 2023 рік через бойові дії забруднено понад 500 га земель навколо нафтогазовидобувних родовищ. Ліквідація наслідків потребує 500 млн.грн та запровадження європейських стандартів безпеки на кшталт ESG-критеріїв [5].

В умовах воєнної агресії власні нафтогазовидобувні ресурси набувають критичного значення для економічної безпеки України. По-перше, вони зменшують залежність від імпорту енергоносіїв, що особливо важливо через порушення логістики та ризики перебоїв. По-друге, забезпечують стабільне енергопостачання, підтримуючи критичну інфраструктуру навіть за умов руйнування енергосистеми. По-третє, галузь підтримує економічну активність, створює робочі місця,

сплачує податки й стимулює суміжні сфери. Нарешті, після війни власні енергоресурси стануть основою для відновлення економіки та енергетичної незалежності країни.

Проте, на шляху ефективного використання нафтогазовидобувних родовищ для зміцнення економічної безпеки України в умовах війни існують значні виклики та проблеми: загроза обстрілів і захоплення родовищ, руйнування інфраструктури, високі інвестиційні ризики, дефіцит кваліфікованих кадрів через мобілізацію, а також логістичні труднощі через пошкодження шляхів і блокування портів.

Для підвищення ефективності використання власних нафтогазових ресурсів та зміцнення економічної безпеки України в умовах воєнної агресії необхідно вжити низку заходів:

- забезпечення фізичної безпеки родовищ та інфраструктури. Посилення охорони об'єктів нафтогазової інфраструктури, створення резервних систем та планів евакуації у разі загрози;

- підтримка та відновлення видобутку на безпечних територіях. Створення сприятливих умов для продовження та нарощування видобутку на родовищах, що не перебувають під безпосередньою загрозою;

- залучення інвестицій у модернізацію та нові проєкти. Розробка механізмів страхування воєнних ризиків та надання державних гарантій для залучення інвестицій у розвиток нафтогазової галузі;

- підготовка та збереження кваліфікованих кадрів. Забезпечення бронювання критично важливих працівників галузі, розробка програм перекваліфікації та залучення молодих фахівців;

- диверсифікація логістичних маршрутів. Розвиток альтернативних шляхів постачання обладнання та транспортування енергоносіїв;

– посилення співпраці з міжнародними партнерами. Залучення міжнародної технічної та фінансової допомоги для розвитку нафтогазової галузі та обміну досвідом.

Таким чином, нафтогазовидобувні родовища відіграють стратегічно важливу роль у зміцненні економічної безпеки України в умовах воєнної агресії. Ефективне використання власного ресурсного потенціалу є ключовим фактором для зменшення залежності від імпорту, забезпечення стабільного енергопостачання та підтримки економічної стійкості держави. Однак, для реалізації цього потенціалу необхідно подолати існуючі виклики та вжити комплексних заходів, спрямованих на забезпечення безпеки інфраструктури, підтримку видобутку, залучення інвестицій та розвиток кадрового потенціалу галузі.

Література

1. Міністерство енергетики України.
URL: <https://www.mev.gov.ua>
2. Державна служба статистики. URL:
<https://ukrstat.gov.ua>
3. Звіт НАК «Нафтогаз України». URL:
<https://www.naftogaz.com/>
4. Світовий банк. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine> ЄБРР. URL: <https://www.ebrd.com/ukraine>
5. Onyshchenko V., Onyshchenko S., Verhal K., Buriak A. The Energy Efficiency of the Digital Economy. Lecture Notes in Civil Engineering, Springer, Cham. 2023. Vol 299. P. 761–767. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-17385-1_64
6. Маслій О.А., Глушко А.Д. Державне фінансове регулювання як інструмент мінімізації загроз економічній безпеці України в умовах воєнного стану. Цифрова економіка та економічна безпека. 2022. Вип. 2 (02). С. 125-130.
7. Onyshchenko V., Bondarevska O. Principles of assessing the economic security of the region. Balt. J. Econ. Stud. 2018, 4, 189–197.

УДК 336.7

Вовченко Оксана Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Біленко Марина Олександрівна,
студентка,
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»

КРИПТОВАЛЮТА ЯК ФАКТОР ВОЛАТИЛЬНОСТІ ТА РИЗИКУ ДЛЯ ГРОШОВОГО РИНКУ

Децентралізований характер криптовалют змінює традиційні концепції державного регулювання фінансових потоків та контролю за грошовою масою. Зростання використання криптовалют як засобу платежу та збереження вартості може обмежити ефективність монетарних політик центральних банків. У країнах з нестабільними національними валютами криптовалюти дедалі більше відіграють роль альтернативного засобу накопичення та платежу. CBDC може виступати як інструмент підтримки стабільності традиційної грошової системи, пропонуючи державний аналог криптовалют із контролем над емісією та обігом. Різкі коливання курсів можуть впливати на фінансові баланси компаній, інвестиційні рішення та стабільність фінансових ринків загалом [1].

Цінова волатильність криптоактивів є вагомим дестабілізуючим фактором для прогнозованості та стійкості фінансових ринків [2]. Вона обумовлена комплексом взаємопов'язаних чинників, серед яких слід варто виокремити спекулятивний характер транзакційної діяльності, недостатній рівень регуляторного нагляду, інноваційну природу технології блокчейн, обмежену ліквідність та вплив макроекономічних і геополітичних подій.

Спекулятивні операції, орієнтовані на отримання короткострокового прибутку, детермінують різкі коливання

попиту та пропозиції. Зокрема, імпульсні цінові зміни можуть бути спровоковані анонсуванням значних транзакцій або публічними заявами впливових осіб. Впровадження оновлень протоколів блокчейн або емісія нових криптографічних tokenів здатні викликати як позитивну, так і негативну реакцію інвесторів (ілюстративним прикладом є зростання курсу Ethereum після переходу на консенсусний алгоритм Proof-of-Stake). Обмежена ліквідність крипторинку зумовлює підвищену чутливість до операцій значного обсягу: реалізація великої кількості Bitcoin на платформах з низькою активністю може призвести до стрімкого зниження його ринкової вартості. Крім цього, значні амплітудні коливання цін криптоактивів потенційно здатні чинити дестабілізуючий вплив на традиційні фінансові інструменти, такі як акції та облігації.

Тож вплив волатильності криптовалют виявляється у кількох основних аспектах:

- різкі та непередбачувані коливання цін криптовалют вносять додаткову волатильність у загальну ринкову кон'юнктуру, ускладнюючи прогнозування та управління ризиками для інвесторів і фінансових установ;
- ускладнення визначення справедливої вартості криптоактивів та розробку ефективних стратегій хеджування пов'язаних з ними ризиків;
- діяльність спекулянтів, орієнтованих на короткострокові прибутки, що може призводити до штучних цінових бульбашок та різких обвалів, дестабілізуючи ринок;
- у випадку значної інтеграції криптовалют у фінансову систему, виникнення загрози для стабільності окремих фінансових установ та системи в цілому;
- значні та швидкі зміни вартості роблять криптовалюту менш привабливими для повсякденних транзакцій;
- наявність перешкод для регуляторів у розробці ефективних заходів контролю та захисту інвесторів на ринку криптовалют.

Висока волатильність криптоактивів об'єктивно підвищує рівень системного фінансового ризику. Водночас, за умови впровадження ефективних та виважених регуляторних механізмів, волатильність криптовалют може мати певні позитивні потенційні наслідки. Серед них можна визначити: стимулювання інновацій у фінансовому секторі, розширення фінансової інклюзії, підвищення ефективності платіжних систем на основі технології блокчейн, залучення капіталу та інвестицій для розвитку інноваційних проєктів та технологій, диверсифікація інвестиційних портфелів та ін. Тобто для поліпшення фінансово-економічної безпеки в умовах поширення використання криптовалют, доцільно впроваджувати комплексні заходи з регулювання, які забезпечать баланс між економічним зростанням від упровадження інноваційних технологій та захистом від потенційних загроз:

1. Посилення фінансового моніторингу та контролю над криптовалютними операціями, аналізу транзакцій шляхом запровадження прозорих механізмів для перевірки джерел криптовалютних активів та їх кінцевих бенефіціарів.

2. Розробка чітких законодавчих і нормативних актів з метою визначення правового статусу криптовалют в Україні та зменшення спекуляцій, захисту інвесторів від шахрайства, сприяння інтеграції криптовалют в офіційну економіку.

3. Забезпечення взаємодії з міжнародними регуляторами для скорочення транскордонних загроз та підвищення рівня прозорості міжнародних криптовалютних операцій.

4. Розвиток інструментів для захисту прав споживачів, наприклад, шляхом створення механізмів для захисту інвесторів від втрат через шахрайські операції, пов'язані з використанням криптовалют.

5. Інвестування в освіту та підвищення фінансової грамотності, проведення освітніх кампаній і тренінгів, що може допомогти користувачам краще орієнтуватися в

ризиках, пов'язаних з інвестуванням в криптовалюти, та сприятиме унеможливленню шахрайських схем [3].

Вплив криптовалют на фінансову стабільність грошового ринку є складним і багатогранним явищем. Вони стимулюють розвиток цифрових технологій, фінансових інновацій та можуть сприяти фінансовій інклюзії в умовах слабкої фінансової структури. Водночас, криптовалюти становлять серйозні ризики через високу волатильність, відсутність чіткого правового регулювання, потенційне шахрайство та загрозу втрати довіри до традиційних інструментів [4].

Для забезпечення фінансової стабільності в сучасних умовах зростання впливу криптовалюти необхідними є запровадження ефективних регуляторних механізмів, правових норм та систем фінансового моніторингу. Лише досягнення балансу між технологічними інноваціями та безпекою дозволить використати потенціал криптовалют без шкоди для національної економіки.

Література

1. Андрійчук С., Кузьминський В. Макроекономічні аспекти впливу криптовалют на грошовий ринок. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2025. 1(77). С. 117–128. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-77-117-128>.

2. Болдовська К. П., Вербіцька І. І., Серажим Ю. В. Аналіз волатильності цін на криптовалюти та її вплив на глобальні фінансові ринки. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. 7. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14650486>.

3. Гончарук В. Л. Вплив криптовалют на фінансову систему та можливі наслідки для фінансово – економічної безпеки. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2025. 1 (9). С.32-40. <https://doi.org/10.32782/cuj-2025-1-4>.

4. Вовченко О.С. Кібербезпека як детермінанта обачливої фінансової поведінки домогосподарств. *Грааль науки*. 2024. № 40. С. 34-38. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.07.06.2024.002>.

УДК 336.32

*Безлуцька Анастасія Сергіївна,
Пєлюшенко Анна Ігорівна,
студентки*

*Науковий керівник: Свистун Людмила Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ВПЛИВ НА ПРИБУТОК УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ТА ВОЄНОГО ЧАСУ

У 2022 році українська економіка зіткнулася з безпрецедентними викликами, спричиненими повномасштабним вторгненням російської федерації. Військова агресія не лише спричинила значні людські втрати та руйнування інфраструктури, але й серйозно підірвала основи економічної стабільності країни. Військові дії призвели до масового переміщення населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб, що в свою чергу негативно вплинуло на ринок праці та споживчий попит. Станом на середину березня 2025 року в Україні офіційно зареєстровано понад 4,6 мільйона ВПО. З них близько 3,68 мільйона – дорослі, а 873 тисячі – діти до 18 років. У загальній кількості переселенців частка жінок становить 59,7%, а чоловіків - 40,3%. Найбільше ВПО зареєстровано в Донецькій та Харківській областях.

Один з найбільш вразливих секторів економіки – аграрний, який традиційно генерував основний масив валютної виручки. Україна, відома як «житниця Європи», зазнала значних втрат у виробництві та експорті сільськогосподарської продукції через пошкодження інфраструктури, мінування полів та блокування морських портів. Відбулось не лише зменшення внутрішнього

виробництва, але й зростання цін на продовольство на світових ринках. Наприклад: у 2022 році скорочення зерна на 37% до 53,9 млн тон. У 2023 зростання до 60,8 млн тон, що на 10% більше ніж у 2022 році.

Україна зіткнулася з критичними викликами і промисловістю, яка постраждала від знищення виробничих потужностей, перериванням ланцюгів поставок та нестабільності енергопостачання. Війна, суттєво вплинула на економічну стабільність підприємств. Чистий прибуток став від'ємним (-276 мільярдів гривень), частка прибуткових підприємств знизилася до 65,8%, а частка збиткових зросла до 34,2%. Загальна рентабельність операційної діяльності знизилася до 3,3%, а рентабельність всієї діяльності підприємств стала негативною, досягнувши -3,2% [1]. Це свідчить про збитковість підприємств у цей період. Зменшення кількості прибуткових підприємств спричинило скорочення ВВП на 28,8%, зростання безробіття та міграцію робочої сили за кордон.

Основними факторами, що спричинили таке падіння, стали зменшення попиту на продукцію, економічна нестабільність, фінансові труднощі та зміни в регуляторному середовищі, спричинені війною. Особливо постраждали малі та мікропідприємства. Кваліфіковані кадри є ключовим фактором для забезпечення ефективної діяльності підприємств, і їх втрата негативно вплинула на продуктивність та рентабельність. Рентабельність операційної діяльності мікропідприємств у 2022 році становила -7,0%, що є найнижчим показником серед усіх категорій підприємств.

Рентабельність всієї діяльності мікропідприємств становила -13,8%, що відображає їхню найбільшу вразливість до економічних потрясінь. На початок 2024 року «загальний обсяг прямих збитків підприємств становив \$13,1 млрд. Від початку війни пошкоджено або знищено активи не менше 426 великих і середніх приватних компаній, а також

державних підприємств, до того ж десятки тисяч малих приватних підприємств» [2].

Підприємства в зонах бойових дій часто зазнають зниження обсягів виробництва через неможливість здійснювати діяльність у таких умовах. Це також створює додаткові фінансові труднощі, оскільки вони не можуть генерувати доходи, але при цьому повинні утримувати персонал та виконувати фінансові зобов'язання.

Одним із найважливіших аспектів, який також впливає на фінансову безпеку, є зміни в грошово-кредитній політиці держави. Війна спричиняє значне коливання валютного курсу, інфляцію, зростання вартості кредитів, що збільшує витрати підприємств на обслуговування заборгованості. Девальвація національної валюти та інфляція збільшують витрати на імпортовані товари та сировину, що негативно позначається на фінансовому стані підприємств, особливо тих, які залежать від імпорту. У результаті цього підприємства змушені коригувати свої фінансові стратегії, зокрема, підвищувати ціни на свою продукцію або шукати альтернативних постачальників.

Можемо зробити висновок, що повномасштабна війна в Україні спричинила глибоку економічну кризу, що вразила всі сектори економіки, особливо аграрний, промисловий та малий бізнес. Значні прямі та непрямі втрати підприємств, скорочення прибутковості, падіння рентабельності та зменшення інвестиційної привабливості стали наслідком бойових дій, руйнування інфраструктури та економічної нестабільності. Попри складні умови, українські підприємства продовжують адаптуватися, а держава розвиває стратегії підтримки бізнесу, зокрема через інновації, цифровізацію та розвиток експортних галузей.

Література

1. Тарнавська В. В. Моделювання економічної безпеки підприємства в трансформаційних умовах. 2024. 91 с. URL:

<https://ela.kpi.ua/bitstreams/57bcf625-8748-4cd3-8b4c-2b71550e6187/download> (01.05.25)

2. Аврамчук Є. Є. Вплив воєних ризиків на фінансову безпеку суб'єктів господарювання. 2024. 32 с. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/15677/1/Avramchuk_EE_KR_072_2024.pdf (01.05.25)

3. Компанець Н. І. Вплив воєнного стану на трансформацію моделей бізнесповедінки підприємств сфери ІТ. 2024. 8 с. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/download/1075/954/966> (01.05.25)

4. Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д., Черв'як А.В. Загрози соціально-економічній безпеці України: монографія. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. 375 с.

УДК 336.77:005.96

Гвозденко Валерія Олексіївна,
студентка

Науковий керівник: Вовченко Оксана Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»

КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ВИСОКОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ: ВПЛИВ НА БЕЗПЕКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Банківська система є ключовим елементом фінансової інфраструктури кожної країни. У період високої невизначеності – економічної, політичної чи безпекової – її стабільність піддається серйозним викликам. У таких умовах особливого значення набуває кредитування як одна з найважливіших функцій банків, що водночас стає

потенційним джерелом ризиків для фінансової стійкості установ. Зокрема, військові дії, зростання рівня інфляції та макроекономічна нестабільність змушують фінансові установи змінювати свої стратегії, переглядати підходи до управління ризиками та впроваджувати нові технологічні рішення.

Невизначеність у контексті розроблення кредитної політики банків розглядається як неоднозначність або відсутність достатніх даних щодо різноманітних політичних, економічних, регуляторних, ринкових та специфічних для позичальників факторів, що можуть впливати на ефективність функціонування кредитного механізму [1].

У таких умовах банківська система зазнає значних випробувань, особливо в контексті кредитної діяльності. Одним із основних військових ризиків є зростання частки проблемних кредитів (NPL), що змушує банки обережніше ставитися до видачі нових позик, концентруючи свою діяльність на безризикових інструментах, таких як державні цінні папери та депозитні сертифікати НБУ.

Повномасштабне військове вторгнення переломило тенденцію до поступового скорочення частки непрацюючих кредитів, яке тривало з 2018 року [2]. Пікових втрат від дефолтів за позиками боржників, які постраждали внаслідок збройної агресії, банки зазнали протягом першого року від повномасштабного вторгнення. Тоді ж вони відобразили значні кредитні втрати.

Натомість із 2023 року якість нового портфеля поліпшувалася, кредитування прискорилося, тож розпочалася тенденція поступового зменшення частки NPL (рис. 1).

Наведені дані демонструють, що попри складні обставини, викликані війною, банкам вдалося стабілізувати ситуацію: обсяг кредитування почав зростати, а частка NPL – поступово знижуватися. Основними чинниками скорочення NPL стали відновлення попиту на кредити та зниження

ставок, що дозволило банкам збільшити обсяг високоякісних гривневих кредитів; підвищення якості кредитного портфеля; списання проблемної заборгованості та обмежене кредитування високоризикових клієнтів.

Така стратегія допомагає банкам підтримувати фінансову стабільність, але водночас обмежує доступність фінансування для реального сектору економіки. При цьому динаміка частки проблемних кредитів під час воєнного стану свідчить про поступове зменшення їхнього відсотка у загальному кредитному портфелі банків. Відповідно до даних НБУ, показники NPL знизилися з 38,1% на початку 2023 року до 30,3% станом на 1 січня 2025 року чим майже повернулися до довоєнного рівня [2].

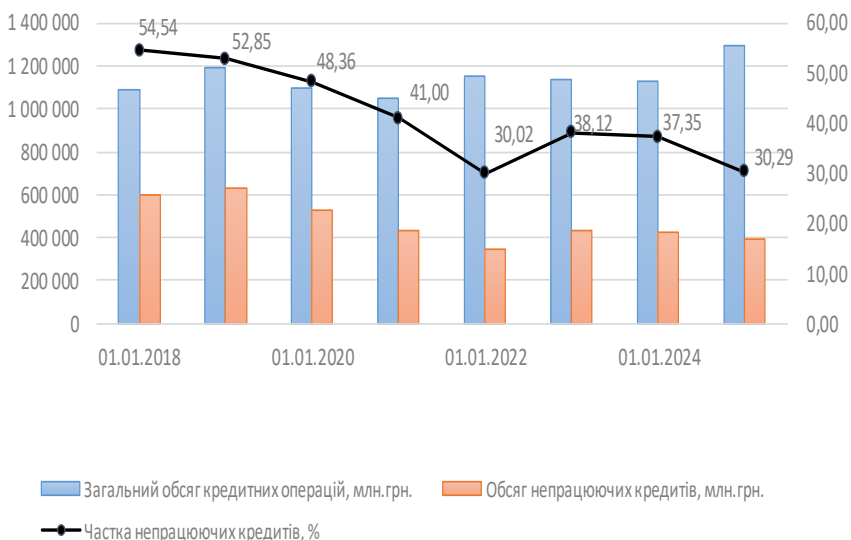

Рис. 1. Динаміка загального обсягу кредитування та частки проблемних кредитів протягом 2018-2025 років
Джерело: побудовано автором за даними [3]

Варто відмітити, що надмірна ліквідність, що сформувалася через скорочення темпів кредитування та накопичення депозитних сертифікатів НБУ, створила загрозу для ефективного функціонування монетарної політики. У свою чергу, відсутність достатньої кредитної активності в умовах високої ліквідності може стати чинником стримування економічного зростання та підриву фінансової безпеки. З іншого боку, безконтрольне вливання значних обсягів фінансових ресурсів у реальний сектор може спричинити різке зростання інфляції, що створює додаткові ризики для стабільності банківської системи. Отже, стратегія стриманого та виваженого кредитування в умовах надлишкової ліквідності є інструментом зниження системних ризиків і підтримки макрофінансової рівноваги.

У цьому контексті розроблення та впровадження «Стратегії з розвитку кредитування» набуває критичного значення для забезпечення довгострокової стійкості та безпеки банківської системи. Вона передбачає підтримку оборонного сектору, інфраструктурних проєктів, малого й середнього бізнесу як ключових факторів післявоєнного відновлення [4]. Ефективне управління кредитними ризиками, узгодженість дій з боку регулятора та банків, а також орієнтація на реальні потреби економіки формують базу для фінансово безпечного кредитного середовища.

Таким чином, аналіз кредитування в умовах високої невизначеності підтверджує його критичну роль як стратегічного інструменту підтримки не лише економічної активності, а й фінансової безпеки банківської системи, забезпечуючи її стійкість, передбачуваність і адаптивність у кризових умовах.

Література

1. Венглюк А. В., Батрак А.В. Вплив невизначеності на кредитну політику банків: теоретичний аналіз. *Економіка та*

суспільство. 2024. Вип. 61. С. 1-7.
<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-83>

2. Частка непрацюючих кредитів (NPL) в Україні незважаючи на тривалу повномасштабну війну знижується. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl>

3. Наглядова статистика. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>

4. Стратегія з розвитку кредитування. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-z-rozvitku-kredituvannya>

УДК 336.32

*Свистун Людмила Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
Головня Наталія Сергіївна,
студентка*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ СТРАТЕГІЧНО ВАЖЛИВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Під час воєнного стану надзвичайно важливим постає питання забезпечення фінансової стабільності та сталого розвитку стратегічно важливих підприємств, які відіграють важливу роль у функціонуванні економіки та забезпеченні національної безпеки. Значна увага приділяється підприємствам аграрного сектору, оскільки вони мають прямий вплив на продовольчу безпеку країни, експортний потенціал та соціально-економічну ситуацію в регіонах.

Фінансовий ризик – ймовірність виникнення непередбачуваних фінансових втрат (зниження очікуваного

прибутку, доходу, втрата частини чи всього капіталу) в ситуації невизначеності умов фінансової діяльності підприємства [5].

Фінансові ризики, класифіковані за джерелом на зовнішні (макроекономічні, політичні, регуляторні) та внутрішні (організаційні, управлінські, операційні), а за характером впливу – на систематичні (інфляційні, валютні) та несистематичні, у своїй найбільш поширеній формі в діяльності підприємств включають кредитний, інвестиційний, процентний, валютний, інфляційний ризики та ризик ліквідності, а їх сукупний вплив може призвести до ризику банкрутства, що загрожує здатності підприємства продовжувати свою діяльність.

Аграрний сектор, будучи основою продовольчої безпеки, характеризується високим рівнем ризиків. Ці ризики мають різноманітну природу, охоплюючи зовнішні фактори, такі як мінливість клімату та нестабільність ринкових цін, так і внутрішні, пов'язані з управлінням виробничими процесами. В умовах цієї складності, забезпечення фінансової стійкості аграрних підприємств набуває особливої актуальності.

Для мінімізації потенційних збитків та зміцнення фінансової бази, аграрні виробники мають у своєму арсеналі низку дієвих фінансових інструментів. Страхування врожаю є одним із фундаментальних механізмів управління ризиками в аграрному секторі. Цей механізм слугує своєрідною «подушкою безпеки», забезпечуючи компенсацію втрат, спричинених непередбачуваними природними явищами, фітопатогенами чи ентомошкідниками.

Поряд зі страхуванням, важливу роль відіграють інструменти цінового хеджування, такі як форвардні контракти та опціони. Форвардні контракти дозволяють аграріям зафіксувати узгоджену ціну на майбутній урожай на певний момент часу, усуваючи таким чином невизначеність, пов'язану з можливим падінням цін під час збору врожаю.

Опціони, у свою чергу, надають право, але не зобов'язання, купити або продати майбутню продукцію за фіксованою ціною протягом певного періоду, забезпечуючи гнучкість у прийнятті рішень залежно від ринкової кон'юнктури.

Доступ до фінансових ресурсів є критично важливим для розвитку та операційної діяльності аграрних підприємств. У цьому контексті, кредитування, особливо пільгові кредитні програми, виступає потужним інструментом підтримки, дозволяючи здійснювати необхідні інвестиції та поповнювати обігові кошти з прийнятним фінансовим навантаженням. Такі програми часто передбачають знижені процентні ставки, відстрочку платежів або часткове гарантування кредитів, що значно зменшує фінансове навантаження на аграріїв. Завдяки кредитним коштам підприємства мають можливість здійснювати необхідні інвестиції в оновлення основних засобів, придбання якісного насіння та добрив, впровадження сучасних технологій, а також поповнювати обігові кошти для фінансування поточних виробничих процесів

Оновлення матеріально-технічної бази без значних одноразових витрат стає можливим завдяки використанню лізингу. Лізинг передбачає передачу права користування обладнанням на певний строк за регулярні платежі, не вимагаючи значних початкових інвестицій. Це дозволяє аграрним підприємствам отримувати доступ до сучасної, високопродуктивної техніки та технологій, впроваджувати енергоефективні рішення, підвищувати якість виконуваних робіт та знижувати собівартість продукції, не створюючи при цьому надмірного тиску на їхню поточну ліквідність та зберігаючи оборотні кошти для інших нагальних потреб.

Також, не слід недооцінювати важливість внутрішніх фінансових механізмів. Ефективне управління фінансовими потоками є основою для підтримки ліквідності та платоспроможності. Для аграрних підприємств, що характеризуються сезонністю доходів, критично важливим є

розробка гнучких фінансових планів, які враховують періоди найбільших витрат та періоди основних надходжень від реалізації продукції. Формування резервних фондів є фінансовим захистом на випадок непередбачених обставин, таких як різке падіння цін на основну продукцію, втрата частини врожаю через стихійне лихо, виникнення непередбачених витрат на ремонт техніки та інше.

Отже, в умовах воєнного стану та зростання невизначеності в економічному середовищі України, застосування фінансових інструментів мінімізації ризиків є ключовим чинником забезпечення стабільності та функціональної життєздатності стратегічно важливих підприємств, особливо в аграрному секторі, який визначає продовольчу безпеку країни. Комплексне використання таких інструментів, як страхування, хеджування, кредитування, лізинг, а також внутрішні фінансові механізми управління ліквідністю, дає змогу підприємствам зменшувати вплив несприятливих зовнішніх і внутрішніх чинників, підтримувати платоспроможність, забезпечувати безперервність виробничих процесів і створювати фінансові передумови для відновлення та сталого розвитку в післякризовий період.

Література

1. Кондрат О. Б. Інноваційні фінансові інструменти в системі розвитку підприємств. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2024. Том 9. № 1. С. 339–344.
2. Пожар Є.П. Аналіз фінансових ризиків та методи їх нейтралізації на підприємстві. Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 43. С. 387–391.
3. Кузьмінець Т.Г., Перегняк Ю.А. Управління фінансовими ризиками підприємства в умовах ринкової економіки. Молодий вчений. 2017. № 12 (52). С. 677–680.

4. Томашук І. В. Управління фінансовими ризиками підприємства як складова забезпечення сталого функціонування суб'єкта економіки. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 39. С. 132–140.

5. Лащик І., Бондаренко Л. Теоретико-методологічні аспекти управління фінансовими ризиками підприємства. Галицький економічний вісник. 2023. Т. 82. № 3. С. 62–70.

УДК 336.71:622.323(477)

*Гречкосій Дарина Анатоліївна,
студентка*

*Науковий керівник: Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ НАФТОГАЗОВОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Проблематика забезпечення фінансової безпеки стратегічно важливих підприємств, які мають вирішальне значення для національної безпеки, набуває особливої актуальності. В умовах війни першочерговим завданням для України стає підтримка стабільної роботи ключових галузей економіки. Нафтогазова галузь відіграє ключову роль у забезпеченні енергетичної та економічної безпеки держави, особливо в умовах збройного конфлікту. Військові дії, що розгортаються на території України з 2022 року, суттєво вплинули на функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу, зокрема через порушення логістичних ланцюгів, фізичне знищення інфраструктури, коливання цін на енергоресурси та високі ризики інвестиційної діяльності. У цьому контексті фінансова безпека

підприємств нафтогазової галузі набуває нового стратегічного значення – вона визначає їх здатність протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам, зберігати платоспроможність, доступ до фінансових ресурсів і стійкість у кризових ситуаціях [1].

З початком повномасштабного вторгнення підприємства нафтогазової галузі зіткнулися з низкою загроз та викликів їх фінансовій безпеці, що призвело до негативного приросту ВВП видобувних підприємств галузі на 15,83% (55,6 млрд. грн.) [2]. Обстріли та бойові дії завдали значних руйнувань інфраструктурі підприємств нафтогазового сектору, що призвело не лише до матеріальних збитків, а й до порушення логістичних ланцюгів. Міграція населення, падіння економічної активності, руйнування промислових об'єктів та транспортних магістралей призвели до значного скорочення внутрішнього споживання нафтопродуктів та газу, а також ускладнили їх експорт. В свою чергу це значно зменшило обсяги внутрішнього виробництва, змушуючи країну покладатися на імпорт, створюючи додаткові загрози для фінансової безпеки галузі.

Фінансова безпека підприємств нафтогазового сектору в умовах війни вимагає комплексного захисту від внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих факторів, що можуть загрожувати їх операційній стійкості. Без ефективного управління ризиками та нейтралізації потенційних загроз компанії стикаються з труднощами у підтримці стабільної роботи, що може призвести до зниження ключових фінансових і виробничих показників [3]. Тому стратегічне планування, адаптивні фінансові механізми та заходи з безпеки є критично важливими для забезпечення сталого функціонування галузі.

Література

1. Онищенко С., Маслій О., Дрібна А. Оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства критичної інфраструктури. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 6. Том 1. С. 249–258.

2. Звіт ПІВГ України за 2023 р. URL: https://www.mev.gov.ua/sites/default/files/2025-03/ua-eiti-report-2023-with-limitations14.03.2024_compressed.pdf.

3. Глушко А.Д., Пиріг Я.М. Оптимізація заборгованості підприємства критичної інфраструктури в аспекті зміцнення фінансово-економічної безпеки. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2023. № 1 (314). С. 47–54.

4. Онищенко С.В., Маслій О.А., Пантась В.В. Ділова активність бізнесу в Україні: цифрова трансформація та сталий розвиток. *Економіка і регіон*. 2024. № 1 (92). С. 136–146. URL: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/3321>

5. Глушко А.Д., Бикова М.В. Управління ефективністю операційною діяльністю підприємства в аспекті забезпечення фінансово-економічної безпеки. *Економічний простір*. 2023. № 184. С. 143–147.

УДК 336.71(477)

*Золотоус Таміла Юріївна, Коваленко Поліна Миколаївна,
студентки*

*Науковий керівник: Вовченко Оксана Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ЦИФРОВА ГРИВНЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ГРОШОВО- КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ

Цифрова гривня, або е-гривня, – це нова форма національної валюти України, що розробляється Національним банком як відповідь на глобальні тенденції цифровізації фінансової системи. Вона покликана ефективно виконувати всі ключові функції грошей, водночас

доповнюючи наявні готівкову та безготівкову форми гривні. Основною метою її впровадження є створення зручного та доступного платіжного інструменту для всіх учасників економіки: від громадян і бізнесу до державних органів та банківських установ [1]. Розробка е-гривні має потенціал сприяти еволюції платіжної інфраструктури, поширенню безготівкових розрахунків, зниженню вартості транзакцій, підвищенню прозорості фінансових операцій і загальному зміцненню довіри до національної валюти. Важливим аспектом також є її вплив на посилення економічної безпеки та монетарного суверенітету держави. Наразі Національний банк опрацьовує кілька сценаріїв використання цифрової валюти, серед яких – роздрібні безготівкові платежі, взаємодія з віртуальними активами та транскордонні перекази [2].

Використання цифрової гривні дозволить забезпечити прозорість фінансових потоків і посилити контроль над грошовими операціями. Це особливо важливо в умовах зовнішніх і внутрішніх економічних загроз. За допомогою цифрової валюти Національний банк зможе оперативніше реагувати на фінансові кризи, відслідковуючи рух коштів у режимі реального часу та виявляючи потенційні загрози. Крім того, цифрова гривня мінімізує можливості для тіньової економіки та зловживань, оскільки кожна транзакція буде відображена в цифровому просторі. Це сприятиме зміцненню довіри до банківської системи та державної фінансової політики. Такий рівень прозорості є важливою складовою фінансової безпеки, особливо в умовах кіберзагроз і геополітичної нестабільності [3].

Окрім позитивного впливу на прозорість економіки, цифрова гривня також відкриває нові можливості для реалізації грошово-кредитної політики. Завдяки цифровим технологіям, Національний банк України зможе оперативніше впливати на обсяг грошової маси, швидше реагувати на макроекономічні зміни та ефективніше досягати цільових

показників інфляції. Це особливо актуально у кризових умовах або під час необхідності точкового регулювання економіки.

Пілотний проєкт цифрової гривні, який реалізував НБУ у 2022 році, продемонстрував широкі можливості її використання. Зокрема, е-гривню тестували для виплат соціальної допомоги, проведення оплат у торгівлі, переказів між громадянами, а також у бюджетних розрахунках. Крім того, розглядалася можливість її інтеграції у смарт-контракти. Такий різноманітний функціонал свідчить про здатність цифрової гривні стати універсальним інструментом у різних сферах економічної діяльності [4].

Попри значний потенціал, впровадження цифрової гривні супроводжується низкою викликів. Зокрема, важливо забезпечити високий рівень кіберзахисту платформи, зберегти баланс між прозорістю транзакцій і конфіденційністю користувачів, а також адаптувати нормативно-правову базу до нових умов. Успішна реалізація цифрової валюти вимагатиме комплексного підходу, злагодженої роботи державних інституцій, бізнесу та громадянського суспільства.

У країнах з розвинутими економіками центробанки вбачають у цифровій валюті інструмент підвищення ефективності внутрішніх платежів та засіб посилення фінансової безпеки. Китай завдяки активній роботі над розробленням цифрового юаня прагне вийти в лідери монетарних інновацій на геополітичному рівні. У Швеції е-крона має на меті захист національної валюти в умовах посиленої конкуренції на платіжному ринку з боку приватних грошових ініціатив великих технологічних компаній. Крім цього, оцифрована готівка дозволить шведським громадянам платити за допомогою державної альтернативи, яка гарантує, що дані, отримані в результаті їх покупок, не зберігаються та не комерціалізуються. Індія впровадила цифрову рупію, що дозволило зменшити витрати на обіг готівки та підвищити

ефективність внутрішніх і міжнародних платежів. Це також сприяло зменшенню ризиків у фінансовій системі та зміцненню економічної безпеки країни.

Отже, цифрова гривня є не лише інновацією в платіжній системі, але й стратегічним інструментом для зміцнення економічної безпеки та підвищення ефективності грошово-кредитної політики України. Її впровадження відкриває нові можливості для Національного банку у сфері контролю за грошовою масою, аналізу транзакційних даних та оперативного реагування на макроекономічні виклики. Забезпечуючи прозорість та відстежуваність фінансових потоків, е-гривня сприятиме детінізації економіки та зменшенню корупційних ризиків, що є ключовими аспектами економічної безпеки держави. Можливість регулювання електронних грошових потоків дозволить більш ефективно впроваджувати інструменти грошово-кредитної політики, спрямовані на стимулювання певних секторів економіки або підтримку вразливих верств населення. Інтеграція е-гривні з державними цифровими сервісами підвищить рівень фінансової інклюзії та спростить доступ громадян і бізнесу до сучасних фінансових інструментів, що також є важливим фактором економічної стабільності.

У міжнародному контексті цифрова гривня може сприяти підвищенню конкурентоздатності національної економіки, спрощуючи транскордонні платежі та залучаючи інвестиції в інноваційні технології. Таким чином, впровадження е-гривні є важливим кроком на шляху до побудови більш безпечної, прозорої та ефективної фінансової системи, здатної підтримати сталий економічний розвиток України та її інтеграцію до світового цифрового простору.

Література

1. Вовченко О.С., Левкова І.М. Е-гривня як перспективна цифрова валюта. Тези 74-ї наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та

студентів Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Полтава, 25 квітня – 21 травня 2022 р.). Полтава : Нац. ун-т ім. Ю. Кондратюка, 2022. Т 2. С. 384-385.

2. Про е-гривню – цифрові гроші Національного банку. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/e-hryvnia>

3. Грицай С.О. Перспективи та тенденції появи CBDC в Україні: проект «Е-гривня». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. №1. С. 354-359. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/80>.

4. Ніколаєвський Д. Для чого Україні цифрова гривня? *Економічна правда*. 6 лип. 2021. URL: <https://epravda.com.ua/columns/2021/07/6/675679/>

УДК 336.32

Свистун Людмила Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент

Іванов Юрій Юрійович,
студент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ФІНАНСОВА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Поточна ситуація в Україні, спричинена війною, має безпрецедентний вплив на вітчизняну економіку, зокрема, підприємства виробничої сфери. Через військові дії частка збиткових підприємств у 2024 році склала 22,1% (у 2023 році – 22,0%) [1]. Прибуток досяг 1220,6 млрд. грн, або 119,0% порівняно із 2023 роком, збитків допущено на суму

273,3 млрд. грн (або 109,7%). На рис. 1. представлено результат підприємницької діяльності виробничих підприємств України.

Дієвим інструментом мінімізації збитків та стабілізації діяльності підприємств є фінансова реструктуризація.

Фінансова реструктуризація – це процес перегляду та зміни фінансових зобов'язань, структури боргу та інших фінансових параметрів підприємства чи економічної системи з метою досягнення фінансової стабільності, поліпшення ліквідності та зниження фінансового тиску [2, с. 220]. У контексті подолання економічних труднощів та кризових конфліктів, фінансова реструктуризація може включати перегляд графіку погашення боргу, зменшення обсягу боргових зобов'язань, реорганізацію платіжних зобов'язань та інші заходи для поліпшення фінансового стану.

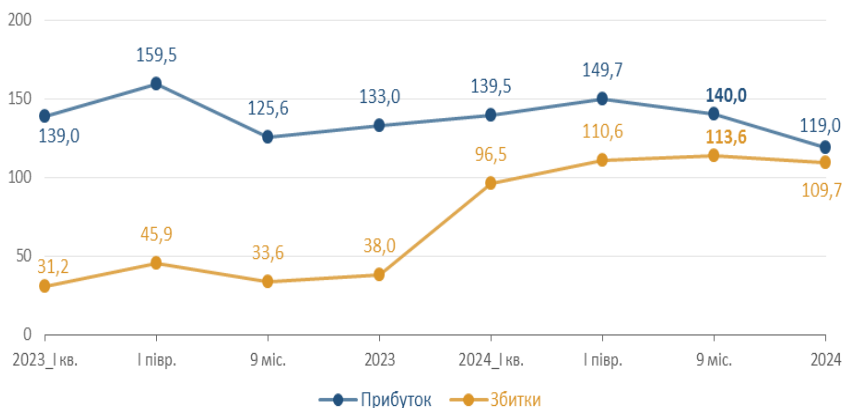

Рис. 1. Темпи зростання (зниження) прибутків та збитків у 2023-2024 рр, %

Джерело: [1]

Оцінка поточного фінансового стану та результатів діяльності виробничих підприємств є критично важливим (першим кроком) у процесі фінансової реструктуризації,

особливо в контексті економічної нестабільності. Ця оцінка передбачає аналіз ключових фінансових показників, таких як коефіцієнти ліквідності, прибутковості та платоспроможності, щоб оцінити загальну фінансову стабільність підприємства. Комплексна оцінка дозволяє керівництву визначити слабкі та сильні сторони фінансової структури, сприяючи прийняттю обґрунтованих рішень. Крім того, непередбачувані та невизначені умови, які характеризують сучасне економічне середовище, вимагають ретельного аналізу. Такі дії гарантують, що компанії зможуть адаптуватися та ефективно реагувати на виклики, створені зовнішніми факторами [3]. Проводячи ретельну оцінку фінансового стану, виробничі підприємства можуть закласти основу для успішної стратегії реструктуризації.

Впровадження заходів зі зниження витрат і підвищення ефективності має важливе значення для виробничих підприємств, які прагнуть подолати економічну нестабільність і покращити свої фінансові показники. Цей процес може включати детальну діагностику системи управління операційними витратами, щоб визначити сфери, де витрати можна мінімізувати без шкоди для якості продукту чи операційної ефективності. Стратегії зниження витрат можуть включати оптимізацію виробничих процесів, перегляд контрактів з постачальниками, зменшення відходів і оптимізацію розподілу ресурсів. Наприклад, впровадження принципів економічного виробництва може значно підвищити ефективність, що призведе до зниження операційних витрат. Ці заходи не тільки допоможуть стабілізувати фінансовий стан підприємства, але й створюють більш гнучку організацію, здатну адаптуватися до мінливих умов ринку.

Для досягнення фінансової стабільності компанії повинні не лише оптимізувати свої витрати й підвищувати ефективність власної діяльності, але й шукати додаткові можливості для залучення ресурсів. Вивчення альтернативних

варіантів фінансування та інвестиційних можливостей є важливою стратегією для виробничих підприємств, які прагнуть фінансової реструктуризації в умовах економічної невизначеності. Традиційні джерела фінансування можуть бути обмеженими під час нестабільності, що спонукає підприємства досліджувати альтернативні шляхи фінансування, такі як венчурний капітал, прямий капітал або краудфандинг. Крім того, міжнародні програми фінансової підтримки, такі як фінансова програма для України від Європейського Союзу, пропонують потенційне фінансування для підтримки місцевих підприємств у період відновлення. Протягом 2024-2027 років 50 мільярдів євро від ЄС буде спрямовано на фінансування державного бюджету, стимулювання інвестицій, а також технічну підтримку в реалізації програми [4]. З економічної сфери зміни відбуватимуться за чотирма напрямками: фінансові ринки, управління державними активами та приватизація, людський капітал, а також бізнес-середовище. Ці кроки націлені на створення прозорої, справедливої та ефективної системи для залучення інвестицій, зручної для підприємців та держави. Вони забезпечать доступ бізнесу до капіталу, активів, та найголовніше – призведуть до збільшення кількості спеціалістів завдяки покращенню освіти та поверненню наших людей.

Взаємодія з інвесторами, готовими взяти на себе прораховані ризики, може сприяти трансформаційним інвестиціям, які розширяють виробничі потужності та ринкове охоплення. Завдяки диверсифікації стратегій фінансування виробничі підприємства можуть отримати необхідний капітал для підтримки своїх зусиль з реструктуризації та закласти основу для довгострокового зростання.

Література

1. Статистична інформація. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

2. Ren Y., Xiao D. Restructuring cost and its prediction analysis. Journal of Corporate Accounting & Finance. 2024. No 35.1. P. 218-227.

3. Мельнік М.А. Оперативна реструктуризація підприємства в умовах невизначеності / Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2024. № 1 (281). С. 28-34.

4. Механізм фінансування України від ЄС Ukraine Facility. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/>

УДК 334.012.63:330.342.14(477)

***Кручинська Дар'я Романівна,
Демещенко Владислав Віталійович,
студенти***

*Науковий керівник: Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ФУНЦІОНУВАННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ

В умовах воєнного стану бізнес-середовище зазнає глибоких трансформацій, зумовлених зростанням невизначеності, порушенням ланцюгів постачання, міграцією трудових ресурсів, інфраструктурними втратами та загрозами безпеці активів. Воєнні дії створюють виклики не лише для стабільності фінансових потоків, а й для базових умов здійснення господарської діяльності – доступу до ринків, енергоресурсів, капіталу, логістичних каналів і правового захисту. У таких умовах забезпечення життєздатності підприємств вимагає адаптації до нових економічних реалій, швидкої трансформації операційних моделей, зростання ролі кризового управління та державної підтримки.

Воєнна економіка формує нову парадигму взаємодії між державою і бізнесом, де пріоритетними стають стійкість, гнучкість, диверсифікація ризиків і соціальна відповідальність. Підприємства не лише змінюють фокус із короткострокового прибутку на довгострокове виживання, а й активно залучаються до процесів відновлення, підтримки обороноздатності, гуманітарних ініціатив і зміцнення економічного фронту. Аналіз викликів, що постають перед бізнесом в умовах воєнного стану, дозволяє виявити критичні вразливості та визначити стратегічні напрями для формування більш адаптивного економічного середовища.

З початком війни економіка України зазнала значного удару. Зниження доходів населення та інфляція призвели до скорочення споживчого попиту, що негативно вплинуло на бізнес. За даними Програми розвитку ООН, у 2023 році лише 20% підприємств оцінювали свій фінансово-економічний стан як добрий або відмінний, тоді як 30,2% вважали його незадовільним [1].

Бойові дії призвели до руйнування підприємств, складів та логістичних маршрутів. Згідно з оцінками Київської школи економіки (KSE), станом на початок 2024 року загальні прямі збитки бізнесу внаслідок війни перевищили \$15 млрд. Знищення складів, офісів, виробничих потужностей у прифронтових регіонах унеможливує продовження господарської діяльності без переміщення або консервації. Перебої з електропостачанням, зв'язком та інтернетом ускладнили роботу бізнесу, особливо в прифронтових регіонах. Блокування транспортних шляхів та ускладнене постачання сировини призвели до зростання витрат на транспортування та зниження ефективності бізнес-процесів.

Попри складні умови, в Україні продовжують відкриватися нові суб'єкти господарювання. У 2023 році було зареєстровано рекордну кількість фізичних осіб-підприємців (ФОП) – 314 392, що перевищує показники 2021 року.

Водночас з квітня 2022 року по вересень 2023 року припинили діяльність 290 910 ФОП. У січні 2025 року було закрито 61 445 ФОП – це найвищий показник за весь період війни [2]. Найбільше постраждали аграрний сектор та бізнес у сфері юридичних послуг. З 2022 року по перший квартал 2024 року закрилося 1261 аграрне підприємство. Частка закритих юридичних компаній зросла з 2,3% у 2021 році до 4,7% під час війни [3]. Динаміка відкриття та закриття ФОП в Україні за роки повномасштабної війни представлено на рисунку 1.

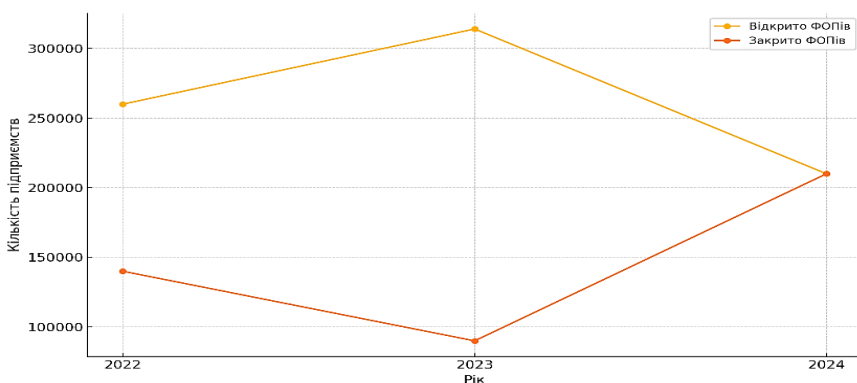

Рис. 1. Динаміка відкриття та закриття ФОП в Україні за 2022–2024 рр.

Слід відмітити, що український бізнес активно адаптується до викликів та загроз воєнного стану. Основними, серед адаптивних стратегій бізнесу, слід визначити: релокацію виробництва до відносно безпечних регіонів України (зокрема, до західних областей), за підтримки державної програми релокації; диверсифікацію постачальників і партнерів, в тому числі перехід до онлайн-платформ та електронної комерції; активне залучення до грантових і кредитних програм, зокрема в межах підтримки МСП (малого і середнього бізнесу) від Європейського Союзу, IFC; інтеграцію принципів стійкості в операційні процеси (резервне копіювання, розподілене

управління, розвиток цифрових компетенцій персоналу) [4]. Успішні приклади бізнесів, що адаптувалися до умов воєнного стану, демонструють важливість поєднання гнучкості, інноваційності та стратегічного партнерства з державою. Такі підприємства не лише забезпечують власне виживання, а й відіграють ключову роль у підтримці економічної активності, збереженні зайнятості та податкових надходжень.

В умовах воєнного стану бізнес в Україні зіштовхується з багатовекторними викликами, що стосуються фізичної безпеки, логістики, трудових ресурсів, попиту та кіберзагроз. Водночас спостерігається зростання ролі стратегічного управління ризиками, гнучкості бізнес-моделей та активної взаємодії з державними і міжнародними інституціями. Підприємства, здатні адаптуватися до кризових умов, впроваджуючи інновації, цифрові рішення та механізми стійкості, не лише підвищують свої шанси на виживання, а й формують основу для економічного відновлення та зростання у післявоєнний період. У цьому контексті важливим завданням є формування системної політики підтримки бізнесу з боку держави, орієнтованої на стабілізацію, фінансову допомогу та створення умов для безпечної господарської діяльності.

Література

1. Оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. Київ: Програма розвитку ООН в Україні, 2024 рік, 86 с. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-smb-2024.pdf>

2. «Велике січневе вимирання». В Україні з початку року рекордно скоротилася кількість ФОПів. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/economics/fop-v-ukrajini-yak-zminivsyamaliy-biznes-pid-chas-velikoji-viyni-chomu-vidbuvayetsyamasove-zakritttya-50490549.html>

3. Просто не витримували. Який бізнес найчастіше закривався після початку війни в Україні. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/analiz-zakritttya-kompaniy-v-ukrajini-pid-chas-viyni-doslidzhennya-youcontrol-market-50422762.html>

4. Глушко А.Д., Білько С.С., Андрієць Т.Р. Функціонування бізнесу в умовах інформаційної асиметрії. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2024. № 3 (87). С. 12–16. <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2024-87-2>

5. Маслій О. А., Максименко А. П. Ризики та загрози економічній безпеці України у цифровій сфері в умовах війни. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*, 2023. Том 21 № 3(52). С. 179–199.

6. Онищенко С.В., Маслій О.А. Міжнародні індексні системи оцінки бізнес-середовища в Україні. *Фінансовий простір*. 2020. №3 (39). С. 168-179.

УДК 336

*Свистун Людмила Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент*

*Левкова Ірина Миколаївна,
студентка*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Розвиток будь-якої сфери людської діяльності, полягає у знаходженні шляхів подолання ймовірних ризиків настання критичних ситуацій для її впровадження. Одним з важливих елементів у економіці є діяльність малого та середнього бізнесу, які впродовж багатьох років займають близько 99,98% всіх діючих підприємств в Україні та забезпечують

робочі місця для 74% населення відповідно до даних Державної служби статистики України [1].

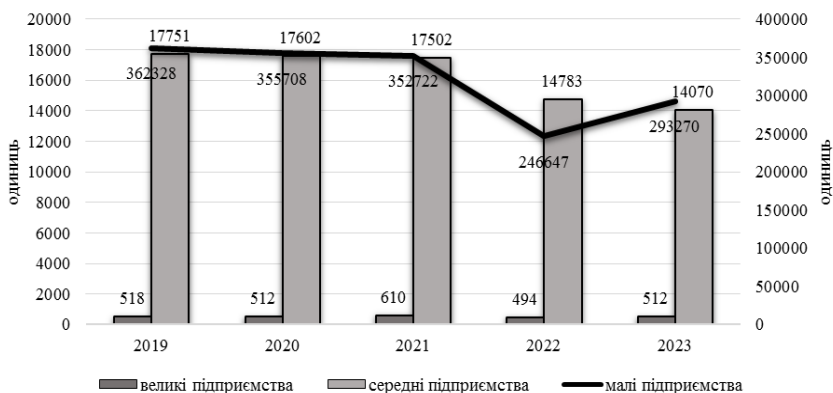

Рис.1. Динаміка кількості діючих суб'єктів великого, середнього, малого та мікро- підприємництва на території України за період 2019-2023 років
Джерело: складено автором за [1]

Суттєво на впровадження підприємницької діяльності впродовж останніх років вплинули такі фактори як пандемія «COVID19» та повномасштабна війна. Негативними наслідками впливу можна вважати: скорочення рівня населення, що пов'язане зі смертністю внаслідок коронавірусу й обстрілами, а також міграцією; втрата робочих місць у зв'язку з руйнуванням та нездатності відновити виробничий потенціал підприємства; зниження доходів населення й їх платоспроможності у зв'язку з безробіттям; зростання тіньового сектору та багато інших.

Основною проблемою, в реаліях сьогодення, у функціонуванні малого та середнього бізнесу є недостатній рівень фінансових ресурсів, відповідно до чого зростає потреба у пошуку зовнішніх джерел фінансування та підтримки із боку держави.

Зазвичай до зовнішніх джерел фінансування підприємств малого та середнього бізнесу в Україні відносять: кошти комерційних банків та фінансових компаній, кошти державного або місцевого бюджетів, спеціальних вітчизняних та міжнародних фондів підтримки та розвитку малого і середнього бізнесу, міжнародних банків, лізинг та краудфандинг. Узагальнену характеристику та переваги зазначених видів фінансування подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Зовнішні джерела фінансування малого та середнього бізнесу в Україні

Джерело фінансування	Характеристика	Переваги	Недоліки
1	2	3	4
Кредитне фінансування	переважно банківські кредити, які надаються на умовах повернення з нарахуванням відсотків; товарний кредит та факторинг; облігаційні позики та ін.	розмаїття спеціалізованих банківських програм; можливість залучення значних фінансових ресурсів; довгостроковий характер фінансування	- високі позикові ставки; - необхідність надання застави або гарантій; - ускладнений процес погодження та довготривалий розгляд заявок.
Бюджетне фінансування	виділення коштів з державного або місцевого бюджету на підтримку підприємців, або ж надання гарантії та поруки за кредитами.	відносно недорогий вид фінансування	- довготривалий процес надання коштів; - труднощі в отриманні фінансування.

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
Грантове фінансування	безповоротна фінансова допомога у інноваційних підприємств як на стадії стартапу так і виходу на нові ринки	- дозволяє отримати достатню суму коштів на тривалий період; - отримання грантів на безповоротній основі.	- процес прийняття рішень щодо надання гранту, як правило, є досить тривалим; - грантові кошти надходять поетапно і повільно.
Лізинг	майнові відносини, що виникають при передачі предмета лізингу (рухомого і нерухомого майна) в тимчасове користування на основі його придбання і здачу в довгострокову оренду	забезпечує отримання обладнання без його повної оплати; включає нецільове використання фінансових ресурсів; відсутність застави та поручителів; знижує базу оподаткування.	- велика сума першого лізингового платежу (до 30 % вартості майна); - можливе моральне старіння предмета лізингу; - ризик, пов'язаний з пошкодженням предмета лізингу;
Краудфандинг	об'єднання зусиль людей, які спрямовують свої кошти для підтримки та реалізації проектів перспективних інноваторів	доступність в отриманні, безоплатне фінансування	використовується переважно на етапі стартапу.

*Складено автором за [2]

Окрім зазначених джерел фінансового забезпечення діяльності підприємств в Україні застосовуються державні програми підтримки. Особливу роль відіграє програма «Доступні кредити 5-7-9%», що запроваджена у 2020 році та адаптована до умов воєнного часу. Метою є доступні банківські ресурси для представників МСБ завдяки державній компенсації частини відсоткової ставки. За даними Мінфіну, у 2022–2023 роках понад 30 тисяч підприємців отримали кредити на суму понад 100 млрд грн за цією програмою.

У аспекті програм підтримки малого та середнього підприємництва, що надають комерційні банки, доцільно розглянути наступні види кредитування з прикладом конкретних фінансових установ, які їх реалізують:

1. Короткострокова кредитна лінія на поповнення обігового капіталу від МТБ банку, в основі якої лежить принцип оперативного доступу до фінансових ресурсів з метою покриття поточних потреб підприємства. Максимальний термін такої кредитної лінії становить 12 місяців, погашення відбувається згідно графіку за рахунок власних коштів позичальника отриманих від здійснення господарської діяльності

2. Інвестиційний кредит, одним з представників якого є Таскомбанк. Мета кредиту полягає у забезпеченні фінансовими ресурсами МСБ у довгостроковій перспективі, розрахунки за його умовами здійснюються як за ануїтетними платежами, так і за індивідуальним графіком протягом 84 місяців. Особливістю інвестиційного кредитування є можливість отримання компенсації процентів за держпрограмою «Доступні кредити 5-7-9%» та програмами підтримки агробізнесу.

3. Агрокредитування, що спрямоване на підтримку аграрного сектору та забезпечення його сезонних потреб. Прикладом фінансової підтримки даного напрямку є програма «Агросезон» від ПриватБанку, що уособлює спрямування

фінансових ресурсів, наданих у користування підприємцям, на закупівлю насіння, засобів захисту рослин, техніки та інших потреб. Однією з ключових переваг цього виду кредитування є адаптація до аграрного циклу, що передбачає можливість відстрочення сплати основної суми боргу до завершення сезону, а також спрощена процедура оформлення, а також обов'язкове страхування у разі надання застави, при перевищенні ліміту суми кредиту.

До програм підтримки малого бізнесу також можна віднести різноманітні заходи, що було вжито для спрощення впровадження діяльності підприємств у кризових ситуаціях, а саме:

- податкові канікули – тимчасова знижка або звільнення від сплати певних податків;
- часткове погашення податкового боргу ПП;
- відтермінування застосування РРО;
- мораторій на здійснення заходів державного нагляду та інші.

Отже, функціонування малого та середнього бізнесу є важливою ланкою у економіці України, але недостатня кількість внутрішніх ресурсів для впровадження основної діяльності підприємництва породжує необхідність у залученні зовнішніх джерел фінансування. Одним з основних напрямків допомоги є держава, яка пропонує низку програм підтримки, грантів та позик з метою процвітання малого середнього бізнесу та залучення нової кількості майбутніх підприємців, гарантуючи їм відносну стабільність та у разі необхідності фінансову подушку.

Література

1. *Державна служба статистики України*: веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 28.04.2025).
2. Свистун Л.А. Підходи до фінансового забезпечення діяльності малих підприємств *Ефективна економіка*. Випуск №6.

2019. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/52.pdf
(дата звернення: 28.04.2025).

3. *Дія.Бізнес*: веб-сайт. URL: <https://business.diia.gov.ua/>
(дата звернення: 28.04.2025).

УДК 330.34:355.4

Худолій Юлія Сергіївна,

кандидат економічних наук, доцент

Мосіюк Дмитро Олександрович,

студент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Поточний воєнний конфлікт і запровадження воєнного стану в Україні висувають на перший план питання економічної безпеки. Війна значно ускладнює діяльність ринкових інститутів: зростають дефіцити бюджету, інфляція, державне регулювання. Класичні економісти-класики (зокрема Мюррей Ротбард і Фрідріх Хайєк) попереджали, що якраз у періоди війни й надзвичайного стану держава часто розширює свою владу і втручається в економіку, що зрештою підриває ринкові механізми та свободу. Наприклад, у «Дорозі до рабства» Хайєк наголошує, що планування, яке вводять під час війни, має тенденцію зберігатися і після війни, із ризиком перетворення демократичних суспільств на тоталітарні. Ротбард у «К новій свободі» показував, як військові приготування природно призводять до посилення державного примусу та обмеження приватної ініціативи.

Водночас історичний аналіз свідчить про руйнівні наслідки надмірного втручання у часи кризи. Зокрема,

Ротбард ретельно дослідив Велику депресію 1930-х років і дійшов висновку, що глибина кризи зумовлена не «диким капіталізмом», а скоріше штучним утриманням економічного буму через надлишкове кредитування з боку уряду та центрального банку. Як показує Ротбард, у міжвоєнний період економіку США штучно стимулювали розширенням грошової маси й дефіцитними витратами, а коли роль держави суттєво зросла, це і призвело до катастрофи. У підсумку США вийшли з депресії насамперед завдяки масовій підготовці до війни: економіка «була врятована війною, або її приготуваннями» – як зазначає Ротбард, у Німеччині з приходом Гітлера і початком переозброєння безробіття різко впало, а у вересні 1939 року Уолл-стріт нарешті повернулася до рівня 1929 року, очікуючи військових замовлень.

Аналітика Ротбарда та його однодумців вказує на кілька важливих ризиків для економічної безпеки. По-перше, великі державні витрати на війну породжують інфляцію і дефіцити, змушуючи уряд фінансувати свої зобов'язання через позики та друк грошей. Як пояснює Ротбард, такі дефіцити чинять «надзвичайно великий політичний тиск» на центральний банк з метою монетизації боргу та одночасно «витісняють приватні заощадження, спрямовуючи їх на неефективні урядові проєкти». Цей механізм означає, що ресурси приватного сектору (інвестиції, накопичення) переорієнтовуються на підтримку державних витрат, що знижує майбутній економічний ріст.

По-друге, як попереджають прихильники «Старої Правой» (Old Right), безглузді витрати на глобальну військову присутність та зовнішні війни можуть обвалити економіку. Зокрема, Ротбард цитує «тривогу» одного із правих діячів 1960-х років: якщо США «послаблять економіку розкішними витратами чи на чужі країни, чи на закордонні війни, ми ризикуємо зіштовхнутися ще з одним 1932-м роком і знищити саму систему, яку намагаємося врятувати». Тобто надмірний

імперіалістичний чи воєнний бюджет може призвести до повторного економічного краху.

Для України ці уроки мають особливе значення. В умовах воєнного стану маємо справу зі зростанням державного сектору і необхідністю значних ресурсів на оборону. Ротбард показує, що в таких ситуаціях існує небезпека подвійної дії: по-перше, монетарна експансія (друк грошей) для покриття дефіциту викличе інфляцію, по-друге, підвищення податків, яке часто пропонується як вихід, фактично не зупинить інфляцію, а лише забере у громадян доходи без відтворення продукції. З огляду на це, найкращий спосіб уникнути гіперінфляції – це стримати збільшення грошової маси і скорочувати держзвидатки, а не тиснути на приватний бізнес додатковими податками.

Інший ризик – це надмірне регулювання та централізація. Частково через воєнний стан можуть запроваджуватися адміністративні обмеження цін, валютного обміну або обов'язкового розподілу товарів (пальне, енергоресурси тощо). Як попереджає Хайск, такі «міжвоєнні» чи «воєнні» заходи потім важко відкликати – вони підривають довіру до ринку і витісняють приватні механізми саморегуляції. Ротбард також показує: якщо держава переводить економіку на «боргово-підтримувану» або «кооперативну» модель (використовуючи кредити і директиви), то близько іде до фашистських моделей господарювання. Хоча пряма війна в Україні може не асоціюватися з жодною із цих крайніх форм, тенденції до милітаризованої економіки й посилення бюрократії точно чутливі.

Відтак, найбільші ризики – це втрата незалежності центрального банку, руйнівні дефіцити, зростання держборгу і перерозподіл ресурсів за адміністративним принципом. Усунення цих загроз можливе за умови дотримання фундаментальних принципів економічної свободи навіть у

війні. Насамперед, слід звести до мінімуму державні витрати, що не пов'язані безпосередньо з безпекою. Ротбард підкреслює: щоб ліквідувати дефіцит, держава повинна скорочувати витрати, а не підвищувати податки чи емісію грошей. Це означає реальне позбавлення непотрібних «побічних» витрат – як-от витрат на неефективні державні програми чи численні оборонні підрядники без контролю.

Крім того, необхідно зберегти функціонування ринку навіть в умовах війни: відпустити ціни до гнучких ринкових рівнів і дозволити підприємцям швидко реагувати на зміну попиту. Згідно з лібертаріанською логікою, це знижує дефіцити та спонукає до інновацій в оборонному секторі. Важливо також залучати приватні заощадження в економіку через взаємовигідні кредити. Якщо держава повинна позичати кошти, кращим способом є випуск облігацій для ринку (під гідний відсоток), а не примусове вилучення заощаджень з населення (що, як показує Ротбард, в будь-якому разі зменшує покупецьку спроможність без реального ефекту на інфляцію).

Окремо слід забезпечити незалежність Національного банку, не допускаючи його тісного корелювання з урядом, щоб запобігти неконтрольованому зростанню грошової маси. У підсумку, ідеї Хайєка та Ротбарда чітко вказують: державне втручання, властиве війні, створює ряд довгострокових ризиків. Для протистояння їм Україна має стримувати економічні «наслідки війни», зберігаючи ринкові механізми. Це означає контролювати інфляцію через фінансову дисципліну, підтримувати приватні інвестиції й не допускати надмірного урядового впливу. Тільки такий підхід дозволить закріпити економічну безпеку навіть в умовах воєнного стану.

Література

1. Rothbard M. N. The Foreign Policy of the Old Right. – Auburn, AL: Mises Institute, 1978.
2. Rothbard M. N. America's Great Depression. 5-е вид. – Auburn, AL: Mises Institute, 2000.

3. Favicon America's Great Depression. URL: https://cdn.mises.org/Americas%20Great%20Depression_3.pdf.

4. Yehorycheva S., Hlushko A., Khudolii Y. Issue of Ukrainian financial sector information security. *Development Management*. 2023. №22(4). P. 45-52.

5. Krekoten I., Svistun L., Khudolii Y. Prospects of using security mechanism in the process of rehabilitation the building sphere in Ukraine. *Int J Eng Technol (UAE)*. 2018. 7(3):219–224. <https://doi.org/10.14419/ijet.v7i3.2.14406>

6. Onyshchenko S., Maslii O., Hlusko A., Yanko A., Cherviak A. Social and Economic Security: Threats and Strengthening Targets. A monograph E-SCIECE SPACE, WARSZAWA, 2023. 203 p.

УДК 336.74:004.738.5

Логвиненко Ліліана Сергіївна, студентка

Науковий керівник: Вовченко Оксана Сергіївна, кандидат економічних наук, доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ЕВОЛЮЦІЯ ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ ТА ЇХ ПОТЕНЦІЙНИЙ ВПЛИВ НА БЕЗПЕКУ ПЛАТЕЖІВ

У сучасному світі, де цифрові технології стрімко змінюють фінансову інфраструктуру, цифрові валюти центральних банків (CBDC) відіграють суттєву роль у розвитку грошових систем. Підвищений інтерес до технології блокчейн та децентралізований випуск криптовалют, призвели до появи ідеї цифрових валют центральних банків. Крім того, як відповідь на успіхи великих технологічних корпорацій, котрі розробляють стейблкоїни (наприклад, Diem (Libra) від Facebook), центральні банки почали розглядати CBDC як

альтернативу приватним цифровим валютам, задля підсилення монетарного суверенітету. Вони потенційно можуть підвищити ефективність платіжних систем, розширити фінансову інклюзію, забезпечити надійну альтернативу криптовалюти і навіть вплинути на грошово-кредитну політику загалом. Однак з цими перевагами виникає й чимало викликів, зокрема щодо кібербезпеки, конфіденційності даних користувачів, а також безперебійного функціонування цифрової платіжної інфраструктури. Незважаючи на це, все більше країн розглядають цифровізацію власних грошових одиниць як перспективну можливість подальшого розвитку.

За своєю природою CBDC – це цифрові активи, тобто гроші в цифровій формі, що мають статус законного платіжного засобу. Фактично, це додаткова форма національної валюти країни, що поєднує властивості готівки та безготівкових грошей. Доступ до відкриття відповідних рахунків у центральному банку мають юридичні та фізичні особи, а сутність CBDC як форми грошей не змінюється, оскільки змін зазнає лише спосіб здійснення транзакцій.

На кінець 2024 року понад 130 центральних банків активно досліджують або вже впроваджують CBDC. Країни перебувають на різних стадіях – від пілотування даного проєкту до повноцінного впровадження у фінансову систему (рис. 1).

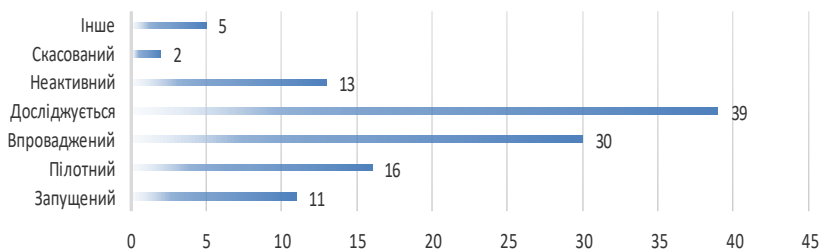

Рис. 1. Стан проєктів та кількість країн і валютних союзів, які впроваджують CBDC на кінець 2024 року.

Джерело: [1].

Для кращого розуміння глобального масштабу та специфіки впливу цифрових валют центральних банків (CBDC) на безпеку платежів варто розглянути особливості їх впровадження у низці конкретних країн, а також оцінити їхні досягнення та поточний стан реалізації відповідних ініціатив (табл. 1).

Таблиця 1

Основні цифрові валюти центральних банків різних країн світу

Країна	CBDC	Особливості	Рік запуску	Кількість користувачів / обіг
Китай	e-CNY	Широка інтеграція; використовується для транскордонних платежів з торговельними партнерами Китаю	Тестовий запуск у 2020 році, повноцінне впровадження у 2022 році	261 млн користувачів, близько \$13,6 млрд станом на 2023 рік
Швеція	eKrona	Фокус на офлайн-платежах	Тестовий запуск у 2020 році	Тестується обмежено, планується впровадження
Багамські Острови	Sand Dollar	Працює через мобільні гаманці	2020 р.	Близько 90% населення має доступ, 2,4 млн багамських доларів (\$2,6 млн дол.) в обігу у 2024 р.
Японія	J-Coin	Можливість використання на смартфоні за допомогою QR-коду	Пілотний проєкт у 2023р очікується повноцінний запуск у 2026р	Тестується обмежено, планується впровадження
Нігерія	eNaira	Відкрита система, інтеграція з мобільними платежами	2021 р.	Близько 0.5 млн активних користувачів, 14 млрд найр (\$8,8 млн) в обігу у 2024 році

Джерело: сформовано автором на основі [2, 3].

У світі спостерігається активне зростання інтересу до цифрових валют як ефективного інструменту модернізації платіжної інфраструктури, підвищення прозорості грошових потоків, а також розширення доступу населення до фінансових

послуг. Деякі країни вже запровадили цифрові валюти у загальнонаціональному масштабі, інші перебувають на стадії пілотних проєктів або активного дослідження, вивчаючи правові, технічні та соціально-економічні аспекти цього процесу. Такий досвід є надзвичайно цінним для тих держав, які лише планують розробку власної цифрової валюти, зокрема і для України.

Запровадження цифрових валют центральних банків суттєво змінює підходи до забезпечення безпеки платіжних операцій. Однією з ключових переваг CBDC є підвищений контроль держави над платіжною інфраструктурою, що дозволяє оперативніше реагувати на потенційні загрози та відстежувати підозрілі транзакції. Це надзвичайно важливо в сучасних умовах стрімкого зростання кількості цифрових розрахунків та активності зловмисників у кіберпросторі.

На відміну від децентралізованих криптовалют, цифрові валюти центрального банку функціонують у рамках регульованої екосистеми, де кожен елемент підлягає ретельному технічному та правовому аудиту. Це значно зменшує ризики шахрайства, відмивання коштів й фінансування тероризму. Крім того, на відміну від інших цифрових валют, CBDC захищаються та гарантуються центральними банками країн, які їх випускають. Також CBDC можуть мати вбудовані механізми обмеження транзакцій, наприклад, за сумою, регіоном або категорією отримувача, що також сприяє зміцненню фінансової безпеки.

Цифрові валюти центральних банків мають змогу суттєво посилити захищеність фінансових операцій, забезпечити прозорість грошових потоків, а також створити нові інструменти боротьби з економічною злочинністю в цифровому середовищі. У перспективі це сприятиме формуванню більш стійкої, контрольованої та надійної платіжної інфраструктури на національному та глобальному рівнях.

Тож цифрові валюти центральних банків є ключовим інноваційним напрямом у фінансовій політиці країн світу. Вони відкривають нові можливості для розвитку економіки, підвищення ефективності платежів і посилення фінансової інклюзії. Водночас виникає необхідність у розробці комплексної

нормативно-правової бази, посиленні кіберзахисту та боротьбі з викликами, пов'язаними з технологічними ризиками. Для України е-гривня може стати інструментом цифрової трансформації фінансової системи, зміцнення довіри до безготівкових розрахунків та підтримки інновацій у сфері fintech. Реалізація цієї ініціативи потребує ретельного регулювання та продовження досліджень, орієнтованих на безпеку, прозорість і ефективність упровадження цифрової валюти центрального банку.

Література

1. Central Bank Digital Currency Tracker. *Atlantic Council*. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/cbdctracker/> (дата звернення: 09.04.2025).

2. Ходакевич С. І. Цифрові валюти центральних банків: сутність та перспективи впровадження. *Стратегія економічного розвитку України*. 2022. №50. С. 71–81. URL: <https://ir.kneu.edu.ua:443/handle/2010/37921>.

3. Shkliar A.I. The phenomenon of central banks' digital currencies (CBDC): key attributes and implementation perspectives. *Ukrainian Society*. 2020. №1 (72). С.123–137. doi: 10.15407/socium2020.01.123/

УДК 336.226.322:334.012.64

Шановалов Ігор Іванович,

*здобувач третього (наукового) рівня вищої освіти
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Мале та середнє підприємництво (МСП) відіграє ключову роль у формуванні національної економіки, забезпечуючи зайнятість населення, розвиток інновацій і гнучке реагування на зміни ринкового середовища. В умовах трансформаційних

процесів в економіці України особливої актуальності набуває проблема формування сприятливого податкового середовища для суб'єктів МСП як одного з основних чинників їхньої фінансової стійкості та конкурентоспроможності [1]. Податкове навантаження, як агрегований показник сукупності обов'язкових платежів до бюджетної системи, має суттєвий вплив на інтенсивність підприємницької активності, інвестиційну привабливість та довгострокову стратегічну поведінку бізнесу. Надмірне фіскальне тиск може призводити до згортання операційної діяльності, переходу підприємств у тіньовий сектор або до повного припинення господарювання.

Податкове навантаження на суб'єктів МСП є важливим індикатором податкової політики держави та чинником, що визначає рівень фінансової стабільності й економічної активності підприємницьких структур [2]. Згідно з методологічним підходом, податкове навантаження можна трактувати як відношення суми сплачених податків до сукупного доходу або чистого прибутку підприємства. У контексті МСП це значення має особливо важливе значення через обмеженість ресурсів та високу чутливість до змін зовнішнього середовища. У практиці оподаткування в Україні суб'єкти МСП мають можливість обирати між загальною системою оподаткування та спрощеною (єдиний податок), що є механізмом фіскального стимулювання. Однак попри наявність спрощеного режиму, рівень податкового навантаження залишається значним через непрямі податки, обов'язкові страхові внески, адміністративні бар'єри, а також нестабільність законодавства.

Згідно з дослідженнями, у середньому частка податків у витратах малого підприємства в Україні становить близько 40–45% (з урахуванням ЄСВ), що суттєво перевищує оптимальний поріг, рекомендований міжнародними інституціями (до 30%) [3]. Такий рівень фіскального тиску обмежує інвестиційну активність та призводить до зниження платоспроможності підприємств, особливо в періоди економічної турбулентності. Окрім безпосереднього фінансового навантаження, важливою

проблемою є регуляторне навантаження, зокрема часті зміни податкового законодавства, складність звітності, дублювання обов'язків перед різними державними органами. Наявність неформального сектору, що функціонує поза податковим контролем, створює нерівні умови для добросовісних платників податків та демотивує легальну підприємницьку діяльність.

У процесі порівняльного аналізу податкових систем країн ЄС встановлено, що країни з низьким і стабільним рівнем податкового навантаження на МСП (зокрема Естонія, Польща, Чехія) демонструють вищі темпи зростання малого бізнесу. Це свідчить про необхідність реального реформування податкової системи України з урахуванням принципів справедливості, прогнозованості та ефективності.

З урахуванням вищезазначеного, ключовими напрямками оптимізації податкового навантаження на МСП в Україні правомірно визначити перегляд ставок податків і внесків із врахуванням поточного рівня доходів; зменшення кількості обов'язкових форм звітності; цифровізація процесу адміністрування податків; забезпечення стабільності податкової політики на середньострокову перспективу; стимулювання добровільної легалізації бізнесу.

Література

1. Hlushko A.D. Conceptual principles of reforming the tax system of Ukraine in the conditions of European integration. Prospects for the development of finance in the conditions of European integration of Ukraine: monograph. Tallin: Estonia, IRETC MTÜ, 2022. P. 120–148.

2. Онищенко С.В., Маслій О.А., Пантась В.В. Ділова активність бізнесу в Україні: цифрова трансформація та сталий розвиток. *Економіка і регіон*. 2024. № 1 (92). С. 136–146. URL: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/3321>

3. KPMG. Звіт про прозорість за 2023 рік. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/insights/2024/09/2023-transparency-report.html>

СЕКЦІЯ 2. БЕЗПЕКООРІЄНТОВАНЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

УДК 336.711.025.13(477)

Філонич Олена Миколаївна,

*кандидат економічних наук, доцент,
ректор Національного університету «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка»*

Черв'як Анна Володимирівна

*доктор філософії, в.о. ученого секретаря Вченої ради,
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

НАГЛЯДОВА ПОЛІТИКА НБУ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

У сучасних умовах банківський нагляд є фундаментальним інструментом забезпечення стабільності банківського сектору та фінансової безпеки держави. Його основна мета полягає у зниженні системних ризиків, підвищенні прозорості діяльності банківських установ та зміцненні довіри з боку учасників фінансового ринку.

Національний банк України, відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» [1], здійснює нагляд і регулювання банків для сприяння безпеці та фінансовій стабільності банківської системи. Банківський нагляд займає одну з ключових позицій у питанні забезпечення довіри до установи з боку клієнтів, вкладників, кредиторів і позичальників надаючи гарантії стабільного функціонування банку та спроможності своєчасно й у повному обсязі виконувати зобов'язання.

Суть інформаційної безпеки банку полягає у захисті інформації від загроз широкого спектру для забезпечення

безперервності роботи установи, мінімізації бізнес ризику, максимізації рентабельності інвестицій і бізнес можливостей. Інформаційна безпека забезпечується шляхом впровадження комплексу заходів, які охоплюють політику, процеси, процедури, організаційні структури і програмні та апаратні функції [2, с. 78].

НБУ здійснює нагляд за інформаційним середовищем банківських установ з метою забезпечення безпеки, фінансової стабільності та стійкості банківської системи до сучасних кіберзагроз. Основні підходи та інструменти нагляду відображені у таблиці 1.

Таблиця 1

Основні підходи нагляду НБУ за інформаційним середовищем банків

Підхід	Суть нагляду
1	2
Впровадження системи контролю за інформаційною безпекою та кіберзахистом	Проведення фахівцями у сфері кіберзахисту та інформаційної безпеки виїзних і безвиїзних перевірок (дистанційний нагляд), що дозволяє оперативно реагувати на ризики та виявляти порушення. Планування виїзних перевірок з питань інформаційної безпеки, кіберзахисту та надання кваліфікованих електронних довірчих послуг здійснюється на підставі ризик-орієнтованого підходу, визначеного Положенням про здійснення контролю за дотриманням банками вимог законодавства з питань інформаційної безпеки, кіберзахисту та електронних довірчих послуг.
Нормативне регулювання	Відповідно до Постанови Правління НБУ №4 від 16 січня 2021 року, банки зобов'язані щорічно проводити самооцінку стану інформаційної безпеки/кіберзахисту та подавати відповідний звіт до НБУ. Це дозволяє регулятору оцінювати ефективність системи управління інформаційною безпекою, повноту виконання банком вимог законодавства та рівень управління ризиками.

Продовження таблиці 1

1	2
Оцінка ризиків та система раннього реагування	НБУ проводиться аналіз діяльності кожного банку, оцінювання поточних й потенційних ризиків, та впроваджує систему раннього реагування на проблеми, які можуть виникнути у сфері інформаційної безпеки. Ключовий акцент саме банківські установи, які становлять найбільшу небезпеку для стабільності банківської системи.
Комплексний аналіз і аудит	Під час нагляду використовуються як CAMELS-рейтинг (оцінка капіталу, якості активів, менеджменту, прибутковості, ліквідності та чутливості до ринку), так і спеціалізовані аудити інформаційної безпеки. Це дозволяє своєчасно виявляти недоліки та впроваджувати коригувальні заходи.
Застосування заходів впливу	НБУ має право застосовувати заходи впливу до банків, у яких виявлено порушення, відповідно до чинного законодавства для мінімізації потенційних загроз для клієнтів, вкладників і кредиторів.

Джерело: складено за даними [1, 3, 5]

Таким чином, нагляд НБУ за інформаційним середовищем банків базується на поєднанні нормативного регулювання, регулярного моніторингу, аудиту, самооцінки банків та оперативного реагування на кіберзагрози, що забезпечує стійкість і довіру до банківської системи України.

Наглядова політика Національного банку України є ключовим інструментом забезпечення стійкості банківської системи, захисту прав і законних інтересів вкладників, кредиторів і контрагентів, а також зниження системних ризиків. Її ефективне функціонування сприяє не лише фінансовій стабільності, а й формуванню довіри до банківських установ з боку суспільства.

Література

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» № 2121-III від 7 грудня 2000 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
2. Напора І. Ю. Інформаційна безпека банківських установ як об'єкт наукових досліджень. Вісник черкаського університету. Серія: Економічні науки. 2014. №39 (332). С. 77-80.
3. Постанова Правління НБУ №4 від 16 січня 2021 року «Про затвердження Положення про здійснення контролю за дотриманням банками вимог законодавства з питань інформаційної безпеки, кіберзахисту та електронних довірчих послуг». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004500-21#Text>
4. Onyshchenko S., Yanko A., Hlushko A., Sivitska S. Conceptual principles of providing the information security of the national economy of Ukraine in the conditions of digitalization. *International Journal of Management*. 2020. № 11(12). P. 1709-1726. <https://doi.org/10.34218/IJM.11.12.2020.157>
5. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/u-2025-rotsi-u-shistoh-bankah-zaplanovani-perevirki-z-pitan-informatsiynoyi-bezpeki-kiberzahistu-ta-elektronnih-dovirchih-poslug>
6. Onyshchenko S., Yanko A., Hlushko A., Maslii O., Cherviak A. Cybersecurity and improvement of the information security system. *Journal of the Balkan Tribological Association*. 2023. 29(5). pp. 818– 835.
7. Yehorycheva S., Hlushko A., Khudolii Y. Issue of Ukrainian financial sector information security. *Development Management*. 2023. №22(4). P. 45-52.
8. Varnalii Z., Onyshchenko S., Filonych O., Maslii O. (2020 State policy for ensuring budgetary security of Ukraine in terms of financial globalization, *International Journal of Management*, Vol. 11, Issue 12, DOI: <https://doi.org/10.34218/IJM.11.12.2020.215>

УДК 330.342:004.8

Онищенко Світлана Володимирівна,
доктор економічних наук, професор,
директор ННІ фінансів, економіки управління та права
Чумак Олександр Сергійович, *аспірант*
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: РИЗИКИ, ПОТЕНЦІАЛ І ТОЧКИ БАЛАНСУ

Швидка еволюція технологій штучного інтелекту (ШІ) кардинально трансформує глобальну економічну архітектуру, створюючи принципово нові виклики, загрози та можливості для економічної безпеки. ШІ формує нову парадигму економічної безпеки, де традиційні загрози поступаються місцем техно-економічним викликам, а технологічне лідерство стає критичним чинником національної конкурентоспроможності. За прогнозами експертів McKinsey Global Institute, ШІ додасть близько 13 трильонів доларів до світового ВВП до 2030 року [1], а дослідження World Economic Forum показують, що технології штучного інтелекту трансформують 40% робочих місць протягом наступних 15 років [2].

Цифрова трансформація детермінує принципово нову парадигму забезпечення економічної безпеки в умовах глобалізованого технологічного середовища. Використання штучного інтелекту (ШІ) докорінно змінює характер економічних процесів, формуючи нову зміну загроз та можливостей для національної та глобальної економіки. Економічна безпека більше не може розглядатися в ізоляції від технологічної політики держави. Швидко поширюватимуться й основні ризики, пов'язані з розвитком ШІ, а саме: структурного безробіття через автоматизацію, концентрацію даних у транснаціональних корпораціях, кіберзагроз, зниження прозорості алгоритмічних рішень та потенційну втечу капіталу в юрисдикції з низьким рівнем регулювання.

Потенціал ІІІ – це драйвер економічного зростання та стратегічної стійкості, але за умови правильного управління ІІІ може підвищити продуктивність, оптимізувати логістичні та фінансові процеси, зміцнити економічну безпеку, а також забезпечити аналітичну підтримку кризовому менеджменту. ІІІ має й геоекономічний вимір: конкуренція технологічних платформ. Економічна безпека в епоху ІІІ все більше визначається здатністю держав розвивати власні технологічні екосистеми. Важливо уникнути залежності від монопольних цифрових акторів (Google, Amazon, Meta, Microsoft, Apple, Alibaba, Tencent), зокрема у сфері обробки великих даних та хмарних інфраструктур. Виникає необхідність формування нової державної політики економічної безпеки в умовах розвитку ІІІ, де ключовими напрямками стають: регулювання етичного використання алгоритмів, забезпечення прозорості цифрових рішень, надання кібергарантій для бізнесу, підготовка кадрів до нової структури ринку праці та міждержавна співпраця з управління ризиками. Водночас, забезпечення економічної безпеки потребує балансу між інноваційністю та інклюзивністю, між динамікою ринку та захистом соціально вразливих верств, саме тут формується головний виклик сучасної економічної політики.

Постає обґрунтована потреба у дослідженні європейського досвіду цифрового нормативного простору як зразка збалансованого підходу до поєднання інноваційного розвитку, захисту основоположних прав і забезпечення економічної безпеки. Європейський Союз демонструє унікальну модель цифрового врядування, де правове регулювання відіграє не стримувальну, а навпаки – формувальну функцію, створюючи передбачувані умови для розвитку штучного інтелекту, обробки великих даних, функціонування онлайн-платформ та кіберінфраструктури. Досвід ЄС у розробці таких актів, як Закон про цифрові послуги (DSA), Закон про цифрові ринки (DMA), Акт про штучний інтелект (AI Act) чи Європейська стратегія даних,

може слугувати орієнтиром для інших держав у формуванні власної цифрової політики. Ці документи не лише забезпечують конкурентне середовище, а й закладають основу для технологічного суверенітету, прозорості алгоритмічних систем та відповідальності цифрових акторів.

Наближення до 2030 року ознаменується формуванням інтегрованої цифрової екосистеми, у якій конвергенція 5G, Інтернету речей, периферійних обчислень, штучного інтелекту, робототехніки та доповненої реальності створить принципово нові архітектури створення доданої вартості. Ці трансформації перетворюють традиційні виробничі ланцюги на високотехнологічні бізнес-моделі, засновані на етичному обміні даними та підтримані комплексною нормативно-правовою базою Європейського Союзу. Частину цифрового нормативного простору ЄС становлять:

- Стратегія кібербезпеки ЄС для Цифрового десятиліття (*EU Cybersecurity Strategy for the Digital Decade*, 2020) [6];

- Закон про цифрові послуги (*Digital Services Act*, 2022) [7];

- Закон про цифрові ринки (*Digital Markets Act*, 2022) [8];

- Європейська цифрова ідентичність (*European Digital Identity Framework*, запропонована у 2021 році, очікується набуття чинності до 2026) [9];

- План дій для медіа і аудіовізуального сектору (*Media and Audiovisual Action Plan*, 2020) [10];

- План дій для європейської демократії (*European Democracy Action Plan*, 2020) [11];

- Стратегія цифрових фінансів (*Digital Finance Strategy*, 2020) [12];

- Європейська стратегія даних (*European Data Strategy*, 2020) [13];

- Білий документ щодо штучного інтелекту (*White Paper on Artificial Intelligence*, 2020) [14] та пов'язаний із ним Акт про штучний інтелект (*AI Act*, погоджений у 2024 році) [15];

- Регламент щодо геоблокування (*Geo-blocking Regulation*, чинний з 2018 року) [16];

– Платформи для регулювання онлайн-бізнесу у межах *Regulation on platform-to-business (P2B) relations* (2019) [17-18].

На основі аналізу комплексної нормативно-правової бази ЄС у сфері цифрових технологій можна дійти висновку, що підхід Європейського Союзу до формування законодавства характеризується стратегічною цілісністю, превентивністю та людиноцентричністю. Європейська Комісія послідовно прагне забезпечити науковий прорив, зміцнити технологічне лідерство Європейського Союзу та гарантувати, що новітні технології слугують добробуту всіх європейців, сприяючи покращенню якості життя та повазі до фундаментальних прав.

У своїх Політичних настановах голова Комісії Урсула фон дер Ляєн окреслила необхідність скоординованого європейського підходу до розуміння людських та етичних наслідків штучного інтелекту (ШІ), а також підкреслила важливість ефективного використання великих даних задля посилення інноваційного потенціалу ЄС. У цьому контексті Комісія підтримує поєднання регуляторного та інвестиційно-орієнтованого підходу, що має на меті, з одного боку, сприяти широкому впровадженню ШІ, а з іншого – мінімізувати ризики, пов'язані з потенційно шкідливими або неприйнятними сферами його застосування. Презентована Біла книга з питань штучного інтелекту окреслює можливі політичні варіанти для досягнення зазначених цілей. Документ не охоплює аспектів розробки та використання ШІ у військових цілях [14]. Європейська Комісія запрошує держави-члени, інституції ЄС, представників промисловості, соціальних партнерів, організації громадянського суспільства, дослідницьку спільноту та широку громадськість взяти участь у консультаціях щодо запропонованих підходів і зробити внесок у формування майбутньої політики ЄС у сфері штучного інтелекту.

Таким чином, аналіз європейського нормативного ландшафту дозволяє окреслити потенційні моделі адаптації та впровадження правових механізмів, що сприятимуть розвитку національних цифрових екосистем, збереженню стійкості та зміцненню економічної безпеки у цифрову епоху.

Стратегічні підходи до балансування ризиків та потенціалу включають розробку комплексних національних стратегій III, інвестиції в критичну інфраструктуру, перекваліфікацію робочої сили та міжнародне співробітництво у створенні етичних стандартів III. Ключові точки балансу лежать між інноваціями та стабільністю через адаптивне регулювання, між відкритістю та безпекою через технологічний суверенітет, а також між ефективністю та справедливістю через інклюзивний розвиток III. Успішне управління цими викликами вимагає координованих зусиль урядів, бізнесу та міжнародної спільноти для забезпечення відповідального розвитку III, що максимізує економічні вигоди при мінімізації ризиків для національної безпеки.

Література

1. McKinsey Global Institute. (2018). *Notes from the AI frontier: Modeling the impact of AI on the world economy*. <https://www.mckinsey.com/>
2. World Economic Forum. (2023). *The future of jobs report 2023*. World Economic Forum. <https://www.weforum.org/>
3. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O., Chumak O. (2024). Digital transformation of the national economy in the context of information environment development in Ukraine. Chapters of Monographs, in: "Transformations of national economies under conditions of instability", published by the Scientific Route OÜ. Tallinn, Estonia, chapter 6, pages 169–197. DOI: 10.21303/978-9916-9850-6-9.ch6
4. Onyshchenko, S., Maslii, O., Hlushko, A. (2025). Digital and Economic Security of the State Under Global Threats. In: Dovgyi, S., Siemens, E., Globa, L., Kapiika, O., Stryzhak, O. (eds) *Applied Innovations in Information and Communication Technology*. ICAIIT 2024. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 1338. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-89296-7_29
5. Haitan, O., Yanko, A., Zdorenko, Y., Rudenko, O. (2024) Method for detection of the modified DDoS cyber attacks on a web resource of an Information and Telecommunication Network based on

the use of intelligent systems. CEUR Workshop Proceedings, 3723, pp. 219-235.

6. European Commission. (2020). *EU's Cybersecurity Strategy in the Digital Decade*. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/eus-cybersecurity-strategy-digital-decade>

7. European Commission. (2022). *Digital Services Act package*. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-package>

8. European Commission. (2022). *Digital Markets Act*. https://digital-markets-act.ec.europa.eu/index_en

9. European Commission. (2022). *European Digital identity*. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_2663

10. European Commission. (2020). *Media and Audiovisual Action Plan*. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/media-and-audiovisual-action-plan>

11. European Commission. (2020). *European Democracy Action Plan*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52020DC0790>

12. European Commission. (2020). *Digital Finance Strategy*. https://finance.ec.europa.eu/publications/digital-finance-package_en

13. European Commission. (2020). *European Data Strategy*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52020DC0066>

14. European Commission. (2020). *White Paper on Artificial Intelligence: A European approach to excellence and trust*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52020DC0065>

15. European Commission. (2024). *AI Act* <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/regulatory-framework-ai>

16. European Commission. (2024). *The EU's approach to artificial intelligence*. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/european-approach-artificial-intelligence>

17. European Union. (2018). *Regulation (EU) 2018/302 on addressing unjustified geo-blocking and other forms of discrimination*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018R0302>

18. European Union. (2019). *Regulation (EU) 2019/1150 on promoting fairness and transparency for business users of online intermediation services*. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/1150/oj/eng>

Dmytrenko Alla,

*D.Sc. (Economics), associate professor,
Associate Professor of Finance, Banking and Taxation
National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic"*

ECONOMIC SECURITY OF THE INFORMATION
SPACE OF CONTROLLING INFORMATION IN THE
IMPLEMENTATION OF JOINT ACTIVITIES

Deepening the scientific foundations of the study of the peculiarities of the emergence and circulation of financial controlling information in the implementation of joint activities requires a study of the essence and definition of the content of such categories as 'information space', 'information environment' and 'information space of controlling information', identification of the main centres for producing controlling information in the joint venture management system, as well as allocation and classification of types of controlling information, justification of the necessary volumes of controlling information, and determination of the necessary volumes of information. The emergence and intensification of threats in the information environment significantly increases the importance and role of information security for the national security of Ukraine, expands its content, and outlines the relevance of the chosen research topic.

It is impossible not to pay attention to office threats to the information of business entities, namely, threats to the information contained in documents and information possessed and used by office workers in the course of work. If we answer the question of the meaning of the concept of office activity, it may be as follows: it is a set of actions of the personnel of a certain entity, organised in space and time, aimed at ensuring the management of its activities. In other words, office activities are part of the management process. Moreover, if there are certain threats in such

activities, this will affect the management process, in this case, the activities of a business entity. Since management is largely related to information technology, office activities are aimed at performing various tasks, works, procedures and operations of information support of the management process. The structure, methodology and content of such support from the so-called office technology. The object of the latter is the relevant information resource that is processed, interpreted and used to support management activities. The misuse or disclosure of office technology or information by inciting employees to take initiative. In the latter case, provocations can be generated within the office itself or in the environment where office workers provide for their needs and interests. Dissatisfaction with these needs and the conditions that affect the provision of benefits triggers actions that may pose a threat to information in the office. In addition, it is not necessary that the employee was previously malicious or disloyal to the company or bank. Such characteristics can be caused by the office atmosphere, style of relationships, way of working, which in itself is a threatening phenomenon that can ultimately pose a serious threat to the subject's information. In addition, such threats usually have nothing to do with material values, and people do not always feel guilty that the information was disclosed through their fault. It is necessary to document the activities of business entities, which creates additional risks regarding information [2].

Insufficient attention from the management staff to the formation of a rational structure of financial control of joint activities leads to the fact that the use of financial, technical, personnel, organisational, intangible support and obtaining high quality and timely information does not produce the expected results. The management apparatus uses additional resources largely to create computerised management systems, improve the skills of financial controlling employees, but does not pay attention to the study of information needs of users and their relationship with the amount of information produced and provided.

Information is a production (economic) resource similar to material, labour and other types of resources [3].

It can be seen from this that office activities are based on working with the information of a business entity, and work in the management link, which determines the particular importance of such activities. The main components of office activity are the knowledge of office employees and the documents that accompany it. Under such conditions, the efforts of entities seeking to obtain information of business entities or to harm the public assessment of their activities will be concentrated on personnel and documents. Implementing a plan to obtain office information through your employees can pose a real threat to both your employees and your business. The most common threats here may include involvement of such employees and third parties; blackmailing office employees to gain access to office information resources [1].

The organizational aspect of the information space structure is made up of sets of databases, data warehouses, technologies for their maintenance, use, information systems, networks, applications, and organizational structures. They function because of certain principles and according to established rules and ensure information interaction of objects. Information is defined as a set of diverse data produced within certain departments of business entities by certain specialists, which allows obtaining a decision on how to organize the production of goods or services more efficiently and profitably in the economic context [1].

Thus, reasonable conclusions make it possible to define the concept of «financial controlling information» as a set of diverse data produced by individual structural units of business entities, government agencies, other institutions and organizations and used in the process of preparing reports for managers of different levels in order to make the right management decisions. Financial controlling information is a complex concept, as it characterizes the data generated within the management system of certain

objects. Therefore, it can be concluded that the enterprise information space system is a separate system, but interconnected with the management system and the financial controlling system. However, a characteristic feature of a joint venture is that the information structure of the joint venture is more complex, as it involves the formation of the information space of individual joint venture participants and the information space and information flows between the joint venture participants. Such threats usually have nothing to do with material values, and people do not always feel guilty that the information was disclosed through their fault. It is necessary to document the activities of business entities that create additional risks to information [3].

Therefore, when organising information security, it should be borne in mind that the vast majority of threats are generated by its employees, regardless of whether it is information in the form of employee knowledge or information contained in documents. Therefore, it is important to know the main factors that determine the behaviour of employees, which may lead them to disclose office information. Such factors may include objective conditions under which employees are the main source of information.

References

1. On Information (Ukraine), October 2, 1992, No. 2657-XII. (2023). Actual as of 01.04.2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (accessed on 24.04.2025).
2. Onyshchenko S.V., Hlushko A.D. (2020). Conceptual foundations of information security of the national economy in the context of digitalization. *Social economy*. KNU. Issue 59. P. 14-24.
3. Hlushko A.D., Maslii O.A. The Impact of Information Policy on the Level of Financial Security of Ukraine. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series «Economic Sciences»*. 2022. No. 46. P. 39–46.

UDC 330.341.1:004.738.5:355.45(477)

Buriak Alona,

PhD, Associate Professor

National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»

**SECURITY-ORIENTED INFORMATION
ENVIRONMENT AS A STRATEGIC RESOURCE FOR
UKRAINE'S ECONOMIC SECURITY IN WARTIME AND
POST-WAR RECOVERY¹**

Since the full-scale Russian invasion of Ukraine in February 2022, the information sphere has transformed from a communication space into a battleground for hybrid warfare. Under the conditions of war, information has acquired the characteristics of a strategic resource, the effective management of which directly influences both the defense capability and economic resilience of the state. The formation of a security-oriented information environment (SOIE) has become not only a component of the national security concept but also a crucial element of economic security, both in the short- and long-term perspectives.

This paper aims to provide a theoretical and methodological justification for the role of SOIE in ensuring Ukraine's economic security during wartime and the subsequent recovery period, as well as to outline the strategic directions for its institutional development.

Ukraine's current information environment operates under conditions of multifaceted destabilization: systemic cyberattacks, waves of disinformation, erosion of trust in state institutions, psychological pressure on society, and manipulation of economic

¹ Тези підготовлено в межах виконання НДР молодих учених «Формування безпекоорієнтованого інформаційного середовища для підвищення економічної безпеки України у воєнний та повоєнний періоди», державний реєстраційний номер 0124U000615

data [1]. These factors undermine not only public confidence but also directly affect economic processes – investment climate, operations of strategic enterprises, the banking system, capital markets, and financial behavior of households.

The development of SOIE requires a comprehensive approach combining institutional, technological, regulatory, and cultural components. Its key functions include:

Protection of critical economic information. This involves cybersecurity in both the public and private sectors, data leakage prevention, and protection of the information infrastructure of critical infrastructure facilities, including energy, transport, and finance.

Counter-propaganda and resistance to economic disinformation. Russian information-psychological operations often aim to provoke panic about supply shortages, financial instability, and loss of macroeconomic control [2]. It is crucial to develop both governmental and civic mechanisms for rapid verification and debunking of economic disinformation.

Building public trust in national institutions. Transparency of fiscal policy, effective communication with businesses and the population, and the digitalization of public services are factors that directly contribute to economic resilience during martial law.

Coordination between state authorities, the private sector, and international partners. In wartime, a unified information platform for exchanging threat intelligence and cyber incident data becomes critical.

Education and awareness-raising on information security for economic actors [3]. Businesses, especially small and medium enterprises, need access to educational resources on cyber hygiene, financial security, and appropriate responses to information attacks.

In the post-war period, the role of SOIE will further increase. As the Ukrainian economy recovers and investment potential grows, the state will face competition for financial and human

capital amid ongoing geopolitical tensions [4]. Information transparency, adherence to European standards, secure digital services, and a positive international information image will become key factors of national attractiveness.

Priority tasks for this stage include [5]:

- institutionalization of strategic communication in economic policy;
- implementation of a national digital risk monitoring system;
- development of cybersecurity certification systems for digital services;
- establishment of an independent platform for analyzing economic disinformation;
- international cooperation within EU digital resilience initiatives (e.g., Cyber Solidarity Act).

The establishment of a security-oriented information environment must be recognized as a strategic national priority, especially in light of the unprecedented hybrid threats faced by Ukraine since the onset of full-scale military aggression. SOIE plays a pivotal role in safeguarding economic sovereignty by ensuring the continuity and integrity of critical economic functions, protecting national digital assets, and enhancing public and investor confidence in the resilience of the Ukrainian state.

An effectively designed SOIE contributes to early threat detection, rapid response mechanisms, and prevention of cascading economic disruptions caused by cyberattacks or information manipulation. It ensures that state institutions and economic actors operate within a trusted digital ecosystem, where strategic communication, data protection, and transparency are fundamental principles. In such an environment, both domestic and international stakeholders – including businesses, donors, and development partners – are more likely to engage in long-term economic activities, knowing that information-related risks are systematically monitored and mitigated.

Moreover, the role of SOIE extends beyond reactive defense mechanisms. It must also serve as a proactive driver of economic transformation in the post-war period. This involves embedding digital trust, data ethics, and security-by-design principles into all levels of economic governance – from public procurement to digital banking and e-governance platforms. By doing so, Ukraine will not only restore economic stability but also position itself as a digitally resilient state aligned with European standards of cybersecurity and strategic autonomy.

References

1. Masliy O.A., Buriak A.A. (2023) Transformation of threats for the economic security and security of the information environment of Ukraine in the conditions of a full-scale war. State and regions. Series: Economics and Business, no. 3(129), pp. 28–32.

2. Буряк А.А., Кудряшова Д.О., Сторожук Л.М. Стратегія розвитку digital-економіки в Україні: національна візія та виклики глобалізації. Система управління відходами в циркулярній економіці: фінансові, соціальні, екологічні та енергетичні детермінанти : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2023. С. 239–248.

3. Buriak A., Masliy O. Strategic foundations of security-oriented international space: economic, informational and ecological dimensions. Економіка і регіон. 2024. №1 (92). С. 281–287. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1\(92\).3341](https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1(92).3341).

4. Buriak A., Levchenko I. The role of international organizations in the formation of a security-oriented information environment and the implementation of strategies for ensuring the economic and ecological security of Ukraine. Current problems of sustainable development. 2024. No 1. Vol. 1. P. 7–12.

5. Buryak, A.A., Makhovka, V.M., & Storozhuk, L.M. (2023). Strategy and mechanisms for implementing the digital economy in the EU and Ukraine as a condition for overcoming the crisis. Economy and Region, 2(89), 53-59. DOI: [https://doi.org/10.26906/eip.v0i2\(89\).2934](https://doi.org/10.26906/eip.v0i2(89).2934).

UDC 658.012.32

Dmytrenko Alla,

*D.Sc. (Economics), associate professor,
Associate Professor of Finance, Banking and Taxation*

Lutsenko Anastasia, master's student
National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic"

SECURITY-ORIENTED INFORMATION ENVIRONMENT AS A FACTOR OF ECONOMIC SECURITY

Given the intensive digitalization of the economy and the growing number of cyber threats, the formation of a conceptual framework for a security-oriented information environment is extremely important for ensuring the economic security of both the state and business entities.

Such an environment, based on the principles of confidentiality, integrity, availability, authenticity, accountability and resilience of information, is the basis for the stable functioning of economic systems, prevents significant financial and reputational losses, and protects critical infrastructure from destructive impacts [1].

Building an effective security-oriented information environment requires a comprehensive approach that includes technological (implementation of modern cyber defense tools), legal (creation of an appropriate legislative framework), organizational (development of security policies and procedures), and socio-economic (raising the level of digital literacy and building a security culture) components [2].

The key principles are risk minimization, multi-level protection, provision of minimum access rights, constant monitoring and awareness of all participants in economic relations.

Information is defined as a set of diverse data produced within certain departments of business entities by certain specialists, which allows obtaining a decision on how to organize

the production of goods or services more efficiently and profitably in the economic context [3].

Implementing the concept of a security-oriented information environment is a shared responsibility of the state, business and society.

The state plays a key role in developing strategies, legislative regulation and coordination of efforts. Businesses should actively invest in cybersecurity and apply appropriate practices. Society, for its part, must raise its own information awareness.

Only by working together can we create a reliable and secure information environment that can effectively counter modern threats and ensure sustainable economic development in the context of digital transformation.

References

1. Law of Ukraine «On the Basic Principles of Ensuring Cybersecurity of Ukraine» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (accessed 28.04.2025).
2. On Information (Ukraine), October 2, 1992, No. 2657-XII. (2023). Actual as of 01.04.2018. [Electronic resource]: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (accessed on 29.04.2025).
3. Onyshchenko S.V., Glushko A.D. (2022). Analytical dimension of cybersecurity of Ukraine in the context of growing challenges and threats. *Economy and region*. № 1 (84). P. 13-20.
4. Glushko, A. D., Pantas, V. V., Babenko, S. R. (2022). Information policy in the system of financial security of the state. *Efficient economy*, 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.2.95>
5. Onyshchenko, S., Yanko, A., Hlushko, A., Maslii, O. (2023). Economic cybersecurity of business in Ukraine: strategic directions and implementation mechanism. *Economic and cyber security*. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 30–58. <https://doi.org/10.15587/978-617-7319-98-5.ch2>.

УДК 336.71:343.326

Вовченко Оксана Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Гришук Вероніка В'ячеславівна,
студентка

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

КІБЕРЗАГРОЗИ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА МЕТОДИ ПРОТИДІЇ

У добу цифрових трансформацій та глобалізації фінансових ринків банківський сектор відіграє ключову роль у забезпеченні функціонування національної економіки. Саме тому стабільність, безпечність та стійкість фінансових установ є одними зі складових економічної безпеки держави. З огляду на високу концентрацію конфіденційних даних, фінансових потоків і критичних інформаційних систем, банки залишаються пріоритетними об'єктами для кіберзлочинців.

Вивчення кіберзагроз у банківській сфері є актуальним з кількох ключових причин. По-перше, масштаби цифровізації фінансових послуг щороку зростають. За даними НБУ, частка онлайн-операцій у загальній структурі банківських транзакцій сягнула понад 80 % у 2023 році. По-друге, фінансові установи дедалі частіше інтегруються у глобальні інформаційні ланцюги, що підвищує ризик зовнішніх атак. По-третє, порушення кібербезпеки може спричинити серйозні репутаційні втрати, фінансові збитки, а в окремих випадках – системні ризики для всієї банківської системи.

Зокрема, фішинг залишається найбільш поширеним методом соціальної інженерії, який зловмисники використовують для отримання доступу до банківських систем або персональних даних клієнтів. DDoS-атаки мають на меті паралізувати функціонування електронних систем,

створити хаос у роботі онлайн-банкінгу. Malware-атаки орієнтовані на отримання неправомірного контролю над ІТ-інфраструктурою установи.

Таблиця 1

Динаміка кіберінцидентів у фінансовому секторі України за
2021–2024 роки

Рік	Кількість інцидентів	Найпоширеніші типи атак
2021	480	Фішинг, трояни
2022	620	Ransomware, DDoS
2023	890	Цілеспрямовані атаки на інфраструктуру
2024	1030	Комбінації різних видів атак

Джерело: узагальнено автором за даними [1]

Крім того, кіберзагрози є динамічним явищем: з розвитком технологій змінюються і підходи зловмисників. Відтак, виникає потреба у постійному моніторингу, аналізі та прогнозуванні нових типів атак, удосконаленні засобів захисту та формуванні адаптивної кіберстратегії банківських установ.

Із початком повномасштабної агресії проти України у 2022 році спектр кіберзагроз значно розширився. Хакерські угруповання, пов'язані з державою-агресором, активізували діяльність, зокрема проти об'єктів фінансової інфраструктури. У цьому контексті з'явилися нові виклики, серед яких варто відзначити:

1) Advanced Persistent Threats (APT) – цілеспрямовані атаки, які можуть залишатися непоміченими протягом тривалого часу;

2) Wiper-атаки – деструктивне програмне забезпечення, що видаляє або шифрує дані без можливості відновлення;

3) Supply Chain Attacks – ураження слабких ланок в ланцюзі партнерських ІТ-систем банку.

Аналіз динаміки основних показників кіберзагроз у банківському секторі України за період 2022–2024 років свідчить про стійку тенденцію до зростання кіберінцидентів як за кількістю, так і за масштабами фінансових втрат.

Таблиця 2

Динаміка кіберзагроз у банківському секторі України
за 2022–2024 роки

Показник	2022	2023	2024
Кількість інцидентів, шт.	218 000	272 000	310 000
Загальна сума втрат, млн.грн.	481	833	102
Частка шахрайства через Інтернет, %	78	83	85
Частка інцидентів через соціальну інженерію, %	53	80	82

Джерело: узагальнено автором за даними [1, 2]

В умовах воєнного стану важливість забезпечення кіберстійкості набуває додаткового стратегічного значення. Адже банківські установи не лише забезпечують фінансове обслуговування громадян і бізнесу, а й виступають важливою складовою державної економічної стійкості. З огляду на стрімке зростання кіберризиків, НБУ виступає провідним регулятором у сфері формування політики кіберзахисту в банківському секторі. У 2022–2024 роках ним було запроваджено низку нормативних документів та ініціатив, спрямованих на підвищення рівня кіберстійкості фінансових установ. Зокрема, Постанова НБУ №95 [3] встановлює мінімальні вимоги до інформаційної безпеки та зобов'язує банки здійснювати регулярні оцінки вразливостей, проводити незалежні тестування на проникнення (penetration testing), а також впроваджувати системи виявлення інцидентів безпеки (SIEM, IDS/IPS).

Окремої уваги заслуговує діяльність Центру реагування на кіберінциденти FinCERT, створеного при НБУ. Цей центр виконує координаційну функцію між банками, технічними

провайдерами та державними структурами (СБУ, Держспецзв'язок), здійснює аналіз поточних кіберзагроз, поширює сигнали попередження (alerts) та забезпечує обмін оперативною інформацією щодо виявлених вразливостей.

Самі комерційні банки, відповідно до регуляторних вимог, також активно реалізують інформаційно-технологічні заходи, серед яких: розгортання систем багатфакторної автентифікації для клієнтів і персоналу; впровадження кіберплатформ управління ризиками; резервне копіювання та сегментація мережевої інфраструктури для зменшення наслідків потенційного вторгнення; автоматизований моніторинг журналів подій та аномалій у транзакціях.

Таким чином, протидія кіберзагрозам у банківському секторі є важливою складовою сучасної економічної безпеки. Успішне подолання викликів можливе лише за умов системного підходу, що об'єднує технічні, організаційні, правові та освітні інструменти. Серед напрямів подальшого підвищення кіберстійкості українських банків можна визначити: впровадження адаптивних моделей ризик-менеджменту, заснованих на аналізі великих даних (Big Data); розвиток кадрового потенціалу у сфері кіберзахисту, включаючи сертифікацію фахівців за міжнародними стандартами (CISSP, CEH, ISO 27001); застосування штучного інтелекту та машинного навчання для виявлення нових атипичних атак; участь у спільних національних та міжнародних навчаннях з кібербезпеки (наприклад, CyberCoalition, Cyber Europe).

Література

1. Річний звіт Національного банку України за 2023 рік.
URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2023-rik>

2. Financial Services Information Sharing and Analysis Center (FS-ISAC). Cyber Intelligence Report Q4 2023. FS-ISAC, 2024. 15 с.
URL:

<https://www.fsisac.com/hubfs/Knowledge/NavigatingCyber/2024/FSISA-C-NavCyber24-Report.pdf>

3. Про підвищення рівня захищеності інформаційних систем банків. Постанова Правління Національного банку України №95 від 09 трав. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0095500-22#Text>

УДК 338:004.7.056

Глушко Аліна Дмитрівна,

кандидат економічних наук, доцент

Тесля Олександр Дмитрович, Лукаш Ілля Миколайович,
студенти

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ЯК БАЗИС ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ

В умовах цифровізації економіки та глобального інформаційного середовища питання забезпечення інформаційної безпеки набуває критично важливого значення для підприємств усіх галузей. Сучасні компанії стикаються з безпрецедентним зростанням кіберзагроз, витоків даних, шахрайських дій та інших інформаційних ризиків, які безпосередньо впливають не лише на операційну діяльність, а й на загальну фінансову стабільність та конкурентоспроможність. Інформаційна безпека сьогодні розглядається не лише як технічна складова ІТ-інфраструктури, а як стратегічний ресурс, що визначає здатність підприємства адаптуватися до змін, реагувати на зовнішні загрози та зберігати свою економічну сталість у довгостроковій перспективі.

Комплексне управління інформаційною безпекою, що поєднує технічні, організаційні та правові інструменти,

дозволяє формувати ефективну систему ризик-менеджменту. Така система сприяє зменшенню втрат від інцидентів, оптимізації витрат на страхування та резервування, підвищенню інвестиційної привабливості підприємства, а також розширює можливості для впровадження інноваційних бізнес-моделей. Відтак, інформаційна безпека виступає ключовим фактором економічної стійкості, що забезпечує не лише захист активів, але й підтримку стратегічного розвитку підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Інформаційні активи в сучасних умовах набувають стратегічного значення. Інформація є основою для прийняття управлінських рішень, аналітики, автоматизації бізнес-процесів та розвитку клієнтських сервісів. У цьому контексті забезпечення їх захисту стає необхідною умовою економічної стійкості підприємства. Згідно з аналітичними звітами IBM, у 2024 році середня вартість одного інциденту витоку даних перевищила 4,4 млн доларів США, а середній час виявлення та реагування (Mean Time to Respond, MTTR) залишався на рівні 277 днів за відсутності інвестицій у передові засоби захисту [1, 2]. Водночас впровадження сучасних платформ, таких як SIEM (Security Information and Event Management) та EDR (Endpoint Detection and Response), дозволяє скоротити цей показник до 50–60 днів, що відповідно знижує середню вартість інциденту майже вдвічі – до 2 млн доларів [3].

Наслідки порушень інформаційної безпеки не обмежуються лише витратами на усунення технічних збоїв. Прості IT-систем завдають значних фінансових збитків у вигляді втрат доходу, витрат на відновлення репутації та компенсацій клієнтам. Зокрема, за даними Forbes, середня вартість простою великої організації становить близько 9 000 доларів США за хвилину, або понад 540 000 доларів за годину, включаючи штрафні санкції, втрати продуктивності та репутаційні ризики [4]. У таких умовах навіть базові заходи, зокрема регулярне резервне копіювання та побудова системи

аварійного відновлення, виправдовують себе вже після першого серйозного інциденту.

Організаційні заходи з кібербезпеки — включаючи розробку внутрішніх політик, регламентів та матриць відповідальності — формують безпекову культуру на підприємстві, де кожен працівник розуміє потенційні ризики та наслідки своїх дій. Згідно з дослідженням Invenio IT, попри те, що 62 % компаній у 2024 році скоротили бюджети на IT, підприємства, які спрямували щонайменше 15 % цих витрат на навчання персоналу з питань кібербезпеки, зменшили кількість інцидентів на 45 % [5].

Водночас соціоінженерні атаки залишаються найбільш поширеною формою загроз: Федеральне бюро розслідувань США у 2024 році зафіксувало понад 193 000 випадків фішингових атак, загальні збитки від яких сягнули 16 млрд доларів США [6].

Правове регулювання інформаційної безпеки є критично важливим елементом системного захисту [7]. Зокрема, Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» передбачає імплементацію міжнародних стандартів ISO та рекомендацій NIST, а його порушення тягне за собою адміністративну або кримінальну відповідальність. Водночас підприємства, які пройшли сертифікацію за стандартом ISO/IEC 27001, на 30 % рідше потрапляють під перевірки контролюючих органів та на 20 % менше витрачають на юридичний супровід завдяки дотриманню чітких процедур управління ризиками [8].

Слід відмітити, що проактивне управління інформаційними ризиками не лише підвищує рівень кіберзахищеності підприємства, а й забезпечує істотні економічні переваги. Зокрема, страхові компанії враховують наявність систем SIEM (Security Information and Event Management) та планів аварійного відновлення (Disaster Recovery Plan, DRP) у понад 70 % випадків при розрахунку

страхових тарифів, що дозволяє підприємствам знизити витрати на страхування кіберризиків на 25–35 % [9].

Більш того, наявність сертифікації ISO/IEC 27001 слугує сигналом зрілості системи управління інформаційною безпекою та суттєво підвищує інвестиційну привабливість. За даними досліджень Secureframe, компанії з впровадженням стандартом демонструють на 50 % вищу ймовірність залучення венчурного капіталу завдяки довірі інвесторів до механізмів контролю ризиків [9].

Таким чином, інтеграція технічних, організаційних та нормативно-правових засобів інформаційного захисту забезпечує не лише зменшення втрат від кіберінцидентів, але й формує стійке середовище для сталого функціонування та розвитку підприємства в умовах зростаючих цифрових загроз.

Література

1. IBM Security. Cost of a Data Breach Report 2024. URL: <https://www.ibm.com/reports/data-breach>
2. Atlassian. Calculating the Cost of Downtime. URL: <https://www.atlassian.com/incident-management/kpis/cost-of-downtime>
3. Microsoft. What is a SIEM? URL: <https://www.microsoft.com/en-us/security/business/security-101/what-is-siem>
4. The True Cost Of Downtime (And How To Avoid It) / Forbes. URL: <https://www.forbes.com/councils/forbestechcouncil/2024/04/10/the-true-cost-of-downtime-and-how-to-avoid-it/>
5. Invenio IT. 25 Business Continuity Statistics You Need to Know. URL: <https://invenioit.com/continuity/business-continuity-statistics/>
6. FBI Internet Crime Complaint Center. 2024 Internet Crime Report. URL: https://www.ic3.gov/AnnualReport/Reports/2024_IC3Report.pdf
7. Onyshchenko, S., Yanko, A., Hlushko, A., Maslii, O., & Cherviak, A. (2023). Cybersecurity And Improvement Of The Information Security System. *Journal of the Balkan Tribological*

Association, 29(5), 818-835.

8. ENISA. ENISA Threat Landscape 2024. URL: <https://www.enisa.europa.eu/publications/enisa-threat-landscape-2024>

9. PECB. Benefits of ISO 27001 Certification. URL: <https://pecb.com/article/the-main-benefits-of-isoiec-27001-certification>

10. Onyshchenko, S., Yanko, A., Hlushko, A., Maslii, O. (2023). Economic cybersecurity of business in Ukraine: strategic directions and implementation mechanism. Economic and cyber security. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 30–58.

УДК 336.01

Крекотень Ірина Михайлівна,
кандидат економічних наук, доцент
Токар Олександр Олександрович,
студент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Фінансова грамотність населення України, а саме обізнаність населення в економічній сфері, раціональне та правильне використання фінансової інформації, застосування фінансових знань, є одним із головних механізмів забезпечення економічної безпеки нашої держави. Національна економіка прямо залежить від рівня економічної обізнаності громадян, оскільки обізнаність допомагає зрозуміти ключові фінансові поняття і використовувати їх для ухвалення рішень про доходи, витрати і заощадження, для вибору відповідних фінансових інструментів, планування бюджету, нагромадження коштів на майбутні цілі.

Дослідження показують, що рівень фінансової грамотності в Україні залишається відносно низьким. За даними спільного дослідження USAID та НБУ (2021 р.), загальний індекс фінансової грамотності українців становив лише 12,3 бала з максимально можливих 21 (табл. 1).

Для порівняння, рекомендований мінімум ОЕСР – 14 балів. За віком найнижчий індекс мають наймолодші (18–19 років) – 10,1 бала – і люди старші 60 (11,6 бала).

Таблиця 1

Індекс фінансової грамотності: порівняння країн за компонентами

Компонент	Україна, 2021 р. (бал)	Україна, 2018 р. (бал)	Зміна, %	Середнє по країнах порівняння, 2020 р. (бал)	Середнє по країнах порівняння, 2016 р. (бал)	Зміна, %	Середнє по вибірці країн ОЕСР, 2020 р. (бал)	Середнє по вибірці країн ОЕСР, 2016 р. (бал)	Зміна, %
Знання (із 7)	4,3	4	7,5%	4,7	4,5	4,4%	4,7	4,7	0,0%
Поведінка (із 9)	5,5	5,2	5,8%	5,1	4,8	6,3%	5,4	5,2	3,8%
Ставлення (із 5)	2,5	2,4	4,2%	2,9	3	-3,3%	2,9	3,1	-6,5%
Загальний бал фінансової грамотності (із 21)	12,3	11,6	6,0%	12,7	12,4	2,4%	13	13	0,0%
Загальний індекс фінансової грамотності (у %)	58%	55%	5,5%	60%	59%	1,7%	62%	62%	0,0%

Джерело: створено авторами на основі [1].

Ще одним показником низького рівня фінансової грамотності в Україні стало дослідження Національного банку України, яке проводилось у квітні 2024 року, стосовно рівня знань та умінь учнів у сфері фінансової грамотності. В опитуванні взяли участь 97 шкіл з 19 областей України та міста Києва. Було опитано 3139 учнів віком 14 – 17 років.

У межах дослідження підліткам пропонувалося пройти 21 кейсове завдання. Вони склалися з за прикладом Програми міжнародного оцінювання учнівства з фінансової грамотності.

Дослідження продемонструвало, що середній рівень правильних відповідей на кейсові завдання серед підлітків

становить 46,6%, що відповідає 3 балам за 12-бальною шкільною системою оцінювання. Такий результат свідчить про початковий рівень фінансової грамотності українських підлітків. Запровадження фінансової грамотності в школах є важливим кроком для подолання нерівності у доступі до фінансових знань та розвитку ключових компетентностей у всіх учнів, незалежно від соціально-економічного статусу їхніх родин чи місця проживання [2].

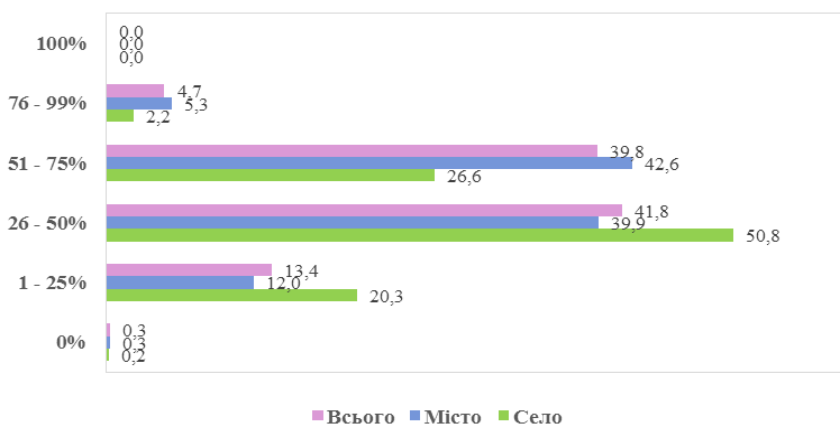

Рис. 1. Розподіл правильних відповідей за типом населеного пункту, %

Джерело: створено авторами на основі [2].

Одним із головних кроків Національного банку України для подолання низького рівня фінансової грамотності стало затвердження у липні 2024 року Національної стратегії розвитку фінансової грамотності до 2030 року, що сприятиме підвищенню фінансової обізнаності населення України. Втілення даної стратегії забезпечить масштабування заходів з підвищення фінансової обізнаності та охоплення ними різноманітних цільових груп.

Реалізація Стратегії фінансової грамотності здійснюватиметься за п'ятьма стратегічними цілями: якісна базова фінансова освіта; відповідальне фінансове життя; фінансово обізнані підприємці; просунута цифрова фінансова грамотність; сприятлива екосистема для розвитку фінансової грамотності. Стратегія дасть змогу не лише підвищити рівень фінансової грамотності, а і поглибити фінансову інклюзію населення України, що й підвищить економічну безпеку України [3].

Отже, можемо дійти до висновку, що підвищення фінансової грамотності населення України є важливим завданням для забезпечення економічної безпеки нашої держави. Спільні зусилля державних програм, освітніх ініціатив і громадських проєктів дозволить сформувати фінансово підготовлене суспільство, що істотно посилить економічну стійкість та безпеку країни.

Література

1. Худолій Ю.С. Підвищення фінансової грамотності населення як основи фінансової стабільності країни / Ю.С. Худолій, А.В. Бородай, А.М. Булка // Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 27 листоп. 2024 р. – Полтава: Нац. ун-т ім. Ю. Кондратюка, 2024. – С. 55–57.

2. Національний банк України. Українські підлітки мають початковий рівень фінансової грамотності – дослідження НБУ. URL: <https://surl.li/snhcuc> (дата звернення: 26.04.2025).

3. Національний банк України. Національна стратегія розвитку фінансової грамотності до 2030 року. URL: <https://surl.li/hzaqma> (дата звернення: 26.04.2025).

4. Onyshchenko S. V., & Hlushko A. D. (2024). Financial and digital inclusion of veterans in the aspect of strengthening socio-economic security. Problems of modern transformations. Series: economics and management, no. (15). DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-15-03-04>

Кудінова Аліна Олександрівна,

кандидат економічних наук, доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ОСОБЛИВОСТІ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА²

Поглиблення процесів діджиталізації потребує від менеджменту підприємства постійно реагувати на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі, особливо у контексті забезпечення його економічної та інформаційної безпеки. Постійні кібератаки, викрадення конфіденційної інформації, спроби зламу мережі, встановлення шкідливого програмного забезпечення актуалізує потребу в автоматизації контролю, прогнозуванні ризиків і захисту даних підприємства через інноваційні технологічні рішення (ERP-системи, кібербезпека, хмарні сервіси).

Варто зазначити, що в такому контексті ключовими напрямками цифровізації процесу управління економічною та інформаційною безпекою підприємства можуть виступати: використання аналітики великих даних (Big Data) для моніторингу фінансових операцій і виявлення аномалій; впровадження систем ІІІ для прогнозування загроз економічній та інформаційній стабільності; використання блокчейн-технологій для захисту комерційних даних та фінансової інформації; проведення онлайн тренінгів для персоналу з метою підвищення їх обізнаності у забезпеченні

² Тези підготовлено в межах виконання НДР молодих учених «Формування безпекоорієнтованого інформаційного середовища для підвищення економічної безпеки України у воєнний та повоєнний періоди», державний реєстраційний номер 0124U000615

цифрової безпеки; постійний моніторинг існуючих кіберзагроз з використанням ШІ та опис алгоритму їх протидії тощо [1].

Звичайно, що цифрові інструменти на пряму впливають на рівень інформаційної та економічної безпеки підприємства [2], адже допомагають виявляти фінансові махінації, оптимізувати витрати та посилювати контроль над ресурсами. Проте, водночас збільшується ризик кібератак та залежність від інформаційних систем [3]. Саме тому менеджменту підприємства слід впроваджувати комплексні системи захисту даних, здійснювати регулярний аудит інформаційних ресурсів, навчати співробітників основам кібергігієни та забезпечувати відповідність законодавчим нормам у сфері захисту персональних даних, реагувати на усі виклики, що існують в цифровому середовищі [4]. Зокрема до найбільш значущих викликів можна віднести: швидкі темпи розвитку технологій вимагають постійного оновлення захисних систем, недостатня кваліфікація персоналу з цифрової безпеки, необхідність значних інвестицій у безпекову інфраструктуру тощо.

Отже, з подальшою інтеграцією штучного інтелекту та машинного навчання у процес управління, менеджерам слід шукати шляхи впровадження технологій самостійного реагування на загрози (Self-Healing Systems), постійно реагувати на інновації у сфері кібербезпеки з метою забезпечення економічної та інформаційної безпеки підприємства.

Література

1. Deloitte Insights. (2023). The future of cyber security in a digital economy. Deloitte

2. Maslii O., Buriak A., Chaikina A., Cherviak A. Improving conceptual approaches to ensuring state economic security under conditions of digitalization. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2025. Vol 133. Issue 13. Pp. 35-45. DOI: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2025.319256>

3. Князев, В. М., Червінська, І. М. (2022). Управління ризиками в інформаційній безпеці підприємства. *Бізнес-Інформ*, 2, 205–211.

4. Onyshchenko S., Yanko A., Hlushko A., Maslii O., Cherviak A. Cybersecurity and improvement of the information security system. Journal of the Balkan Tribological Association. 2023. 29(5). pp. 818–835

УДК 330.567.22:355.02(477)

***Маслій Олександра Анатоліївна,**
кандидат економічних наук, доцент
Пилипенко Вікторія Сергіївна, студентка
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

**ВИКОРИСТАННЯ ПОКАЗНИКІВ СИСТЕМИ
НАЦІОНАЛЬНИХ РАХУНКІВ ДЛЯ МОНІТОРИНГУ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ³**

Умови повномасштабної війни, розв’язаної Російською Федерацією проти України, радикально змінили параметри функціонування національної економіки, спричинивши масштабні втрати виробничого потенціалу, погіршення інвестиційного клімату та зростання фіскального навантаження. Висока турбулентність економічного середовища та зростаюча кількість викликів актуалізує необхідність моніторингу економічної безпеки держави для своєчасного виявлення потенційних і реальних загроз й підтримки макроекономічної стабільності.

Утім, в умовах воєнного стану повноцінне проведення оцінки інтегрального показника економічної безпеки України за

³ Тези підготовлено в межах виконання НДР молодих учених «Формування безпекоорієнтованого інформаційного середовища для підвищення економічної безпеки України у воєнний та повоєнний періоди», державний реєстраційний номер 0124U000615

затвердженими наказом Мінекономрозвитку Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України від 29.10.2013 р. № 1277 [1], виявляється неможливим. Це зумовлено частковим припиненням збору, аналізу та поширення окремих статистичних даних органами державної статистики відповідно до положень Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» від 03.03.2022 р. № 2115-IX [2]. Тому особливого значення набуває формування альтернативного механізму моніторингу економічної безпеки держави в умовах воєнного стану, який ґрунтується на доступних агрегованих макроекономічних даних, зокрема показниках системи національних рахунків.

Система національних рахунків (СНР) це сукупність показників послідовного та взаємопов'язаного опису найважливіших процесів і явищ економіки: виробництва, доходів, споживання, нагромадження капіталу та фінансів [3]. Дослідження системи національних розрахунків є важливим інструментом для розуміння економічних процесів, прогнозування можливих негативних тенденцій і прийняття обґрунтованих рішень як на рівні держави, так і для бізнесу під впливом деструктивних чинників зовнішнього середовища. Дослідження системи національних розрахунків може допомогти виявити найбільш небезпечні загрози економічній безпеці держави. Для прикладу, показники динаміки реального й номінального ВВП, обсягів споживання, валового нагромадження, експорту та імпорту, сальдо зовнішньоекономічних операцій, доходів секторів економіки та зміни в заощадженнях можуть використовуватись для індикативного аналізу економічної безпеки держави навіть за умов обмеженої статистичної доступності [4].

Так, динаміка валового внутрішнього продукту України у 2014–2023 рр., як ключового показника системи національних рахунків [5], свідчить про наявність істотних макроекономічних

коливань, що безпосередньо впливали на рівень економічної безпеки держави. Упродовж 2014–2015 рр. спостерігалось уповільнення темпів економічного зростання, що було зумовлено політичною нестабільністю, анексією Криму та початком воєнних дій на сході країни. Починаючи з 2016 р., економіка демонструвала поступову позитивну динаміку відновлення, що супроводжувалося зростанням ВВП та позитивним абсолютним приростом. Пік зростання припав на 2021 р., коли темп приросту ВВП становив 129,11% у порівнянні з попереднім роком, що відображало активізацію внутрішнього попиту та інвестиційної діяльності після пандемії COVID-19. У 2022 р. під впливом повномасштабної агресії Російської Федерації відбулося катастрофічне падіння ВВП на 211735 млн грн [3], що свідчить про глибоку економічну рецесію, різке зниження стійкості національної економіки. За результатами дослідження виявлено пряму кореляційну залежність між показниками динаміки ВВП та рівнем економічної безпеки України (рис. 1), тому прогнозовано рівень економічної безпеки України у 2022–2023 рр. суттєво знизився.

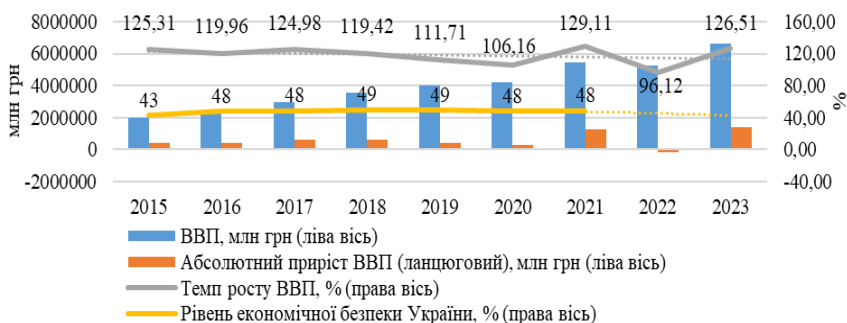

Рис. 1. Динаміка ВВП та рівня економічної безпеки України протягом 2014–2023 рр.

Загалом, проведений аналіз підтверджує високу залежність рівня економічної безпеки України від зовнішніх шоків і визначає необхідність системного моніторингу макроекономічних

показників як одного з ключових елементів забезпечення стійкості держави. Моніторинг економічної безпеки держави на основі даних СНР є важливим елементом інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки держави в умовах війни, що дозволяє державним органам і науково-аналітичним установам оперативно реагувати на виклики воєнного часу [6]. Основною перевагою такого підходу до моніторингу економічної безпеки держави є прозорість та доступність джерел статистичної інформації. Разом із цим інформаційне забезпечення таких аналітичних процесів потребує високого рівня структурованості, регулярного оновлення, застосування сучасних цифрових технологій аналізу даних (зокрема дашбордів, інтелектуального аналізу даних, сценарного моделювання).

Таким чином, адаптація інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки держави до сучасних умов має передбачати гнучке використання доступних статистичних джерел, інституційну співпрацю органів влади з науковою спільнотою, а також впровадження сучасних цифрових інструментів обробки та візуалізації даних у системах підтримки прийняття управлінських рішень.

Література

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України від 29.10.2013 № 1277 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0916665-08#Text>
2. Закон України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» від 03.03.2022 № 2115-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text>
3. Національні рахунки. Головне управління статистики. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/nac_r.htm
4. Маслій О.А. Методичні засади ідентифікації загроз економічній безпеці держави. *Економіка і регіон*. 2017. №6 (67). С. 28–34. <https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/3588>

5. Лисенко А. Валовий внутрішній продукт як об'єкт економіко-статистичного дослідження. *Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем* : матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф., 30 листоп. 2023 р. Кропивницький : ЦНТУ, 2023. С. 239–243.

6. Кудінова А.О., Маслій О.А., Буряк А.А. Формалізація ризиків і загроз економічній безпеці України в умовах цифровізації. *Управління змінами та інновації*. 2024. № 12. С. 25–31. DOI <https://doi.org/10.32782/CMI/2024-12-4>

УДК 336.004

Худолій Юлія Сергіївна,

кандидат економічних наук, доцент

Дорош Валерія Володимирівна, студентка

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ЕЛЕКТРОННА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА ЦИФРОВИЙ ПІДПИС ЯК ЕЛЕМЕНТИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

У наш час, фінансові установи відносяться до найбільш вразливих з боку кіберзагроз через обробку великої кількості конфіденційної інформації та грошових транзакцій. Захист персональних даних клієнтів, банківських рахунків та електронних операцій вимагає впровадження надійних засобів ідентифікації та автентифікації користувачів.

Відповідно до п.п. 14.1.56-¹ п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України електронна ідентифікація – це процедура використання ідентифікаційних даних особи в електронній формі, які однозначно визначають фізичну особу, юридичну особу або представника фізичної чи юридичної особи [1].

Тобто, вона забезпечує підтвердження особи при доступі до електронних послуг, включаючи інтернет-банкінг, мобільні додатки та цифрове підписання документів. Використання електронної ідентифікації підвищує рівень довіри між клієнтом і фінансовою установою.

Одним із форм електронної ідентифікації є електронний підпис – це дані в електронній формі, які додаються до інших електронних даних або логічно з ними пов'язані та призначені для ідентифікації підписувача цих даних [5]. В свою чергу, електронний підпис, включає в себе – цифровий підпис. Криптографічний механізм, який забезпечує цілісність електронного документа, підтверджує автора підпису та унеможливорює підробку. У фінансових установах цифровий підпис гарантує законність електронних угод і транзакцій, замінюючи паперові документи з мокрою печаткою.

В Україні правові основи регулюються Законом «Про електронні довірчі послуги». Основні положення закону включають [3]:

- визначення понять «електронна ідентифікація», «електронний підпис», «кваліфікований електронний підпис»;
- створення інфраструктури довіри: кваліфіковані надавачі електронних довірчих послуг, центральний засвідчувальний орган (ЦЗО);

- визнання електронного підпису, створеного із застосуванням кваліфікованого сертифіката, рівнозначним власноручному підпису;

- можливість транскордонного визнання електронних підписів та печаток інших країн (у межах міжнародних угод);

В Європейському Союзі функціонує регламент eIDAS. Загалом, система спрямована на створення безпечного простору для електронної взаємодії, включаючи фінансовий сектор. Основні положення Eidas [2]:

- створення єдиного правового простору для електронної ідентифікації та довірчих послуг в усьому ЄС;

– визначення трьох рівнів електронного підпису: простий, удосконалений (AdES) та кваліфікований (QES);

– юридичне визнання кваліфікованого електронного підпису як еквіваленту власноручного підпису в усіх країнах ЄС;

– впровадження механізму взаємного визнання електронних ідентифікаторів, що сприяє транскордонним фінансовим операціям і онлайн-ідентифікації користувачів.

До основних переваг впровадження цифрової ідентифікації та підпису для фінансових установ, відносяться [4]:

- 1) підвищення безпеки клієнтських даних;
- 2) скорочення часу обслуговування та автоматизація процесів;

- 3) зменшення витрат на паперову документацію;
- 4) можливість надання дистанційних послуг 24/7;
- 5) підвищення рівня довіри та конкурентоспроможності;

- 6) використання електронного цифрового підпису (ЕЦП) значно підвищує безпеку фінансових операцій завдяки кільком важливим аспектам:

– ЕЦП підтверджує, що документ або транзакцію підписала саме та особа, яка мала це зробити. Це унеможливорює підміну чи фальсифікацію підписанта;

– після накладення ЕЦП будь-яке внесення змін до підписаного документа автоматично анулює підпис. Це гарантує, що фінансова операція чи документ залишаються незмінними;

– підписант не може заперечити факт підписання документа. Це дуже важливо для доказовості у спірних ситуаціях або судових справах;

– використання ЕЦП зазвичай супроводжується шифруванням даних, що знижує ризик їх перехоплення або несанкціонованого доступу.

Отже, електронна ідентифікація та цифровий підпис відіграють ключову роль у формуванні безпечного та надійного інформаційного середовища фінансових установ. Їхнє ефективне впровадження сприяє підвищенню загальної стійкості фінансової системи в умовах цифрової трансформації, тобто, застосування цих технологій забезпечує надійний захист персональних даних, юридичну значимість електронних документів і спрощення взаємодії між клієнтами та фінансовими структурами.

Правове регулювання в Україні та Європейському Союзі створює міцне підґрунтя для розвитку цифрової ідентифікації та підпису, забезпечуючи їхню сумісність, безпечність і довіру з боку користувачів. Зокрема, кваліфікований електронний підпис, що базується на технології цифрового підпису, стає повноцінною заміною традиційного власноручного підпису в електронному середовищі.

Література

1. Державна податкова служба України. Податкова інформує: визначення електронного підпису // Офіційний вебсайт ДПС у Харківській області. 2023. URL: <https://kh.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-802852.html>.

2. Європейський регламент eIDAS (Regulation (EU) № 910/2014). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0910>.

3. Закон України «Про електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>.

4. Національний банк України. Концепція розвитку фінансового сектору України до 2025 року. К.: НБУ, 2020.

5. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22 травня 2003 р. № 852-IV. URL: <http://www.rada.gov.ua>.

6. Khudolii, Y., Hlushko, A. The impact of innovation and fintech on the banking business. ScienceRise. 2023. № 3. P. 41–50.

7. Khudolii, Y., Svystun, L. Сучасні тенденції FinTech та їх вплив на безпеку банківських установ. *Економіка і регіон*, 2021, (3(82), 115–123. [https://doi.org/10.26906/EiR.2021.3\(82\).2375](https://doi.org/10.26906/EiR.2021.3(82).2375)

8. Онищенко С.В., Маслій О.А. Ризики та загрози в умовах цифровізації: безпековий аспект. II International 223 Scientific Conference Development of Socio-Economic Systems in a Global Competitive Environment: Conference Proceedings, May 24th, 2019. Le Mans, France. P.54-56.

9. Yehorycheva S., Hlushko A., Khudolii Y. Issue of Ukrainian financial sector information security. *Development Management*. 2023. №22(4). P. 45-52.

10. Onyshchenko, V., Yehorycheva, S., Maslii, O. & Yurkiv, N. (2020). Impact of Innovation and Digital Technologies on the Financial Security of the State. Lecture Notes in Civil Engineering. Volume 181. pp. 749–759. https://doi.org/10.1007/978%2D3%2D030%2D85043%2D2_69

УДК: 336.711.055-021.387(477):502.131.1-044.372

Черв'як Анна Володимирівна,

*доктор філософії, в.о. ученого секретаря Вченої ради,
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ЕКОЛОГІЧНІ РИЗИКИ ТА ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ESG- ТРАНСФОРМАЦІЇ

В умовах стрімких змін глобального фінансового середовища та сучасних викликів дедалі більшої актуальності набуває питання впливу екологічних ризиків на стійкість банківської системи України. Впровадження принципів ESG (Environmental, Social, and Governance) у діяльність

фінансових установ зумовлює переосмислення традиційних підходів до оцінки ризиків та управління ними.

З урахуванням зростаючої частоти екстремальних кліматичних явищ та посилення нормативно-правового регулювання, екологічні чинники дедалі більше інтегруються у процес формування фінансової політики банківських установ.

У економічній літературі дослідженням питань впливу та управління ESG-ризиками в у банківській діяльності займалися Бортніков Г., Любіч О. [1], Єгоричева С. [2], Баріда Н. [3], Вовченко О. [4], Луців Б., Дзюблюк О. [5], Шульга Н., Омеленчук В. [7] та інші.

Національний банк України представив проєкт Білої книги, присвяченої управлінню екологічними, соціальними та управлінськими (ESG) ризиками у фінансовому секторі. Документ розроблено в межах концепції оновлення Політики розвитку сталого фінансування та визначає стратегічне бачення формування ефективної системи управління ESG-ризиками у фінансовій сфері. Запровадження запропонованих підходів покликане мінімізувати вплив екологічних, соціальних та управлінських ризиків на функціонування фінансового ринку та сприятиме зміцненню економічної стабільності [8].

Згідно з положеннями Білої книги [8, с.14], ESG-ризиками визначено загрози будь-яких фінансових чи репутаційних втрат, що виникають у результаті впливу поточних й потенційних екологічних, соціальних та управлінських чинників на фінансову установу, її контрагентів, а також на інвестиційні та кредитні операції. Основний акцент зроблено саме на запобіганні негативним наслідкам такого впливу.

Вивчивши науковий доробок науковців та проєкт Білої книги Національного банку України проведено SWOT-аналіз системи управління екологічними ризиками банківської сфери (табл. 1).

Таблиця 1

**SWOT-аналіз системи управління екологічними ризиками у
банківській сфері**

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
- поступова інтеграція європейських ESG-стандартів у регуляторні вимоги НБУ; - підтримка міжнародних фінансових організацій. Проєкти ЄБРР, ЄІБ посилюють впровадження екологічних стандартів через технічну допомогу та пільгове кредитування. - підвищення екологічної обізнаності серед великих банківських установ, що починають впроваджувати практики оцінки та звітування ESG-ризиків.	- відсутність універсальної платформи з оцінки екологічних ризиків у банківській системі; - відсутність необхідних компетенцій у персоналу щодо визначення екологічних ризиків та методів їх оцінки; - висока вартість впровадження ESG-методик у банківське управління.
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
- зростання попиту на «зелені» фінансові продукти серед клієнтів та інвесторів; - підтримка з боку ЄС та НБУ через імплементацію Європейського зеленого курсу; - розвиток партнерств з міжнародними інституціями для обміну досвідом; - поява освітніх програм з ESG-менеджменту для формування нової професійної компетентності у банківській сфері.	- макроекономічна нестабільність і війна, що ускладнюють впровадження довгострокових екологічних стратегій; - конкуренція з боку традиційних нефінансованих екологічно проєктів; - високі витрати на адаптацію банківської інфраструктури до ESG-вимог.

Джерело: складено автором за даними [7, 8, 9]

Результати проведеного SWOT-аналізу засвідчують наявність як внутрішніх резервів, так і зовнішніх викликів, що

впливають на формування дієвої системи управління екологічними ризиками у банківській сфері України.

Екологічні ризики безпосередньо загрожують фінансовій стабільності банків через вплив на кредитні портфелі, регуляторні витрати та репутаційні втрати. Формування цілісної, інституційно підкріпленої та адаптивної системи управління екологічними ризиками є необхідною умовою зміцнення фінансової стабільності та інтеграції українського банківського сектору у глобальну ESG-екосистему.

Література

1. Бортніков Г., Любіч О. Управління ESG-ризиками в українських банках. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2022. Том 6 (47). С. 19–33.

2. Yehorycheva S., Hlushko A., Khudolii Y. Issue of Ukrainian financial sector information security. *Development Management*. 2023. №22(4). P. 45-52.

3. Вовченко О. ESG-стратегія як основа управління ризиками сталого розвитку в банках. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2458/2377>.

4. Баріда Н. П. Оцінка вартості застави у передачі ESG-факторів на ризик-менеджмент банку. *Наукові перспективи*. 2024. № 5. С. 641–650.

5. Луців Б., Дзюблюк О., Чайковський Я., Луців П., Чайковський Є. Роль зеленого банкінгу в забезпеченні цілей сталого економічного розвитку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2024. № 1 (54). С. 23–36.

6. Onyshchenko S.V., Masliy O.A., Buriak A.A. Threats and risks of ecological and economic security of Ukraine in the conditions of war. XVII International Scientific Conference «Monitoring of Geological Processes and Ecological Condition of the Environment», 7-10 November 2023, Kyiv, Ukraine. Mon23-072. URL: https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/13700/1/2023_11_Mon23-072.pdf

7. Шульга Н., Омеленчук В. ESG-ризика банків. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2024. № 2. С. 101–119.

8. Оприлюднено Білу книгу з управління ESG ризиками у фінансовому секторі. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oprilyudneno-bilu-knigu-z-upravlinnya-esg-rizikami-u-finansovomu-sektori>

9. Худолій Ю., Кулинич А. Green Banking та його розвиток в Україні. *Економіка і регіон*. 2024. № 4 (95). С. 162–170.

УДК 336.1:351.74:004.056.5(477)

Галушка Роман Миколайович,

здобувач наукового ступеня доктор філософії

Користова Вікторія Станіславівна, студентка

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАГРОЗ НА БЮДЖЕТНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Умови повномасштабної війни суттєво трансформували пріоритети національної безпеки. Зважаючи на економічну турбулентність, зростання державного боргу через значний дефіцит державного бюджету України проблема забезпечення бюджетної безпеки держави стає дедалі гострішою. Бюджетна складова фінансової та економічної безпеки держави в умовах війни перебуває під постійним впливом не лише економічних та військових чинників, а й інтенсивного інформаційного тиску [1].

Бюджетна безпека є ключовим елементом фінансової складової економічної безпеки держави. Вона розглядається як система правових та організаційних відносин, а також як індикатор ефективності бюджетної політики. Згідно з Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня

економічної безпеки України бюджетна безпека – це стан забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів, що надає можливість органам державної влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції [2]. Високий рівень бюджетної безпеки гарантує платоспроможність країни, збалансовує бюджети різних рівнів, забезпечує ефективне використання бюджетних коштів та стійкість бюджетної системи до загроз [3].

Основні критерії бюджетної безпеки включають стійкість платіжно-розрахункової системи, реалістичність та національну спрямованість бюджетної політики, достатність фінансових ресурсів для внутрішньої та зовнішньої політики, оптимальне залучення та використання позикових коштів, а також запобігання порушенням бюджетного законодавства для сталого розвитку [4]. Згідно з Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [2] рівень бюджетної безпеки оцінюється за чотирма індикаторами: відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, дефіцит/профіцит бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління, рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет та відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету. Високий рівень бюджетної безпеки свідчить про здатність держави виконувати свої функції.

Зменшення надходжень до бюджетів всіх рівнів з одночасним кратним зростанням оборонних видатків формує значний тиск на бюджетну безпеку України. Необхідність покриття дефіциту державного бюджету, обслуговування та погашення державного боргу – основні реальні загрози бюджетній безпеці держави з максимальним рівнем впливу. Важливими каталізаторами потенційних загроз бюджетній безпеці України в умовах війни також є низька купівельна спроможність населення, падіння експорту та зростання імпорту та низька інвестиційна привабливість.

Водночас, в умовах широкомасштабної війни, інформаційний фронт якої при всеохопній цифровізації відіграє не меншу роль, ніж військовий, формуються додаткові інформаційні загрози бюджетній безпеці держави, серед яких дезінформація, фейкові наративи, маніпуляції з бюджетними показниками та цілеспрямоване поширення панічних настроїв, що підривають довіру до бюджетної політики держави та використовуються як інструменти гібридної війни, оскільки генерують додаткові ризики економічній та національній безпеці [5]. Під деструктивним впливом економічних та інформаційних загроз відбувається падіння рівня бюджетної безпеки України, який в умовах війни за даними Міністерства економіки України [6] перебуває в абсолютно небезпечній зоні (рис. 1).

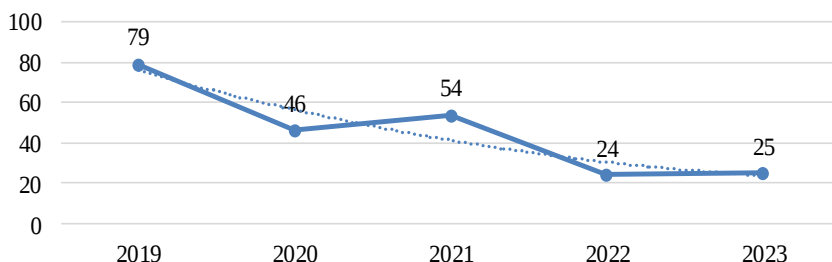

Рис. 1. Динаміка рівня бюджетної безпеки України у 2019-2023 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними Міністерства економіки України [6]

Поточні значення індикаторів бюджетної безпеки України вказують на вразливість державних фінансів до інформаційних загроз та ризиків. Деструктивний інформаційний вплив здатен не лише послабити довіру суспільства до бюджетної політики, але й дестабілізувати процеси мобілізації та розподілу фінансових ресурсів [8].

Тому формування безпекоорієнтованого інформаційного середовища національної економіки та стратегії протидії інформаційним загрозам є необхідною умовою підвищення бюджетної безпеки, адже інформаційна стійкість відіграє ключову роль у забезпеченні всієї системи економічної й національної безпеки України в умовах війни.

Література

1. Буряк А.А., Маслій О.А., Кудінова А.О. Ідентифікація тригерних точок впливу інформаційної безпеки на економічну в умовах міжнародної нестабільності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2024. № 61. С. 32–38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-2675/2024-61-5>

2. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>

3. Івашко О. Фінансова безпека України в умовах кризових явищ в економіці. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. № 2. С. 61-65.

4. Онищенко С.В., Маслій О.А. Організаційно-економічний механізм упередження загроз бюджетній безпеці економіки України. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 1 (9), ч. 1. С. 176-184.

5. Маслій О., Галушка Р. Ієрархічний аналіз ризиків і загроз економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Економічний простір*. 2025. №. 198. С. 69-75. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.198.69-75>

6. Лист Міністерства економіки України щодо офіційного запиту на надання публічної інформації про показники фінансової складової економічної безпеки України за період 2010-2023 рр. № 3021-06/70263-09 від 23.09.2024.

7. Дахнова О.Є., Гнідь М.В. Прогнозування рівня бюджетної безпеки України. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 31. С. 620-624.

8. Varnaliy Z., Pugach A. Forming the Priority Guidelines for Providing the State Economic Security. *Economics and region*. 2015. № 5 (54). С. 3–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2015_5_3

9. Glushko, A. D., Pantas, V. V., Babenko, S. R. (2022). Information policy in the system of financial security of the state. *Efficient economy*, 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.2.95>

УДК 330.341.1:004.056.5

*Дубляк Вікторія Сергіївна,
студентка*

*Науковий керівник: Буряк Альона Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ЦИФРОВІ РИЗИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА АДАПТИВНІ МЕХАНІЗМИ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Реалії повномасштабної війни в Україні зумовили суттєві трансформації в усіх сферах суспільного життя, зокрема в системі економічної безпеки. Одним із найбільш уразливих напрямів стала цифрова сфера, яка в умовах збройної агресії перетворилася на поле активного протистояння. Кібератаки, інформаційно-психологічні операції, деструкція цифрової інфраструктури – усе це стало частиною гібридної війни, що прямо впливає на функціонування економіки.

В умовах воєнного стану цифрові ризики не лише зростають за масштабом і частотою, а й набувають нових форм, зокрема – атак на енергетичні системи, логістику, банківську інфраструктуру, системи електронного врядування. Розуміння природи цих загроз та розробка адаптивних механізмів реагування є необхідними для підтримання стійкості економіки й захисту критичних функцій держави [1].

У період повномасштабного вторгнення РФ цифрові ризики в Україні можна класифікувати за кількома групами [3]:

Кібератаки на критичну інфраструктуру. Ураження енергосистем, залізничної логістики, банківських систем тощо. Найбільш небезпечні – деструктивні атаки знищення даних. Інформаційно-психологічні операції. Масоване поширення фейків, дезінформації, використання бот-мереж для маніпуляцій громадською думкою, атак на репутацію стратегічних підприємств.

Загрози у хмарних середовищах. Більшість українських компаній і держструктур використовують хмарні сервіси, які потенційно можуть бути вразливими при відсутності багаторівневої аутентифікації, шифрування та аудиту доступу.

Злам державних реєстрів та платформ. Попри стійкість систем «Дія», ризик втрати даних або їх компрометації зберігається.

Цифрові загрози мають багатовимірний вплив на економічну безпеку. Серед найбільш вагомих наслідків [5]:

1. Фінансові збитки – втрати бізнесу від простоїв, витрати на відновлення систем, репутаційні ризики.

2. Зниження довіри до цифрових сервісів. Атаки на державні платформи або банківські системи підривають довіру до електронного управління та можуть гальмувати цифровізацію.

3. Ризик втрати стратегічної інформації, зокрема компрометація комунікацій в оборонно-промисловому секторі або у сфері закупівель веде до реальних воєнних втрат.

4. Порушення функціонування ланцюгів постачання, зокрема кібератаки на логістичні сервіси впливають на постачання продовольства, медикаментів, техніки.

Розглядаючи адаптивні механізми реагування та мінімізації ризиків, варто зазначити, що Україна, маючи багаторічний досвід гібридного протистояння, розробила низку механізмів для реагування на цифрові загрози [6]:

1. Координація з приватним сектором. Платформи на зразок Cyber Rapid Response Teams, підтримка українських ІТ-волонтерів (наприклад, IT Army of Ukraine) є прикладом ефективної самоорганізації.

2. Розбудова кіберсил. Створено кіберкомандування ЗСУ, кіберпідрозділи СБУ та Національної поліції, які здійснюють активне відстеження, блокування та контратаку на ворожі ресурси.

3. Міжнародна підтримка. Країни ЄС і НАТО надають Україні аналітичну та технічну підтримку в кіберзахисті. Також Україна долучилася до Європейської програми кіберстійкості.

4. Законодавча база. Прийнято Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки», активізовано впровадження національної стратегії кібербезпеки, а також адаптовано нові регуляторні документи у сфері критичної інфраструктури.

Підвищення цифрової стійкості є одним із ключових інструментів забезпечення економічної безпеки. Йдеться не лише про кіберзахист, а про цілісну систему управління ризиками, яка передбачає [7]:

- інтеграцію систем резервного копіювання та планів безперервності бізнесу;
- аудит кіберризиків у великих корпораціях та державному секторі;
- застосування систем моніторингу загроз на базі штучного інтелекту;
- підготовку кіберрезерву, зокрема фахівців, здатних швидко реагувати на інциденти.

Крім того, необхідно вбудовувати цифрову безпеку в економічне планування: при розробці держпрограм враховувати ризики з боку інформаційного середовища, аналізувати потенційні загрози для інвестиційного клімату, застосовувати економетричні моделі оцінки збитків від кіберінцидентів. Цифрові ризики в умовах війни стали ключовим фактором впливу на економічну стабільність держави. Знищення або злам цифрової інфраструктури здатні призвести до фінансових, репутаційних, логістичних втрат, а отже – до загального ослаблення національної економіки.

Україна демонструє високу адаптивність у реагуванні на кіберзагрози, однак у перспективі необхідно створити сталу систему цифрової безпеки, що базується на принципах кіберстійкості, міжсекторальної співпраці, дотримання прав людини та інтеграції до міжнародних цифрових стандартів. В умовах воєнного часу цифрова безпека стає одним із базових компонентів національного економічного захисту. Її зміцнення – не лише вимога сьогодення, а й запорука економічного відновлення у повоєнний період.

Література

1. Буряк А.А., Кудряшова Д.О., Сторожук Л.М. Стратегія розвитку digital-економіки в Україні: національна візія та виклики глобалізації. Система управління відходами в циркулярній економіці: фінансові, соціальні, екологічні та енергетичні детермінанти : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2023. С. 239–248.

2. Онищенко С.В., Маслій О.А. Ризики та загрози в умовах цифровізації: безпековий аспект. II International 223 Scientific Conference Development of Socio-Economic Systems in a Global Competitive Environment: Conference Proceedings, May 24th, 2019. Le Mans, France. P.54-56.

3. Buriak A., Masliy O. Strategic foundations of security-oriented international space: economic, informational and ecological dimensions. Економіка і регіон. 2024. №1 (92). С. 281–287. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1\(92\).3341](https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1(92).3341).

4. Krasnobayev, V., Yanko, A., Hlushko, A., Kruk, O., Kruk, O., Gakh, V. (2023). Cyberspace protection system based on the data comparison method. Economic and cyber security. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 3–29. <https://doi.org/10.15587/978-617-7319-98-5.ch1>

5. Buriak A., Levchenko I. The role of international organizations in the formation of a security-oriented information environment and the implementation of strategies for ensuring the economic and ecological security of Ukraine. Current problems of sustainable development. 2024. No 1. Vol. 1. P. 7–12.

6. Masliy O.A., Buriak A.A. (2023) Transformation of threats for the economic security and security of the information environment of Ukraine in the conditions of a full-scale war. State and regions. Series: Economics and Business, no. 3(129), pp. 28–32.

7. Buryak, A.A., Makhovka, V.M., & Storozhuk, L.M. (2023). Strategy and mechanisms for implementing the digital economy in the EU and Ukraine as a condition for overcoming the crisis. Economy and Region, 2(89), 53-59. DOI: [https://doi.org/10.26906/eip.v0i2\(89\).2934](https://doi.org/10.26906/eip.v0i2(89).2934).

8. Onyshchenko S., Zhyvylo Ye., Hlushko A., Bilko S. Cyber risk management technology to strengthen the information security of the national economy. *Naukovi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2024, No 5. С. 136-142.

УДК 336.71: 343.35

Худолій Юлія Сергіївна,

кандидат економічних наук, доцент

Неусмехова Анастасія Сергіївна, студентка

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

РОЛЬ БІГДАТА ТА АНАЛІТИЧНИХ ПЛАТФОРМ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Зі зміною реалій сьогодення виникає нагальна потреба в ефективному управлінні даними, що призводить до зростання значення Big Data (великі дані). Big Data являє собою великий масив інформації, як структурованої так і неструктурованої, яка отримується з різних джерел та безупинно оновлюється. Сам термін Big Data налічує в себе різноманітні інструменти, методології та технології, які використовуються для обробки, зберігання та аналізу цих даних.

Одним із ключових елементів роботи з великими даними являються аналітичні платформи, які являють собою спеціалізоване програмне забезпечення для: збору, обробки, аналізу, візуалізації значних обсягів інформації. Платформи допомагають виявляти приховані закономірності, аномалії та тренди, що особливо важливо для швидкого прийняття рішень у фінансовій, банківській та безпековій сферах. Серед найпоширеніших аналітичних платформ можна назвати такі: Apache Hadoop, Apache Spark, Google BigQuery, Microsoft Azure Synapse Analytics та інші. Кожна з них має свої переваги у вигляді можливостей зберігання, обробки і аналізу даних у реальному часі. Завдяки сприянню цим платформам організації отримують можливість прогнозувати ризики, виявляти шахрайство, оптимізувати бізнес-процеси і підвищувати рівень фінансової безпеки. Активне використання аналітичних платформ у сучасному середовищі

дозволяє не лише ефективно управляти великими даними, але й перетворювати їх на стратегічний ресурс для здобуття конкурентних переваг.

Розширення технологій Big Data відбувається у всьому світі. Україна лише починає активно інтегрувати відповідні рішення в різні сектори своєї економіки. Хоча багато компаній вже впроваджують сучасні технології обробки великих даних для оптимізації своїх процесів, існує значний потенціал для розширення використання цих систем. Глобальні тенденції в цій галузі характеризуються швидким розвитком та впровадженням інноваційних підходів до аналітики даних, таких як машинне навчання та штучний інтелект. Міжнародні корпорації активно використовують ці технології для підвищення ефективності управління та ухвалення стратегічних рішень. Українські компанії поступово адаптуються до світових стандартів, однак їм все ще потрібно подолати такі виклики, як обмежене фінансування та недостатня кількість кваліфікованих кадрів. Однак перспективи оптимізації бізнес-процесів через великі дані залишаються значними, і з активацією інвестицій вони можуть стати основою для економічного зростання в країні.

В Україні вже є чимало прикладів успішного застосування великих даних, які демонструють їхню роль у трансформації різних галузей. Зокрема, у сфері охорони здоров'я великі дані використовуються для покращення діагностики, оптимізації лікування та управління медичними ресурсами. Банківська сфера активно впроваджує аналітичні системи для аналізу поведінки клієнтів і підвищення рівня безпеки при здійсненні транзакцій. Крім того, агротехнологічні компанії застосовують великі дані для прогнозування врожаїв і вдосконалення процесів сільськогосподарського виробництва. Однією з перспективних галузей для використання великих даних в Україні може стати державне управління. Автоматизація збору та обробки даних дозволить підвищити прозорість процесів, а

також зробити ухвалення рішень більш обґрунтованим. Це безумовно відкриває можливості для реформування багатьох аспектів управління та боротьби з корупцією за рахунок впровадження технологій.

Однак для повного розкриття потенціалу великих даних в Україні необхідно подолати певні перешкоди. Зокрема, важливо забезпечити надійний інтернет-зв'язок у всіх куточках країни, що значно полегшить доступ до даних і їх обробку. Крім того, важлива роль відводиться підготовці спеціалістів, здатних ефективно працювати з новітніми технологіями. Завдяки міжнародній співпраці та обміну досвідом з іншими країнами Україна має змогу швидше інтегруватися в глобальні процеси в сфері великих даних. Таким чином, з правильним підходом до розвитку цієї галузі, великі дані можуть стати важливим чинником економічного зростання та інноваційного розвитку України у майбутньому.

Зміни впровадження Big Data в Україні стає важливим чинником розвитку бізнесу, державного управління та освіти. Це відкриває нові можливості для підвищення ефективності процесів, покращення якості послуг і інтеграції міжнародного досвіду. Інвестування в інфраструктуру та підготовку фахівців дозволить Україні використовувати великі дані як основу для економічного зростання та інновацій.

Література

1. Khudolii, Y., & Hlushko, A. The impact of innovation and fintech on the banking business. *ScienceRise*, 2023. (3), 41-50. <https://doi.org/10.21303/2313-8416.2023.003218>.
2. Yehorycheva, S., Hlushko, A., Khudolii, Y. Issue of Ukrainian financial sector information security. *Development management*, 2023. 21(4), 45-52. <https://doi.org/10.57111/devt/4.2023.45>.
3. Khudolii, Y., & Svystun, L. Трансформація роздрібного банкінгу під впливом fintech. *Економіка і регіон*,

2023. (4(91), 206-214. [https://doi.org/https://doi.org/10.26906/EiR.2023.4\(91\).3214](https://doi.org/https://doi.org/10.26906/EiR.2023.4(91).3214).

4. Onyshchenko, S. V., Maslii, O. A., Hlushko, A. D. (2021). Digital transformation of small business as a necessary condition for its for its development during the pandemic. Academic and university science – results and prospects: a collection of scientific articles based on materials of the XIV International Scientific and Practical Conference, December 9, 2021. Poltava: PoltNTU, 42–45.

5. Худолій Ю. С., Андрієць Т. Р. Аналіз використання фінансових інновацій в банківській сфері України. *Efektivna ekonomika*. 2024. № 11. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.11.79>.

6. Худолій Ю.С., Андрієць Т.Р. Інформаційна безпека вітчизняних банків: виклики та майбутні рішення. *Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи*: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 27 листоп. 2024 р. Полтава: Нац. ун-т ім. Ю. Кондратюка, 2024. С. 83.

7. Цифрова трансформація економіки України у воєнний час. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/tsyfrova-transformatsiya-ekonomiky-ukrayiny-u-voenyyny-chas-hruden-2024> (дата звернення: 03.05.2025).

8. Automation of demining processes and the use of AI: the Ministry of Economy signs a partnership agreement with Palantir. *Міністерство економіки України*. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?id=2e35612d-f83a-43af-bcd7-185b90c695c0&lang=enGB&title=AutomationOfDeminingProcessesAndTheUseOfAiTheMinistryOfEconomySignsAPartnershipAgreementWithPalantir> (дата звернення: 03.05.2025).

9. *BigDataUa*. URL: <https://www.bigdataua.com/ua/> (дата звернення: 03.05.2025).

УДК 351.746:004.056.5:330.342.14

***Незамай Наталія Олександрівна,
Стефанюк Анастасія Василівна,
студентки***

*Науковий керівник: Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ З КІБЕРЗАХИСТУ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У сучасних умовах цифрової трансформації та зростання кількості кіберзагроз кібербезпека набуває критичного значення для економічної стабільності держави. Кібератаки можуть спричинити не лише порушення функціонування окремих секторів, а й масштабні економічні збитки, які впливають на фінансову, енергетичну, транспортну та інформаційну інфраструктуру. В умовах гібридної війни, яку веде Україна, питання ефективної державної політики у сфері кіберзахисту постає як ключовий фактор забезпечення національної безпеки та стійкості економіки [1]. Формування такої політики вимагає системного підходу до регулювання, координації міждержавних і міжсекторальних зусиль, гармонізації з міжнародними стандартами та активного залучення приватного сектору до побудови національної кіберстійкості.

Ефективна державна політика у сфері кіберзахисту повинна ґрунтуватися на системному аналізі кіберризиків та адаптації національного законодавства до динамічних загроз. В Україні в останні роки здійснено низку важливих кроків у цьому напрямі. Прийняття Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» (2017 р.) [2] стало

ключовим етапом у створенні нормативно-правової основи для функціонування системи кіберзахисту. Подальше запровадження Стратегії кібербезпеки України на період до 2025 року [3] визначило пріоритетні напрями державної політики, серед яких – підвищення стійкості критичної інфраструктури, розвиток національної системи моніторингу кіберінцидентів та міжвідомчої координації. Розвиток кіберінфраструктури (CERT-UA) [4], впровадження міжнародних стандартів (ISO/IEC, NIST), партнерство з приватним сектором (через механізми обміну інформацією) і підготовка кваліфікованих кадрів – це основа стійкої системи захисту. Європейський досвід демонструє важливість міждержавної взаємодії, про що свідчать рекомендації ENISA [5].

Особливого значення набуває інтеграція принципів кіберстійкості в економічне управління, зокрема у функціонування фінансової системи, енергетичного сектору та логістики. Згідно з оцінками World Economic Forum, кіберзагрози входять до трійки головних глобальних ризиків, здатних порушити економічну рівновагу держав [6]. Саме тому держава має забезпечити не лише захист інформаційних ресурсів, а й створити сприятливе середовище для розвитку публічно-приватного партнерства у сфері кібербезпеки.

Міжнародна практика демонструє, що країни, які активно інвестують у кіберзахист, зменшують не лише ризики атак, але й зміцнюють довіру до своєї цифрової економіки. Наприклад, Естонія, яка після масштабної кібератаки у 2007 році реформувала свою кіберполітику, сьогодні є прикладом кіберстійкої цифрової держави. Для України актуальним є також залучення інструментів НАТО та ЄС, включаючи участь у програмі Cyber Rapid Response Teams та гармонізацію з європейськими нормами (зокрема, NIS2) [7, 8].

Успішне формування кіберполітики неможливе без розвитку людського капіталу. Освітні ініціативи, впровадження спеціалізованих програм з кібергігієни та

підготовки фахівців з кібербезпеки є основою сталого розвитку галузі. Підвищення рівня цифрової грамотності населення також є важливим елементом стійкості економіки в умовах кіберзагроз.

Таким чином, державна політика у сфері кіберзахисту повинна розглядатися не як ізольований інструмент безпеки, а як складова частина економічної політики, що забезпечує стійкість, конкурентоспроможність та інноваційний розвиток національної економіки [9]. Комплексний підхід, що поєднує правові, технологічні, інституційні та освітні аспекти, дозволить Україні не лише протистояти сучасним загрозам, але й зміцнити свій цифровий суверенітет в умовах глобальних трансформацій.

Література

1. Hlushko A.D., Maslii O.A. (2022). Influence of information policy on the level of financial of Ukraine's financial security. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series "Economic Sciences"*, 46, 39-46.

2. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017 №2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19>

3. Національна стратегія кібербезпеки України: Указ Президента України від 26.08.2021 №447/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4472021-40017>

4. CERT-UA (Національний координаційний центр кібербезпеки при РНБО України). URL: <https://cert.gov.ua>

5. European Union Agency for Cybersecurity (ENISA). Threat Landscape Report 2023. URL: <https://www.enisa.europa.eu/publications/enisa-threat-landscape-2023>

6. Onyshchenko, S., Zhyvylo, Y., Chervyak, A., & Bilko, S. (2023). Determining the patterns of using information protection systems at financial institutions in order to improve the level of financial security. *Eastern-European Journal of Enterprise*

Technologies, 5(13(125)), 65–76. DOI:
<https://doi.org/10.15587/1729-4061.2023.288175>

7. National Institute of Standards and Technology (NIST). Framework for Improving Critical Infrastructure Cybersecurity. Version 1.1, April 2018. URL:
<https://nvlpubs.nist.gov/nistpubs/CSWP/NIST.CSWP.04162018.pdf>

8. Krasnobayev, V., Yanko, A., & Hlushko, A. (2023). Information Security of the National Economy Based on an Effective Data Control Method. *Journal of International Commerce, Economics and Policy*, article no. 2350021. <https://doi.org/10.1142/S1793993323500217>

9. Hlushko, A. D., Pantas, V. V., Babenko, S. R. (2022). Information policy in the system of ensuring the financial security of the state. *Efektivna ekonomika*, 2. DOI: 10.32702/2307-2105-2022.2.95

УДК 338.24:004.056.5

Колегова Надія Володимирівна, студентка

Науковий керівник: Буряк Альона Анатоліївна,

кандидат економічних наук, доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

РОЛЬ ЦИФРОВОЇ СУВЕРЕННОСТІ У ЗМІЦНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ: ВИКЛИКИ ТА ПРІОРИТЕТИ ДЛЯ УКРАЇНИ

У ХХІ ст. цифрова трансформація стала ключовим рушієм не лише економічного розвитку, а й чинником, що безпосередньо впливає на суверенітет держав. Економічна безпека сьогодні нерозривно пов'язана зі здатністю держави контролювати інформаційні потоки, захищати критичну

цифрову інфраструктуру, зберігати технологічну незалежність і мати надійні правові механізми реагування на інформаційні загрози [1]. У цьому контексті виникає концепт цифрової суверенності, що охоплює спроможність держави визначати власну цифрову політику, управляти технологічними ресурсами та гарантувати цифрові права своїх громадян.

Цифрова суверенність – це не лише технологічна незалежність, але й інструмент геополітичного впливу. Країни, що контролюють критичні інтернет-ресурси, хмарні технології та алгоритми штучного інтелекту, отримують стратегічну перевагу. США, Китай та Європейський Союз активно формують відповідні стратегії. Наприклад, ЄС просуває ініціативу «GAIA-X» як європейську альтернативу американським хмарним платформам. Китай, у свою чергу, будує автономну модель Інтернету (“Cyber Sovereignty”), що підпорядковується виключно внутрішньому правовому полю [2].

Для України питання цифрової суверенності набуло особливої актуальності після 2014 р., а з початком повномасштабної війни у 2022 р. – стало критично важливим для виживання держави. Українська економіка, цифрові сервіси та національна безпека перебувають під постійною кіберзагрозою, що висуває нові вимоги до управління інформаційним середовищем. Цифрова суверенність охоплює декілька ключових компонентів, які тісно пов’язані з безпековими аспектами [3]:

Технологічна автономія. Йдеться про здатність країни створювати, підтримувати та масштабувати критично важливі технології (сервери, ПЗ, AI-рішення) без повної залежності від іноземних постачальників. Україна має потужний IT-сектор, однак залежність від глобальних цифрових гігантів (AWS, Microsoft Azure, Google Cloud) зберігається.

Юрисдикційний контроль. Цей аспект передбачає розміщення даних на території України, використання дата-центрів, що регулюються українським законодавством, та

застосування положень щодо локалізації даних. Законопроекти про обробку персональних даних і кібербезпеку мають враховувати міжнародні стандарти, але бути адаптованими до загроз війни.

Інституційне забезпечення. Розбудова цифрового суверенітету потребує функціонування ефективних державних інституцій – Міністерства цифрової трансформації, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, Центру стратегічних комунікацій. Їхня координація повинна базуватись на чітко визначених повноваженнях і обов'язках у сфері інформаційної безпеки.

Кадровий і науковий потенціал. Розвиток фахівців у сферах кібербезпеки, криптографії, управління ризиками, цифрових розслідувань є передумовою стійкості інформаційної екосистеми. Необхідно забезпечити підтримку профільних освітніх програм, зокрема з елементами цифрового суверенітету як складової державного управління.

Водночас варто враховувати ризики гіперрегуляції, коли спроба встановити цифрову автономію перетворюється на обмеження цифрових прав громадян – свободи слова, доступу до інформації, приватності. Успішні кейси цифрової суверенності мають враховувати баланс між безпекою та правами людини. Для України можливо визначити кілька стратегічних напрямів побудови цифрової суверенності [4]:

- розробка національної концепції цифрового суверенітету, яка поєднуватиме технологічні, правові та етичні складові;

- інвестиції у створення національного програмного забезпечення, альтернативного до іноземних продуктів;

- запровадження сертифікації критичних цифрових рішень відповідно до національних стандартів інформаційної безпеки;

– інтеграція у європейські ініціативи GAIA-X, European Cybersecurity Competence Centre, Digital Europe Programme для посилення міжнародного партнерства без втрати контролю над національними ресурсами.

Цифрова суверенність – це не концепція майбутнього, а актуальна вимога сучасної державної політики. Для України вона є запорукою збереження цілісності цифрового простору, протидії зовнішнім кіберзагрозам, підвищення довіри до державних сервісів та забезпечення довгострокової економічної безпеки [5]. Успішна реалізація цифрової суверенності має спиратися на принципи відкритості, науково обґрунтованого регулювання, міжнародної співпраці та пріоритету прав людини.

Цифрова суверенність не означає ізоляцію, але передбачає контроль. І цей контроль має бути не репресивним, а превентивним, не обмежувальним, а конструктивним. Від рішень, прийнятих сьогодні, залежить, чи зможе Україна бути не лише споживачем глобальних цифрових технологій, а й їхнім рівноправним творцем і регулятором. Успішне впровадження політики цифрової суверенності стане одним із ключових чинників зміцнення економічного потенціалу України в умовах нової технологічної реальності.

Література

1. Levchenko I., Buriak A.A. (2023). State support for the development of agriculture for environmental safety and overcoming environmental threats: global experience and realities of Ukraine. Scientific professional journal “Agrosvit”, 18, 96–105. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/2068/2093>
2. Buriak A., Masliy O. Strategic foundations of security-oriented international space: economic, informational and ecological dimensions. Економіка і періон. 2024. №1 (92). С. 281–287. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1\(92\).3341](https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1(92).3341).

3. Buriak A., Levchenko I. The role of international organizations in the formation of a security-oriented information environment and the implementation of strategies for ensuring the economic and ecological security of Ukraine. Current problems of sustainable development. 2024. No 1. Vol. 1. P. 7–12.

4. Буряк А.А., Кудряшова Д.О., Сторожук Л.М. Стратегія розвитку digital-економіки в Україні: національна візія та виклики глобалізації. Система управління відходами в циркулярній економіці: фінансові, соціальні, екологічні та енергетичні детермінанти : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2023. С. 239–248.

5. Buryak, A.A., Makhovka, V.M., & Storozhuk, L.M. (2023). Strategy and mechanisms for implementing the digital economy in the EU and Ukraine as a condition for overcoming the crisis. *Economy and Region*, 2(89), 53-59. DOI: [https://doi.org/10.26906/eip.v0i2\(89\).2934](https://doi.org/10.26906/eip.v0i2(89).2934).

УДК 351.746:004.056.5+338.2

Лук'янчиков Михайло Ілліч, Дяченко Дар'я Андріївна
студенти

Науковий керівник: Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»

КІБЕРБЕЗПЕКА ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Економічна безпека – це складе багаторівневе поняття, яке відображає здатність національної економіки забезпечувати стабільне та збалансоване функціонування і розвиток у довгостроковій перспективі, протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам, зберігати стійкість до

кризових явищ, а також задовольняти потреби населення та держави на визначеному рівні. На державному рівні економічна безпека є основою національного суверенітету й передумовою для реалізації інших складових безпеки – військової, екологічної, технічної тощо. Вона включає такі завдання, як забезпечення стійкого економічного зростання, зменшення державного боргу, стабілізація національної валюти, підвищення інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності економіки. На регіональному рівні економічна безпека означає здатність регіону забезпечувати реалізацію власних економічних інтересів, ефективно використовувати ресурсний, технологічний і соціальний потенціал, розвивати економічну спеціалізацію та підтримувати стратегічну самодостатність в умовах змін. На рівні підприємства економічна безпека визначається як стан захищеності його основних інтересів від впливу негативних факторів, таких як недобросовісна конкуренція, регуляторний тиск, економічна нестабільність або інституційні ризики. Вона також охоплює здатність адаптуватися до змін ринку, зберігати фінансову стійкість і забезпечувати сталий розвиток.

В умовах стрімкого технологічного прогресу та поширення процесів цифровізації кібербезпека стала ключовим інструментом для забезпечення економічної безпеки. Перехід економіки в цифровий формат критично підвищив залежність соціально-економічної системи від кіберпростору. У цьому контексті кібербезпека набуває першорядного значення, оскільки забезпечує безперерйну роботу ключових інфраструктур, захищає конфіденційну економічну інформацію від витоку чи знищення та мінімізує ризики кібератак на державні й приватні економічні об'єкти [1]. Крім того, кібербезпека є необхідною умовою для довіри до цифрової економіки, яка все більше залежить від обміну великими даними, електронних платежів, хмарних технологій,

автоматизованого виробництва та цифрових систем управління [2].

Кібербезпека набуває стратегічного значення як фундаментальний чинник забезпечення економічної безпеки держави. По-перше, кібератаки на критично важливу інфраструктуру (банківський сектор, енергетика, телекомунікації) здатні спричинити економічну дестабілізацію, порушення фінансових потоків, втрату інвестиційної привабливості та навіть соціальну напругу. По-друге, економічна безпека безпосередньо пов'язана з інформаційною. Витік конфіденційної інформації, промислове шпигунство або маніпуляції фінансовими системами загрожують не лише окремим підприємствам, а й національним інтересам загалом [3]. По-третє, формування національної системи кібербезпеки потребує комплексного підходу: розвитку правового поля, інституційного забезпечення, фахової підготовки кадрів, міжнародної співпраці та впровадження інноваційних технологій захисту даних.

В умовах війни питання кібербезпеки набуває для України особливої актуальності. Статистичні дані доводять важливість забезпечення кібербезпеки на державному рівні. Зокрема, у 2024 році в Україні було зафіксовано 4315 кіберінцидентів, що на 69,8% більше, ніж у 2023 році (2541 випадок) [4]. Понад 800 спроб кібератак було здійснено на державні установи та сервіси, серед яких і об'єкти енергетичної інфраструктури [5]. У приватному секторі України кібератаки на бізнес зросли на 38% у 2024 році, переважно через фішингові атаки та програми-вимагачі [6].

Отже, кібербезпека виступає не лише як інструмент технічного захисту, а й як один із визначальних елементів національної економічної політики, що забезпечує стійкість та конкурентоспроможність країни у глобалізованому цифровому середовищі. В умовах цифровізації та гібридної

війни, що триває в Україні, кібербезпека виступає як критично важлива складова економічної безпеки. Вона забезпечує захист інформаційних систем, підтримує безперебійну роботу критичної інфраструктури та підвищує довіру до цифрових процесів [7]. З огляду на зростання кіберзагроз Україні необхідно розвивати національну кіберстратегію, інвестувати в IT-сферу, зміцнювати законодавчі механізми захисту інформації та підтримувати міжнародне співробітництво у сфері кіберзахисту.

Література

1. Онищенко С.В., Глушко А.Д., Маслій О.А. Кіберстійкість як основа національної безпеки України / Innovations and prospects of world science : Proceedings of XI International Scientific and Practical Conference, Vancouver, Canada, 22-24 June 2022. Vancouver: Perfect Publishing, 2022. С. 551-556.

2. Onyshchenko, S., Zhyvylo, Ye., Hlushko, A., & Bilko, S. (2024). Cyber risk management technology to strengthen the information security of the national economy. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, No 5. С. 136-142.

3. Глушко А.Д. Маслій О.А. Вплив інформаційної політики на рівень фінансової безпеки України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2022. № 46. С. 39-46.

4. В Україні за рік кількість кібератак зросла на 70%. Які цілі найчастіше обирають російські хакери. URL: <https://texty.org.ua/fragments/114215/v-ukrayini-za-rik-kilkist-kiberatak-zrosla-na-70-yaki-cili-najchastishe-obyrayut-rosijski-hakery/>

5. Кібербезпека в інформаційному суспільстві: Інформаційно-аналітичний дайджест / відп. ред. О. Довгань; упоряд. О. Довгань, Л. Литвинова, С. Дорогих; Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права НАПрН України»; Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. К., 2024 №3 (березень). 339 с. <https://ippi.org.ua/sites/default/files/2024-3.pdf>

6. Кіберзагрози для бізнесу: основні ризики та поради для захисту. URL: <https://speka.media/kiberzagrozi-dlya-biznesu-osnovni-riziki-ta-poradi-dlya-zaxistu-vrxz52>

7. Єгоричева С. Б., Глушко А. Д., Худолій Ю. С. Проблеми забезпечення інформаційної безпеки фінансового сектору України. *Управління розвитком*, 2023. 21(4), 52.

УДК 338.14:658.52.011

Максименко Андрій Петрович, аспірант

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЮ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ⁴

Цифровізація виступає визначальним чинником трансформації економіки, відкриваючи нові можливості, але водночас породжуючи складні й багатовимірні загрози для економічної безпеки держави. Зміна природи товару, еволюція ролі посередника, трансформація самої сутності грошей – усе це свідчить про фундаментальні зрушення в економічній системі під впливом цифрових технологій. А отже, цифрові інструменти, що не підконтрольні державній або наднаціональній політиці, стають не лише технологічними досягненнями, а й каналами негативного впливу.

Це означає, що негативний вплив цифровізації знаходить вираження в утворенні нових та трансформації існуючих загроз економічній безпеці, серед нових варто виділяти прямі

⁴ Тези підготовлено в межах виконання НДР молодих учених «Формування безпекоорієнтованого інформаційного середовища для підвищення економічної безпеки України у воєнний та повоєнний періоди», державний реєстраційний номер 0124U000615

та опосередковані. Прямі – виникають у результаті безпосереднього впровадження цифрових технологій у економічні процеси. Вони виникають через два ключові фактори: по-перше, технічну доступність технологій у поєднанні з відсутністю ефективного правового регулювання, і, по-друге, анонімність та низька прозорість цифрових операцій, що унеможлиблює швидке виявлення правопорушників. Опосередковані є наслідком взаємодії технологій з низьким рівнем цифрової, медійної та технічної грамотності населення. Так, прямі загрози сприяють формуванню вразливого середовища, у якому опосередковані загрози набувають системного характеру. Трансформовані – це більш комплексна та прихована форма загроз, що виникають унаслідок структурної перебудови економіки та соціальних відносин під впливом цифровізації. Їх механізм полягає у поступовому витісненні або заміні традиційних інституцій, моделей зайнятості, ланцюгів постачання, форм власності та комунікації на цифрові аналоги, що не завжди мають достатнє правове чи етичне забезпечення.

У графічному вигляді вплив цифровізації на формування та трансформацію загроз економічній безпеці держави (рис. 1) дозволяє сформувати трикомпонентну модель, втім, в більш глобальному вигляді, зміна природи товару, еволюція ролі посередника, трансформація самої сутності грошей – формує нове середовище, правила та чинники. Поділ загроз на прямі, опосередковані й трансформовані відображає як рівень безпосередності впливу цифровізації на економічну безпеку держави, так і характер наслідків та підкреслює ускладнення нейтралізації ризиків у традиційний спосіб. Зазначений вплив цифровізації зумовлює необхідність впровадження комплексних систем моніторингу та оцінювання не лише рівня технологічного розвитку, а й його опосередкованого впливу на ключові складові економіки: виробничу та транспортну інфраструктуру, ринок праці, систему освіти, а

також функціонування соціальних інституцій. У цьому контексті особливого значення набуває система забезпечення економічної безпеки держави, яка потребує модернізації до умов цифровізації. Тому, з метою підвищення ефективності національної безпекової стратегії в умовах цифровізації, актуальним є запровадження цілісного нормативно-правового регулювання цифрового середовища.

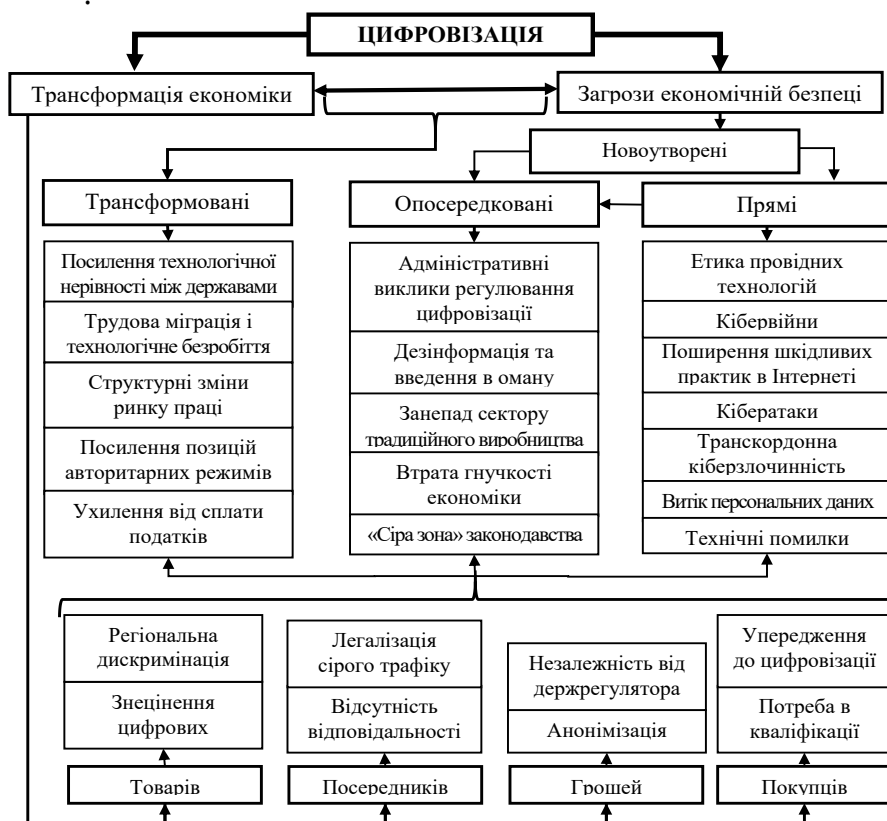

Рис. 1. Вплив цифровізації на формування та трансформацію загроз економічній безпеці держави

Джерела: систематизовано автором на джерелах [1-3]

Зокрема, удосконалення механізмів контролю за функціонуванням цифрових платформ, стійкості інфраструктури, забезпечення захисту персональних даних, а також підвищення прозорості та підзвітності цифрових економічних процесів. Такий підхід сприятиме не лише нейтралізації потенційних загроз, пов'язаних із цифровізацією, а й використанню цифрових інструментів як ресурсу для забезпечення економічної стійкості та довгострокового розвитку держави

Література

1. Maslii O., Maksymenko A. Risks and threats to Ukraine's economic security in the digital sphere in times of war. *Market economy: modern management theory and practice*. 2023. Vol. 21, no. 3(52). P. 176–196. URL: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.3\(52\).275802](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.3(52).275802)
2. Кудінова А.О., Маслій О.А., Буряк А.А. Формалізація ризиків і загроз економічній безпеці України в умовах цифровізації. *Управління змінами та інновації*. 2024. № 12. С. 25–31. DOI <https://doi.org/10.32782/CMI/2024-12-4>
3. Bloom D. E., McKenna M., Prettnner K. Demography, unemployment, automation, and digitalization: implications for the creation of (decent) jobs, 2010–2030. Cambridge, MA : National Bureau Of Economic Research, 2018. 34 p. URL: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w24835/w24835.pdf
4. Онищенко С.В., Маслій О.А., Пантась В.В. Ділова активність бізнесу в Україні: цифрова трансформація та сталий розвиток. *Економіка і регіон*. 2024. № 1 (92). С. 136–146. URL: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/3321>
5. Krasnobayev V., Yanko A., Hlushko A. Information Security of the National Economy Based on an Effective Data Control Method. *Journal of International Commerce, Economics and Policy*, 14(3), 2023, article no. 2350021. DOI: <https://doi.org/10.1142/S1793993323500217>

УДК 336.71:004.8

Худолій Юлія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Токар Олександр Олександрович,
студент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ БАНКІВ УКРАЇНИ

Постійне зростання обсягів даних і збільшення кількості кіберзагроз вимагає нових підходів до їх виявлення та нейтралізації. Традиційні методи кібербезпеки не здатні забезпечити належний рівень захисту банківської системи через їхню обмежену ефективність і необхідність значних ресурсів для аналізу великих обсягів даних. Застосування штучного інтелекту у виявленні кіберзагроз відкриває нові можливості для автоматизації процесів і підвищення ефективності кіберзахисту. ШІ дозволяє автоматично аналізувати великі масиви даних, виявляти аномалії та передбачати потенційні загрози, що значно скорочує час реакції на загрози і знижує ризики для інформаційної безпеки. Інтеграція методів штучного інтелекту в системи кібербезпеки банків України дає змогу забезпечити проактивний підхід до виявлення та нейтралізації загроз [1].

Кількість та інтенсивність кібератак, яка оцінюється European Repository of Cyber Incidents (EuRepoC) за шкалою від 1 до 15 балів, виходячи з фактичних наслідків та соціально-політичної серйозності кіберінциденту, в Україні за період повномасштабної війни досить стрімко зросла, в порівнянні з 2021 роком [2].

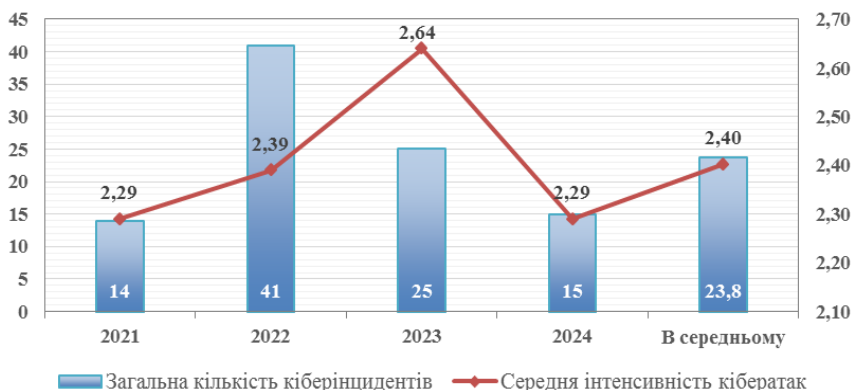

Рис. 1. Динаміка кількості та інтенсивності кібератак протягом 2021 – 2024 років

Джерело: створено авторами на основі [2].

До основних кіберзагроз, з якими постійно стикаються українські банки варто віднести наступні.

1. Фішингові атаки – надсилання шахраями електронних листів або текстових повідомлень, що маскуються під повідомлення від легітимних організацій, щоб отримати доступ до конфіденційної інформації клієнтів.

2. Malware – зловмисне програмне забезпечення, яке може бути використано для крадіжки даних, пошкодження систем або вимагання викупу, та поширюється через електронну пошту, веб-сайти або заражені USB-накопичувачі.

3. DDoS-атаки – атаки через бот-мережі чи програмні застосунки, що проявляються у відмові в обслуговуванні та можуть призвести до того, що банківські платіжні системи стають недоступними для клієнтів [3].

Штучний інтелект суттєво посилює можливості українських банків у боротьбі з основними кіберзагрозами. Для протидії фішинговим атакам проводиться аналіз величезних обсягів вхідних електронних листів і SMS,

виокремлюючи ті, що містять ознаки фішингу: незвичні посилання, нетипові домени відправника, аномальну структуру повідомлення чи стилістику тексту. Такі системи використовують як класичні ознаки (URL-сканування, перевірка SPF/DKIM), так і поведінкові моделі, навчені на реальних фішингових кампаніях проти українських банків, що дозволяє виявляти навіть «нульові дні» (zero-day phishing) без попередніх сигнатур.

Для боротьби з Malware системи, які побудовані на основі штучного інтелекту, застосовують комбінацію поведінкового та сигнатурного аналізу. Традиційні антивіруси залежать від оновлення бази сигнатур, тоді як штучний інтелект навчається на зразках відомого шкідливого ПЗ і виявляє нові мутації за допомогою евристичних моделей. Наприклад, рішення на основі нейронних мереж відстежують нетипові виклики API, підозрілі спроби шифрування файлів або несанкціоноване встановлення драйверів, миттєво блокуючи процес ще на етапі запуску [4].

Щодо DDoS-атак, рішення штучного інтелекту забезпечують адаптивний захист на рівні мережі та прикладного шару. Платформи на основі поведінкового аналізу постійно моніторять трафік, виділяючи «білий список» легітимних запитів та виявляючи аномальні піки, що характерні для бот-мереж. Завдяки машинному навчанню система автоматично формує фільтри в режимі реального часу, блокуючи зловмисні потоки і перенаправляючи їх через scrubbing-центри без залучення оператора [5].

Підсумовуючи, можемо дійти до висновку, що штучний інтелект суттєво посилює можливості українських банків та має потужний потенціал для зміцнення фінансової стійкості банківської системи шляхом управління ризиками, автоматизації процесів та обслуговування клієнтів. Водночас ефективне впровадження ШІ вимагає значних інвестицій, захисту даних та систематичного контролю [6].

Література

1. Лунгол О.М. Автоматизація виявлення кіберзагроз із застосуванням штучного інтелекту: робота на здобуття кваліфікаційного ступеня магістра: спец. 125 – Кібербезпека та захист інформації / наук. кер. В.В. Муж. Тернопіль: Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, 2024. 91 с.

2. Overview of cyber incidents against Ukraine between 01-01-2021 and 31-12-2024. *European Repository of Cyber Incidents (EuRepoC)*. URL: <https://surli.cc/gocamt> (дата звернення: 16.04.2025)

3. Вовченко О.С. Кібербезпека як сучасний тренд розвитку банківської системи України // Економіка. Фінанси. Бізнес. Управління: матеріали III Міжнар. форуму. – К.: Ліра-К, 2024. – С. 35-37.

4. IBM Security X-Force Research Advisory: New Destructive Malware Used In Cyber Attacks on Ukraine. *IBM - United States*. URL: <https://surli.li/wxzmix> (дата звернення: 16.04.2025).

5. Ukraine's Response to Cyber Threats a Model in DDoS Prevention. *Radware Captcha Page*. URL: <https://surli.li/gahqfk> (дата звернення: 16.04.2025).

6. Худолій Ю.С., Приймак А.Ю. Фінансова стійкість банків у контексті інтеграції штучного інтелекту: світовий досвід та українські перспективи // Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 27 листоп. 2024 р. – Полтава: Нац. ун-т ім. Ю. Кондратюка, 2024. – С. 101–103.

7. Onyshchenko S., Yanko A., Hlushko A., Maslii O., Cherviak A. Cybersecurity and improvement of the information security system. *Journal of the Balkan Tribological Association*. 2023. 29(5). pp. 818–835.

УДК 330.342.146:004.056.5

Сидоренко Каріна Олександрівна,

студентка

Науковий керівник: Буряк Альона Анатоліївна,

кандидат економічних наук, доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ФОРМУВАННЯ КІБЕРСТІЙКОСТІ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАГРОЗ

У сучасному світі, де цифрові технології стали основою функціонування усіх сфер економіки, питання кібербезпеки набуло статусу стратегічного пріоритету. Зростаюча цифровізація створює нові можливості, але водночас – численні ризики, пов’язані з інформаційними атаками, витоками даних та технологічними маніпуляціями [1]. У контексті війни, гібридних загроз та глобальної конкуренції, забезпечення стійкості економіки до кіберризиків виступає фундаментом економічної безпеки держави. Визначення, оцінка та нейтралізація таких загроз вимагають міждисциплінарного підходу – від ІТ та права до економіки й стратегічного управління.

Кіберстійкість – це здатність економічної системи протистояти, адаптуватися та швидко відновлюватися після кіберінцидентів [2]. Йдеться не лише про технічну захищеність окремих об’єктів, а про системний підхід, який охоплює [4]:

- державне регулювання та стратегічне планування;
- розвиток кіберкультури у бізнесі та суспільстві;
- інтеграцію безпекових вимог у цифрову трансформацію;
- забезпечення резервних сценаріїв функціонування ключових секторів економіки в умовах кібератак.

Формування кіберстійкості вимагає не реактивних, а проактивних підходів, де безпека закладається у процеси ще на етапі їх проєктування за принципом «security by design». Ключові загрози для економіки в цифровому середовищі [6]:

- атаки на об'єкти критичної інфраструктури (енергетика, зв'язок, транспорт);
- компрометація фінансових систем через фішинг, зловмисне ПЗ;
- економічні шкідливі кампанії (інформаційна дестабілізація, паніка на ринках);
- промислове шпигунство та витік технологічної інформації;
- атаки з вимогою викупу та подальшим блокуванням операційних процесів.

Під впливом цифрових загроз економіка зазнає не тільки прямого збитку, а й втрати конкурентних переваг, інвестиційної привабливості, технологічної автономності. Особливо небезпечними є скоординовані атаки, які поєднують технічні засоби з інформаційно-психологічним впливом, що підриває довіру до економічних та політичних інститутів.

Розглядаючи міжнародний досвід кіберстійкості, варто зазначити, що розвинені держави впроваджують національні стратегії кібербезпеки з фокусом на економічну стійкість, зокрема:

- США: модель «національного цифрового щита», що поєднує державні і приватні ініціативи;
- ЄС: директива NIS2, яка розширює зобов'язання щодо кіберзахисту на ключові сектори економіки;
- Ізраїль: інституціоналізована система кіберкомандування в економічному секторі;
- Сінгапур: національний центр кібербезпеки із повноваженнями для реагування на економічні загрози.

Усі ці країни активно залучають наукову спільноту, громадські організації та приватний сектор до формування політик кіберстійкості.

Для забезпечення належного рівня кіберстійкості в Україні варто [7]:

- законодавчо закріпити вимоги до безпеки критичної інфраструктури;
- створити публічну карту кіберінцидентів, що відображатиме їх вплив на економіку;
- стимулювати інвестиції в цифрову безпеку на рівні підприємств;
- підтримувати освітні та просвітницькі ініціативи з кіберграмотності;
- запровадити обов’язкові аудити інформаційної безпеки для стратегічних підприємств;
- розвивати партнерства між державою, бізнесом та ІТ-сектором.

Особливу увагу слід приділити секторам, що є найбільш уразливими: енергетиці, фінансам, логістиці, телекомунікаціям. Важливо також адаптувати міжнародні стандарти (ISO/IEC 27001, NIST) до українського законодавчого поля та специфіки загроз.

Наукова спільнота має відігравати провідну роль у розробці інструментів оцінки кіберризиків, створенні моделей економічної стійкості до інформаційних впливів, просуванні інновацій у сфері цифрової безпеки. Доцільно формувати міжвідомчі дослідницькі консорціуми, які б інтегрували знання в галузі ІТ, права, економіки, соціології для комплексної оцінки кіберзагроз. Важливо також залучити українські стартапи до розробки інноваційних рішень, таких як системи виявлення аномалій, блокчейн-сервіси захисту даних, автономні кіберпатрулі тощо.

Формування кіберстійкої економіки – це не лише питання технічної безпеки, а комплексне завдання, яке

охоплює управлінські, освітні, правові та технологічні аспекти. У сучасних умовах саме здатність швидко реагувати на кіберзагрози та адаптуватися до нових форм інформаційного впливу визначає рівень економічної безпеки держави. Для України, яка перебуває під постійним тиском гібридної війни, розвиток кіберстійкості є умовою збереження суверенітету та економічної стабільності. Необхідно забезпечити сталу координацію між усіма учасниками інформаційного простору – державою, бізнесом, громадянським суспільством і наукою – для побудови безпекоорієнтованої цифрової економіки.

Література

1. Buriak A., Masliy O. Strategic foundations of security-oriented international space: economic, informational and ecological dimensions. *Економіка і регіон*. 2024. №1 (92). С. 281–287. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1\(92\).3341](https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1(92).3341).

2. Буряк А.А., Кудряшова Д.О., Сторожук Л.М. Стратегія розвитку digital-економіки в Україні: національна візія та виклики глобалізації. Система управління відходами в циркулярній економіці: фінансові, соціальні, екологічні та енергетичні детермінанти : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2023. С. 239–248.

3. Пугач О. Моделювання загроз системі економічної безпеки національної економіки з позицій їх своєчасного виявлення та передбачення. *Економіка і регіон*. 2015. № 3 (52). С. 103–109.

4. Buryak, A.A., Makhovka, V.M., & Storozhuk, L.M. (2023). Strategy and mechanisms for implementing the digital economy in the EU and Ukraine as a condition for overcoming the crisis. *Economy and Region*, 2(89), 53-59. DOI: [https://doi.org/10.26906/eip.v0i2\(89\).2934](https://doi.org/10.26906/eip.v0i2(89).2934).

5. Onyshchenko, S., Maslii, O., Hlushko, A. (2025). Digital and Economic Security of the State Under Global Threats. In: Dovgyi, S., Siemens, E., Globa, L., Kapiika, O., Stryzhak, O. (eds)

Applied Innovations in Information and Communication Technology. ICAIIT 2024. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 1338. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-89296-7_29

6. Buriak A., Levchenko I. The role of international organizations in the formation of a security-oriented information environment and the implementation of strategies for ensuring the economic and ecological security of Ukraine. Current problems of sustainable development. 2024. No 1. Vol. 1. P. 7–12.

7. Masliy O.A., Buriak A.A. (2023) Transformation of threats for the economic security and security of the information environment of Ukraine in the conditions of a full-scale war. State and regions. Series: Economics and Business, no. 3(129), pp. 28–32.

УДК 336

*Кудінова Аліна Олександрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Черевань Кіра Сергіївна,
студентка*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ВИКОРИСТАННЯ ШІ ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКООРІЄНТОВАНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМСТВА⁵

Практика менеджменту показує, що роль штучного інтелекту (ШІ) в безпекових стратегіях підприємства постійно підвищується, оскільки він стає центральним інструментом у створенні динамічних та стійких інформаційних середовищ,

⁵ Тези підготовлено в межах виконання НДР молодих учених «Формування безпекоорієнтованого інформаційного середовища для підвищення економічної безпеки України у воєнний та повоєнний періоди», державний реєстраційний номер 0124U000615

орієнтованих на захист від внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечує аналіз великих обсягів даних у реальному часі та виявляє аномальні поведінкові патерни. Для забезпечення інформаційної безпеки підприємства варто застосовувати ІІІ у наступних напрямках: впровадження інтелектуальних систем виявлення вторгнень (IDS/IPS) на основі автоматичного розпізнавання підозрілої активності; машинне навчання для прогнозування загроз з подальшим моделюванням ризиків на основі історичних даних; постійний аналіз поведінки користувачів (UEBA) та виявлення відхилень від нормальної активності працівників [1].

Застосування ІІІ за такими напрямками дасть змогу покращити безпеку інформаційного середовища, а також забезпечити швидке виявлення та реагування на кіберзагрози, знизити навантаження на людські ресурси завдяки автоматизації рутинних процесів, удосконалити алгоритми у процесі експлуатації (таблиця 1) [2].

Таблиця 1

Використання ІІІ при нейтралізації інформаційних загроз

Загроза	ІІІ-рішення
Несанкціоновані доступи, спроби зламу мережі	Системи виявлення вторгнень на основі ІІІ (AI-IDS)
Нетипова поведінка користувачів або системних процесів	Машинне навчання для аналізу аномалій
Нові, раніше невідомі шкідливі програми (Zero-Day Threats)	Інтелектуальні антивірусні програми
Затримки в реагуванні на кіберінциденти	Роботизовані системи реагування (SOAR-платформи)
Виявлення трендів атак та запобігання складним атакам	ІІІ для аналізу великих даних про загрози (Threat Intelligence)
Модифікація або крадіжка критичних даних	Блокчейн-системи з елементами ІІІ
Швидка генерація відповідей на інциденти та автоматизація документування	Генеративні моделі для кіберзахисту (наприклад, ChatGPT-подібні рішення для SOC)

Отже, перспективними напрямками використання ІІІ у сфері інформаційної безпеки є розвиток автономних безпекових агентів, глибше впровадження нейронних мереж у системи кіберзахисту та формування глобальних платформ співпраці для обміну інформацією про загрози у режимі реального часу, що у подальшому дозволить забезпечити безпекоорієнтоване інформаційне середовище підприємства.

Література

1. IBM Security. (2022). How AI is transforming cybersecurity. IBM Official Website
2. Gartner Research. (2023). AI in Cybersecurity: Key Trends and Recommendations. Gartner Reports
3. Маслій О.А., Котелевець М.М. Безпекоорієнтований підхід до формування інформаційного середовища як основа економічної безпеки України. Економічна безпека: держава, регіон, підприємство : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф., 16 трав. 2024 р. Полтава : Нац. ун-т ім. Юрія Кондратюка, 2024. С. 127–129.
4. Onyshchenko, S., Hlushko, A., Yanko, A. (2020). Role and importance of information security in a pandemic environment. *Economics and Region*, 2 (77), 103–108.
5. Buriak A., Masliy O. (2024). Strategic foundations of security-oriented international space: economic, informational and ecological dimensions. *Економіка і регіон*. 1 (92). 281 – 287. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1\(92\).3341](https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1(92).3341).
6. Кудінова А.О., Маслій О.А., Буряк А.А. Формалізація ризиків і загроз економічній безпеці України в умовах цифровізації. *Управління змінами та інновації*. 2024. №12. С. 25 – 31. DOI: <https://doi.org/10.32782/CMI/2024-12-4>.
7. Shefer O., Laktionov O., Pents V., Hlushko A., & Kuchuk N. (2024). Practical principles of integrating artificial intelligence into the technology of regional security predicting. *Advanced Information Systems*, 8(1), 86–93.
8. Onyshchenko, V., Yehorycheva, S., Maslii, O., Yurkiv, N. (2020). Impact of Innovation and Digital Technologies on the Financial Security of the State. *Lecture Notes in Civil Engineering*. Volume 181. pp. 749–759.

УДК 338.48:351.863(477)

Романов Артем Сергійович,

*здобувач третього (наукового) рівня вищої освіти
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія
Кондратюка»*

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах трансформації глобального економічного простору та загострення кризових явищ, питання забезпечення економічної безпеки набувають особливої актуальності для всіх галузей національного господарства. Індустрія гостинності як одна з динамічних сфер економіки України, що включає готельно-ресторанний бізнес, туристичні послуги та супутню інфраструктуру, є надзвичайно вразливою до зовнішніх і внутрішніх викликів. Воєнні дії, політична нестабільність, енергетичні кризи, інфляційні процеси та міграційні тенденції суттєво впливають на фінансову стійкість, інвестиційну привабливість та кадровий потенціал підприємств галузі.

Економічну безпеку індустрії гостинності правомірно розглядати як здатність суб'єктів господарювання функціонувати в умовах невизначеності та ризику, зберігаючи конкурентоспроможність, рентабельність і спроможність до відновлення після деструктивних впливів [1]. Формування ефективної системи економічної безпеки вимагає комплексного підходу, який включає моніторинг ризиків, управління ресурсами, стратегічне планування та впровадження інновацій [2]. У цьому контексті актуальним є визначення напрямів забезпечення економічної безпеки індустрії гостинності з урахуванням сучасних загроз та перспектив сталого розвитку.

Індустрія гостинності України функціонує в умовах безпрецедентного рівня невизначеності, що зумовлено як

глобальними, так і локальними викликами, серед яких домінантною є повномасштабна військова агресія [3]. З початком повномасштабного вторгнення в перші місяці спостерігався майже 90% спад активності готельно-ресторанного бізнесу, а кількість скасування бронювань у центральних, південних та східних регіонах сягала 85-98% [4]. Цей різкий вплив підкреслює критичну вразливість сектора до геополітичної нестабільності. Серед домінантних загроз економічній безпеці варто виокремити воєнні дії, макроекономічну нестабільність, інфляційні процеси, зниження туристичного потоку, енергетичну кризу та дефіцит кваліфікованих кадрів.

Рис. 1. Домінантні загрози економічній безпеці індустрії гостинності в Україні

Джерело: складено автором

Згідно з результатами аналізу, представленими на рисунку 1, найвищий рівень загрози формують безпекові фактори, пов'язані з війною, які прямо впливають на фізичну безпеку об'єктів інфраструктури, скорочення попиту та репутаційні ризики. Поряд із цим, суттєвий деструктивний ефект мають інфляційні чинники, що знижують платоспроможний попит і ускладнюють фінансове планування на підприємствах.

Індустрія гостинності України переживає глибоку трансформацію, спричинену військовими діями, макроекономічною нестабільністю та дефіцитом людського капіталу. Це призвело до значного скорочення та переорієнтації сектора. Незважаючи на це, галузь продемонструвала надзвичайну стійкість завдяки швидкій адаптації бізнес-моделей, пріоритетності безпеки гостей та використанню внутрішнього туризму як основного джерела доходу. Криза стимулювала інновації, зокрема у цифровій трансформації та розробці нових, цілеспрямованих туристичних продуктів, таких як воєнний та культурний туризм.

Для сталого відновлення необхідні стратегічні інвестиції у стійку інфраструктуру, цілеспрямована політика розвитку людського капіталу. Одним із перспективних напрямів підвищення економічної безпеки індустрії гостинності в Україні є синергія державно-приватного партнерства, орієнтованого на інвестиційне стимулювання, стандартизацію безпекових протоколів та розвиток внутрішнього туризму. У поєднанні з інструментами державної підтримки це може стати основою для нарощування стійкості галузі у посткризовий період.

Література

1. Вецепура Н.В., Земліна Ю.В. Економічна безпека підприємств індустрії гостинності: теоретичний аспект. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2022. № 35. С. 83-90.

2. Maslii O., Buriak A., Chaikina A., Cherviak A. Improving conceptual approaches to ensuring state economic security under conditions of digitalization. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2025. Vol 133. Issue 13. Pp. 35-45. DOI: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2025.319256>

3. Onyshchenko S., Maslii O., Hlusko A., Yanko A., Cherviak A. Social and Economic Security: Threats and Strengthening Targets. A monograph E-SCIECE SPACE, WARSZAWA, 2023. 203 p.

4. Встояти під час війни: як працюють готелі України. URL: <https://commercialproperty.ua/analitics/vstoyati-pid-chas-viyni-yak-pratsyuyut-goteli-ukraini>

УДК 334.012.64:338.242.4:330.342.14

Хардін Олег Олександрович,

здобувач наукового ступеня доктор філософії

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія
Кондратюка»*

СИНЕРГІЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ФОРМУВАННЯ ЕКОСИСТЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН

Трансформаційні зміни в глобальній економіці генерують виклики та загрози, які здатні дестабілізувати національну економічну систему, перешкоджати або унеможлиблювати реалізацію національних економічних інтересів [1], що актуалізує проблематику забезпечення економічної безпеки держави.

Традиційні підходи до забезпечення економічної стійкості, що базувалися переважно на великих корпоративних структурах та державному регулюванні [2], виявляють свою обмеженість в умовах швидкозмінного економічного середовища, всеохопної цифровізації, технологічної революції та нелінійних ризиків [3]. Тому виникає необхідність переосмислення ролі малого бізнесу у забезпеченні економічної безпеки на мікро-, мезо- та макрорівнях.

Зазвичай малий бізнес розглядався переважно як об'єкт державної підтримки або як одне із джерел економічного зростання. Проте в сучасних умовах невизначеності малий бізнес здатен відігравати роль активного суб'єкта забезпечення економічної безпеки держави, зважаючи на його адаптивність, мобільність, диверсифікованість, інноваційний потенціал та здатність до відновлення.

Наразі сектор малого бізнесу недостатньо інтегрований у процеси стратегічного планування, ризик-менеджменту та

протидії загрозам. Існуючі наукові підходи до забезпечення економічної безпеки держави недостатньо враховують синергетичні ефекти, що виникають на перетині підприємницької активності та безпекових механізмів [4]. Вони розглядають ці сфери переважно ізольовано, не враховуючи їх взаємозумовленості та потенціалу взаємного посилення.

Формування екосистеми сталого розвитку, що базується на принципах економічної безпеки за активної участі малого бізнесу, передбачає реалізацію завдань, наведених на рис. 1.

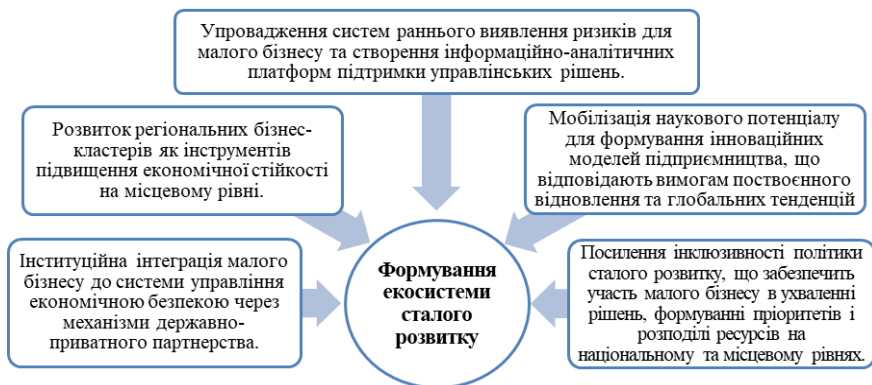

Рис. 1. Концептуальні засади формування екосистеми сталого розвитку, що базується на принципах економічної безпеки за активної участі малого бізнесу

Джерело: розроблено автором

Малий бізнес зважаючи на його гнучкість, адаптивність до глобальних викликів здатен виконувати роль драйвера економічної безпеки, завдяки швидкій цифровізації та розвитку сучасних бізнес-моделей [5]. У цьому контексті важливо забезпечити формування нової інституційної архітектури гармонійного поєднання ринкових механізмів та безпекових імперативів, адже сучасні інституційні структури

часто створюють бар'єри для розвитку підприємництва замість його стимулювання [7].

Отже, розробка механізмів координації між державними органами, фінансовими інститутами та підприємницькими структурами має стати основою для формування ефективної екосистеми сталого економічного розвитку в умовах глобальної невизначеності. Саме синергія між малим бізнесом і системою економічної безпеки може стати основою для побудови адаптивної екосистеми сталого розвитку, здатної ефективно функціонувати в умовах невизначеності та трансформаційних змін.

Література

1. Маслій О. А., Ківшик О. П., Котелевець М. М. Загрози економічній безпеці держави в умовах глобальних перетворень. *Економічний простір*. 2023. № 183. С. 25–29. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/183-4>

2. Danylyshyn B.M., Onyshchenko S.V., Maslii O.A. Socio-economic security: modern approach to ensuring the socio-economic development of the region. *Economy and region*. 2019. No. 4 (75). Pp. 6–13.

3. Data on Global Risk Perceptions. *World Economic Forum*. <https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2025/data-on-global-risk-perceptions-2025/>

4. Varnaliy Z., Onishchenko S., Masliy A. Preventing threats as a precondition to increase the level of Economic Security of the State. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2016. № 7/1(24). С. 41-46. DOI: <https://doi.org/10.15587/2313-8416.2016.74409>

5. Onyshchenko, S. V., Maslii, O. A., Hlushko, A. D. (2021). Digital transformation of small business as a necessary condition for its for its development during the pandemic. Academic and university science – results and prospects: a collection of scientific articles based on materials of the XIV International Scientific and Practical Conference, December 9, 2021. Poltava: PoltNTU, 42–45.

6. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від №4618-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>

7. Мірошник Р.О., Прокоп'єва У.О. Розвиток малого і середнього бізнесу в Україні: проблеми і перспективи. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2020. Т. 4. № 1. С. 63–71.

УДК 339.5:338.124.4(477)

Циганенко Кирило Дмитрович,
здобувач наукового ступеня доктор філософії
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія
Кондратюка»

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЕОЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Поглиблення геоелекономічних трансформацій в умовах сьогодення призводять до кардинальної перебудови міжнародних торговельних відносин та актуалізують питання забезпечення економічної безпеки держав через оптимізацію зовнішньоекономічної діяльності.

Високий рівень концентрації експортно-імпортних операцій на обмеженій кількості товарних позицій та географічних напрямків створює критичні вразливості для національної економіки, особливо в контексті зовнішніх шоків та санкційних режимів. Тому диверсифікація зовнішньоторговельних зв'язків наразі правомірно розглядати як інструмент зміцнення економічної безпеки.

За результатами дослідження показників структури експортно-імпортних операцій України виявлено суттєву асиметрію у їх товарній диверсифікації (рис. 1).

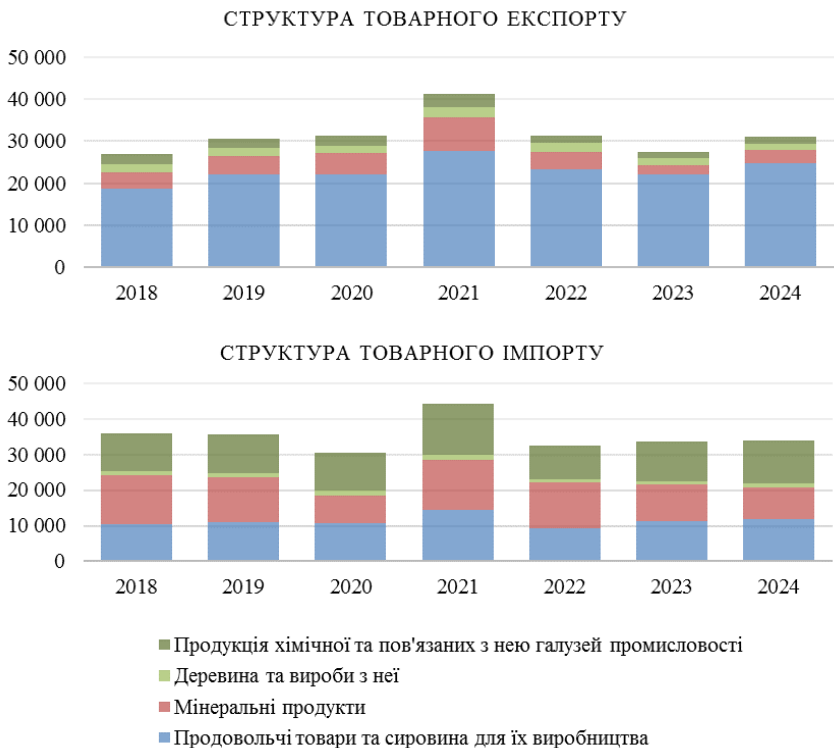

Рис.1. Структура товарного експорту та імпорту України за 2018-2024 рр., млрд.грн.

Джерело: побудовано автором за даними [2]

Домінування сировинних та напівфабрикатних товарів у експортній структурі, що становить понад 60% загального обсягу експорту України, свідчить про збереження моделі сировинної економіки [3] з високою залежністю від кон'юнктури світових товарних ринків.

Стратегічні напрями диверсифікації експортно-імпортних операцій включають розширення номенклатури експортованих товарів з високою доданою вартістю, розвиток нових географічних ринків збуту та диверсифікацію джерел імпорту критично важливих товарів [4, 5]. Особливої уваги потребує

розвиток експорту продукції агропромислового комплексу з глибоким ступенем переробки, що дозволить максимізувати експортну виручку при збереженні конкурентних переваг України у сільськогосподарському виробництві. Водночас, диверсифікація імпорту критично важливих товарів знижує ризики порушення ланцюгів постачання та забезпечує більшу автономію у прийнятті зовнішньоекономічних рішень, що сприяє зміцненню економічної безпеки держави в умовах геоекономічних трансформацій.

Література

1. Varnalii Z.S., Onyshchenko S.V., Maslii O.A. Threats to the economic security of Ukraine in the context of globalization and international competition. Security and competitive strategies of Ukraine's development in the global economy: a monograph / edited by A.I. Mokiya. Mokia. Zaporizhzhia-Lviv: F P Mokshanov V.V., 2019. P. 198–251.
2. Державна служба статистики. URL: <https://ukrstat.gov.ua>
3. Маслій О.А. Вплив системних загроз економічній безпеці України на конкурентоспроможність національної економіки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2019. №. 36. С. 91-97. URL: <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2019/36-2019/36-2019.pdf#page=91>
4. Пугач О. Моделювання загроз системі економічної безпеки національної економіки з позицій їх своєчасного виявлення та передбачення. *Економіка і регіон*. 2015. № 3 (52). С. 103–109.
5. Чайкіна А., Маслій О., Черв'як А. Сучасні драйвери підвищення економічної безпеки країни в умовах цифрової трансформації. *Сталий розвиток економіки*. 2024. №. 2 (49). С. 307-313.

СЕКЦІЯ 3. МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ДЕРЖАВА, РЕГІОН, ПІДПРИЄМСТВО

УДК 336.71: 005.931.1

*Єгоричева Світлана Борисівна,
доктор економічних наук, професор
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ПЛАНІ ВІДНОВЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ ЯК МЕХАНІЗМ ПІДТРИМАННЯ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА

Стабільність й фінансово-економічна безпека банківського сектора визначаються, насамперед, стійкістю та надійністю окремих банківських установ. Зовнішні шоки, які іноді важко передбачити, можуть чинити суттєвий негативний вплив на діяльність банків. Така невизначеність вимагає побудови чіткого механізму адаптації банків до ситуації погіршення макроекономічних умов, а також планів дій при значному погіршенні фінансового стану.

На світовому рівні необхідність цього стала зрозумілою після глобальної фінансової кризи, особливо щодо системно важливих банків, з метою запобігання виникненню та поширенню системних ризиків банківського сектора. Першими плани відновлення діяльності почали розробляти та затверджувати великі банки в Сполучених Штатах Америки у 2012 році. Головна мета створення таких планів полягала у тому, щоб банки могли самостійно справлятися з більшістю проблем, не гаючи часу на пошук різних варіантів виходу з кризової ситуації. Крім того, наявність планів відновлення

мала забезпечити більш ефективне втручання держави в роботу банків на початкових етапах виникнення проблем.

Ще однією важливою причиною розробки планів відновлення було суттєве зменшення так званих «моральних ризиків». Це ситуація, коли керівники банків можуть поводитися більш ризиковано, розраховуючи на те, що уряд обов'язково їх підтримає у випадку кризи, просто тому що системні банки вважаються ключовими для стабільності всієї фінансової системи. Наявність планів відновлення зменшує цю ймовірність, оскільки банківські установи мають бути готовими самостійно долати труднощі.

Аналогічні вимоги щодо обов'язкового розроблення планів відновлення були введені й в Європейському Союзі після прийняття Директиви 2014/59/EU про відновлення платоспроможності та врегулювання неплатоспроможності банків, відомої як BRRD (Bank Recovery and Resolution Directive) [1]. Згідно з цією директивою, наглядові органи затверджують плани відновлення (recovery plans), що складаються безпосередньо банками. Ці плани мають чітко визначати конкретні кроки, які банк повинен вжити при перших ознаках погіршення його фінансового стану.

В Україні на законодавчому рівні запровадження розроблення планів відновлення діяльності, насамперед, для системних банків відбулося у 2015 році, тобто, з одного боку, з врахуванням положень Директиви ЄС, а з іншого – на фоні суттєвих потрясінь, викликаних початком російської агресії на сході України. Проте лише у 2019 році Національним банком щодо цього були ухвалені чіткі вимоги [2], які з 2021 року стали обов'язковими для всіх без виключення банків. Відповідно до згаданого Положення, плани відновлення мають включати широкий спектр заходів із забезпечення фінансової стійкості та життєдіяльності банку у разі реалізації шоків, а також у випадку суттєвого погіршення його фінансового стану. Важливим є те, що такі плани не можуть

бути однотипними, вони повинні враховувати бізнес-модель і специфіку діяльності конкретного банку. Для підвищення обґрунтованості та дієвості планів відновлення, вони мають узгоджуватися та інтегруватися із стратегією банку, його бізнес-планом, системою корпоративного управління, ризик-менеджменту, заходами щодо планування капіталу та ліквідності, планом забезпечення безперервної діяльності та планом фінансування у кризових ситуаціях. Заходи, що передбачаються планами, спрямовуються на управління фінансовими ризиками, а також на протидію різноманітним загрозам діяльності фінансових інститутів та мінімізацію негативних наслідків такого впливу.

У відповідності до нормативних вимог, план відновлення діяльності має містити чотири сценарії подій: загальноринковий, специфічний та комбінований, що розробляються банком, й один сценарій від НБУ (для системних банків), які відображають ідіосинкратичний (специфічний) та системний ризики. Для оцінювання свого фінансового стану банк повинен розробити систему індикаторів за методикою «світлофора» для кожного показника: «зелена» зона свідчить про відсутність ризику; «жовта» зона сигналізує про необхідність вжиття заходів раннього реагування; «червона» зона передбачає початок реалізації плану. При цьому система індикаторів має включати як кількісні показники (нормативи капіталу та ліквідності, показники рентабельності, показники якості активів, показники ринкових та макроекономічних умов), так і якісні: зокрема, вимоги клієнтів щодо дострокового погашення зобов'язань у значних сумах, негативні наслідки прийняття судових рішень, втрату ділової репутації керівників банку, власників істотної участі в банку тощо.

Одночасно, банки при розробленні планів відновлення застосовують стрес-тестування з використанням стрес-сценаріїв, які обов'язково мають включати події, що можуть

призвести до неплатоспроможності банку, якщо варіанти відновлення не будуть реалізовані вчасно. Вимагається, щоб банки визначали варіанти відновлення, які передбачають достатню кількість ефективних та реалістичних заходів, спрямованих на забезпечення відновлення фінансової стійкості та безперервне здійснення критичних функцій. При цьому, обов'язковим є опис процесів, що забезпечують вчасне виконання заходів відновлення з врахуванням стресових ситуацій.

Погоджуємось із думкою ряду науковців [3; 4], що саме наявність та реалізація, за необхідності, таких планів вітчизняними банківськими установами на початку повномасштабного вторгнення сприяла швидкому відновленню їх діяльності, ліквідності та платоспроможності, що дозволило забезпечити безперебійне функціонування банківської системи в умовах непередбачених загроз.

Література

1. Directive 2014/59/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 establishing a framework for the recovery and resolution of credit institutions and investment firms and amending Council Directive 82/891/EEC, and Directives 2001/24/EC, 2002/47/EC, 2004/25/EC, 2005/56/EC, 2007/36/EC, 2011/35/EU, 2012/30/EU and 2013/36/EU, and Regulations (EU) No 1093/2010 and (EU) No 648/2012, of the European Parliament and of the Council Text with EEA relevance. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32014L0059>.

2. Положення про плани відновлення діяльності банків України та банківських груп : постанова Правління Національного банку України від 18 липня 2019 року № 95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0095500-19#Text>.

3. Заруцька О. П., Новікова Л. Ф. Управління банківськими ризиками та заходи відновлення діяльності в умовах потужних зовнішніх викликів. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2022. №2 (78). С. 110-119.

4. Сіняговський Ю. В. Заходи відновлення банків України в умовах війни. *Інтернаука. Серія: «Економічні науки»*. 2023. № 5 (73). Т. 1. С. 80-85.

УДК 336.32

*Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Березка Богдан Тарасович, студент
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

БЕЗПЕКА ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ⁶

В умовах євроінтеграції та військової агресії рф питання безпеки енергетичного сектору є особливо актуальним. Війна привернула особливу увагу до забезпечення національної безпеки, що є критично важливим для збереження української ідентичності та самого народу. Енергетична безпека, як один із ключових елементів національної безпеки, має безпосередній вплив на стабільність економіки, суспільний розвиток та геополітичне становище країни [1]. Євроінтеграційний курс України вимагає кардинальних змін в енергетичній сфері, включаючи диверсифікацію джерел постачання, підвищення енергоефективності та забезпечення безпеки поставок. Ці реформи є не лише необхідною умовою для інтеграції до європейських структур, але й важливим фактором зміцнення економічної стійкості країни [2].

⁶ Theses were prepared within the framework of the EU Erasmus+ project “Ensuring environmental, economic and information security: EU experience for Ukraine”, 101127395 – EEEISEUEU – ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH

Європейський Союз, як великий споживач енергії зі значною часткою імпорту енергоносіїв, приділяє значну увагу зміцненню безпеки свого енергетичного сектору.

Ця потреба зумовлена не лише економічними міркуваннями, але й геополітичними факторами та необхідністю забезпечення сталого енергетичного розвитку [3]. Досвід ЄС у цій сфері є комплексним та охоплює широкий спектр стратегій та інструментів, спрямованих на підвищення стійкості енергетичної системи до внутрішніх та зовнішніх загроз.

Одним із ключових напрямів діяльності ЄС є диверсифікація джерел постачання та маршрутів транспортування енергоносіїв. Залежність від одного або кількох домінуючих постачальників створює значні ризики для стабільності енергопостачання [4].

З метою мінімізації цих ризиків, ЄС активно працює над налагодженням партнерських відносин з різними країнами-експортерами та інвестує у розвиток альтернативних транспортних коридорів. Розширення інфраструктури для прийому зрідженого природного газу (ЗПГ) також сприяє диверсифікації та підвищує гнучкість енергопостачання, дозволяючи отримувати газ з різних географічних регіонів [5].

Важливу роль у зміцненні енергетичної безпеки ЄС відіграє створення інтегрованого та конкурентного внутрішнього енергетичного ринку. Лібералізація ринку, усунення бар'єрів для транскордонної торгівлі енергією та розвиток міждержавних з'єднань (інтерконекторів) для транспортування газу та електроенергії сприяють оптимізації розподілу енергетичних ресурсів та підвищують стійкість до локальних перебоїв у постачанні [6]. Гармонізація регуляторних норм та стандартів також є важливим елементом для забезпечення ефективного функціонування внутрішнього енергетичного ринку.

Паралельно з диверсифікацією та розвитком ринку, ЄС активно просуває політику підвищення енергоефективності та

розвитку відновлюваних джерел енергії (ВДЕ). Зменшення загального енергоспоживання через впровадження енергоефективних технологій та практик є ключовим інструментом для зниження залежності від імпорту викопного палива. Крім того, розвиток ВДЕ (сонячної, вітрової, гідроенергії та інших) не лише сприяє досягненню кліматичних цілей, але й забезпечує більш децентралізоване та стійке енергопостачання, менш вразливе до геополітичних коливань [7].

Для ефективного реагування на потенційні кризові ситуації, ЄС розробив механізми кризового реагування та солідарності. Ці механізми передбачають координацію дій між країнами-членами у випадку перебоїв з енергопостачанням, обмін інформацією, спільну оцінку ризиків та розробку планів дій на випадок надзвичайних ситуацій. Принцип солідарності є фундаментальним для забезпечення енергетичної безпеки ЄС, передбачаючи взаємну допомогу між країнами-членами у критичних ситуаціях.

Зовнішня енергетична політика ЄС спрямована на встановлення стабільних та прозорих відносин з країнами-постачальниками енергії, а також на просування принципів енергетичної безпеки на міжнародному рівні. Використання інструментів дипломатії, торговельних угод та технічної допомоги є важливими елементами цієї політики. Незважаючи на значний прогрес у зміцненні енергетичної безпеки, ЄС продовжує стикатися з низкою викликів, включаючи залежність від імпорту певних енергоносіїв, геополітичну нестабільність та необхідність ефективної координації політики між країнами-членами [8].

Таким чином, необхідність зміцнення безпеки енергетичного сектору України в контексті євроінтеграції зумовлює потребу в адаптації досвіду ЄС до українських реалій. Забезпечення стабільності та надійності енергетичного сектору вимагає розробки й реалізації комплексу

превентивних заходів для зменшення негативного впливу як зовнішніх, так і внутрішніх факторів [9]. Пріоритетними напрямками слід визначити поглиблення інтеграції енергетичного ринку, прискорення переходу до низьковуглецевої енергетики та зміцнення зовнішньої енергетичної політики для забезпечення довгострокової енергетичної безпеки України.

Література

1. Європейський союз й Україна: співпраця з метою зміцнення енергетичної безпеки. https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/reportenergy_ukr.pdf.

2. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O. National economy energy efficiency conceptual principles. Економіка і регіон. 2019. № 3(74), С. 13-18. DOI: [https://doi.org/https://doi.org/10.26906/EiR.2019.3\(74\).1755](https://doi.org/https://doi.org/10.26906/EiR.2019.3(74).1755).

3. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями: Договір Європ. Союзу від 07.02.1992: станом на 30 берез. 2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text

4. Hlushko A. Strengthening energy security of Ukraine. Economics and Region, 2024. № 3 (94), p. 157–163. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2024.3\(94\).3494](https://doi.org/10.26906/EiR.2024.3(94).3494)

5. IEA. (2023). Gas Market Report, Q1 2023. International Energy Agency. URL: <https://www.iea.org/reports/gas-market-report-q1-2023>

6. Скриль В.В., Глушко А.Д. Принципи енергоефективної політики країн-лідерів енергозбереження. Building innovations – 2020 : матеріали III міжнар. азербайджанськоукраїнської наук.-практ. конф., м. Баку-Полтава, 1-2 червня 2020 р. Полтава, 2020. С. 468- 470.

7. Regulation (EU) 2022/869 on guidelines for trans-European energy infrastructure (new TEN-E). URL: <https://www.energy-community.org/implementation/TEN-E.html>

8. Leonard, M., J. Pisani-Ferry, J. Shapiro, S. Tagliapietra and G. Wolff (2021) 'The geopolitics of the European Green Deal', *Policy Contribution*, Bruegel. URL: https://www.bruegel.org/system/files/wp_attachments/PC-04-GreenDeal-2021-1.pdf

9. Варналій З.С., Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д. Підвищення енергоефективності національної економіки в напрямку зміцнення енергетичної безпеки 230 України. Building innovations – 2020 : матеріали III міжнар. азербайджансько-української наук.-практ. конф., м. Баку-Полтава, 1-2 червня 2020 р. Полтава, 2020. С. 438-440.

УДК 338.24:669(477)

Товстун Віктор Вікторович,

директор Полтавської філії ТОВ «МЕТАЛ ХОЛДІНГ ТРЕЙД»

РОЛЬ МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ У ЗМІЦНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Металургійна промисловість традиційно вважається одним із стержневих секторів економіки України, а для низки регіонів — основою їхнього соціально-економічного функціонування. У довоєнний період металургія забезпечувала понад чверть усього промислового виробництва країни та виступала ключовим джерелом валютної виручки через експорт чорних і кольорових металів. Зокрема, у таких областях, як Дніпропетровська, Запорізька та Донецька, металургійні підприємства не лише формували вагомую частину валового регіонального продукту, а й виконували роль бюджетоутворюючих структур. У контексті сучасних викликів, спричинених повномасштабною війною, їхнє значення як фактору економічної безпеки різко зросло.

З початку агресії РФ Україна втратила частину стратегічних виробничих активів металургійного сектора. Особливо тяжких руйнувань зазнали комбінати у Маріуполі та Авдіївці, що спричинило не лише технологічний збій, а й масштабний економічний ефект, який поширився на суміжні галузі та ринки праці. За підрахунками профільних аналітичних центрів (зокрема GMK Center), виробництво сталі у 2023 році впало більш ніж утричі порівняно з 2021 роком, сягнувши позначки близько 6,2 млн тонн [1]. Водночас у багатьох регіонах, де металургія залишилася ключовою спеціалізацією, спостерігається зниження рівня зайнятості, падіння інвестиційної активності та скорочення надходжень до місцевих бюджетів [2]. Це, у свою чергу, загострює регіональні дисбаланси та посилює соціальну напругу.

Стан металургійного комплексу безпосередньо корелює з рівнем економічної безпеки регіонів. Він забезпечує не лише промисловий випуск, а й стабільність ринку праці, розвиток суміжних галузей (транспорт, енергетика, будівництво), формує податкову базу та підтримує інфраструктурні функції. Тому падіння обсягів виробництва в металургії має мультиплікативний ефект, що відображається у зменшенні загального потенціалу регіону до самостійного розвитку. У поточних умовах, коли держава змушена концентрувати ресурси на фронті, важливість самостійної стійкості регіонів зростає в рази [3].

З урахуванням вищезазначеного, необхідним є запровадження системного підходу до підтримки та модернізації металургійного комплексу. Насамперед, варто переглянути інституційні засади промислової політики з акцентом на підтримку експортоорієнтованих виробництв, що мають високий коефіцієнт доданої вартості [1]. Державне сприяння повинне охоплювати стимулювання інвестицій, захист від надмірного податкового тиску, підтримку логістичної інфраструктури, зокрема шляхом розвитку альтернатив до морських портів. Особливої уваги заслуговує

питання відновлення зруйнованих підприємств на умовах державно-приватного партнерства, з одночасним врахуванням потреб національної безпеки та технологічної модернізації.

Поряд із цим, доцільно впровадити низку конкретних заходів, серед яких:

1) формування галузевих програм відновлення металургії з урахуванням потреб оборонно-промислового комплексу;

2) запровадження спеціальних податкових режимів для металургійних підприємств, що функціонують у прифронтових регіонах або релокуються;

3) сприяння розвитку внутрішнього ринку металопродукції через державні інфраструктурні проекти;

4) підвищення кваліфікації кадрів для нових умов функціонування галузі;

5) зміцнення науково-технологічного забезпечення виробництва шляхом фінансування досліджень і розробок спільно з університетами;

6) контроль за експортом сировини, зокрема металобрухту, з метою збереження ресурсної бази для внутрішніх потреб;

7) інтеграція української металургії у європейські екологічні ініціативи та перехід до низьковуглецевих технологій, що відкриває доступ до «зеленого» фінансування.

Підсумовуючи, варто підкреслити, що металургійна промисловість, попри всі труднощі, залишається одним із ключових інструментів формування економічної безпеки промислових регіонів. Її стійке функціонування не тільки забезпечує економічну стабільність, а й створює умови для соціального відновлення та розвитку регіонів, що найбільше постраждали від війни. У довгостроковій перспективі металургія може стати одним із рушіїв не просто відновлення, а якісної трансформації української економіки, орієнтованої на високі технології, енергоефективність та інтеграцію до європейського економічного простору.

Література

1. GMK Center. Огляд стану гірничо-металургійного комплексу України [Електронний ресурс] / GMK Center. – Режим доступу: <https://gmk.center/ua>
2. Державна служба зайнятості України. Аналітичні матеріали щодо змін на ринку праці у металургії / ДСЗ України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dcz.gov.ua/news/singlenews/668>
3. Міністерство економіки України. Аналітична довідка про стан промисловості / Мінекономіки України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://me.gov.ua/Documents/List?id=e8551533-1004-4210-9980-a3a50e134096&lang=uk-UA&tag=InformatsiinoanalitichniMateriali>

УДК 339

*Іщук Леся Іванівна,
кандидат економічних наук, доцент
Гусар Анна Русланівна,
здобувач вищої освіти
Луцький національний технічний університет*

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ЗАЛЕЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ВІД МІЖНАРОДНИХ ПАРТНЕРІВ

Одним із ключових аспектів функціонування грошово-кредитної системи в умовах економічної та політичної невизначеності України є її залежність від міжнародних партнерів. Основними гравцями у стабілізації економіки стали Міжнародний валютний фонд (МВФ), Сполучені штати Америки, Європейський союз та інші донори. Варто визначити основні причини залежності та її наслідки.

Кожного дня ми чуємо, що міжнародні партнери надали чергову грошову допомогу і вважаємо нормою, адже в країні

війна. Однак, за словом «допомога» приховане «кредит» і це стосується не лише війни, і не лише останніх декілька років, а декілька десятиріччів років, що своєю чергою можна назвати «залежністю». Причин є багато, однак основними вважаються:

- економічна нестабільність після здобуття незалежності: висока інфляція, бюджетний дефіцит, збитковість бізнесу були одними з основних причин взяття перших кредитів в інших держав. Так «вже протягом перших трьох років державний борг зріс до 3,6 млрд дол. США, з яких понад 2,7 млрд. дол. становили кредити на покриття заборгованості перед росією» [1].

- економічна криза: так, наприклад, криза 2008 року призвела до зниження темпів зростання ВВП, скорочення надходжень у державний бюджет, скорочення золотовалютного резерву тощо.

- вторгнення росії: ці події призвели до «різкого зростання співвідношення державного боргу до ВВП, яке у 2014 р. було 60%, а у 2022 р. - 71,6%» [2].

- низький рівень експорту.

- дефіцит державного бюджету: видатки з бюджету перевищують надходження, що спричиняє необхідність залучення із зовнішніх джерел.

Необхідно також розглянути наслідки залежності від партнерів. До позитивних наслідків можна віднести:

- стабілізація економіки;

- реформування законодавства;

- продовження оборони від агресора та допомога внутрішньо переміщеним особам.

До негативних наслідків можна віднести:

- надмірний контроль та обмеження автономії;

- вразливість економіки;

- зростання державного боргу України.

Отже, залежність економіки України від міжнародних партнерів обумовлена історичними, економічними та

політичними причинами. Вона забезпечує стабільність у критичні моменти, але робить вразливими та обмежує незалежність, що створює ризики для майбутнього. Задля зменшення залежності необхідно стимулювати до внутрішнього економічного розвитку та диверсифікувати джерела фінансування та резерви.

Література

1. Кравчук О. Історія формування боргової залежності України. *Спільне*. URL: <https://commons.com.ua/uk/formuvannya-zalezhnosti/>.
2. Міністерство Фінансів України. *Access Denied*. URL: <https://www.mof.gov.ua/>.

УДК 336.144:338.24(477)

*Маслій Олександра Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
Березка Богдан Тарасович, студент*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія
Кондратюка»*

ДОХІДНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ ОБЛІГАЦІЙ: ФІСКАЛЬНІ ІМПЕРАТИВИ ТА ВИКЛИКИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ⁷

В умовах сучасних євроінтеграційних процесів, враховуючи виклики воєнного стану, дефіцит державного бюджету та обсяг державного боргу України виникає необхідність забезпечення належного балансу між залученням капіталу та довгостроковою фінансовою стабільністю. Одним

⁷ Theses were prepared within the framework of the EU Erasmus+ project “Ensuring environmental, economic and information security: EU experience for Ukraine”, 101127395 – EEEISEUEU – ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH

із інструментів державної політики фінансування є державні облігації [1], серед яких особливе значення для фіскального забезпечення економічної безпеки держави в умовах війни займають облігації внутрішньої державної позики та військові облігації України.

Облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) – це цінні папери, випущені державою для внутрішнього ринку, що гарантують інвесторам відшкодування номінальної вартості та виплату доходу згідно з умовами їх емісії [2]. Умови воєнного часу стали основною причиною значного зростання обсягів їх розміщення на внутрішньому ринку. Водночас процеси євроінтеграції висувають додаткові вимоги до прозорості, передбачуваності та ефективності використання цього інструмента залучення фінансових ресурсів до державного бюджету в умовах високої фіскальної напруги. Дохідність ОВДП виконує подвійну функцію – з одного боку, стимулює інвесторів, з іншого – формує боргове навантаження, впливає на довгострокову фінансову стабільність та справляє дестимулюючий вплив на рівень економічної безпеки держави [3].

Динаміка середньозваженої дохідності ОВДП в Україні наведено на рис. 1.

Аналіз динаміки середньозваженої дохідності розміщення ОВДП на первинному ринку України у 2021-2025 рр. засвідчив наявність суттєвих коливань, зумовлених кризовими явищами у макрофінансовому середовищі. Зокрема, дохідність варіювалася від 2,9% у грудні 2020 року до 19,5% у грудні 2022 року.

Нестабільність темпів зростання дохідності у зазначений період була обумовлена впливом пандемії COVID-19, воєнних дій, політики НБУ та фіскального тиску, що посилювався в умовах обмеженого доступу до зовнішнього фінансування.

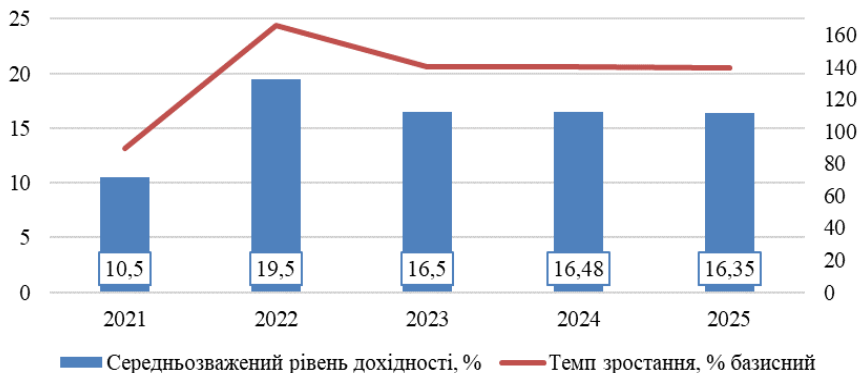

Рис. 1. Динаміка середньозваженої дохідності ОВДП України у 2021-2025 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними [4–6]

Найвищі значення дохідності фіксувалися у 2022 році, що було зумовлено інтенсивними спробами держави акумулювати ресурсну базу для першочергових потреб воєнного часу.

В умовах війни виникла потреба у нетипових способах фінансування державного бюджету задля забезпечення зростаючих оборонних витрат [7]. Одним із головних інструментів є випуск військових облігацій, які є різновидом ОВДП в період воєнного стану та спрямовані на залучення фінансових ресурсів для покриття соціальних та військових потреб. Військові облігації мають особливе значення у підтримці фінансової стабільності країни, тому доходи громадян, отримані від інвестування в них, не підлягають оподаткуванню. Вони дозволяють уряду оперативно акумулювати внутрішні фінансові ресурси без значного інфляційного та девальваційного тиску [8].

Отже, в умовах економічної кризи та воєнних дій ОВДП стають критично важливим джерелом фінансування державного бюджету. Утім, транскордонна мобільність капіталу, лібералізація фінансових ринків та тенденції щодо

гармонізації фінансових політик у рамках євроінтеграції спричиняють додатковий тиск на суверенні борги [9], актуалізуючи проблематику детермінації оптимальної дохідності облігацій з урахуванням диференціації фінансово-економічних систем та різного ступеня макроекономічної волатильності.

В таких умовах фінансові імперативи, спрямовані на стримування операційних витрат обслуговування державного боргу, вступають у системну суперечність із необхідністю забезпечення привабливості внутрішніх і зовнішніх запозичень, що вимагає розробки комплексних методологічних підходів до управління дохідністю державних облігацій, які враховуватимуть не лише короткострокові фінансові потреби, але й довгострокові цілі економічної безпеки держави в євроінтеграційному контексті.

Література

1. Онищенко С.В., Маслій О.А. Організаційно-економічний механізм упередження загроз бюджетній безпеці економіки України. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 1 (9), ч. 1. С. 176-184.
2. Богріновцева Л.М., Ключка О.В. Особливості розвитку ринку державних боргових цінних паперів України. *Економіка та суспільство*. 2024. №53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-14>
3. Маслій О.А., Ківшик О.П., Котелевець М.М. Загрози економічній безпеці держави в умовах глобальних перетворень. *Економічний простір*. 2023. № 183. С. 25–30. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/183-4>
4. Розміщення ОВДП на первинному ринку. *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/bonds/offering/2020-12-29/>
5. ОВДП. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://mof.gov.ua/uk/ovdp>
6. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>

7. Буряк А.А., Маслій О.А. Трансформація загроз економічній безпеці та безпеці інформаційного середовища України в умовах повномасштабної війни. Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. 2023. № 3 (129). С. 28–32.

8. Кремень О., Швидка В. Військові облигації як інструмент фінансування видатків державного бюджету України в умовах воєнного часу. *Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації* : тези доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 7 жовтня 2022 року). Київ : КНУТД, 2022. С. 98–100.

9. Варналій З.С., Онищенко С.В., Маслій О.А. Загрози економічній безпеці України в умовах глобалізації та міжнародної конкуренції. *Безпека та конкурентні стратегії розвитку України в глобальній економіці* : монографія / за заг. ред. А.І. Мокія. Запоріжжя-Львів : ФОП Мокшанов В.В., 2019. С. 198–251.

УДК 351.778(477)

Скрильник Андрій Сергійович,

кандидат економічних наук, доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОГО БІЗНЕСУ В ГАРАНТУВАННІ СТІЙКОСТІ ТА БЕЗПЕКИ ГРОМАД

У сучасному соціально-економічному середовищі, особливо в умовах затяжної воєнної нестабільності в Україні, актуалізується роль соціально орієнтованого бізнесу як одного з ключових факторів забезпечення стійкості та безпеки громад. Такі підприємства відіграють роль не лише економічних агентів, але й партнерів місцевого

самоврядування, волонтерських ініціатив і системи громадянського захисту. Соціальна відповідальність бізнесу трансформується із додаткової цінності у фундаментальну вимогу часу, особливо в умовах, коли державні ресурси обмежені, а потреби громад — зростають. В Україні до початку повномасштабної агресії РФ близько 80% компаній впроваджували елементи корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), зокрема у формі підтримки освіти, культури, інклюзії, сталого розвитку [1]. Із 2022 року спостерігається зміна пріоритетів соціально орієнтованої діяльності: акцент зміщується на підтримку Збройних Сил України, допомогу переселенцям, відбудову пошкодженої інфраструктури, медичне забезпечення, розвиток локальної логістики та збереження зайнятості.

Компанії, що активно реалізують політику КСВ, демонструють не лише адаптивність до кризових умов, а й позитивно впливають на загальну стійкість територіальних громад. Так, за даними платформи ThePage, у 2023 році 61% підприємств із ТОП-100 активно брали участь у відновленні місцевої інфраструктури, тоді як 52% запровадили внутрішні політики з підтримки співробітників, які є мобілізованими або постраждали від бойових дій [2]. У сільських і малих міських громадах соціальний бізнес часто виступає єдиним джерелом стабільної зайнятості, партнером освітніх і культурних установ, інвестором у благоустрій. В умовах воєнного часу такі підприємства забезпечують локальну стійкість — як економічну (через створення доданої вартості), так і соціальну (через підтримку незахищених верств населення). Зокрема, у 2023 році за підтримки Міжнародної організації праці та МСП були реалізовані понад 200 мікропроектів соціального підприємництва в деокупованих та прифронтових громадах [3].

На державному рівні починає формуватися нормативно-інституційна основа розвитку соціально орієнтованого бізнесу. Прийнята у 2020 році Концепція розвитку СББ до

2030 року передбачає створення умов для інтеграції принципів КСВ у стратегії розвитку компаній, розширення доступу до публічних ресурсів для соціальних ініціатив бізнесу, а також формування механізмів верифікації та публічного звітування щодо впровадження соціальних стандартів [4]. У цьому контексті важливою є й роль міжнародних організацій, які не лише фінансують проєкти, а й поширюють стандарти прозорості, сталості, екологічної відповідальності, прав людини. Водночас, слід констатувати, що більшість соціальних підприємств стикаються з такими бар'єрами, як відсутність податкових стимулів, юридична невизначеність їхнього статусу, брак доступу до довгострокового фінансування, а також недостатній рівень обізнаності серед потенційних партнерів і клієнтів.

Виокреми чотири основні стратегічні напрями розвитку соціально орієнтованого бізнесу як складової стійкості та безпеки громад:

1. Інституційне та правове укріплення

Необхідно розробити спеціальний закон про соціальне підприємництво, який визнає цю форму бізнесу та визначає чіткі критерії її ідентифікації. У законі мають бути закріплені інструменти державної підтримки, пільгового оподаткування, пріоритетного доступу до державних і муніципальних замовлень. Важливо створити єдиний реєстр соціальних підприємств для прозорості та формування довіри.

2. Партнерство громад і бізнесу

Міське самоврядування має бути не лише спостерігачем, а активним гравцем у розвитку соціально орієнтованих ініціатив. Сприяння партнерствам між бізнесом, неурядовими організаціями та комунальними підприємствами дозволить вирішувати проблеми зайнятості, інклюзії, охорони здоров'я, культури та освіти. Наприклад, реалізація муніципальних програм співфінансування соціальних

проектів із бізнесом дасть змогу акумулювати ресурси та забезпечити сталий ефект.

3. Фінансові інструменти підтримки

Доцільно передбачити створення окремої бюджетної програми на рівні Мінекономіки або Мінреінтеграції, яка підтримуватиме соціальні підприємства в громадах, що постраждали від війни. Необхідно розвивати механізми соціального інвестування, наприклад, через пільгові кредити, гранти, соціальні облигації. Успішним прикладом є програми USAID, які вже підтримали десятки соціальних підприємств у Київській, Львівській, Полтавській областях.

4. Освітньо-комунікаційний розвиток

Розбудова екосистеми соціального підприємництва неможлива без формування відповідної культури та обізнаності. Слід інтегрувати модулі з КСВ та соціального бізнесу в освітні програми ЗВО, сприяти просвітницьким кампаніям, розвивати інкубатори соціального підприємництва на базі громадських платформ і бізнес-асоціацій.

Література

1. Червінська Л., Червінська Т., Каліна І. Соціальна відповідальність бізнесу в умовах війни. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2023. № 6 (53). С. 405–416.

2. The Page. Індекс КСВ-2023: сталий розвиток українського бізнесу під час війни URL: <https://thepage.ua/ua/rating/stalist-ukrayinskogo-biznesu-pid-chas-vijni-sho-pokazav-indeks-ksv-2023>

3. Богомаз О. Аналіз сучасних тенденцій корпоративної соціальної відповідальності бізнесу в Україні в умовах глобальних викликів // Сталий розвиток економіки. – 2024. – № 4(51). – С. 396–402.

4. Міністерство економіки України. Концепція розвитку соціально відповідального бізнесу до 2030 року URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?id=8baf7d2c-af65-4af7-af48-e1160084e828>

УДК 622.323:336.71(477):330.131.7

Глушко Аліна Дмитрівна,

кандидат економічних наук, доцент

Рубан Ірина Олександрівна, студентка

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

НАПРЯМИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ НАФТОГАЗОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

В умовах складної економічної ситуації в Україні, спричиненої війною та іншими кризами, нафтогазова галузь зіткнулася зі значними фінансовими труднощами, попри її важливість для енергетичної безпеки та бюджету країни. Щоб забезпечити стабільну роботу галузі, необхідно шукати дієві шляхи зміцнення її фінансової стійкості.

Одним із ключових підходів є зменшення залежності від окремих постачальників та нестабільних ринків шляхом пошуку нових джерел енергоресурсів і розширення ринків збуту. Водночас важливо нарощувати власний видобуток нафти й газу, залучаючи приватні інвестиції, використовуючи сучасні технології та оновлюючи інфраструктуру. Державна підтримка таких ініціатив, зокрема через створення сприятливих умов для інвесторів і стабільне законодавство, є вкрай важливою.

Ще одним напрямом є оптимізація операційних витрат підприємств нафтогазової сфери. Впровадження енергоефективних технологій, цифровізація виробничих процесів, автоматизація систем обліку та моніторингу дозволяють знижувати витрати, підвищуючи продуктивність і прозорість господарської діяльності. Успішна реалізація подібних підходів безпосередньо сприяє підвищенню фінансової ефективності компаній, зменшенню втрат та ризиків корупції.

В умовах обмеженого доступу до зовнішнього фінансування особливо важливо створити сприятливі умови для залучення як внутрішніх, так і міжнародних інвестицій. Зміцнення інвестиційної привабливості галузі можливе шляхом реформування системи тарифоутворення, створення прозорих правил ринку, удосконалення корпоративного управління в державних компаніях та підвищення рівня фінансової звітності й відкритості. Окрему роль відіграє залучення коштів міжнародних фінансових інституцій, таких як ЄБРР, Світовий банк, а також використання механізмів державно-приватного партнерства та грантових програм.

У сучасних умовах також доцільно впроваджувати сучасні фінансові інструменти, зокрема механізми страхування ризиків, хеджування цінових коливань, створення резервних фондів та антикризових програм управління. Це дозволяє зменшити вплив зовнішніх шоків та забезпечити стабільність фінансових потоків навіть за несприятливої кон'юнктури. У галузі важливо створити системну антикризову модель управління, що передбачає постійний моніторинг фінансових показників, прогнозування ризиків та оперативне ухвалення рішень у разі погіршення економічної ситуації. Сукупність зазначених напрямів має на меті не лише подолання поточних фінансових труднощів, але й формування основ для довгострокового сталого розвитку нафтогазової галузі. Їх реалізація сприятиме підвищенню конкурентоспроможності, енергонезалежності та фінансової самодостатності України, що є особливо важливим в умовах тривалої економічної та геополітичної нестабільності.

В умовах тривалої економічної та геополітичної нестабільності перед нафтогазовою галуззю України постали нові масштабні виклики, що вимагають швидкого реагування та стратегічного планування. Оцінка внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на фінансову стійкість цієї галузі, є важливою передумовою для формування дієвих управлінських рішень.

З цією метою доцільним є використання методу SWOT-аналізу, який дозволяє визначити сильні й слабкі сторони нафтогазового сектору, а також окреслити можливості для розвитку та потенційні загрози. Подана нижче таблиця 1 містить систематизовану оцінку ключових факторів, що впливають на фінансову стійкість нафтогазової галузі України.

Проведений SWOT-аналіз свідчить про наявність суттєвого потенціалу для зміцнення фінансової стійкості нафтогазової галузі України за умови реалізації стратегічно виважених рішень.

Таблиця 1

SWOT-аналіз фінансової стійкості нафтогазової галузі України

Сильні сторони	Слабкі сторони
- стратегічне значення галузі для національної і економічної безпеки; - наявність природних ресурсів для внутрішнього видобутку газу й нафти; - досвід і потенціал у газовому транзиті до Європи; - певний прогрес у реформах корпоративного управління.	- високий рівень зношеності інфраструктури; - залежність від імпорту енергоносіїв у кризових періодах; - недостатня інвестиційна привабливість через правову нестабільність; - висока заборгованість споживачів та низька платоспроможність населення .
Можливості	Загрози
- залучення міжнародних інвестицій і технічної допомоги; - розвиток внутрішнього видобутку для зміцнення енергетичної незалежності; - впровадження цифрових технологій для підвищення ефективності ; - можливість публічно-приватного партнерства та держгарантій для інвесторів.	- геополітична нестабільність і руйнування критичної інфраструктури; - коливання світових цін на нафту та газ; - ризики втрати транзитного статусу; - інституційна інерційність у процесі реформування механізмів тарифоутворення та державного регулювання.

Галузь має низку сильних сторін, зокрема стратегічне значення, наявність природних ресурсів і транзитний потенціал, але водночас стикається з критичними слабкими місцями, такими як інфраструктурна зношеність, боргове навантаження та регуляторна нестабільність. Існують значні можливості для розвитку – насамперед через залучення іноземних інвестицій, цифровізацію процесів та стимулювання внутрішнього видобутку. Проте реалізація цих можливостей можлива лише за умов ефективного управління загрозами – війною, енергетичною залежністю та коливаннями світових ринків. Таким чином, SWOT-аналіз є основою для формування комплексної антикризової політики та довгострокової стратегії фінансової стабілізації галузі.

Література

1. Грінчук, А.І. Енергетична безпека України в умовах сучасних викликів. Львів: Видавництво ЛНУ, 2021. 184 с.
2. Hlushko, A. (2024). Strengthening energy security of Ukraine. *Economics and Region*, (3(94), 157–163. [https://doi.org/10.26906/EiR.2024.3\(94\).3494](https://doi.org/10.26906/EiR.2024.3(94).3494)
3. Прогноз розвитку енергетики України: аналітичний звіт. К.: НАН України, Інститут економіки та прогнозування, 2023. 98 с.
4. Європейський банк реконструкції та розвитку. Огляд енергетичного сектору України, 2023. URL: <https://www.ebrd.com>
5. Онищенко С., Маслій О., Дрібна А. Оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства критичної інфраструктури. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2022. № 6. Том 1. С. 249-258.
6. Глушко А.Д., Пиріг Я.М. Оптимізація заборгованості підприємства критичної інфраструктури в аспекті зміцнення фінансово-економічної безпеки. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2023. № 1 (314). С. 47–54.

*Худолій Юлія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Білько Анастасія Вікторівна, Чорнобель Карина Олексіївна,
студентки
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

КІБЕРБЕЗПЕКА В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В теперішній час питання економічної безпеки – дуже важливі, бо від них залежить геополітичне майбутнє країни, стан національної економіки, соціально-економічний достаток громадян. Можна казати, що вирішення окреслених питань значною мірою залежить від ІТ-сфери, оскільки в постіндустріальному суспільстві інформаційні технології заповнили всі сфери життєдіяльності людини, а також й економічну. Інформаційно-телекомунікаційні системи потребують захисту через те, що ми маємо швидкий розвиток інформаційних технологій. Але інформаційні технології також створюють можливості для низки правопорушень та зловживань. Кіберзлочинам останнім часом піддаються не тільки фізичні особи, а також підприємства. Отже, країни не можуть стверджувати, що в них є власна економічна безпека, якщо вона не захищена у кіберпросторі [5].

Кібербезпека - захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі [1].

Відповідно до законодавства, держава гарантує безпеку громадян України як на її території, так і за кордоном. Громадяни, організації та об'єднання також є суб'єктами безпеки з визначеними правами й обов'язками. Об'єктами безпеки виступають особистість, суспільство, держава, а також підприємства та установи. Для забезпечення безпеки створюється система правових норм, відповідні державні органи та механізми контролю. Економічна безпека є ключовим національним пріоритетом і розглядається як складова національної безпеки. Вона забезпечує стійкий розвиток, захист економічних інтересів і складається з економічної незалежності, стабільності національної економіки та здатності до саморозвитку [2].

Економічна безпека та кібербезпека взаємозалежні, оскільки кібератаки можуть спричиняти фінансові збитки, викрадення даних, зниження інвестиційної привабливості та порушення функціонування критичної інфраструктури. Надійна кібербезпека є важливою передумовою захисту економічних інтересів як окремих підприємств, так і держави загалом. Кіберзагрози можна класифікувати на декілька основних типів.

Шкідливе ПЗ. Шкідливе програмне забезпечення (або Malware) включає віруси, трояни, шпигунські програми і програми-вимагачі. Вони можуть завдати значної шкоди, починаючи від крадіжки даних і закінчуючи зупинкою функціонування інформаційних систем.

Фішинг. Це спроба отримати конфіденційну інформацію, таку як логіни і паролі, шляхом маскування під довірені джерела. Найчастіше використовується електронна пошта або підроблені веб-сайти.

Атаки типу «відмова в обслуговуванні» (DDoS). DDoS-атаки спрямовані на перевантаження мережевих ресурсів з метою їх відключення або порушення роботи. Ці атаки можуть призвести до значних втрат, особливо для онлайн-

сервісів. Цільові атаки (АРТ). Цільові постійні загрози (АРТ) – це складні і тривалі кібератаки, спрямовані на конкретні організації або особи [3].

Під час повномасштабної агресії розвиток галузі значною мірою залежить від фінансування за рахунок міжнародної технічної допомоги (наприклад, проекти USAID) або прямої підтримки світовими та національними компаніями. Зокрема, допомога США Україні в кібербезпеці протягом 2022-2024 років склала 82 млн доларів. Для порівняння: протягом 2016-2021 років це було 38 млн доларів. Тож за 9 років така допомога від США склала 120 млн доларів. Загалом протягом 2016-2024 років країнами-партнерами на розвиток інфраструктури кібербезпеки в Україні виділено 200 млн доларів (рис. 1).

Рис. 1. Обсяг українського ринку кібербезпеки 2016-2029

Повномасштабна війна спричинила сплеск кібератак в Україні, підвищивши попит на автоматизовані рішення та інноваційні технології. Постійні кібератаки з боку російських хакерських угруповань частіше за все відбуваються на державні установи, ОПК, телекомунікації, фінансові установи та енергетику. У 2023 році зафіксовано 2544 кіберінцидентів, що на 16% більше від 2022 року. Водночас за даними CERT-UA у 2024 році опрацьовано 4315 кіберінцидентів, що майже на 70% більше від 2023 року [4].

Отже, у теперішніх умовах гарантування економічної безпеки неможливе без належного рівня кіберзахисту, оскільки інформаційні технології глибоко інтегровані в усі сфери суспільного життя та економіки. Кіберзагрози, зокрема шкідливе програмне забезпечення, фішинг, DDoS-атаки та цільові кібернапади, стають дедалі поширенішими й небезпечними, особливо в умовах воєнного стану. Україна, зіштовхуючись із масштабними кібератаками, змушена активно розвивати систему кібербезпеки за підтримки міжнародних партнерів. Надійний захист інформаційного простору є ключовою передумовою стабільного економічного розвитку, збереження національного суверенітету та безпеки громадян. Тому формування ефективної системи кіберзахисту має стати пріоритетом державної політики у сфері національної безпеки.

Література

1. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (20.04.2025)
2. Стеценко С. П. (2013). Економічна безпека: структура і сутність. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2013/26.pdf
3. Як захиститися від кібератак. URL: <https://itbiz.ua/statti-ta-obzori/yak-zahistititsya-vid-kiberatak/> (07.08.2024)

4. За останні 8 років ринок кібербезпеки в Україні зріс у 8 разів. URL: <https://skilky-skilky.info/za-ostanni-8-rokiv-rynok-kiberbezpeky-v-ukraini-zris-u-8-raziv/> (13.01.2025)

5. Горбаченко С. (2020). Кібербезпека як складова економічної безпеки України URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/66/903.pdf>

6. Onyshchenko, S., Yanko, A., Hlushko, A., Maslii, O. (2023). Economic cybersecurity of business in Ukraine: strategic directions and implementation mechanism. Economic and cyber security. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 30–58. <https://doi.org/10.15587/978-617-7319-98-5.ch2>.

УДК 351.72

Фурманчук Оксана Сергіївна,

кандидат економічних наук, доцент

Олексенко Ірина Іванівна, студентка

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансова звітність відіграє ключову роль у забезпеченні економічної безпеки підприємства, надаючи важливу інформацію для прийняття обґрунтованих управлінських рішень та своєчасного виявлення потенційних загроз. Її значення полягає в наступному:

1. Діагностика фінансового стану:

- аналіз ліквідності та платоспроможності. Це пов'язане з тим, що фінансова звітність, особливо Баланс та Звіт про рух грошових коштів, дозволяє оцінити здатність підприємства вчасно погашати свої поточні зобов'язання. Низькі показники ліквідності можуть свідчити про ризик неплатоспроможності

та банкрутства. Регулярне порівняння показників фінансової звітності (прибутковість, ліквідність, платоспроможність, заборгованість) за різні періоди дозволяє виявляти негативні тенденції на ранніх стадіях. Наприклад, зниження рентабельності продажів або зростання дебіторської заборгованості можуть бути першими сигналами майбутніх проблем;

- оцінка фінансової стійкості. Баланс відображає структуру власного та залученого капіталу. Переважання залучених коштів може зробити підприємство залежним від кредиторів та підвищити фінансові ризики;

- аналіз прибутковості та рентабельності. Звіт про фінансові результати показує ефективність діяльності підприємства, його здатність генерувати прибуток. Зниження прибутковості може бути сигналом про проблеми в управлінні витратами, ціновій політиці або обсягах продажів.

- оцінка ділової активності. Аналіз показників оборотності активів (запаси, дебіторська заборгованість) дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів підприємства. Низька оборотність може свідчити про неефективне управління активами та потенційні збитки.

2. Виявлення потенційних загроз:

- моніторинг ключових фінансових показників (регулярний аналіз динаміки фінансових коефіцієнтів дозволяє своєчасно виявляти негативні тенденції, які можуть свідчити про зростання фінансових ризиків);

- прогнозування фінансових потоків. На основі даних фінансової звітності можна складати прогнози майбутніх грошових потоків, що допомагає виявити потенційні касові розриви та розробити заходи для їх запобігання;

- аналіз чутливості (дозволяє оцінити вплив змін ключових економічних факторів (валютні курси, процентні ставки, ціни на сировину) на фінансовий стан підприємства та виявити найбільш вразливі аспекти його діяльності).

3. Прийняття обґрунтованих управлінських рішень:

- оцінка ефективності інвестиційних проектів. Фінансова звітність є основою для аналізу доцільності інвестиційних рішень, оцінки їх потенційної прибутковості та ризиків;

- управління витратами. Детальна інформація про витрати, представлена у Звіті про фінансові результати, дозволяє виявляти резерви для їх оптимізації та підвищення ефективності діяльності;

- залучення фінансування. Прозора та достовірна фінансова звітність є ключовим фактором для залучення кредитів та інвестицій, оскільки вона демонструє фінансову стабільність та платоспроможність підприємства.

- розробка антикризових заходів (у разі виникнення фінансових труднощів, аналіз фінансової звітності допомагає визначити основні причини кризової ситуації та розробити ефективні заходи для її подолання).

4. Забезпечення прозорості та довіри:

- інформування зацікавлених сторін. Фінансова звітність є основним джерелом інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства для інвесторів, кредиторів, постачальників, покупців та інших зацікавлених сторін. Прозорість фінансової звітності підвищує довіру до підприємства;

- запобігання шахрайству та зловживанням. Належним чином організований бухгалтерський облік та достовірна фінансова звітність є важливим інструментом для виявлення та запобігання фінансовим махінаціям та зловживанням.

Таким чином, фінансова звітність є потужним інструментом для забезпечення економічної безпеки підприємства. Її ретельний аналіз та використання для прийняття обґрунтованих рішень дозволяють мінімізувати фінансові ризики, підвищити стійкість до зовнішніх та внутрішніх загроз та забезпечити стабільний розвиток у довгостроковій перспективі. Для того щоб фінансова звітність

була якісно оформленою необхідно дотримуватися ряду принципів та застосовувати відповідні практики і вимоги, зокрема:

1. Дотримуватися принципів бухгалтерського обліку та стандартів звітності (повноти, достовірності, послідовності, нарахування та відповідності доходів і витрат, обачності, суттєвості, зрозумілості та ін.).

2. Належним чином організовувати бухгалтерський облік (підбір кваліфікованого персоналу, налагодження ефективної системи внутрішнього контролю, чіткий документообіг, використання сучасних технологій, проведення регулярних інвентаризацій, розробка чіткої та детальної облікової політики, яка відображає специфіку діяльності підприємства та обрані методи обліку).

3. Забезпечення прозорості та розкриття інформації (повне розкриття інформації у звітності, надання всіх необхідних пояснень у примітках до неї, розкриття інформації про основні фінансові та операційні ризики, яким піддається підприємство, та заходи щодо їх управління).

4. Проведення незалежного аудиту (регулярне проведення аудиту фінансової звітності незалежною аудиторською фірмою підвищує її достовірність та надійність для зовнішніх користувачів).

5. Регулярний аналіз та використання фінансової звітності. Керівництво підприємства повинно регулярно аналізувати фінансову звітність для оцінки фінансового стану, виявлення тенденцій та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Дотримання цих принципів та практик дозволить підприємству складати якісну фінансову звітність, яка буде надійним джерелом інформації для внутрішніх та зовнішніх користувачів, сприятиме прийняттю обґрунтованих рішень та, як наслідок, забезпечить його економічну безпеку.

Література

1. Добровольська, О., Кравченко, М., Даніленко, О. (2021). Фінансова звітність як елемент системи управління підприємством. Економіка та суспільство, (32). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-34>
2. Правдюк Н. Л., Мулик Т.О., Мулик Я. І. Управління фінансовою безпекою підприємств: обліково-аналітичний аспект: монографія. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 224 с.
3. Ареф'єва, О., Титикало, В., & Коваленко, Н. (2023). Економічний механізм забезпечення фінансової безпеки підприємств при нестабільності зовнішнього середовища. Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка, 16 (32). [https://doi.org/10.33296/2707-0654-16\(32\)-03](https://doi.org/10.33296/2707-0654-16(32)-03)
4. Онищенко С., Маслій О., Дрібна А. Оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства критичної інфраструктури. Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки». 2022. № 6. Том 1. С. 249-258.

УДК 336.71:351.78

Чиж Наталія Михайлівна

кандидат економічних наук

Луцький національний технічний університет

РОЛЬ БАНКІВ У ЗМІЦНЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄС

Фінансова безпека є одним із ключових аспектів стабільного розвитку будь-якої країни, а для України, яка прагне інтеграції до Європейського Союзу, це питання набуває особливого значення. Банки відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової безпеки регіонів, адже вони не лише забезпечують доступ до фінансових ресурсів, але й сприяють розвитку економіки, інвестицій та соціальної стабільності.

Євроінтеграційний курс України вимагає не лише гармонізації законодавства, а й зміцнення внутрішньої фінансової стабільності, зокрема на регіональному рівні. Банківський сектор відіграє провідну роль у цьому процесі через механізми кредитування, обслуговування інвестиційних проєктів, збереження грошових заощаджень та сприяння розвитку малого і середнього бізнесу.

У сучасних умовах, коли регіони України мають значні диспропорції в економічному розвитку, банки можуть виступати агентами економічної безпеки, підтримуючи фінансову інклюзію, залучення капіталу та зниження рівня фінансових ризиків. Особливе значення мають регіональні філії банків, які безпосередньо працюють із місцевими громадами та бізнесом.

Банки формують фінансову інфраструктуру, яка є основою для розвитку бізнесу та залучення інвестицій. У регіонах України, де економічна активність може бути нижчою, ніж у великих містах, доступ до кредитів та фінансових послуг є критично важливим. Банки, які працюють на місцевому рівні, можуть краще розуміти потреби підприємців і надавати їм необхідні фінансові інструменти для розвитку.

Малий та середній бізнес є рушійною силою економіки будь-якої країни. Банки, які пропонують спеціалізовані програми кредитування для бізнесу, сприяють створенню нових робочих місць і підвищенню рівня життя в регіонах. Це, в свою чергу, зміцнює фінансову безпеку, оскільки зростання бізнесу веде до збільшення податкових надходжень та покращення соціальної інфраструктури [1, 2].

Програми «Доступні кредити 5-7-9%» реалізована у співпраці з банками (Ощадбанк, ПриватБанк, Укргазбанк), яка дозволяє малим підприємцям отримувати кредити на вигідних умовах. Ефект від реалізації даної програми полягає в наступному: створення нових робочих місць, особливо в

сільській місцевості та малих містах; підтримка виробництва, аграрного сектору, логістики та торгівлі в регіонах; розширення бази платників податків.

Кредитування аграрного сектору активно здійснюють банки Креді Агріколь, ПУМБ та Райффайзен Банк, вони кредитують малі фермерські господарства. Результат від реалізації цих програм кредитування полягає в наступному: зростання експорту та продовольчої безпеки; підвищення зайнятості у сільських регіонах; модернізація виробництва та розвиток місцевих ланцюгів постачання.

Ці програми демонструють активну участь банків у підтримці малого та середнього бізнесу, що сприяє економічному зростанню, створенню нових робочих місць та зміцненню фінансової безпеки регіонів України на шляху до ЄС.

Роль банків у зміцненні фінансової безпеки регіонів проявляється також у реалізації соціальних програм, обслуговуванні проєктів державного та місцевого партнерства, впровадженні цифрових фінансових послуг, що відповідають європейським стандартам.

По-перше, реалізація соціальних програм банками сприяє підвищенню рівня фінансової грамотності населення, що, в свою чергу, зменшує ризики фінансових шахрайств та підвищує загальну фінансову стабільність регіону. Соціальні програми можуть включати освітні ініціативи, спрямовані на навчання населення основам фінансового управління, а також програми підтримки малих і середніх підприємств, які є важливими для економічного розвитку.

По-друге, обслуговування проєктів державного та місцевого партнерства дозволяє банкам активно залучати ресурси для реалізації інфраструктурних проєктів, що позитивно впливають на економічний розвиток регіонів. Такі проєкти можуть включати будівництво доріг, шкіл, лікарень

та інших соціально важливих об'єктів, що підвищує якість життя населення та сприяє економічному зростанню.

По-третє, впровадження цифрових фінансових послуг, які відповідають європейським стандартам, забезпечує доступність фінансових ресурсів для широких верств населення. Цифрові платформи дозволяють спростити процеси кредитування, заощадження та інвестування, що робить фінансові послуги більш доступними та зручними. Це також сприяє інтеграції регіональних економік у глобальну фінансову систему, що підвищує їхню стійкість до зовнішніх шоків.

Банки активно беруть участь у програмах фінансової грамотності. Наприклад, ПриватБанк реалізує освітні ініціативи для молоді та підприємців, спрямовані на підвищення фінансової обізнаності.

Банки активно залучаються до реалізації проєктів державно-приватного партнерства, які спрямовані на розвиток інфраструктури регіонів. Ці проєкти включають будівництво доріг, шкіл, лікарень та інших соціально важливих об'єктів. Наприклад, модель BOT (будівництво–експлуатація–передача) дозволяє приватним інвесторам фінансувати будівництво об'єктів, експлуатувати їх протягом визначеного періоду, а потім передавати у власність державі.

Таким чином, роль банків у зміцненні фінансової безпеки регіонів є багатогранною і включає в себе як соціальні, так і економічні аспекти, що в сукупності сприяють стабільному розвитку регіонів.

Успішне входження України до європейського фінансового простору значною мірою залежить від ефективності взаємодії банківської системи з регіонами. Підвищення ролі банків як фінансових гарантів стабільності на місцевому рівні дозволить зміцнити економічну стійкість регіонів, активізувати підприємницьку діяльність та створити основу для сталого розвитку в умовах євроінтеграції.

Отже, роль банків у зміцненні фінансової безпеки регіонів України на шляху до ЄС є надзвичайно важливою. Вони не лише забезпечують доступ до фінансових ресурсів, але й сприяють розвитку бізнесу, інвестицій та соціальної стабільності. Підтримка малого та середнього бізнесу, інвестиції в інфраструктуру та підвищення фінансової грамотності населення – це ті напрямки, в яких банки можуть зробити значний внесок у розвиток регіонів та наближення України до європейських стандартів.

Література

1. Дмитрієва, О. І. Удосконалення методичних підходів щодо визначення напрямів фінансової безпеки регіонів України // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва : зб. наук. пр. [Електронний ресурс] / Харків. нац. автомоб.-дор. ун-т. Харків, 2023. № 1 (30). С. 72–85.

2. Полторак А. С. Методичний підхід до оцінки стану фінансової безпеки регіонів України. Агросвіт. 2019. № 18. С. 29–36.

УКД 339.72

Худолій Юлія Сергіївна,

кандидат економічних наук, доцент

Клименко Ірина Віталіївна, Маркіна Софія Сергіївна,

студентки

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ ТА ЇХ РОЛЬ У ФІНАНСОВІЙ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄС

Сучасні платіжні системи стали основою фінансової інфраструктури у будь-якій державі. В умовах цифровізації та євроінтеграції України, система електронних платежів Національного банку (СЕП) відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності, прозорості та ефективності

міжбанківських розрахунків. Її розвиток відповідає стандартам Європейського Союзу, а саме, через впровадження міжнародних протоколів та технологій [1].

Розглянемо архітектуру та масштаби її діяльності. СЕП створена у 1993 році та є унікальним програмно-технічним комплексом, який обслуговує 99% міжбанківських операцій у гривні [3]. Функціонування цієї системи здійснюється на принципах RTGS (валові розрахунки в режимі реального часу), які відповідають європейській практиці. У 2023 році через СЕП було проведено 423 млн платежів на суму 210 трлн грн, що на 16,5% і на 58% більше відповідно у порівнянні з 2022 роком. Середньодобові показники досягають 1,24 млн операцій на 617 млрд грн [2].

За результатами налізу діяльності СЕП за 2023 рік варто відмітити, що 98,6% всіх коштів припадає на платежі від 100 тис грн і лише 0,1% транзакцій становлять перекази до 1 тис грн, якщо розглядати розподіл за сумою. А щодо розподілу за кількістю, то 41% операцій – до 1 тис грн та 55% - від 1 тис до 100 тис грн.

У 2024 році до СЕП було підключено понад 70 установ – це банки, Державна казначейська служба України, Національний банк та інші фінансові організації. Через СЕП у 2024 році проведено понад 1,2 млрд платежів на загальну суму понад 100 трлн гривень. Щодня через систему проходило в середньому близько 5 млн міжбанківських операцій. Понад 99% усіх операцій СЕП здійснювалися у національній валюті – гривні. Система працює 26 години на добу, 7 днів на тиждень, що забезпечує майже цілодобову безперервність рахунків [9].

Під час повномасштабної війни СЕП продемонструвала надійність до впливу на фінансову стабільність. У 2022 році система змогла обробити 363 млн платежів на 133 трлн. грн., не дивлячись на ракетні атаки та енергетичні кризи, що були пов'язані з атаками. Це стало можливим через те, що були

встановлені резерви потужностей, які дозволяють обробляти в 10 разів більше транзакцій, ніж поточні обсяги.

У 2023 році було впроваджено низку інновацій у роботу СЕП. По-перше, було впроваджено СЕП-4.0 із стандартом ISO20022 у квітні 2023 року. По-друге, був впроваджений цілодобовий режим роботи 24/7/365, що призвело до зростання активності у вихідні: кількість суботніх платежів зросла з 200 тис у квітні до 400 тис у грудні. По-третє, відбулася інтеграція небанківських провайдерів [2]. У 2024 році тривала модернізація СЕП, зокрема впровадження нових стандартів обміну фінансовою інформацією (ISO 20022). Значну увагу приділяли підвищенню кіберстійкості системи та захисту даних учасників. Навіть в умовах війни та енергетичних обмежень СЕП забезпечувала стабільність та безперервність розрахунків між фінансовими установами [9].

Повернемося до відповідності європейським стандартам. Перехід на ISO 20022 стало стратегічним кроком для гармонізації з платіжним простором ЄС, де використовується цей протокол в TARGET2 та SEPA. Ця система спрощує міжнародні розрахунки, зменшує ризики помилок та забезпечує сумісність із європейськими платіжними інструментами. Проте для повної інтеграції, ще необхідно подолати низку викликів. А саме регуляторні та технологічні виклики. До регуляторних відноситься: удосконалення нагляду за небанківськими платіжними провайдерами та впровадження механізмів швидких платежів на зразок SEPA Instant. І технологічні: розширення API-інтерфейсів для фінтех-компаній та підвищення кіберзахисту відповідно до директиви PSD2.

Отже, СЕП є системоутворюючим елементом фінансової безпеки України. Модернізація СЕП дозволяє не лише підтримувати внутрішню стабільність, але й рухатися до технологічної конвергенції з ЄС. Проте для повного досягнення відповідності європейським вимогам потрібно

прискорити цифрові трансформації в банківському секторі та розширити міжнародну співпрацю у сфері платіжних інновацій.

Також, Національний банк України акцентує увагу на подальшому масштабуванні СЕП: до 2025 року очікується повний перехід на ISO 20022 для всіх видів транзакцій, що сприятиме фінансовій інклюзії в умовах воєнного стану.

А впровадження принципів SEPA для гривневих операцій, могло б стати проміжним етапом перед повноцінним входженням України до єдиного платіжного простору ЄС. Буде вимагатися синхронізація нормативної бази, проте це дозволить українським громадянам і бізнесу використовувати єдині стандарти для міжнародних розрахунків.

Таким чином, СЕП виступає не лише інструментом внутрішньої стабільності, а й мостом для технологічної єдності з Європою, що стає важливим на шляху до повноцінної інтеграції України до ЄС.

Література

1. СЕП. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/sep>.
2. СЕП у 2023 році. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/sep-u-2023-rotsi-bezperebiyni-plateji-ta-efektivniy-rozvitok>.
3. Аналіз стану платіжних систем України URL: file:///E:/%D0%A3%D0%9D%D0%86%D0%92%D0%95%D0%A0%D0%A1%D0%98%D0%A2%D0%95%D0%A2/3901_34-50.pdf.
4. СЕП-4.0 URL: <https://susilne.media/893135-v-ukraini-zpracuvava-sistema-mittevih-perekaziv-nbu/>.
5. Про регламент роботи системи електронних платежів Національного банку України та порядок роботи банківської системи України в період завершення звітнього року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0154500-24#Text>.

6. Худолій, Ю., Таранець, Б. Сучасний стан та інноваційні напрями розвитку платіжних систем в Україні. *Соціальна економіка*, 2021. № 62, с. 177-191.

7. Худолій Ю.С., Свистун Л.А. Трансформація роздрібного банкінгу під впливом Fintech. *Економіка і регіон*, 2023. № 4 (91). С. 206–214. DOI: 10.26906/EiR.2023.4(91). 3214.

8. Khudolii, Y. S., Khalievina, M. O. Financial Technology in Banking Business: Realities and Prospects. *The Problems of Economy*, 2023. 1 (47), 134-142.

9. Розвиток СЕП у 2024 році URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/sep-fakti-ta-tsifri-2024-rik>.

УДК 338.24(477)

Єрмак Галина Іванівна,

*здобувач третього (наукового) рівня вищої освіти
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОСТІ БІЗНЕСУ ТА ВІДТВОРЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В умовах зростаючих глобальних викликів питання ефективної державної політики, спрямованої на забезпечення економічного розвитку, структурного оновлення виробництва та підтримку бізнесу набуває беззаперечної актуальності. Відтворення економіки, як безперервний процес відновлення та нарощування ресурсного, виробничого і кадрового потенціалу, неможливе без цілеспрямованого державного втручання, яке здатне сформувати сприятливе інституційне середовище, підвищити інноваційну активність та конкурентоспроможність бізнесу. Чітка та послідовна

державна політика, зокрема у сферах фіскального регулювання, державного фінансування, захисту прав власності, є базисом успішного функціонування бізнесу в Україні. Враховуючи стратегічну мету інтеграції України до європейського економічного простору, актуалізується необхідність удосконалення механізмів державного впливу на економічні процеси та забезпечення балансу інтересів держави, бізнесу та суспільства.

Державна політика у напрямку економічного відтворення виконує системоутворюючу функцію, формуючи умови для стабілізації макроекономічного середовища, стимулювання інвестиційної активності, підвищення продуктивності праці та конкурентоспроможності національного виробництва. У контексті посткризового відновлення економіки України ключовими інструментами державного впливу є фіскальна, монетарна та регуляторна політика. Державна політика післявоєнної відбудови економіки України має формуватися на основі досвіду підтримки економіки європейських країн [1].

У сучасних умовах особливого значення набуває інституційна спроможність держави ефективно реалізовувати економічну політику. Якість державних інституцій, ефективність взаємодії державних структур, бізнесу та суспільства є основною забезпечення адаптивності державної політики до викликів сьогодення. В умовах повномасштабної війни зростає роль державної політики у забезпеченні стійкості бізнесу. Ключовими напрямками державного регулювання стали фіскальна лібералізація, дерегуляція, фінансова та інституційна підтримка бізнесу. Завдяки комплексному підходу, використанню досвіду країн Європейського Союзу щодо підтримки малого та середнього бізнесу (зокрема, впровадження ряду грантових програм) вдалося зберегти економічний потенціал країни та сформувати основну для подальшого відновлення та розвитку.

Отже, державна політика відіграє ключову роль у забезпеченні стійкості бізнесу та відтворенні економіки, особливо в кризових умовах. Системна, послідовна та інклюзивна державна політика може стати рушієм повоєнного відновлення національної економіки, забезпечити формування стійкого та конкурентоспроможного бізнес-середовища, здатного адаптуватися до нестабільних умов зовнішнього середовища.

Література

1. 5 історій економічного успіху після війни: світовий досвід для України. URL: https://lb.ua/economics/2022/04/13/513199_5_istoriy_ekonomichnogo_uspihu_pislya.html

2. Varnalii, Z., Onyshchenko, S. (2019). Ukraine budget security: foundations and directions of provision in terms of digital economy development. Economic security at risks: findings from the digitalization of national economy. Poland Publishing House, 214–236.

УДК 339.924

*Бура Олена Анатоліївна, Кулішова Дар'я Максимівна,
студентки*

*Науковий керівник: Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ВИКЛИКИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Євроінтеграція є стратегічним вектором розвитку України, що несе як значні економічні можливості, так і потенційні загрози для її економічної безпеки [1]. Адаптація до європейських норм та конкурентного середовища вимагає впровадження виваженої державної політики.

Євроінтеграція створює нове конкурентне середовище для українських виробників, зумовлене відкриттям

внутрішнього ринку та прагненням виходу на ринок ЄС. Здатність витримувати конкуренцію є ключовим аспектом економічної безпеки України. Посилення конкуренції на внутрішньому ринку відбувається через зниження тарифних бар'єрів, що збільшує імпорт товарів з ЄС. Українським підприємствам необхідно підвищувати конкурентоздатність шляхом модернізації, поліпшення якості, інновацій та зниження собівартості. Вихід на ринок ЄС відкриває значні експортні можливості, але вимагає відповідності високим європейським стандартам якості, безпеки та сертифікації. Українські виробники зіткнуться з інтенсивною конкуренцією з боку вже присутніх на ринку компаній. Для успішної конкуренції необхідні державна підтримка у вигляді стимулювання інновацій, допомоги в адаптації до стандартів ЄС, захисту внутрішнього ринку в перехідний період та сприяння розвитку експортного потенціалу. Конкурентоздатність української продукції є запорукою економічного зростання та інтеграції до європейського економічного простору.

Процес євроінтеграції несе потенційні загрози для економічної безпеки України, що потребує впровадження превентивних заходів. Однією з ключових загроз є макроекономічна нестабільність, спричинена мінливістю світових ринків та можливими кризами в ЄС, що може негативно вплинути на економічне зростання та валютну стабільність України. Фінансові ризики включають відтік капіталу через лібералізацію ринку, зростання державного боргу для фінансування адаптації до європейських стандартів та тиск на валютний курс. Можливі галузеві дисбаланси, коли окремі неконкурентоздатні сектори економіки можуть зазнати спаду виробництва та зростання безробіття, створюючи соціальні ризики. Існує загроза втрати кваліфікованої робочої сили через міграцію до країн ЄС з вищим рівнем оплати праці, що може негативно позначитися на продуктивності та

інноваційному потенціалі. Ефективне управління цими загрозами через структурні реформи, фінансову стабілізацію, підтримку вразливих галузей та розвиток людського капіталу є критично важливим для забезпечення економічної безпеки України в процесі євроінтеграції.

Євроінтеграція відкриває перед Україною значні економічні можливості, які можуть стати потужним імпульсом для її розвитку та підвищення рівня життя громадян. Одним із ключових плюсів є доступ до великого та ємного ринку ЄС, що створює нові можливості для експорту українських товарів та послуг, залучення іноземних інвестицій та розширення виробництва. Євроінтеграція сприяє залученню іноземних інвестицій завдяки гармонізації законодавства, покращенню інвестиційного клімату та підвищенню передбачуваності ведення бізнесу. Відбувається трансфер технологій та інновацій через співпрацю з європейськими партнерами, що сприяє модернізації виробництва та підвищенню конкурентоздатності української економіки. Євроінтеграційні процеси стимулюють покращення інституційного середовища, включаючи боротьбу з корупцією, реформування судової системи та впровадження європейських стандартів управління. У довгостроковій перспективі євроінтеграція сприяє економічному зростанню через поглиблення торговельних зв'язків, структурні реформи та підвищення загальної конкурентоздатності національної економіки.

Поряд зі значними перевагами, процес євроінтеграції може мати певні негативні наслідки для економіки України, які потребують уважного врахування та розробки компенсаційних механізмів. Одним із головних мінусів є високі витрати на адаптацію до європейських стандартів та норм у різних галузях економіки, що може створити значний фінансовий тягар для держави та бізнесу. Існує ризик посилення залежності від економіки ЄС, що робить Україну

більш вразливою до економічних коливань та криз у країнах-членах Євросоюзу. Окремі неконкурентоздатні галузі української економіки можуть зазнати значних втрат, аж до закриття підприємств, через посилення конкуренції з боку європейських виробників. Можливі соціальні витрати, пов'язані зі зростанням безробіття в певних секторах та посиленням соціальної нерівності в перехідний період. Існує ризик відтоку кваліфікованої робочої сили до країн ЄС з вищим рівнем оплати праці, що може негативно вплинути на кадровий потенціал України [2]. Для мінімізації цих негативних наслідків необхідна ефективна державна політика, спрямована на підтримку вразливих галузей, соціальний захист населення та стимулювання розвитку конкурентоздатного виробництва. Реалізація цих переваг вимагає активної державної політики, підтримки бізнесу та продовження реформ, спрямованих на інтеграцію України до європейського економічного простору.

Процес євроінтеграції вимагає від України виконання значного комплексу економічних і політичних вимог. Повна та своєчасна їх реалізація є складною, амбітною і довгостроковою метою, що залежить від значних зусиль, політичної волі та консолідації суспільства. Масштабні законодавчі, інституційні та економічні реформи охоплюють усі сфери державного управління та економіки. Рівень виконання визначається ефективністю державної політики, здатністю уряду впроваджувати зміни, боротися з корупцією та забезпечувати верховенство права, а також адаптаційною спроможністю бізнесу. Інституційні реформи (боротьба з корупцією) та економічні вимоги (підвищення конкурентоздатності) є особливо складними. Попри вже досягнутий прогрес у рамках Угоди про асоціацію, подальший успіх залежить від поетапного підходу, визначення пріоритетів, концентрації зусиль, міжнародної підтримки та, головне, внутрішньої спроможності України до реформ.

Отже, євроінтеграція відкриває значні економічні можливості для України, але водночас створює серйозні виклики для її економічної безпеки, зокрема посилення конкуренції та необхідність адаптації до європейських стандартів. Управління макроекономічними, фінансовими, галузевими та соціальними ризиками є критично важливим. Успіх інтеграції залежить від глибоких реформ, ефективної державної політики, підтримки бізнесу та міжнародної допомоги. Послідовна реалізація реформ є запорукою зміцнення економічної безпеки України на шляху до європейської інтеграції.

Література

1. Варналій З.С., Онищенко С.В., Маслій О.А. Загрози економічній безпеці України в умовах глобалізації. Конкурентні стратегії безпеки розвитку України у глобальному середовищі: монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; за заг. ред. А. І. Мокія. Львів, 2019. С. 21-95.

2. Лінькова О.Ю. «Виклики для економіки України за умов європейської інтеграції» URL: <https://ecomysandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/30/29/>

3. Onyshchenko S.V., Masliy O.A., Buriak A.A. Threats and risks of ecological and economic security of Ukraine in the conditions of war. XVII International Scientific Conference «Monitoring of Geological Processes and Ecological Condition of the Environment», 7-10 November 2023, Kyiv, Ukraine. Mon23-072. URL: https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/13700/1/2023_11_Mon23-072.pdf

4. Hlushko A.D., Vlasenko V.A., Chepizhna E.B. Methodology for Evaluating the Effectiveness of Investment Projects Using MS Excel Tools. Development of the Financial Market in Ukraine: Threats, Problems, and Prospects: Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference, October 27, 2021. Poltava: Yuri Kondratyuk National University, 2021. P. 113–114.

УДК 336.71(477):339.9(4)

Худолій Юлія Сергіївна,

кандидат економічних наук, доцент

Бадула Анна Сергіївна, Лісконог Катерина Володимирівна,

студентки

*Національний університет «Полтавська Політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ФІНАНСОВОГО ПРОСТОРУ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Інтеграція української банківської системи до європейського фінансового простору є одним із ключових напрямів реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. В умовах воєнного стану та економічної нестабільності особливо важливо адаптувати українські банківські стандарти до європейських норм. Попри досягнуті успіхи в процесі євроінтеграції, він супроводжується низкою викликів, зокрема оновленням законодавства, дотриманням європейських директив та забезпеченням фінансової стабільності. Ключовою роллю у цьому процесі займається Національний банк України, який активно працює над впровадженням європейських стандартів і виконанням зобов'язань, визначених Угодою про асоціацію з ЄС.

Основні напрями, на яких зосередженні зусилля НБУ:

- реалізація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, імплементацію актів права ЄС у національне законодавство;
- упровадження міжнародних стандартів у сфері фінансових послуг;
- виконання рішень двосторонніх органів асоціації Україна – ЄС та інших міжнародно-правових зобов'язань і домовленостей у сфері європейської інтеграції;

– зміцнення довіри до Національного банку як центрального банку, який відповідає європейським стандартам та інтегрований до європейської спільноти центробанків [1].

Одним із основних напрямів інтеграції стало поступове реформування законодавства, спрямоване до норм ЄС. Саме тому варто детальніше розглянути ключові законодавчі зміни, спрямовані на наближення банківської системи України до стандартів європейського фінансового простору.

Одним із перших кроків на шляху інтеграції стало впровадження положень Директиви 2013/36/ЄС та Регламенту ЄС №575/2013. Ці документи регулюють доступ до діяльності кредитних установ, встановлюють вимоги до управління ризиками, структури капіталу та порядку здійснення нагляду з боку компетентних органів.

У 2021 році був ухвалений Закон України №1587-IX, який вніс наступні зміни у сферу корпоративного управління банками: посилив вимоги до кваліфікації та відповідальності керівників банків, передбачив запровадження трирівневої системи внутрішнього контролю, зобов'язав створювати комітети з управління ризиками, аудиту і винагород, які повинні очолювати незалежні директори [2]. Ці зміни були запроваджені на основі Принципів корпоративного управління Базельського комітету, що допомагає зробити українську банківську систему більш схожою на європейську. Упровадження європейських правил не тільки зміцнює банки, а й сприяє зростанню довіри з боку інвесторів та клієнтів.

Упродовж 2024-2025 років в Україні було ухвалено низку важливих законодавчих актів, які суттєво впливають на розвиток банківського сектору.

Серед них особливу увагу заслуговує Закон України від 19 вересня 2024 року № 3985-IX «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви

Європейського парламенту та Ради ЄС 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації». Цей закон набув чинності 1 січня 2025 року та запровадив нову процедуру превентивної реструктуризації, яка дозволяє боржникам вчасно реагувати на фінансові труднощі та уникати банкрутства. Такі зміни сприяють підвищенню стабільності банківської системи та наближенню українського законодавства до європейських стандартів [3].

Ще одним важливим кроком у напрямі євроінтеграції став Закон України від 18 червня 2024 року № 3813-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей податкового адміністрування під час воєнного стану для платників податків з високим рівнем добровільного дотримання податкового законодавства». Цей закон запроваджує нові правила податкового адміністрування для платників податків, які демонструють високий рівень добровільного дотримання податкового законодавства. Крім того, Закон вносить зміни до критеріїв визначення пов'язаних осіб у ПКУ, доповнюючи їх новим критерієм економічної пов'язаності. Це сприяє підвищенню прозорості фінансової звітності та узгодженню з вимогами ЄС щодо контролю в банківському секторі [4].

Інтеграція української банківської системи до європейського фінансового простору відкриває для України нові можливості. По-перше, українські банки зможуть виходити на європейські фінансові ринки та залучати інвестиції на кращих умовах. По-друге, впровадження європейських стандартів підвищує довіру інвесторів, сприяючи зростанню обсягу іноземних інвестицій у банківський сектор та інші галузі економіки. По-третє, приведення українського законодавства до європейських норм відкриває нові можливості для співпраці між українськими та європейськими фінансовими установами. Окрім цього, розвиток нових технологій у банківській сфері забезпечить

зручніші та доступніші фінансові послуги для українців.

Підбиваючи підсумки, можна сказати, що інтеграція української банківської системи до європейського фінансового простору є стратегічно важливим процесом, який не лише сприяє зміцненню фінансової стабільності та прозорості, але й відкриває нові можливості для економічного розвитку України. Завдяки впровадженню європейських директив, реформуванню законодавства та активній діяльності Національного банку, українські банки отримують доступ до європейських ринків, підвищують рівень довіри з боку інвесторів і клієнтів, а також формують конкурентне середовище, що відповідає сучасним міжнародним стандартам.

Література

1. Європейська інтеграція. URL:
https://bank.gov.ua/ua/about/international/euro-integration_

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення питань організації корпоративного управління в банках та інших питань функціонування банківської системи: Закон України від 30.06.2021 № 1587-IX. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1587-20#Text_

3. Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації: Закон України від 19.09.2024 № 3985-IX. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3985-20#Text_

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей податкового адміністрування під час воєнного стану для платників податків з високим рівнем добровільного дотримання податкового законодавства: Закон України від 18.06.2024 № 3813-IX. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3813-20#Text_

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ІНВЕСТИЦІЇ В НАФТОГАЗОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

Нафтогазовий комплекс України відіграє ключову роль у забезпеченні енергетичної безпеки країни та формуванні ВВП. Обсяг та ефективність інвестицій у цю галузь визначають можливості збільшення власного видобутку нафти й газу, модернізації інфраструктури та зменшення імпоротної залежності. У останні роки інвестиційний клімат українського нафтогазового сектору зазнав суттєвих змін під впливом як внутрішніх реформ, так і зовнішніх шоків – зокрема, пандемії, глобальних коливань цін на енергоносії та повномасштабної війни 2022 року. Проаналізувавши основні економічні, політичні, правові, геополітичні і технологічні чинники, що впливають на інвестиції в нафтогазовий комплекс України, можна поділити їх на дві групи економічні та неекономічні.

Серед фундаментальних чинників що здійснюють вплив слід почати саме з економічного середовища. Економічне середовище значною мірою визначає привабливість нафтогазового сектору для інвесторів. Передусім це динаміка внутрішнього попиту і цін. Другим важливим економічним чинником є динаміка капіталовкладень та фінансові результати галузі.

Також до економічних чинників належить структура ринку та конкуренція. Український нафтогазовидобуток традиційно концентрований: домінують державні компанії Приватний сектор, хоча й видобуває меншу частку вуглеводнів, демонстрував в останні роки вищі темпи

зростання [3]. Економічна доцільність інвестицій у нафтогаз залежить від перспектив збуту, рівня, а також від фінансового становища операторів ринку. Війна суттєво знизилася платоспроможний попит та ускладнила доступ до капіталу, але водночас підвищила стратегічну значущість галузі, стимулюючи державу шукати додаткові ресурси для підтримки видобутку.

Тому іншою стороною інвестиційного клімату є неекономічні фактори впливу. Одним із ключових чинників є державна політика пріоритети уряду і державні програми також визначають напрямки інвестицій [1]. Проте політична нестабільність і зміна урядів створювали певні ризики послідовності політики. Довіра до політичних умов з боку міжнародного бізнесу залишалась обмеженою: іноземці остерігалися бюрократичних перепон і минулого негативного досвіду.

Важливим політичним фактором є державне регулювання цін та субсидування галузі. В періоди криз український уряд неодноразово втручався в ринок. Існує багато прикладів що демонструють критичну роль політичних рішень у підтримці або, навпаки, гальмуванні інвестиційної активності. Для інвесторів надзвичайно важливими є стабільність та передбачуваність політики, які наразі в значній мірі залежать від успішності широких реформ і завершення воєнного конфлікту [4].

Інвестиційна привабливість нафтогазової галузі значною мірою визначається станом законодавства та регуляторного поля. За останні п'ять років правове середовище зазнало суттєвої еволюції, частково синхронізуючись з європейськими нормами. Загалом, правова стабільність і наближення до європейських норм у видобувній галузі позитивно впливають на рішення інвесторів.

Геополітичні обставини для України в останні роки були надзвичайно складними, і їхній вплив на нафтогазові

інвестиції є визначальним. Найбільший негативний фактор – це, безперечно, військова агресія росії, що триває з 2014 р. і перейшла у фазу повномасштабної війни в лютому 2022 р. зруйновано інфраструктуру та виробничі об'єкти; іноземні експерти і сервісні підрядники виїхали з країни; суттєво зросли ризики для будь-яких нових капіталовкладень. За оцінками Міністерства енергетики, вже в перші місяці війни 2022 р. збитки енергетичного сектору сягнули близько \$2 млрд. Одночасно з цим споживання газу в Україні різко впало через руйнування промисловості та міграцію населення. Це позбавило стимулу негайно інвестувати в нові свердловини, адже збут обмежений. Але за відсутності зовнішніх поставок відповідальність лягла на внутрішній видобуток, тому у 2023 р. держава була змушена віднайти можливості для інвестування в підтримку видобутку. Проте до завершення бойових дій геополітичний фактор воєнної небезпеки залишатиметься головним стримуючим чинником для нових великих інвестицій, особливо іноземних.

Поряд із загрозами, геополітична ситуація відкриває й нові можливості для України. Україна, маючи значні невикористані резервуарні та вільні транзитні можливості, стала розглядатися як стратегічний партнер ЄС у газовій сфері. Така співпраця може приносити Україні інвестиційні доходи і зміцнює інтеграцію в єдиний європейський ринок. В перспективі, Україна могла б стати регіональним газовим хабом для торгівлі зрідженим газом, відновлюваним газом, тощо – але це вимагає закінчення війни та масштабних інвестицій в інфраструктуру

Виходячи з цього інвестиційний клімат у нафтогазовому комплексі України сформувався під дією комплексу різноспрямованих факторів. Позитивними чинниками стали економічні реформи та лібералізація ринку. Однак негативні фактори – такі як залишкові прояви олігархічного впливу, фіскальна нестабільність, надто геополітичний шок війни –

суттєво відкинули галузь назад. Повномасштабна війна спричинила відтік приватних інвестицій, руйнування активів та зростання ризиків до рівня, несумісного з участю більшості іноземних компаній

Резюмуючи зазначимо, що фактори впливу на інвестиції в нафтогазовий комплекс України тісно взаємопов'язані. Економічні стимули можуть бути реалізовані лише за наявності політичної волі та правової стабільності; геополітичні виклики можуть нівелювати найкращі економічні передумови, тоді як технологічний прогрес здатен множити ефект від вкладених коштів. Поєднання сприятливих внутрішніх умов (реформи, верховенство права) з зовнішньою підтримкою та безпекою здатне розблокувати інвестиційний бум у нафтогазовому секторі України, результати якого матимуть далекосяжне значення для економіки та безпеки держави [2, 3].

Література

1. Лазор О. В. Енергетична безпека України: виклики воєнного часу та перспективи післявоєнного відновлення. *Економіка України*, 2023, № 6, с. 27–35.
2. Ковальова Л. В. Інвестиційна діяльність підприємства як фактор його економічної безпеки. Харків: ХНЕУ, 2020.
3. Шлапак Л. А. Стан та перспективи розвитку газовидобувної галузі України. *Нафтогазова галузь України*, 2022, № 4, с. 15–21.
4. Молдован О. В. Соціально-політичні аспекти інвестиційного клімату в Україні. *Економіка і держава*, 2018, №3, с. 32–36.
5. Маслій О. А., Ківшик О. П., Котелевець М. Загрози економічній безпеці держави в умовах глобальних перетворень. *Економічний простір*. 2023. № 183. С. 25–30.

ORBIS ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У сучасному глобалізованому світі економічна безпека є одним із ключових чинників ефективної діяльності та довгострокового розвитку будь-якого суб'єкта господарювання. Сучасні ризики – від фінансових махінацій і недобросовісних контрагентів до складних транснаціональних схем власності – вимагають системного підходу до збору, обробки та аналізу економічної інформації. У цьому контексті інформаційно-аналітичні платформи, такі як ORBIS, стають невід'ємним інструментом управління ризиками та прийняття стратегічних рішень.

ORBIS – це глобальна база даних компаній, що містить інформацію про понад 400 мільйонів приватних і публічних компаній з усього світу. База включає: фінансову звітність (включаючи консолідовану), структури власності (в тому числі бенефіціарів), інформацію про керівництво компаній, показники кредитоспроможності, участь у судових спорах, зв'язки з іншими юридичними та фізичними особами [1].

Платформа розроблена компанією Bureau van Dijk, яка є частиною Moody's Analytics. Вона є особливо цінною для транснаціонального аналізу, перевірок та стратегічного планування.

Забезпечення економічної безпеки включає виявлення та нейтралізацію загроз фінансовій стабільності, діловій репутації та конкурентоспроможності компанії. ORBIS допомагає в цьому за кількома напрямками: ідентифікація

потенційних ризиків (доступ до історичних даних дозволяє виявити недобросовісну ділову поведінку, фінансову нестабільність або ризиковані бізнес-зв'язки); прозорість структури власності (можливість аналізу кінцевих бенефіціарів уникає залучення до сумнівних або офшорних схем); підтримка антикорупційних ініціатив (перевірка зав'язків з політично значущими особами, що важливо у державних закупівлях і для банківської сфери) [1].

База ORBIS має широке практичне використання в різноманітних сферах і можливості його використання все збільшуються.

У сучасній бізнес-практиці ORBIS слугує надійним інструментом для перевірки контрагентів перед укладанням угод, дозволяючи оперативно отримувати інформацію щодо фінансової стабільності компаній, наявності судових спорів, репутаційних ризиків або включення до санкційних списків. Крім того, ORBIS активно використовується у процесі вивчення ринкової ситуації, коли виникає потреба у регулярному відстеженні діяльності конкурентів, динаміки розвитку партнерів та потенційних клієнтів. Це сприяє глибшому розумінню тенденцій та структури відповідного ринку.

У сфері інвестування платформа надає можливість проводити всебічний аналіз компаній за фінансовими показниками, що формувалися протягом кількох років, а також вивчати особливості структури капіталу, що вкрай важливо для прийняття виважених інвестиційних рішень. ORBIS також відіграє вагомий роль у сфері державного управління, де її інструменти дозволяють оцінювати надійність учасників державних закупівель, виявляти фіктивні юридичні особи та перевіряти прозорість структури власності.

Впровадження ORBIS у систему корпоративного управління дозволяє зміцнити фінансову дисципліну, посилити контроль за внутрішніми процесами та налагодити

ефективну аналітику. Це сприяє підвищенню рівня прозорості діяльності, формуванню якісної системи аудиту, а також забезпечує відповідність міжнародним стандартам у сфері боротьби з відмиванням коштів і фінансового моніторингу. У результаті компанія стає привабливішою для інвесторів та партнерів, здатна ефективно управляти ризиками й підтримувати високу репутацію на ринку.

Як приклад використання ORBIS розглянемо наступне:

1. Міжнародний валютний фонд (МВФ) у межах дослідження «Do FDI Firms Employ More Workers than Domestic Firms for Each Dollar of Assets?» використав дані з бази ORBIS для аналізу структури зайнятості в компаніях з іноземними інвестиціями у понад 80 країнах світу. За допомогою фінансових показників, а також інформації про власників компаній, дослідники встановили, що іноземні фірми, як правило, мають нижчий рівень зайнятості на одиницю активів у порівнянні з місцевими підприємствами.

Дослідження акцентує на тому, що компанії з ПП мають вищу капіталомісткість і часто працюють у менш трудомістких секторах. Це стало можливим завдяки деталізованій фінансовій інформації, зібраній у базі ORBIS, зокрема даним про активи, прибутки, чисельність персоналу, структуру власності. Аналітика ORBIS допомогла виявити системні відмінності між типами підприємств, а також запропонувати відповідні рекомендації для країн, які прагнуть привабити іноземні інвестиції з високим ефектом для ринку праці [3].

2. База даних ORBIS широко використовується в академічному середовищі для створення репрезентативних вибірок підприємств. Так, у роботі «Firm Dynamics and Aggregate Productivity: A Quantitative Exploration» дослідники Фернальд, Гальяноне та інші (Університет Меріленда, NBER) застосували ORBIS для побудови панельних даних про підприємства в європейських країнах.

Дослідження вивчає взаємозв'язок між динамікою підприємств (entry/exit), продуктивністю та макроекономічними показниками. Завдяки ORBIS автори отримали дані про чисельність персоналу, виручку, обсяг активів та структуру власності для тисяч фірм упродовж 10 років. Ці дані дозволили моделювати ефекти змін у ринкових структурах і сформулювати економічні гіпотези щодо впливу політик на продуктивність і стійкість національної економіки [2].

Отже, ORBIS є не лише джерелом інформації, а стратегічним інструментом, який формує нову якість управління ризиками, прийняття рішень і забезпечення прозорості в бізнесі. У світлі зростаючих викликів, ORBIS стає невід'ємною частиною системи економічної безпеки, сприяє довгостроковій стабільності, підвищенню довіри до бізнесу та забезпеченню стійкого розвитку як окремих компаній, так і економіки загалом.

Література

1. Bureau van Dijk – A Moody's Analytics Company. (n.d.). ORBIS – Global company information and business intelligence. URL: <https://www.bvdinfo.com/en-gb/our-products/data/international/orbis>
2. Fernald, J., Gali, J., Gopinath, G., Hall, R. et al. (2015). Firm Dynamics and Aggregate Productivity: A Quantitative Exploration. NBER Working Paper No. 21558. National Bureau of Economic Research. URL: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w21558/w21558.pdf
3. Tang, H., Wei, S.-J., & Wang, W. (2020). Do FDI Firms Employ More Workers than Domestic Firms for Each Dollar of Assets? IMF Working Paper No. 20/62. International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2020/03/13/Do-FDI-Firms-Employ-More-Workers-than-Domestic-Firms-for-Each-Dollar-of-Assets-49250>

УДК 330.34:330.342.15:351.78(477)

Ремболович Владислав Дмитрович,

здобувач ступеня доктор філософії

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК ФАКТОР ЗМІЦНЕННЯ ЇЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

В умовах зростаючої глобальної нестабільності, геополітичних викликів та поглиблення інтеграційних процесів, питання забезпечення економічної безпеки національної економіки набуває першочергового значення для сталого розвитку та суверенітету держави. Традиційні підходи до розуміння економічної безпеки все частіше доповнюються усвідомленням вирішальної ролі соціальної згуртованості, рівного доступу до можливостей та всебічного залучення громадян до економічного життя країни. Саме ці аспекти є ключовими характеристиками інклюзивного розвитку.

Інклюзивний розвиток, що передбачає справедливий розподіл благ, зменшення нерівності, розширення можливостей для всіх верств населення та забезпечення їхньої повноцінної участі в економічних процесах, виступає не лише соціальним імперативом, але й потужним фактором зміцнення економічної безпеки держави. Економіка, що базується на широкій участі громадян, має вищий рівень стійкості до зовнішніх та внутрішніх шоків, демонструє більшу інноваційність та продуктивність, а також забезпечує соціальну стабільність, яка є фундаментом національної безпеки в цілому.

Інклюзивний розвиток означає таке економічне зростання, яке гарантує широкий доступ населення до економічних ресурсів, знижує соціальну нерівність та

стимулює рівномірний розвиток усіх суб'єктів економіки. Такий підхід дозволяє знижувати соціальні ризики та нерівність, які можуть стати джерелом нестабільності в державі. Інклюзивні моделі стимулюють рівномірний розвиток регіонів та сприяють залученню усіх суспільних страт до економічної діяльності.

Ключові напрями інклюзивного розвитку включають розширення доступу до освіти, медицини, цифрових послуг, сприяння зайнятості та розвиток малого і середнього бізнесу (МСБ), а також стимулювання соціальної інноваційної діяльності.

Так, за даними Держстату України за 2023 [1], рівень соціально-економічної нерівності, що вимірюється за допомогою коефіцієнта Джині в країні становить 0,36, що вказує на значний рівень нерівності. 20% найбагатших домогосподарств отримують 40% доходів, тоді як 20% найбідніших – лише 7%. Така диспропорція послаблює споживчий попит і знижує економічну стійкість. За оцінками Світового банку [2], зменшення нерівності до рівня країн ЄС (коефіцієнт Джині в середньому становить 0,30) могло б збільшити річний приріст ВВП України на 1,5–2%. Також варто відзначити, що рівень безробіття серед молоді (15–24 роки) становить 18% за даними Держстату у 2023 році [1], а 30% населення не має профільної освіти, необхідної для сучасного ринку праці. Проте інвестиції в інклюзивну освіту дають ефект, саме після запуску державної програми «Освіта для всіх», що була започаткована у 2021 році охоплення професійною підготовкою зросло на 25%. Приблизно 40% випускників програм перепідготовки знайшли роботу в ІТ та аграрному секторі, які генерують 35% експорту України. У 2023 році витрати на соціальний захист склали 12% ВВП (450 млрд.грн), зокрема на підтримку ВПО та малозабезпечених. За даними Мінсоцполітики у 2023 році програма «Підтримка» охопила 5,5 млн громадян та становила 24 %, запобігши зростанню рівня

бідності (порівняно з 45% у 2022 році). Продовжується процес будівництва доріг у віддалених регіонах згідно проєкту «Велике будівництво», що зменшило транспортну ізоляцію 300 сіл, а також сприяло зростанню місцевої економіки на 7–10%. Близько 30% великих компаній України мають програми соціальної відповідальності (CSR), зокрема аграрні холдинги створюють кооперативи для малих фермерів, які забезпечують 15% експорту зерна. Не залишився і ІТ-сектор, що становить 4,5% ВВП, інвестує в навчання людей з інвалідністю, за статистичними даними 5% працівників галузі – представники цієї категорії. За підрахунками ЄБРР [3], збільшення інклюзивності бізнесу може залучити додатково 2 млрд.грн інвестицій до 2030 року. Понад 15000 громадських організацій в Україні реалізують ініціативи з інклюзії, а саме проєкт «Країна можливостей», котрий вже навчив 50000 жінок з сільських районів основам підприємництва. Варто зазначити, що 70% учасників програм з цифрової грамотності (від фондів ООН) знайшли онлайн-роботу, що зменшило залежність від гуманітарної допомоги. Так, 40% промислового потенціалу зосереджено в 5 областях таких як Київ, Дніпро, Харків, Львів, Одеса. Суттєво змінилась тенденція щодо інвестування у 2023 році, так західні регіони отримують 120 млрд.грн інвестицій щороку, тоді як східні – лише 30 млрд.грн [1]. Інвестиції в децентралізацію (таких як, розвиток промислових парків у малих містах) зменшили відтік населення на 20%. За неостаточними даними 5-6 млн українців на сьогодні є внутрішньо переміщені особи (ВПО), з яких 60% потребують підтримки у працевлаштуванні. Зниження ВВП у 2022 році на 30% поглибило соціальну кризу, але програми перепідготовки ВПО залучили 200000 осіб до нових галузей серед яких варто виділити логістику та кібербезпеку. ЄС виділив 1,5 млрд.євро на програми соціальної інтеграції та відновлення інфраструктури в 2023 році. За підтримки Світового банку 500 шкіл в Україні було обладнано для дітей з інвалідністю, що охопило 50000 учнів.

Але, не зважаючи на певні зрушення та підтримку рівень інклюзивного розвитку національної економіки має певні проблеми. Серед них викреслюється саме високий рівень регіональної нерівності в Україні є серйозною проблемою. За даними Держстату за 2023 рік, 40% ВВП країни генерується лише у п'яти областях (Київ, Дніпропетровська, Харківська, Львівська, Одеська), тоді як 15 найменш розвинених регіонів дають лише 12% ВВП. Рівень безробіття на сході країни (Донецька, Луганська області) сягає 25%, порівняно з 8% у західних регіонах. Доступ до інфраструктури також нерівномірний, на сьогодні 30% сіл і досі не мають інтернету, а 45% – якісних доріг або взагалі їх відсутність [4], що обмежує економічні можливості 5 млн сільських жителів. Це призводить до відтоку населення з депресивних регіонів, так за 2022–2023 роки 500 тис. осіб переїхали до великих міст або за кордон. Крім того, як вже зазначалось на схід України припадає лише 15% прямих іноземних інвестицій [5].

Соціальна вразливість також є значною проблемою. На сьогодні, 24% українців живуть за межею бідності, дохід яких становить менше 3,5 тис. грн. на місяць, з них 60% – жителі сіл та малих міст [6]. Доступ до медицини обмежений, 40% населення віддалених регіонів не мають можливості отримати кваліфіковану допомогу [7]. Вразливі групи включають 2,7 млн внутрішньо переміщених осіб (ВПО), які потребують житла та працевлаштування, та 6% населення з інвалідністю, які мають доступ лише до 20% інклюзивних сервісів. Це призводить до втрати потенціалу працездатного населення, коли 1,5 млн осіб не беруть участь у ринку праці через соціальну виключеність. Витрати на ліквідацію наслідків вразливості становлять до 100 млрд.грн щороку (або 3% ВВП) – лікування хронічних хвороб, соціальні виплати тощо.

Недостатнє фінансування соціальних програм є ще однією проблемою. Витрати на соціальний захист у 2023 році склали 450 млрд.грн, але це лише 60% від необхідного обсягу

за оцінками Міжнародного фонду соціальної адаптації. Державний бюджет виділив 2 млрд.грн на інклюзивну освіту, тоді як реальні потреби становлять 10 млрд. грн. Пільгові кредити для малого бізнесу в сільській місцевості охопили лише 5% потенційних бенефіціарів. Це критично, оскільки скорочення охоплення соціальними послугами призвело до того, що у 2023 році 30% шкіл не мали ресурсів для навчання дітей з інвалідністю. Залежність від міжнародної допомоги також є значною, так понад 5 млрд.грн (або 40% соціальних витрат) забезпечують ЄС, США та ООН.

Причини системного характеру включають відсутність довгострокової стратегії, так лише 15% муніципалітетів мають плани інклюзивного розвитку (згідно з аналізом Ради Європи). Корупційні ризики також є значними, за висновками експертів до 20% коштів соціальних програм не досягають кінцевих одержувачів. Війна та її наслідки також впливають на ситуацію, вже руйнування 30% інфраструктури на сході України потребує 15 млрд.грн на відновлення, що відвертає ресурси від інклюзивних проєктів [8].

Проведене дослідження підтверджує нерозривний зв'язок між інклюзивним розвитком національної економіки та її економічною безпекою. Забезпечення рівних можливостей для всіх громадян, зменшення соціально-економічної нерівності та всебічне залучення потенціалу суспільства є не лише принципами соціальної справедливості, але й ключовими факторами стійкості, конкурентоздатності та сталого розвитку держави.

Рекомендації, спрямовані на формування державної політики, орієнтованої на людину, підтримку інклюзивних фінансів та соціальних інновацій, а також децентралізацію та стимулювання регіонального розвитку, є практичними кроками на шляху до побудови інклюзивної економіки. Державна політика, що ставить в центр уваги потреби та можливості кожної людини, сприяє розкриттю людського

потенціалу та підвищенню продуктивності праці. Підтримка інклюзивних фінансових інструментів та соціальних інновацій забезпечує доступ до ресурсів та можливостей для вразливих груп населення, стимулюючи їхню економічну активність. Децентралізація та стимулювання регіонального розвитку сприяють зменшенню територіальних диспропорцій та забезпеченню рівномірного економічного зростання, підвищуючи стійкість національної економіки в цілому.

Отже, інклюзія є не просто бажаним соціальним результатом, а фундаментальною передумовою забезпечення економічної безпеки національної економіки. Економіка, яка враховує інтереси та залучає до активної участі всі верстви суспільства, є більш стійкою до внутрішніх та зовнішніх потрясінь, демонструє вищу динаміку зростання та забезпечує довгостроковий і безпечний розвиток держави. Політика інклюзивного розвитку має стати стратегічним пріоритетом для зміцнення економічної безпеки України в умовах сучасних глобальних викликів.

Література

1. Державна служба статистики. URL: <https://ukrstat.gov.ua>
2. Світовий банк. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>
3. ЄБРР. URL: <https://www.ebrd.com/ukraine>
4. Мінреінтеграції. URL: <https://minre.gov.ua>
5. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua>
6. Мінсоцполітики. URL: <https://www.msp.gov.ua>
7. ВООЗ. URL: <https://www.who.int/countries/ukr>
8. Transparency International. URL: <https://ti-ukraine.org>
9. Онищенко С. В., Глушко А. Д. Фінансова та цифрова інклюзія ветеранів в аспекті зміцнення соціально-економічної безпеки. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. №. 15.

УДК 004.9:336.71

Худолій Юлія Сергіївна,

кандидат економічних наук, доцент

Пелюшенко Анна Ігорівна,

студентка

*Національного університету «Полтавська Політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ЯК МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У процесі євроінтеграції особливого значення набуває адаптація національної банківської системи до сучасних цифрових стандартів, що домінують у країнах Європейського Союзу. Цифровізація – це процес впровадження інформаційних технологій у банківські операції – від мобільного банкінгу до використання блокчейн-технологій для обліку транзакцій.

Цифровізація є не просто технологічною модернізацією, а комплексною трансформацією банківських процесів, яка охоплює автоматизацію операцій, впровадження електронних каналів обслуговування та інших інновацій. Вона виступає визнаним механізмом економічного зростання завдяки здатності технологій позитивно впливати на ефективність, результативність, вартість та якість економічної, громадської та особистої діяльності. Це дозволяє фінансовим установам діяти швидше, ефективніше, точніше реагувати на зміни ринку та потреби клієнтів. Банки, які активно впроваджують цифрові рішення, стають більш конкурентоспроможними як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Цифровізація банківської системи має значний вплив на економічну безпеку держави. Основні з цих впливів ми розглянемо нижче.

1. Прозорість фінансових операцій – завдяки цифровим технологіям фінансові операції стають більш контрольованими, відкритими для моніторингу та аналізу. Це дозволяє підвищити рівень прозорості фінансових потоків та знизити ризик корупції.

2. Запобігання фінансовим злочинам – автоматичні системи аналізу транзакцій дають змогу оперативно виявляти підозрілі операції та випадки шахрайства, що сприяє захисту фінансової системи.

3. Стійкість банківської системи – завдяки сучасним заходам кіберзахисту, резервному копіюванню даних та впровадженню хмарних технологій банки можуть швидше відновлювати свою діяльність у кризових ситуаціях.

4. Зростання довіри до фінансових установ – висока якість цифрового обслуговування підвищує довіру населення до банківської системи, сприяє формуванню фінансової культури та активному використанню банківських послуг.

У процесі цифровізації банківської системи питання кібербезпеки набуває особливої ваги. Використання онлайн-платформ, мобільних додатків та електронних платіжних систем призводить до зростання кількості потенційних кіберзагроз. Забезпечення кіберзахисту є критично важливим для стабільності фінансової системи та запобігання втратам даних чи фінансів.

З точки зору євроінтеграції, економічна безпека банківської сфери України залежить від її здатності адаптуватися до загальноєвропейських стандартів, одночасно зберігаючи контроль над критично важливими елементами фінансового управління. В умовах євроінтеграції Україна поступово адаптує свою банківську систему до стандартів Європейського Союзу. Це включає запровадження стандартів прозорості діяльності банків, захисту персональних даних відповідно до General Data Protection Regulation, а також

удосконалення механізмів запобігання відмиванню коштів відповідно до європейських директив.

Серед основних викликів цифрової євроінтеграції української банківської системи варто виділити наступні:

1) потреба у значних інвестиціях у цифрову трансформацію – впровадження нових технологій, оновлення IT-інфраструктури, забезпечення кібербезпеки;

2) необхідність навчання персоналу новим технологіям – працівникам необхідно опанувати знання у сферах кібербезпеки, цифрових платформ та клієнтських сервісів;

3) адаптація до конкуренції з боку міжнародних гравців – місцевим банкам потрібно боротися за клієнтів з потужними міжнародними структурами.

Водночас успішна інтеграція відкриває для українських банків нові можливості:

1) вихід на європейські фінансові ринки – це дозволяє українським банкам вийти на нові ринки, співпрацювати з іноземними партнерами та розширювати бізнес;

2) підвищення довіри міжнародних інвесторів – це сприяє залученню капіталу, зниженню вартості кредитних ресурсів і покращенню репутації сектору в цілому;

3) доступ до новітніх фінансових технологій та рішень – дає можливість українським банкам модернізувати свої сервіси і сприяє автоматизації процесів.

Важливим кроком на шляху євроінтеграції є підключення українських банків до європейських платіжних систем та платформ, що забезпечує уніфікацію процесів, підвищення безпеки та ефективності транзакцій. Не менш важливою є участь у спільних цифрових ініціативах Європейського Союзу, зокрема у створенні єдиного цифрового фінансового простору. Це передбачає запровадження однакових стандартів для цифрових фінансових послуг, що полегшить співпрацю між банками України та країн ЄС.

Отже, цифровізація банківської системи в умовах євроінтеграції є ключовим фактором зміцнення економічної безпеки України. Вона забезпечує підвищення прозорості фінансових процесів, зниження ризиків шахрайства, зростання стійкості до кризових явищ і зміцнення довіри до банківської сфери. Ефективна цифрова трансформація, орієнтована на стандарти Європейського Союзу, дозволить Україні посилити економічну стабільність, інтегруватися у європейський фінансовий простір та забезпечити довгострокову конкурентоспроможність свого банківського сектора.

Література

1. Кльоба, Л. Г. Цифровізація – інноваційний напрям розвитку банків. *Ефективна економіка*. 2018. 8 с. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2018/86.pdf.

2. Реверчук, С. К., Творидло, О. І. Цифровізація банківського бізнесу: виклики та можливості державного регулювання. *Економіка та суспільство*. 2023. 11 с. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2867/2791/>.

3. Бунда, О. М., Мурдза, А. П. Цифровізація банківської системи України. *Домінанти соціально-економічного розвитку України у нових реаліях*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 2023. 2 с. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/23992>.

4. Khudolii, Y., Hlushko, A. The impact of innovation and fintech on the banking business. *ScienceRise*. 2023. № 3. Р. 41–50.

5. Худолій Ю., Свистун Л. Сучасні тенденції FinTech та їх вплив на безпеку банківських установ. *Економіка і регіон*. 2021. № 3 (82). С. 115–123. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2021.3\(82\).237](https://doi.org/10.26906/EiR.2021.3(82).237).

6. Худолій Ю.С., Халевіна М.О. Фінтехнології в банківському бізнесі: реалії та перспективи. *Проблеми економіки*. 2021. № 1. С. 134–142. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-1-134-142>.

УДК 332.1

Погуляйко Юрій Михайлович,

здобувач наукового ступеня доктора економічних наук,

PhD з економіки

Луцький національний технічний університет

АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРИКОРДОННИХ З ЄС РЕГІОНАХ УКРАЇНИ У ДОВОЄННИЙ ТА ВОЄННИЙ ПЕРІОДИ

Географічне розміщення окремих регіонів України, зокрема тих, що межують з країнами ЄС позитивно відзначається на їх економічному розвитку. Зокрема, одним із вагомих аспектів прикордонного розташування регіонів України з країнами ЄС є їх активна зовнішньоекономічна діяльність. Питома вага окремого із прикордонних з ЄС регіонів України в експорті та імпорті товарів відображена у таблиці 1.

Таблиця 1

Питома вага прикордонних з ЄС регіонів України в експорті
та імпорті товарів в країні, %*

Регіони	Частка в експорті товарів, рік					Частка в імпорті товарів, рік				
	2019	2020	2021	2022	2023	2019	2020	2021	2022	2023
Волинська	1,39	1,31	1,22	2,41	2,28	2,39	2,42	2,49	3,68	4,06
Закарпатська	2,98	2,74	2,48	4,46	3,76	2,42	2,31	2,33	2,98	2,19
Івано-Франківська	1,82	1,54	1,71	1,55	1,70	1,37	1,18	1,37	1,08	0,87
Львівська	4,40	4,72	4,31	6,85	7,05	5,08	6,34	6,53	9,74	9,10
Одеська	2,77	2,77	2,49	5,44	4,97	3,09	4,02	3,17	3,86	3,70
Чернівецька	0,43	0,34	0,30	0,65	0,54	0,34	0,31	0,27	0,88	0,79

*Розраховано автором за джерелом [1]

Згідно до даних табл. 1 найбільшу частку експорту товарів в цілому по Україні у 2019-2023 роках з поміж усіх вище зазначених регіонів забезпечувала Львівська область. Разом з тим, з поміж усіх прикордонних регіонів, Львівській області належала більша частка в імпорті товарів. Зокрема, варто

відмітити, що частка регіону в імпорті товарів протягом 2019-2023 років перевищувала частку регіону в експорті товарів.

З огляду розрахунків, варто відмітити, що протягом 2019-2023 років частка Волинської області в імпорті товарів перевищувала частку регіону в експорті, що пояснюється значними обсягами імпорту продуктів харчування та наявністю імпортно-залежних виробництв. Щодо Закарпатської та Івано-Франківської областей, то варто відмітити, що частка даних регіонів в експорті товарів перевищувала частку в імпорті товарів, що обумовлено низьким рівнем виробничої діяльності в регіоні, яка спеціалізується на імпортній сировині. Щодо Чернівецької області, то у довоєнний час частка регіону у загальному експорті товарів в країні перевищувала частку імпорту в обсязі імпорту товарів в цілому по Україні. Однак у воєнний час, починаючи із 2022 року частка регіону в імпорті товарів перевищувала частку регіону в експорті товарів, що пов'язано зі збільшення імпорту товарів в сфері оптової та роздрібної торгівлі. У Одеській області, навпаки, у довоєнний час частка імпорту товарів перевищувала частку експорту товарів в країні, а у 2022 та 2023 роках ситуація змінилась і частка регіону в експорті товарів була вищою за частку в імпорті товарів.

Якщо розглядати структуру експорту товарів в розрізі країн, у прикордонних з ЄС регіонах України, то варто відмітити, що значна частка належить країнам ЄС. Зокрема, у 2023 році у Волинській області експорт товарів в країни ЄС складав 81,45%, у Закарпатській області – 89,74%, в Івано-Франківській області – 70,86%, у Львівській області – 84,62%, в Одеській області – 48,66%, а у Чернівецькій області – 71,35%. Найменша частка товарів експортується в країни ЄС в Одеській області, що обумовлено значними обсягами експорту товарів в країни Азії, зокрема 38,03% товарів у 2023 році експортовано в країни Азії [1].

Досліджуючи структуру імпорту товарів за країнами їх походження в прикордонних з ЄС регіонах України у 2023

році, то варто відмітити, що Волинська область з країн ЄС імпортувала 72,22% усіх імпортованих товарів, Закарпатська область – 89,74% усіх імпортованих товарів, Івано-Франківська область – 66,60% усіх імпортованих товарів, Львівська область – 60,85% усіх імпортованих товарів, Одеська область – 32,21% усіх імпортованих товарів, Чернівецька область – 47,30% усіх імпортованих товарів. Порівнюючи географічну структуру експорту та імпорту товарів у 2023 році в прикордонних з ЄС регіонах України виявлено, що частка експортованих товарів в країни ЄС перевищує частку імпортованих товарів з країн ЄС, що пояснюється значними обсягами імпорту товарів з країн Азії, а саме Китайської Народної Республіки, Грузії, Індонезії, Японії та інших азіатських країн [1].

В контексті аналітичного дослідження зовнішньоекономічної діяльності в прикордонних з ЄС регіонах обчислено обсяг експорту товарів в розрахунку на 1 тис. грн вартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) суб'єктами господарювання в регіоні (див. табл. 2).

Таблиця 2

Відношення експорту товарів в регіоні до обсягу реалізованої продукції суб'єктами господарювання в прикордонних з ЄС регіонах України, дол. США / тис. грн*

Регіони	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	В середньому за 2019-2023 рр
Волинська	3,36	3,22	3,09	3,99	2,79	3,29
Закарпатська	17,52	15,27	14,35	18,07	10,37	15,12
Івано-Франківська	6,37	4,98	5,99	4,95	3,54	5,16
Львівська	4,68	4,52	4,37	4,25	2,98	4,16
Одеська	3,09	2,64	2,58	5,12	3,13	3,31
Чернівецька	4,14	2,89	2,74	4,27	1,94	3,20
В цілому по Україні	4,67	4,36	4,54	3,84	2,67	4,01

*Розраховано автором за джерелом [1]

Лідером за обсягами експорту товарів в розрахунку на обсяги реалізованої продукції суб'єктами господарювання у 2019-2023 роках з поміж усіх прикордонних з ЄС регіонів виступає Закарпатська область.

Аутсайдером за обсягами експорту товарів в розрахунку на обсяг реалізованої продукції суб'єктами в господарювання в регіоні виступала Чернівецька область, що підтверджується незначними обсягами експорту.

Якщо порівнювати середній показник обсягу експорту товарів в розрахунку на 1 тис. грн обсягу реалізованої продукції за 2019-2023 роки із аналогічним показником в цілому по Україні, то варто відмітити, що Волинська, Одеська і Чернівецька області належать до регіонів, що не досягнули середнього рівня по Україні за даним параметром економічного розвитку.

Щодо Волинської та Одеської областей то лише у воєнний час (2022-2023 роки) в регіонах обсяг експорту товарів в розрахунку на 1 тис. грн вартості реалізації продукції суб'єктами господарювання був вищим аналогічного показника в цілому по Україні, що обумовлено збільшенням обсягу експорту та питомої ваги областей у загальному експорті в країні.

Література

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

УДК 004.738.5:364-786.5

Худолій Юлія Сергіївна,

кандидат економічних наук, доцент

Сорокіна Діана Андріївна, Кунах Вікторія Сергіївна,

студентки

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ФІНТЕХ СЕРВІСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ ТА БЕЗПЕКИ

У сучасному світі фінансові технології (фінтех) виступають потужним інструментом розширення доступу до фінансових послуг та підвищення рівня фінансової інклюзії. Завдяки фінтех-рішенням відкриваються нові можливості для широких верств населення, які раніше були виключені з традиційної банківської системи через відсутність необхідних документів, доходів або географічної близькості до банківських установ.

Фінтех сприяє створенню мобільних платіжних платформ, цифрових банків, краудфандингових систем і сервісів мікрокредитування. Наприклад, мобільна платформа M-Pesa у Кенії дала змогу мільйонам людей отримати доступ до базових фінансових послуг без відкриття банківського рахунку [2, с. 186]. Аналогічно, європейські цифрові банки, такі як Monzo та Revolut, забезпечують швидкий і зручний доступ до управління фінансами за допомогою смартфона, що знижує бар'єри для фінансової участі [3, с. 45].

Крім розширення доступності, фінтех активно використовує інноваційні технології для оцінки платоспроможності клієнтів, зокрема машинне навчання та аналіз великих даних. Це дозволяє надавати кредити особам без традиційної кредитної історії на основі альтернативних даних – наприклад, історії платежів за комунальні послуги або використання мобільного зв'язку [4, с. 9].

Безпека фінтех-сервісів є надзвичайно важливою складовою

їхнього успіху. Використання технологій шифрування даних, біометричної автентифікації та блокчейну зменшує ризики кібершахрайства й підвищує довіру користувачів до нових платформ [5, с. 5]. Наприклад, багато мобільних додатків для платежів запровадили багатофакторну автентифікацію та шифрування «end-to-end» для захисту транзакцій.

Ще одним важливим аспектом розвитку фінтеху є регуляторні інновації. Багато країн запроваджують так звані «регуляторні пісочниці» – спеціальні правові режими, що дозволяють фінтех-стартапам тестувати свої рішення під контролем регуляторів у безпечному середовищі [6, с. 35]. Це сприяє розвитку технологій при одночасному забезпеченні належного рівня безпеки та захисту прав споживачів.

Таким чином, фінтех-сервіси відіграють ключову роль у підвищенні фінансової інклюзії та безпеки, забезпечуючи нові способи доступу до фінансових ресурсів, одночасно впроваджуючи інноваційні рішення для захисту користувачів і збереження довіри до цифрової економіки.

Література

1. Demirgüç-Kunt, A., Klapper, L., Singer, D., Ansar, S., Hess, J. The Global Findex Database 2017: Measuring Financial Inclusion and the Fintech Revolution. *World Bank*, 2018. 164 p. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29510>.
2. Jack, W., Suri, T. Risk Sharing and Transactions Costs: Evidence from Kenya's Mobile Money Revolution. *American Economic Review*, 2014, vol. 104(1). P. 183–223. URL: <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/aer.104.1.183>.
3. Ziegler, T., Shneor, R., Wenzlaff, K., Wang, B., Kim, Y., Odorović, A. The Global Alternative Finance Market Benchmarking Report. *University of Cambridge*, 2020. 110 p. URL: <https://www.jbs.cam.ac.uk/insight/2020/global-alternative-finance-market-report/>.
4. Bazarbash, M. Fintech in Financial Inclusion: Machine Learning Applications in Assessing Credit Risk. IMF Working

Paper No. 19/109, 2019. 34 p. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2019/06/27/Fintech-in-Financial-Inclusion-Machine-Learning-Applications-in-Assessing-Credit-Risk-46954>.

5. Arner, D. W., Barberis, J., Buckley, R. P. Fintech and Regtech: Impact on Regulators and Banks. *Journal of Banking Regulation*, 2017, vol. 19. P. 1–14. URL: <https://link.springer.com/article/10.1057/s41261-017-0038-3>.

6. Zetsche, D. A., Buckley, R. P., Arner, D. W., Barberis, J. N. Regulating a Revolution: From Regulatory Sandboxes to Smart Regulation. *Fordham Journal of Corporate & Financial Law*, 2017, vol. 23(1). P. 31–103. URL: <https://ir.lawnet.fordham.edu/jcfl/vol23/iss1/2/>.

7. Худолій Ю.С., Свистун Л.А. (2023). Трансформація роздрібного банкінгу під впливом Fintech. *Науковий журнал «Економіка і регіон»*, (4(91), 206-214. [https://doi.org/https://doi.org/10.26906/EiR.2023.4\(91\).3214](https://doi.org/https://doi.org/10.26906/EiR.2023.4(91).3214).

УДК 336

Білько Анастасія Вікторівна, Чорнобель Карина Олексіївна,
студентки

*Національний університет «Полтавська Політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ ТА ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

Сучасний бізнес швидко змінює традиційні форми розрахунків і переміщується в Інтернет. Це сприяє появі та розвитку електронних платіжних систем, які базуються на новій формі грошей – електронних грошах. В Україні цей ринок ще формується, що пояснюється слабким розвитком інформаційних технологій і нормативно-правової бази. Однак,

у найближчі роки очікується їх активний розвиток. Метою дослідження є аналіз сучасного стану систем електронних грошей, визначення їх сутності, переваг і недоліків, а також перспектив їх розвитку в Україні.

Електронні гроші (electronic money, e-money) є однією з найважливіших економічних категорій сучасної науки про гроші, банки і кредит. В середині 90-х років вони почали активно вводитися в обіг електронними розрахунково-платіжними системами та іншими комерційними структурами, що функціонують в глобальній мережі Інтернет в режимі реального часу (on-line).

Чинне законодавство [1, 2] встановлює вимоги Національного банку України до суб'єктів здійснення випуску, обігу та погашення електронних грошей, а також до систем електронних грошей в Україні. Норми «Положення про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними» розроблені з урахуванням вимог Директиви Європейського Парламенту та Ради Європи 2009/110/ЄС від 16.09.2009 про започаткування та здійснення діяльності емітентів електронних грошей, а також пруденційний нагляд за такою діяльністю. Положенням, зокрема визначено, що електронні гроші – одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими, ніж емітент, особами і є грошовим зобов'язанням емітента [2].

З 24 лютого 2022 року Національний банк тимчасово призупинив операції з випуску та розповсюдження електронних грошей, поповнення електронних гаманців електронними грошима [4].

Основна перевага електронних грошей перед звичайними безготівковими розрахунками – надзвичайно низька вартість транзакцій, особливо внутрішніх. До переваг електронних грошей можна також віднести – анонімність їхнього використання, порівнянна з наявними засобами, а також дуже просте входження в систему. Обзавестися смарт-

картою і одержувати чи відправляти платежі можна практично миттєво. Це перевага в основному і привела до широкого поширення електронних грошей, у тому числі й в Україні. Ще одна значима перевага електронних грошей у тім, що майже всі операції з ними відбуваються в режимі онлайн, і займають дуже мало часу. Час здійснення зовнішніх платежів визначається тільки швидкістю роботи платіжної системи.

В Україні електронні гроші займають особливе положення, тому що в зв'язку з дуже низьким рівнем поширення персональних банківських послуг на сучасний момент, електронні гроші є єдиним використовуваним способом безготівкових розрахунків для дуже великої кількості людей.

Електронні платіжні системи в Україні проходять бурхливий процес зростання. Їх налічується близько десяти, але найактивніші – Web-Money Transfer та Інтернет Електронні. Електронні гроші системи Web-Money Transfer приймають 300 інтернет-магазинів, а розрахунки у системі Інтернет.Гроші виконують понад 90 інтернет-магазинів [6, 7].

Система Webmoney Transfer створювалася спеціально для мережі Інтернет, вона має універсальну гнучку структуру, що забезпечує роботу з будь-якими товарами. Надає можливість будь-якому користувачеві мережі Інтернет здійснювати безпечні готівкові розрахунки в реальному часі. Клієнтами системи є продавці і покупці товарів і послуг. За допомогою WebMoney Transfer можна здійснювати миттєві транзакції, пов'язані з передачею майнових прав на будь-які online-товари і послуги, створювати власні web-сервіси і мережеві підприємства, проводити операції з іншими учасниками, випускати і обслуговувати власні інструменти [6, 7].

Але ці гроші мають певні недоліки, що впливають з їхніх переваг. Основний недолік полягає в тому, що емісія електронних грошей гарантується винятково емітентом, держава не дає ніяких гарантій збереження їхньої

платоспроможності. Це приводить до того, що електронні гроші не рекомендується використовувати для здійснення великих платежів, а також для нагромадження істотних сум протягом тривалого часу.

Тобто електронні гроші в першу чергу платіжний, а не накопичувальний засіб. Інший недолік у тім, що електронні гроші існують тільки в рамках тієї системи, у рамках якої вони емітовані. Крім того, електронні гроші не є загальноприйнятим платіжним засобом, обов'язковим до прийому. Переказ засобів з однієї системи електронних грошей в іншу може бути досить незручною і дорогою операцією, подібний переказ обходиться істотно дорожче, ніж переказ усередині системи. Ще одна серйозна проблема – шахрайство. Власники часто помічають пропажу грошей не відразу, тому у шахраїв залишається достатньо часу, щоб використовувати картку.

Отже, можна зробити висновок, що електронні гроші стали невід'ємною складовою сучасної платіжної інфраструктури та мають значний потенціал розвитку в Україні. Незважаючи на наявні недоліки, пов'язані з відсутністю державних гарантій, обмеженою взаємодією між системами та ризиками шахрайства, електронні платіжні інструменти залишаються зручним, швидким і доступним засобом розрахунків, особливо для населення, не охопленого традиційними банківськими послугами. В умовах цифровізації економіки та поступового вдосконалення нормативно-правової бази очікується подальше зростання довіри до електронних грошей, розширення сфери їх застосування та активна інтеграція у фінансову систему України.

Література

1. Постанова Національного банку України «Про затвердження Положення про порядок емісії та еквайрингу платіжних інструментів» від 29.07.2022 № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0164500-22#n7>

2. Постанова Національного банку України «Про затвердження Положення про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними» від 29.09.2022 № 210. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_29092022_210

3. Onyshchenko, S., Maslii, O., Hlushko, A. (2025). Digital and Economic Security of the State Under Global Threats. In: Dovgyi, S., Siemens, E., Globa, L., Kopyika, O., Stryzhak, O. (eds) Applied Innovations in Information and Communication Technology. ICAIT 2024. *Lecture Notes in Networks and Systems*, vol 1338. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-89296-7_29

4. Постанова Правління Національного банку України “Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану” від 24 лютого 2022 року № 18 (зі змінами). URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/law/Resolution_24022022_18_kp.pdf

5. Електронні гроші та виконання платіжних операцій з ними URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/elektronni-groshi-ta-vikonannya-platijnih-operatsiy-z-nimi-stvoreno-noviy-poryadok>

6. Електронні гроші та електронні платіжні системи в Україні URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/11167/1/%D0%95%D0%BB_%D0%B3%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%96.PDF

7. Електронні гроші: види цифрових грошей, переваги та недоліки інтернет-грошей URL: <https://rates.fm/ua-uk/payment-systems/elektronni-groshi-sutnist-vidi-perevagi-ta-nedoliki-internet-groshej/>

8. Onyshchenko, S., Hlushko, A. Maslii, O., Chumak O., (2024) Digital transformation of the national economy in the context of information environment development in Ukraine. Chapters of Monographs, in: "Transformations of national economies under conditions of instability", published by the Scientific Route OŮ. Tallinn, Estonia, chapter 6, pages 169–197. DOI: <https://doi.org/10.21303/978-9916-9850-6-9.ch6>

УДК 351.82:330.34

Зуй Артем Миколайович

*здобувач ступеня вищої освіти доктора філософії
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ У ФОКУСІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ВИКЛИКИ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ

Упродовж останнього десятиліття територіальні громади в Україні перетворилися на один з ключових суб'єктів просторового і соціально-економічного розвитку. Їх інституційна активність зросла після реформи децентралізації, однак повномасштабне вторгнення РФ виявило системні слабкості управлінської, фінансової та кадрової бази на місцевому рівні. Громади стали першою ланкою реагування на безпекові та гуманітарні виклики, водночас залишаючись вразливими через обмежені ресурси, неузгодженість між державною і місцевою політикою, а також значну нерівність у спроможності. За даними Центру політико-правових реформ, станом на кінець 2024 року лише близько третини ТГ демонстрували ознаки стійкості - високий рівень бюджетної збалансованості, наявність власних програм розвитку, кадрово укомплектовані управлінські структури. Решта перебуває у зоні ризику, що, серед іншого, обумовлено не лише воєнними факторами, а й глибшими інституційними дисфункціями [1].

Оцінка фінансової ситуації в громадах свідчить про зростаючі диспропорції: середній дохід загального фонду у 2024 році склав 8182 грн на одного мешканця, тоді як видатки перевищували 11,5 тис. грн [1]. Бюджети багатьох громад не покривають навіть захищені статті - виплати працівникам освіти, медицини, утримання об'єктів критичної інфраструктури. На тлі постійних ризиків і зростання

кількості ВПО, ці громади потребують не лише фінансових дотацій, а й професійної інституційної підтримки. Водночас громади з вищим рівнем самостійності демонструють приклади ефективного кризового менеджменту: вони створюють локальні програми підтримки бізнесу, залучають грантові кошти, розвивають цифрові послуги [2]. Це свідчить про потенціал у тих, хто зміг побудувати управлінські системи, адаптовані до невизначеності. Проте загальнонаціональна картина вимагає структурних змін у підходах до інституційної підтримки громад як базової ланки регіональної безпеки.

Напрями інституційного посилення територіальних громад на сьогодні є:

1. Фінансово-інфраструктурне підкріплення спроможності.

Необхідне оновлення підходів до міжбюджетних трансфертів з урахуванням актуальних викликів та ступеня вразливості громад. Важливо забезпечити цільове фінансування критичної інфраструктури у громадах з високою концентрацією ВПО, а також стимулювати розвиток локальної економіки через державні закупівлі, індустріальні зони, податкові пільги для малого бізнесу.

2. Кадрове оновлення та управлінська модернізація.

Підвищення спроможності громад неможливе без системної роботи з підготовки кадрів. Доцільно створити платформу безперервного навчання для службовців місцевого самоврядування з практичним ухилом на кризове управління, залучення ресурсів та цифрову трансформацію.

3. Інституційно-правове забезпечення розвитку.

Рекомендовано унормувати статус територіальної громади як об'єкта національної безпеки в умовах війни та закріпити нові інструменти управління в законодавстві (наприклад, оперативне планування на випадок надзвичайних ситуацій, партнерства з НУО та міжнародними структурами).

Потрібне також оновлення підходів до стратегічного планування – з урахуванням змін у соціальній структурі, ризиків мобільності населення, динаміки локальних ринків праці.

4. Механізми координації та партнерства.

Необхідно зміцнити горизонтальні зв'язки між громадами – через міжмуніципальну співпрацю, спільні проєкти, створення асоціацій з обміну досвідом. Посилення координації з центральними органами влади потребує також інституціоналізації каналів швидкого обміну інформацією, індикативного планування ресурсів та розподілу відповідальності в умовах надзвичайних ситуацій.

Сучасні територіальні громади України перебувають у фокусі викликів, що поєднують економічну нестабільність, управлінську вразливість та безпекові ризики. Посилення їх інституційної спроможності є не лише запорукою ефективного реагування на кризові ситуації, а й передумовою для відбудови держави знизу вверху. Комплексний підхід до підтримки громад, який включає фінансові, кадрові, правові та партнерські механізми, дозволить сформувати стійке середовище для розвитку, зберегти соціальну цілісність та гарантувати економічну безпеку на рівні базових одиниць самоврядування.

Література

1. Казюк Я., Венцель В. Оцінка фінансової спроможності територіальних громад за підсумками 2024 року [Електронний ресурс] // Портал «Децентралізація». – 2025. – 8 квітня. – Режим доступу: <https://decentralization.ua/news/19455>
2. Тростянська К.М., Цюпа О.П., Дмитровська В.С. Фінансова децентралізація та її вплив на економічне зростання територіальних громад // Академічні візії. – 2024. – Вип. 33. – Секція: Економіка. – DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13344064>

УДК 339.92:061.1ЄС(477)

Гаврилко Софія Олександрівна, Поляшенко Аліна Сергіївна
студентки

Науковий керівник: Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ЄС ДЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Умови повномасштабної збройної агресії РФ проти України створили безпрецедентні виклики для економіки держави, спричинивши масштабні руйнування інфраструктури, зниження виробничої активності та зростання соціальних витрат. У цьому контексті фінансова підтримка з боку міжнародної спільноти, зокрема Європейського Союзу, набула ключового значення для забезпечення макроекономічної стабільності, підтримки функціонування державних інституцій та реалізації реформ. ЄС виступає не лише стратегічним партнером України, а й одним із провідних донорів фінансової допомоги, що охоплює як грантове фінансування, так і кредитні інструменти. Аналіз обсягів, механізмів та ефективності такої підтримки є важливим для оцінки її впливу на економічну стійкість України в умовах війни та перспективи подальшої євроінтеграції.

Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну у лютому 2022 року Європейський Союз оперативно адаптував свою фінансову політику щодо України, суттєво посиливши обсяги допомоги та запровадивши нові механізми підтримки. Упродовж 2022–2024 років ЄС виділив Україні понад 30 мільярдів євро фінансової допомоги, зокрема в рамках Інструменту макрофінансової допомоги (MFA), гуманітарної підтримки, фінансування критичної

інфраструктури, а також для потреб відновлення та модернізації держави [1].

Основним інструментом прямої бюджетної підтримки стала програма MFA+, схвалена у 2023 році. Вона передбачає надання Україні до 18 мільярдів євро упродовж року у вигляді довгострокових кредитів на пільгових умовах, з можливістю відстрочки погашення до 10 років і компенсацією відсоткових платежів коштом бюджету ЄС [2]. Зазначена програма має на меті підтримку макрофінансової стабільності України, забезпечення функціонування державних установ, а також реалізацію пріоритетних реформ у сфері верховенства права, боротьби з корупцією та управління державними фінансами.

Крім MFA, значну частину підтримки ЄС надає через Інструмент сусідства, розвитку і міжнародного співробітництва – Європа у світі (NDICI – Global Europe). У межах цього механізму фінансуються як короткострокові гуманітарні програми, так і довгострокові проєкти, спрямовані на посилення енергетичної безпеки, сталий розвиток, цифровізацію та посилення спроможності органів влади [3, 4].

Важливою є також участь Європейського інвестиційного банку (ЄІБ), який надав Україні додаткове фінансування у розмірі понад 2 мільярди євро на відновлення критичної інфраструктури, зокрема транспортної, енергетичної та освітньої сфер [5].

Через фонд EU4Ukraine і програму EU4Recovery ЄС сприяє реконструкції пошкоджених громад, підтримці малого та середнього бізнесу, а також впровадженню європейських стандартів у сфері державного управління.

Особливої уваги заслуговує співпраця ЄС з міжнародними фінансовими інституціями, такими як МВФ, Світовий банк, ЄБРР, що забезпечує синергію зусиль та запобігає дублюванню допомоги. Євросоюз також координує свою фінансову політику в межах Міжнародної платформи донорів для відновлення України, що функціонує з 2023 року

як майданчик для узгодження донорської підтримки та прозорого моніторингу [6].

Водночас ефективність залученої фінансової допомоги залежить від здатності України забезпечити прозорість розподілу коштів, належний рівень звітності та реалізацію політичних умов, що супроводжують фінансування. У 2024 році ЄС увів чіткі індикатори реформ, яких Україна має досягти як умову подальшого фінансування, зокрема щодо верховенства права, боротьби з корупцією, незалежності судової системи та фінансового контролю [7].

Окрім вищезазначеного, ЄС також забезпечив механізм тимчасового захисту для українських біженців, який гарантує право на проживання, доступ до ринку праці, освіти, медичної та соціальної допомоги на території держав-членів ЄС. Значну увагу привернула громадська кампанія «Stand Up for Ukraine», що зібрала 9,1 млрд євро для задоволення нагальних гуманітарних потреб як в Україні, так і серед українських біженців у Європі [8]. Усі зазначені ініціативи свідчать про комплексний і багаторівневий характер фінансової підтримки з боку ЄС, що охоплює не лише макрофінансову стабілізацію, а й гуманітарні, соціальні, логістичні та економічні аспекти стійкості держави в умовах війни.

Фінансова підтримка Європейського Союзу є важливим чинником стабілізації української економіки в умовах війни та поступового переходу до відновлення країни. Надані ресурси дозволяють державі виконувати критичні функції, зберігати фінансову рівновагу та продовжувати реформаторський курс. У подальшій перспективі тісна фінансово-економічна співпраця з ЄС слугуватиме основою для повноцінної євроінтеграції України.

Для максимізації ефективності цієї підтримки необхідною умовою є забезпечення прозорості, відповідальності та стратегічного планування на рівні органів державної влади України.

Література

1. European Commission. (2024). EU support to Ukraine: overview and funding timeline. URL: <https://commission.europa.eu>
2. European Commission. (2023). Macro-Financial Assistance “MFA+” programme for Ukraine. URL: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/macro-economic-imbances/macro-financial-assistance_en
3. Onyshchenko S., Skryl V., Hlushko A., Maslii O. (2023). Inclusive development index. *Lecture Notes in Civil Engineering*. 779-790. https://doi.org/10.1007/978-3-031-17382-1_66
4. European External Action Service. (2023). NDICI Global Europe Instrument: Ukraine Factsheet. URL: <https://www.eeas.europa.eu>
5. European Investment Bank. (2023). EIB support to Ukraine. Retrieved from: <https://www.eib.org/en/projects/regions/eastern-neighbours/ukraine/index.htm>
6. Ukraine Recovery Conference. (2023). Donor Coordination Platform Overview. URL: <https://www.urc-international.com>
7. European Commission. (2024). Ukraine Facility Regulation and Conditionality Mechanism. URL: <https://commission.europa.eu/document>
8. European Commission. (2022). "Stand Up for Ukraine" Campaign Summary Report. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_2401
9. Onyshchenko S., Maslii O., Kivshyk O. & Chervyak A. (2023) The impact of the insurance market on the financial security of Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(48), 268–281. <https://fkf.net.ua/index.php/fkf/article/view/3976>.

УДК 336.71:339(4-672)

Вовченко Оксана Сергіївна,

кандидат економічних наук, доцент

Ісіченко Анна Костянтинівна, студентка

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ТРАНСФОРМАЦІЯ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ФІНАНСОВОГО ПРОСТОРУ

В умовах євроінтеграційних прагнень України особливої актуальності набуває питання адаптації національної банківської системи до стандартів Європейського Союзу. Одним із ключових завдань на цьому шляху є забезпечення відповідності її основних показників середньоєвропейському рівню. У зв'язку з цим Національному банку України необхідно активізувати впровадження дієвих інструментів, спрямованих на глибоку трансформацію банківської системи та зміцнення фінансової стійкості держави. Більше того, успішна адаптація банківської системи до *acquis communautaire* у фінансовій сфері є фундаментальною передумовою забезпечення її фінансової безпеки.

Українська банківська система за останні роки пройшла значну трансформацію. Було проведено масштабне очищення ринку від неплатоспроможних банків. Національний банк України запровадив жорсткіші регуляторні вимоги, що наблизило фінансову систему до міжнародних стандартів. Відбулася цифровізація банківських послуг, що підвищило доступність і зручність для клієнтів [1]. Завдяки цим змінам банківська система стала більш стійкою до криз і прозорою.

Проте за останні роки банківська система зазнає суттєвих змін через ряд чинників. До основних факторів, які впливають на трансформацію економіки, можна віднести

інфляційні процеси, зниження платоспроможності населення, а також макроекономічну нестабільність. Додаткове навантаження на фінансову систему спричиняють військові дії, що руйнують інфраструктуру, впливають на робочі процеси. Через постійні атаки на банківську систему значно ускладнилася робота цього сектору. Проте попри це банки демонструють прагнення зберегти довіру клієнтів та підвищити фінансову безпеку. Адже навіть попри складні умови, фінансові установи посилюють цифровізацію, впроваджують нові механізми впливу на регулювання економіки, адаптуючи нові стратегії.

Проаналізувавши фінансовий стан банківської системи України, можна зробити висновок, що вона демонструє ознаки стійкого відновлення після впливу тривалих негативних чинників, зокрема війни та економічної нестабільності. Так, на початок 2025 року сукупні активи банків перевищили 2,4 трлн грн, що свідчить про відновлення кредитної активності. Середній показник достатності основного капіталу (CET1) становив близько 17%, що відповідає та навіть перевищує мінімальні вимоги як НБУ, так і стандартів Basel III. Ліквідність системи залишається надзвичайно високою: коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) значно перевищує нормативні 100%, а в деяких банків – утричі. Прибутковість сектору також залишається на прийнятному рівні: показник рентабельності власного капіталу (ROE) становить близько 10%, а рентабельність активів (ROA) – на рівні 1,3%. Частка проблемних кредитів (NPL) поступово знижується, однак на кінець 2024 року вона все ще становить 18,6%, що істотно перевищує європейські стандарти на рівні 3–4% [2].

У сукупності зазначені характеристики свідчать про поступове наближення банківської системи України до стану макроекономічної стабільності та формування передумов для подальшої інтеграції у фінансову систему Європейського Союзу. Водночас, попри позитивну динаміку, український банківський

сектор наразі поступається за окремими параметрами європейським стандартам. Наприклад, лише близько 70 % дорослого населення мають відкриті банківські рахунки, що суттєво нижче за середній показник у країнах ЄС. Для більш детального аналізу наведено порівняльну таблицю основних індикаторів розвитку банківської системи України та середньостатистичних значень у європейських країнах (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняння середньостатистичних показників банківського сектору

Показник	Україна (2025)	ЄС (орієнтовно)	Ціль для інтеграції
CET1	17 %	$\geq 12,5 \%$	$\geq 12,5 \%$
LCR	$> 300 \%$	$\geq 100 \%$	$\geq 100 \%$
ROE	$\sim 10 \%$	12–15 %	$\geq 12 \%$
Частка NPL	18,6 %	3–4 %	$\leq 5 \%$

Джерело: узагальнено автором за даними [3]

Отже, відповідно до даних таблиці можна зробити висновок, що фактично всі показники необхідно суттєво покращити для подальшої євроінтеграції. Особливої уваги потребують показники якості активів, зокрема рівень проблемних кредитів (NPL), який значно перевищує середньоєвропейські значення. Висока частка NPL свідчить про підвищені кредитні ризики та недостатню ефективність систем управління ризиками в українських банках. Також певним викликом залишається відносно низька рентабельність власного капіталу (ROE), що вказує на обмежену здатність банківського сектору до генерації прибутку на рівні, співмірному з європейськими аналогами.

Попри це, надмірно високий показник коефіцієнта ліквідного покриття (LCR) та достатній рівень базового капіталу першого рівня (CET1) свідчать про високу ліквідність та капіталізацію українських банків, що створює сприятливі умови для подальшої фінансової стійкості й інтеграції до європейського регуляторного середовища.

Тож сьогодні українська банківська система перебуває на етапі глибоких трансформацій та адаптації до нових викликів. Політична нестабільність, повномасштабні військові дії та пов'язані з ними економічні труднощі негативно вплинули на загальну фінансову ситуацію в країні. Внаслідок цього, більшість макроекономічних і банківських показників України значно поступаються аналогічним показникам провідних європейських та світових фінансових систем. Українські банки демонструють готовність до змін і прагнення до інтеграції у глобальний фінансовий простір. Удосконалення законодавчої бази відповідно до європейських стандартів, посилення прозорості, розвиток цифрових технологій, впровадження нових фінансових продуктів і стимулювання капіталізації банків, входження України до SEPA – усе це є ключовими напрямками руху до фінансової стабільності.

Перехід до європейських стандартів ведення банківського бізнесу забезпечить не лише підвищення рівня довіри з боку громадян і міжнародних партнерів, але й зміцнить фінансову систему загалом, що є критично важливим чинником для економічної безпеки та подальшого відновлення України.

Література

1. Vovchenko O. Analysis of the state of payment systems in Ukraine in the context of the European vector of energy efficiency. *Ecological, economic and financial transformation of Ukraine in cooperation with the EU: challenges and prospects*. 2023. p. 90.
2. Огляд банківського сектору, лютий 2025 року. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/en/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-lyuty-2025-roku>
3. Ukraine: Financial Sector Assessment Program – Technical Note on Banking Sector Resilience, 2025. IMF. URL: <https://www.imf.org/en/Countries/UKR>.

Коба Олена Вікторівна

кандидат технічних наук, доцент

Янко Анна Олегівна, студентка

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА В УКРАЇНІ

Мале підприємництво є одним із ключових факторів економічного розвитку, що сприяє підвищенню рівня зайнятості, стимулюванню конкуренції та забезпеченню структурної гнучкості економіки. Малий бізнес забезпечує значну частину ВВП багатьох країн світу та відіграє вагомую роль у формуванні економічної динаміки. Його ефективність залежить від здатності адаптуватися до умов ринку, використання передових технологій і державної підтримки. Успішним фактором розвитку малого підприємства є інноваційність та технологічні рішення, адже саме новаторські підходи сприяють зростанню конкурентоспроможності та відкривають можливості для масштабування бізнесу. Здатність оперативно реагувати на зміни ринкових умов та перебудовувати бізнес-модель є ключовим фактором виживання малих підприємств у нестабільних економічних умовах.

Позитивно впливає на їхню стійкість і розширення діяльності фінансове забезпечення та підтримка. Дослідження показують, що одним з ключових трендів розвитку малого бізнесу умовах євроінтеграції є цифровізація бізнесу.

Євроінтеграція має складний та багатогранний вплив на економічну безпеку малого підприємництва в Україні, створюючи як нові можливості, так і значні виклики, особливо в умовах воєнного стану [1].

Беззаперечними позитивними сторонами інтеграції України у європейський простір є наступне. Доступ до

європейського ринку із меншими тарифними та нетарифними бар'єрами створює для українських підприємств, в тому числі малих, можливості розширення експорту, збільшення клієнтської бази та зростання доходів.

Євроінтеграційні процеси підвищують інвестиційну привабливість України, в тому числі для малого бізнесу. Очікується збільшення програм фінансової підтримки, грантів та кредитів від ЄС та міжнародних фінансових організацій, спрямованих на розвиток МП. Для успішної конкуренції на європейському ринку суб'єкти малого підприємництва повинні підвищувати якість своєї продукції та послуг, впроваджувати європейські стандарти якості, технічні регламенти та екологічні норми.

Це сприятиме підвищенню конкурентоздатності та довіри споживачів.

Гармонізація українського законодавства з європейським, включаючи сфери регулювання, захисту прав власності, конкуренції та корпоративного управління, має зробити бізнес-середовище більш прозорим, передбачуваним та сприятливим для розвитку малого підприємництва.

Євроінтеграція сприятиме обміну знаннями, технологіями та інноваціями між українськими та європейськими малими підприємствами, що може стимулювати модернізацію виробництва та підвищення ефективності.

Усунення митних та інших торговельних бар'єрів, а також гармонізація адміністративних процедур, має спростити ведення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктами малого підприємництва та зменшити транзакційні витрати.

Проте, варто виокремити і певні негативні виклики, що пов'язані з впливом Євроінтеграції на економічну безпеку малого бізнесу. Серед них, першочерговим є посилення конкуренції, оскільки вихід на європейський ринок означає зіткнення з більш розвиненими та конкурентоздатними малими підприємствами з країн ЄС, що може створити значні

труднощі для українського малого підприємництва, особливо спочатку.

Крім того, впровадження європейських стандартів, технічних регламентів та екологічних норм може вимагати від суб'єктів малого підприємництва суттєвих фінансових, та часових витрат на модернізацію виробництва, сертифікацію продукції та перекваліфікацію персоналу. Чимало малих підприємств в Україні недостатньо обізнані з вимогами європейського ринку, стандартами ЄС та процедурами експорту, що може стати перешкодою для їхньої успішної інтеграції.

Вихід на європейський ринок може призвести до збільшення логістичних та транспортних витрат, особливо для невеликих підприємств з обмеженими ресурсами.

Мовні та культурні відмінності можуть створювати додаткові складнощі при налагодженні ділових контактів та веденні бізнесу з європейськими партнерами.

Українське мале підприємництво може зіткнутися з несумлінною конкуренцією з боку європейських компаній, які мають більший досвід та ресурси.

Додаткові ризики та невизначеність для малих підприємств, пов'язані з війною, також ускладняють його адаптацію до європейських стандартів та вихід на ринок ЄС через руйнування, логістичні проблеми та економічну нестабільність. З одного боку, євроінтеграція може стати важливим фактором для післявоєнного відновлення та залучення допомоги. З іншого боку, багато малих підприємств зазнали значних втрат, мають обмежені ресурси та зосереджені на виживанні, що ускладнює їхню підготовку до європейських стандартів та конкуренції.

Для мінімізації негативного впливу та збільшення переваг євроінтеграції для малого бізнесу в Україні необхідна комплексна впорядкована співпраця держави, бізнесу,

міжнародної спільноти в таких напрямках, які відображено на рисунку 1.

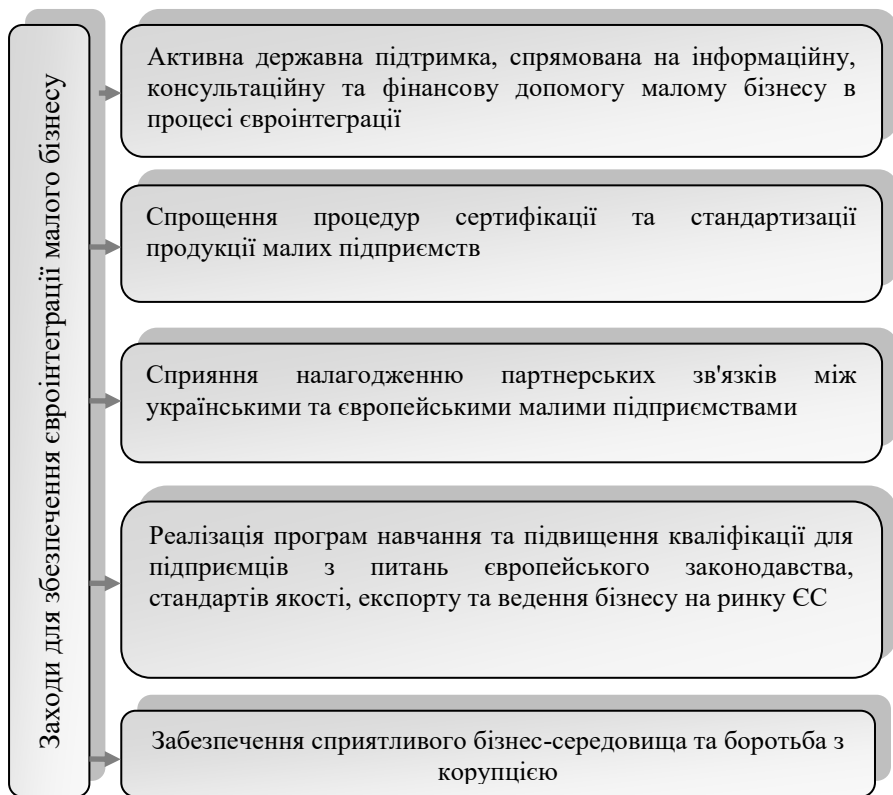

Рис. 1. Заходи для євроінтеграції малого бізнесу України
Розроблено автором

Успішна реалізація цих заходів сприятиме розвитку малого підприємництва в Україні, зміцненню економічної безпеки малих підприємств, підвищенню їх конкурентоспроможності та ефективності.

Література

1. Слободянюк О. В. Вплив європейської інтеграції на малий та середній бізнес в Україні: війна та відбудова.

Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Одеса, 26 квітня 2024 р. Одеса : Фенікс, 2024. С. 838-840. URL: <https://hdl.handle.net/11300/28266>. (дата звернення: 30.04.2025).

УДК 338.24:339.9(477)

Костиця Богдан Романович, Пилипенко Данило Сергійович
студенти

*Науковий керівник: Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

РЕФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ

Європейський вектор розвитку України є стратегічним орієнтиром внутрішньої та зовнішньої політики держави, що набув особливої актуальності після підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом у 2014 році. У цьому контексті реформування економічної системи України стало необхідною умовою інтеграції до спільного європейського ринку та наближення національного господарства до стандартів ЄС [1]. Адаптація інституційних структур, модернізація фінансово-кредитної політики, дерегуляція, цифровізація економіки та забезпечення прозорості управління – ключові напрями трансформацій, що мають забезпечити стійке економічне зростання та конкурентоспроможність України в межах європейського простору.

Водночас глибина та ефективність реформ значною мірою залежать від політичної стабільності, макроекономічних викликів, впливу збройної агресії

російської федерації та підтримки міжнародних партнерів. У цих умовах вивчення динаміки реформування української економіки в євроінтеграційному вимірі є вкрай важливим для формування стратегічних підходів до подальшого розвитку держави.

У 2023–2025 рр. Україна реалізувала низку системних кроків, спрямованих на гармонізацію з європейським законодавством, зокрема імплементацію положень Угоди про асоціацію; адаптацію податкової системи до стандартів BEPS; реформування митної та антикорупційної політики; підвищення прозорості публічних фінансів. Одним із ключових напрямів реформ є зміцнення верховенства права та боротьба з корупцією. Європейський Союз постійно наголошує на необхідності забезпечення незалежності судової системи та ефективної антикорупційної політики. Цифрова трансформація є важливою складовою євроінтеграційної стратегії України. Участь у програмах ЄС, таких як Horizon Europe та Digital Europe, відкриває можливості для розвитку інновацій, наукових досліджень та цифрових технологій в Україні. Підтримка наукових досліджень та інвестиції в цифрову трансформацію сприятимуть модернізації економіки та підвищенню її ефективності.

При провадженні реформ Україна має орієнтуватися на досвід країн-членів ЄС. Так, досвід Хорватії, яка приєдналася до Європейського Союзу у 2013 році, є цінним для України. Ключовими реформами, що дозволили Хорватії інтегруватися до єдиного ринку, стали масштабна приватизація державної власності, дерегуляція малого бізнесу, модернізація банківського сектора, управління фінансами на засадах прозорості.

Реформування української економічної системи у контексті євроінтеграційного курсу є багатовимірним і системним процесом, що охоплює інституційні, правові, економічні та соціальні сфери. Протягом останнього

десятиліття Україна здійснила низку важливих трансформацій. Продовження структурних реформ, особливо у сфері верховенства права, прозорого врядування та економічної відкритості, є необхідною умовою для майбутнього членства України в Європейському Союзі та досягнення сталого економічного розвитку.

Література

1. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/UK/TXT/?uri=CELEX%3A22014A0529%2801%29>

2. Onyshchenko, S., Hlushko, A. Maslii, O., Chumak O., (2024) Digital transformation of the national economy in the context of information environment development in Ukraine. *Transformations of national economies under conditions of instability*, Scientific Route OŬ. Tallinn, Estonia, chapter 6, pp. 169–197. DOI: <https://doi.org/10.21303/978-9916-9850-6-9.ch6>

УДК 330.342.2:351.7

Устенко Олексій Олегович,

*здобувач третього (наукового) рівня вищої освіти
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ІНТЕГРАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ІНКЛЮЗИВНОСТІ В СИСТЕМУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У сучасних умовах інклюзивність набуває стратегічного значення як ключовий елемент економічної безпеки. Вона означає рівні можливості, справедливий доступ до ресурсів і участь у економічному житті для всіх незалежно від віку, статі, статусу чи фізичних можливостей. Це не лише соціальна справедливість, а й чинник стійкості економіки.

Традиційне розуміння економічної безпеки охоплює захист від загроз, стабільність фінансової системи та

енергетичну незалежність. Проте сучасні виклики, такі як війна, глобальні кризи, технологічні зміни вимагають розширення цього поняття. Економіка не може бути безпечною, якщо частина населення виключена з розвитку та не має доступу до ресурсів.

Особливої актуальності інклюзивність набуває особливої ваги в умовах воєнного стану, повоєнної відбудови та євроінтеграції України. Війна загострила соціальну нерівність і створила нові виклики для вразливих груп таких як ВПО, ветеранів, людей з інвалідністю. Інклюзивний підхід стає необхідною умовою економічної стабільності та сталого розвитку.

Останнім часом, інклюзивність дедалі частіше розглядається як ключовий фактор економічної стійкості. Соціальна згуртованість, зменшення нерівності та розширення можливостей для всіх верств населення підвищують резильєнтність економіки до криз [1]. Рівний доступ до ресурсів, освіти, праці та соцзахисту сприяє зростанню довіри до інституцій, зниженню напруги й підвищенню здатності суспільства адаптуватися до викликів, зокрема економічних і воєнних.

Водночас економічна безпека є основою інклюзивного розвитку. Стабільна фінансова система, захист інфраструктури, енергетична незалежність і ефективне управління забезпечують рівний доступ до можливостей. Без цього неможлива сталість соціальних програм, інвестиції в людський капітал і підтримка вразливих груп.

З іншого боку, низький рівень інклюзивності, навпаки, генерує внутрішні загрози для економічної безпеки. Висока нерівність, бідність, безробіття та соціальна відчуженість можуть призводити до зростання тіньової економіки, криміналізації, протестних настроїв і політичної нестабільності. Це підриває довіру до держави, знижує

інвестиційну привабливість і послаблює здатність країни протистояти зовнішнім викликам.

Міжнародний досвід показує, що інклюзивність стає важливою складовою стратегій економічної безпеки. У документах ЄС, ОЕСР та ООН інклюзивне зростання вважається засобом запобігання конфліктам та підвищення стійкості до криз. У Скандинавії, Канаді, Нідерландах така політика поєднує соціальний захист, інвестиції в освіту та залучення громадян до управління [3].

Варто також відзначити і те, що на сьогодні інтеграція інклюзивності в систему економічної безпеки України стикається з численними викликами, які значно ускладнюють реалізацію принципів рівності, справедливості та доступності в умовах глибокої соціально-економічної кризи, спричиненої повномасштабною війною.

Насамперед, війна спричинила значні соціальні наслідки, такі як масове переміщення населення, втрату людського капіталу, зростання кількості людей з інвалідністю та психологічних травм. Посилюється бідність і нерівність, що ускладнює доступ до базових послуг таких як охорони здоров'я, освіти, житла. Руйнування інфраструктури ускладнює доступ до соціальних та медичних установ, особливо в постраждалих регіонах.

Крім того, існують інституційні та структурні бар'єри, які ускладнюють реалізацію інклюзивної політики. Корупція та тіньова економіка знижують довіру до держави та заважають справедливому розподілу ресурсів. Соціальна політика часто є неефективною, а саме підтримка вразливих груп фрагментарна та недостатньо профінансована. Регіональні диспропорції поглиблюють нерівність, обмежуючи доступ до можливостей у сільських та віддалених громадах.

Також окремим бар'єром є обмежений доступ до фінансових ресурсів, особливо для малого бізнесу,

інноваційних проєктів та ініціатив, спрямованих на підтримку вразливих груп. На сьогодні це стримує розвиток підприємництва, самозайнятості та локальних економік, які могли б стати основою для інклюзивного зростання.

Отже, інтеграція інклюзивності в систему економічної безпеки України потребує комплексного підходу, що охоплює економічну політику, соціальний захист, інституційні зміни та євроінтеграційні процеси. Так, основні напрями можна сформулювати наступним чином:

1. Формування інклюзивної економічної політики. Ключовим напрямом є розвиток людського капіталу через доступ до якісної освіти, перекваліфікації та підтримка зайнятості для всіх груп населення. Важливою складовою є підтримка МСБ, через спрощення фінансування, гранти, консультації, зокрема для соціального підприємництва. Необхідно також стимулювати регіональний розвиток через інвестиції, розвиток місцевих економік і децентралізацію.

2. Посилення соціального захисту та справедливого розподілу. Варто зазначити, що інклюзивність неможлива без ефективної системи соцзабезпечення, адаптованої до нових умов (адресна допомога, підтримка вразливих груп). Справедлива податкова політика має зменшувати нерівність через прогресивне оподаткування. На ринку праці варто впроваджувати інклюзивні механізми такі як квоти, податкові стимули, протидію дискримінації.

3. Інституційні трансформації та євроінтеграційний вектор. На сьогодні інклюзивність вимагає зміцнення верховенства права, подолання корупції та створення рівного доступу до можливостей. Впровадження стандартів ЄС у соціальній політиці, праці та правах людини є не лише вимогою євроінтеграції, а й засобом покращення якості життя. Важливо також залучати міжнародну фінансову та експертну допомогу для інклюзивного відновлення, особливо в постраждалих регіонах.

Таким чином, інтеграція принципів інклюзивності в економічну політику України є не лише соціальною вимогою, а й стратегічною умовою для побудови стійкої, справедливої та безпечної держави.

Література

1. Хаустова В., Решетняк О. Резильєнтність економіки: сутність і виклики для України. *Бізнес Інформ*. 2023. № 7. С. 30–41. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-7-30-41>.
2. Onyshchenko S., Skryl V., Hlushko A., Maslii O. (2023). Inclusive development index. *Lecture Notes in Civil Engineering*. 779-790. https://doi.org/10.1007/978-3-031-17382-1_66
3. Стійкість до небезпечових викликів: український та європейський контекст: навч. посібник/ О.В.Князева, М.М.Іжа, К.О.Дядюра, Т.І.Пахомова, К.О. Домашевська. Одеса: НУ «Одеська політехніка», 2025. 175 с.
4. Онищенко С. В., Глушко А. Д. Фінансова та цифрова інклюзія ветеранів в аспекті зміцнення соціально-економічної безпеки. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. №. 15.
5. Єгоричева С.Б., Онищенко А.В. Оцінювання фінансової грамотності та фінансової інклюзії старшокласників. *Економіка і регіон*. 2023. № 3 (90). С. 82-89.

Наукове видання

**ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА:
ДЕРЖАВА, РЕГІОН, ПІДПРИЄМСТВО**
Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції

Комп'ютерна верстка

О.С. Фурманчук

Матеріали друкуються мовами оригіналів.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори.

Підп. до друку 14.05.2025 р. Формат 60x84 1/16.
Папір офсет. Друк різнограф.
Ум. друк. арк. – 19. Обл.-вид.арк. 12,6
Тираж 50 прим. Замовл №21

Видавець і виготовлювач поліграфцентр Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
36011, Полтава, Першотравневий проспект, 24
Свідцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК, № 7019 від 19.12.2019 р.